Prof. Dr.
Mehmet Yaşar Kandemir

ŞEMÂİL-İ ŞERÎF ŞERHİ
II

TAHLİL YAYINLARI

2. Baskı

بسم الله الرحمن الرحيم

İSTANBUL 1437 / 2016

ŞEMÂİL-İ ŞERÎF ŞERHİ
II

الشمائل النبوية

İmâm Tirmizî

Tercüme ve Şerh
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

TAHLİL
YAYINLARI

Tahlil Yayınları: 86

Kaynak Eserler Serisi: 4

Kitabın Adı
eş-Şemâilü'n-nebeviyye

Kitabı Tercüme ve Şerheden
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Yayın Editörü
Sadullah Yıldız

Kapak Tasarım
Acar Matbaası

İç Tasarım
Şaban Muslu

Arapça Tashih
Ferhat Polat

ISBN
978-605-5271-97-8

İletişim Adresi
Kartaltepe Mah. 60. Sok. No: 50 Bayrampaşa/İSTANBUL
Tel/Faks: (0212) 417 77 75

tahlilyayinlari.com
editor@tahlilyayinlari.com

Bu eserin e-kitap çevrimi **SaveAs Bilişim** tarafından yapılmıştır.
www.saveas.com.tr

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
EKMEĞE KATIK ETTİĞİ ŞEYLER

151. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قَالَ: «نِعْمَ الْإِدَامُ الْخَلُّ».

قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، فِي حَدِيثِهِ: «نِعْمَ الْأُدْمُ» أَوِ «الْإِدَامُ الْخَلُّ».

Âişe radıyallahu anhâ, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söyledi:

“Sirke ne güzel katık!”[1]

Tirmizî’nin bu hadisteki hocalarından, *Sünen-i Dârimî*’nin musannifi Abdullah ibni Abdirrahmân ed-Dârimî (v. 255/869), Resûl-i Ekrem’in bu hadisi yukarıda geçtiği gibi (نِعْمَ الْإِدَامُ الْخَلُّ) şeklinde mi, yoksa yine aynı anlamda olmak üzere “idâm” kelimesinin çoğul şekliyle mi (نِعْمَ الْأُدْمُ الْخَلُّ) dediği hususunda tereddüt etmiştir.

Hadisin Açıklaması

Hz. Âişe annemizin rivâyet ettiği bu hadîs-i şerîf ile Peygamber Efendimiz’in genç sahâbîsi Câbir ibni Abdillâh’ın aynı sözlerle aktardığı hadîs-i şerîf, muhtemelen aynı olayı dile getirmektedir. Sözünü ettiğim bu olay şöyledir:

Katık Yok mu?

Hz. Câbir’in babası Abdullah İbni Amr İbni Harâm, Uhud Gazvesi’nde şehid düşmüştü. Câbir de yedi veya dokuz kız kardeşini geçindirmek zorunda kalmıştı. Bu sebeple Fahr-i Âlem Efendimiz onu hem sever hem de her fırsatta kendisine yardım ederdi.

Bir gün Allah'ın Sevgili Elçisi, Câbir'in evine uğradı; onu dışarı çağırdı; sonra da elinden tutarak hanımlarından birinin evine gitti ve yiyecek bir şeyler istedi. Hizmetçi önlerine hurma yapraklarından yapılmış bir sofra örtüsü serdi; sonra üç parça ekmek getirdi.

Efendimiz ekmeğin birini kendi önüne, diğerini Câbir'in önüne koydu. Üçüncüsünü de aralarında taksim etti. Ardından da:

"Ekmekle yiyeceğimiz bir katık yok mu?" diye sordu. Evde sadece biraz sirke olduğunu söylediler. O zaman Efendimiz aleyhisselâm:

"Getirin onu, sirke ne güzel katıktır!" buyurdu.[2]

Câbir ibni Abdillâh hazretleri bu olayı anlattıktan sonra şöyle demiştir:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin 'Sirke ne güzel katıktır.' buyurduğunu duyduğum o günden beri sirkeyi severim."

Bu rivâyeti Câbir'den duyup öğrenen tâbiîn muhaddislerinden Talha bin Nâfi el-Vâsıtî de:

"Ben, bu hadisi Câbir'den işittiğimden beri sirkeyi severim" der.[3]

Hem bir sahâbînin hem de bir tâbiînin Peygamber aleyhisselâmın bir sünnetini öğrendikten sonra, o sünneti benimseyip uyguladıklarını dile getirmeleri bizim için ne kadar ibretlidir. Biz de Efendimiz aleyhisselâmın sünnetlerini öğrenmeli ve onları hayatımızın değişmez esasları haline getirmeliyiz.

Sirkeyi Getir!

Server-i Enbiyâ Efendimiz'in sirkeyi övmesiyle ilgili bir başka rivâyeti 173. hadiste okuyacağız.

O hadise göre Fahr-i Âlem Efendimiz, amcasının kızı Ümmü Hânî'nin evine gitmiş, aralarında resmiyet bulunmadığı için de ondan yiyecek bir şey istemişti. Ümmü Hânî ise, yüce Peygamber'in huzûruna çıkarılacak bir yemeği bulunmadığı için, mahcup bir ifâdeye evde birazcık kuru ekmekle sirkeden başka bir şey bulunmadığını söylemişti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz:

"Getir, getir! Sirke bulunan evde başka katık aranmaz." diye onu teselli etmişti.

Bu hadîs-i şerîf, Peygamber Efendimiz'in yemeye içmeye pek önem vermediğini, azcık bir yiyecekle yetindiğini göstermektedir.

Kâinâtın Efendisi; canı ve malı emniyette, vücudu sıhhatte, günlük yiyeceği de yanında olan kimsenin bütün dünya kendisine verilmiş gibi mutlu olması gerektiğini söylerdi.[4]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz yemeye içmeye önem vermezdi.

2. Sirkenin bile güzel bir katık olduğunu söylerdi.

3. Resûl-i Ekrem'in, "nesillerin en hayırlıları" diye övdüğü sahâbîler ile tâbiîler, Fahr-i Âlem Efendimiz'in sevip hoşlandığı her şeyi sevip hoşlanırlardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Âişe'den 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; Tirmizî bu hadisi iki ayrı hocasından rivâyet etmiştir.

Birinci hocası **Muhammed ibni Sehl ibni Asker** (v. 251/865), 95. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası **Abdullah ibni Abdirrahmân** ed-Dârimî (v. 255/869) ise, yine 95. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Yahyâ bin Hassân** da (v. 208/823);

3. râvi **Süleymân ibni Bilâl** de (v. 177/793) aynı şekilde 95. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Hişâm ibni Urve** el-Kureşî (v. 146/763);

5. râvi Hişâm ibni Urve'nin babası **Urve bin Zübeyr ibni Avvâm** (v. 94/713);

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe**, her üçü de 25. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

Müslim, Eşribe 164, nr. 2051; Tirmizî, Et'ime 35, nr. 1840; İbni Mâce, Et'ime 33, nr. 3316.

Müslim, Eşribe 166-169, nr. 2052.

Müslim, Eşribe 167, nr. 2052.

Tirmizî, Zühd 34, nr. 2346.

152. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ قَالَ:

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

يَجِدُ مِنَ الدَّقَلِ مَا يَمْلَأُ بَطْنَهُ.

Nu'mân ibni Beşîr radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

"Sizler dilediğiniz kadar yiyip içmiyor musunuz? Ben, Peygamberiniz sallallahu aleyhi ve sellemin karnını doyuracak bir kuru hurma bile bulamadığı zamanları gördüm."[5]

Hadisin Açıklaması

Nu'mân ibni Beşîr hazretleri, muhtemelen çoğu tâbiîn nesline mensup olan karşısındaki insanlarla konuşurken, onların dikkatini önemli bir hususa çekti. Kendilerine bolluk ve refah içinde yaşadıklarını hatırlattı. Peygamber Efendimiz ve onun ashâb-ı kirâmı gibi maddî sıkıntı çekmediklerini, tam aksine her istediklerine sahip olduklarını, canlarının çektiği her şeyi yiyip içtiklerini söyledi. Sonra da bildiği önemli bir gerçeği dile getirdi. Resûl-i Kibriyâ Efendimiz'in kimi günler karnını doyuracak kuru hurma bile bulamadığını gözleriyle gördüğünü anlattı.

Peygamber Efendimiz de, onun sahâbe-i güzîni de çoğunlukla maddî sıkıntı içinde yaşadılar. Server-i Enbiyâ'nın vefâtından sonra yeni ülkeler fethedilince, Müslümanlar bolluk, bereket ve zenginliğe kavuştular.

"Peygamberiniz" Ne Demek?

Nu'mân ibni Beşîr radıyallahu anhümâ muhâtaplarına "**Peygamberiniz**" şöyle yaşardı derken, onları dünyaya gereğinden fazla değer vermemeye, dünya nimetlerine gönül kaptırmamaya teşvik etti. Peygamberlerini kendilerine örnek almaları gerektiğini hatırlatarak onları uyardı.

“Peygamberiniz” ifâdesi ilk anda garipsenebilir. Ancak bu ifâdede, mürted sayılarak öldürülen Mâlik ibni Nüveyre’nin yaptığı gibi Allah’ın Resûlü’nü kesinlikle dışlama ve küçümseme söz konusu değildir. Burada kısaca o olaya temas edelim:

Mâlik ibni Nüveyre, Temim kabilesine mensuptu; hicretin 11. yılında kabilesiyle Medine’ye gelip Müslüman oldu. Resûl-i Ekrem Efendimiz de onu kabilesinin zekâtını toplamakla görevlendirdi.

Mâlik ibni Nüveyre bu görevine devam ederken Peygamber Efendimiz’in vefât ettiğini duydu ve İslâmiyet’i terkederek eski dinine döndü. “Biz kendi malımızı başkalarına yedirmeyiz.” diyerek topladığı zekâtları tekrar sahiplerine dağıttı.

Efendimiz’in vefâtından sonra Hz Ebû Bekir halîfe olunca, “Allah’ın kılıcı” diye anılan Hâlid ibni Velîd’i irtidat edenlerle, yani dinden dönenlerle savaşması için görevlendirdi. Hz. Hâlid, Mâlik ibni Nüveyre’yi taraftarlarıyla birlikte yakalayıp karşısına aldı ve onları hesaba çekmeye başladı.

Bu görüşme sırasında Mâlik ibni Nüveyre, Peygamber Efendimiz’den bahsederken “Resûlullah” veya “Peygamberimiz” demek yerine, “Sizin arkadaşınız” diyordu. Namaz kılacağını, ancak zekât vermeyeceğini söylüyordu. Hâlid ibni Velîd bunları duyunca, bu adamın gerçekten de dinden çıktığını anladı. Zaten “Sizin arkadaşınız” sözüne iyice içerlemişti:

“Evet, o bizim arkadaşımızdır, ama senin arkadaşın değil!” dedi ve Mâlik ibni Nüveyre’yi öldürdü.[6]

Kuru Hurma Bile Bulamamak

Hadisimizin râvisi Nu’mân ibni Beşîr, karşısındaki insanlara “Peygamberiniz” ifâdesini kullanarak: “Ben, Peygamberiniz sallallahu aleyhi ve sellemin karnını doyuracak bir kuru hurma bile bulamadığı zamanları gördüm.” derken, bunu “Peygamberinizi kendinize örnek alın, onun hayat tarzını benimseyin!” anlamında kullanıyordu.

Burada Peygamber Efendimiz’in çektiği imkânsızlıklardan bahseden Hz. Ömer’in sözlerini de hatırlayalım. Resûl-i Ekrem’in bu yakın dostu, onun gün boyu açlıktan kıvrandığını anlatır, onun bazen karnını doyuracak bir kuru hurma bile bulamadığını söylerdi.[7]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz çok sıkıntılı zamanlar yaşadı; onun karnını doyurmak için en ucuz hurmayı bile bulamadığı günler oldu.

2. Her istediğini elde eden Müslümanların, o mahrumiyet günlerini unutmaması gerekir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Nu'mân ibni Beşîr radıyallahu anhümâdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Kuteybe** bin Saîd (v. 240/855) 1. hadiste tantıldı.

2. râvi **Ebü'l-Ahvas** Sellâm ibni Süleym (v. 179/795), 34. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Simâk ibni Harb** (v. 123/741) 9. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Nu'mân ibni Beşîr** radıyallahu anhümâ (v. 64/684), Ensâr'ın, hicretten on dört ay sonra doğan ilk çocuklarıydı. Nu'mân dünyaya gelince onu Resûl-i Ekrem'e getirdiler. Peygamberler Sultanı Efendimiz mübarek ağzında çiğnediği bir hurmayı onun damağına çalarak **tahnîk** yaptı ve kendisine hayır duâ etti. Nu'mân'ın babası Beşîr ibni Sa'd el-Hazrecî, Resûlullah Efendimiz'in kumandanlarından biriydi.

Nu'mân ibni Beşîr, halife Muâviye döneminde muhtelif şehirlerde vâlilik yaptı. Peygamber Efendimiz'den 124 hadis rivâyet etti. Rivâyet ettiği hadislerin çoğunu Peygamber Efendimiz'in şâiri olan dayısı Abdullah ibni Revâha, Hz. Ömer ve Hz. Âişe'den öğrendi.

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Zühd 34, 36, nr. 2977, 2878; Tirmizî, Zühd 39, nr. 2372.

İbni Hallikân, *Vefeyâtü'l-a'yân* (İhsan Abbâs), VI, 14; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, III, 33-34; Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 201.

Müslim, Zühd 36, nr. 2978; İbni Mâce, Zühd 10, nr. 4146.

153. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «نِعْمَ الْإِدَامُ الْخَلُّ».

Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Sirke ne güzel katık!”[8]

Bu hadîs-i şerîf, 151. numaralı hadiste açıklandı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Ebû Sehl **Abde bin Abdillâh el-Huzâî** es-Saffâr (v. 258/872), Basralı güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de yer almıştır.

2. râvi **Muâviye bin Hişâm** (v. 204/819) 41. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778) 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Disâr **Muhârib ibni Disâr** es-Sedûsî (v. 116/734), fakih ve Kûfe kadısı bir tâbiîdir. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan güvenilir bir muhaddistir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Abdillâh** (v. 78/697) ise 13. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Et‘ime 35, nr. 1842; Ebû Dâvûd, Et‘ime 39; İbni Mâce, Et‘ime 33, nr. 3317. Ayrıca bk. 151. Hadisin dipnotları.

154. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

الْجَرْمِيِّ قَالَ:

كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَأُتِيَ بِلَحْمِ دَجَاجٍ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ لَحْمَ دَجَاجٍ.

Tâbiîn râvilerinden Zehdem el-Cermî şöyle dedi:

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anh meclisinde bulunuyorduk. Yemek hazırlayıp getirdiler. Orada bulunanlardan biri sofraya tavuk getirildiğini görünce sofradan kalktı. Bunun üzerine Ebû Mûsâ el-Eş‘arî ona:

“Hayrola, niye kenara çekildin?” diye sordu. O da:

“Ben tavuğun pis kokulu bir şeyi yediğini gördüm ve tiksindim; artık tavuk eti yemeyeceğim diye de yemin ettim.” deyince Ebû Mûsâ el-Eş‘arî de ona:

“Gel, otur sofraya! Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin tavuk eti yediğini gördüm.” dedi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Hennâd ibni Serî** (v. 243/857) 10. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Vekî’** bin Cerrâh (v. 197/813) 4. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Süfyân es-Sevrî** de (v. 161/778) 4. hadiste tanıtıldı.
4. râvi **Eyyûb** es-Sahtiyânî (v. 131/749) 71. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebû Kılâbe** Abdullah ibni Zeyd el-Cermî (v. 104/722), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve tâbiîn nesline mensup olan ünlü ve faziletli bir âlim, güvenilir bir muhaddisti. Bir hadis öğrenmek için Basra'dan Medine'ye seyahat etmişti. 50 yaşında iken Haccâc ona Basra kadısı olması için baskı yaptı. O da kadılık görevini kabul etmemek için kaçtı ve muhtelif yerlerde saklandı.

Ebû Kılâbe vefâtından önce gözlerini kaybetti ve felç geçirdi. Buna rağmen halinden şikâyet etmez, Allah'a hamdederdi.

Ebû Kılâbe'nin güzel sözleri vardır. Şöyle derdi:

"En temiz, en güzel şey ruhtur; zira ruhun çıktığı şey mutlaka kokar."

"İnsan şükrettiği müddetçe dünya ona zarar vermez."

"Bir kimseye sünnetten söz ettiğin zaman, 'Sen onu bırak da bize Kur'an'dan haber ver!' diyorsa, anla ki o doğru yoldan sapmış biridir."[9]

6. râvi, Ebû Müslim **Zehdem** ibni Mudarrib **el-Cermî,** rivâyetleri *Sahîhayn* ile Tirmizî ve Nesâî'nin *Sünen*'lerinde bulunan Basralı güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Mûsâ el-Eş'arî** diye bilinen Abdullah ibni Kays (v. 42/662), Yemen'de Müslüman olmuş ve hicretin yedinci yılında Medine'ye gelmişti. Peygamber Efendimiz onu Vedâ haccından önce Yemen'in muhtelif bölgelerinin zekâtını toplamakla görevlendirdi. Ebû Mûsâ, Hz. Ömer devrinde Basra vâliliği ve kadılığı yaptı. Bu dönemde İran'ın bazı şehirlerinin fethedilmesinde önemli görevler îfâ etti. Hz. Osmân devrinde de Basra ve Kûfe vâliliği yaptı.

Kur'ân-ı Kerîm'i bizzat Fahr-i Cihân Efendimiz'den öğrenen Ebû Mûsâ, Basra'da ve Kûfe'de Kur'an ve fıkıh öğretti. Kimi zaman 300 talebeye ders verdiği olurdu.

Tâbiîn âlimlerinden Hasan-ı Basrî, Basralılar'a Kur'an ve fıkıh öğreten Ebû Mûsâ'nın halka çok faydalı olduğunu ve Basra'ya ondan daha hayırlı bir kimsenin gelmediğini söylerdi. Güzel sesiyle Kur'an okuyuşuyla herkesi hayran bırakırdı. Bir gece Fahr-i Âlem Efendimiz onun Kur'an okuyuşunu dinlemiş ve onun Dâvûd peygambere verilen güzel ses gibi bir sese sahip olduğunu söylemiştir.

Ebû Mûsâ, talebelerini yumuşak kalpli olmaya teşvik eder, onlara Allah korkusundan ağlamayı tavsiye ederek şöyle derdi:

"Ağlayamıyorsanız ağlamaya gayret edin; zira Cehennem ehli göz pınarları kuruyana kadar ağlayacak, sonra içinde gemilerin yüzeceği kadar kanlı yaş dökecekler."

Resûl-i Ekrem Efendimiz Ebû Mûsâ hakkında şöyle duâ etmiştir:

“Allahım! Abdullah ibni Kays’ın günahını affeyle ve kıyâmet gününde ona en güzel makamı ver!”[10]

Allah ondan râzı olsun.

Bu hadis 156. hadisle birlikte açıklanacaktır.

İbni Sa‘d, *et-Tabakàtü’l-kübrâ* (Abbâs), VII, 184.

Buhârî, Megàzî 55, nr. 4323.

155. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

مَهْدِيٍّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ بْنِ سَفِينَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ لَحْمَ حُبَارَى.

Resûl-i Ekrem Efendimiz’in hizmetkârı Sefîne radıyallahu anhın şöyle dedi:

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile toy kuşu eti yedim.”[11]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Sefîne radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Ebü’l-Abbâs **Fazl ibni Sehl** ibni İbrâhîm **el-A‘rec el-Bağdâdî** (v. 255/869), İbni Mâce dışında *Kütüb-i Sitte* imâmlarının hepsine hadis rivâyet etmiş olan güvenilir bir hadis hâfızıdır.

2. râvi **İbrâhîm ibni Abdirrahmân ibni Mehdî** el-Basrî, rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce* dışındaki diğer 3 *Sünen*’de yer alan güvenilir bir râvidir.

3. râvi **İbrâhîm ibni Ömer ibni Sefîne,** tebe-i tâbiîn nesline mensup olan, ancak hakkında fazla bilgi bulunmayan bir râvidir.

4. râvi **Ömer ibni Sefîne**, Ümmü Seleme radıyallahu anhânın âzatlı kölesidir. Rivâyetleri Ebû Dâvûd ve Tirmizî’nin *Sünen*’lerinde bulunan tâbiîn nesline mensup bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Abdirrahmân **Sefîne** (v. 80/699) ise İranlı olup Ehl-i Suffe’den idi. Ümmü Seleme annemiz onu köle iken satın aldı; ölünceye kadar Resûlullah’a hizmet etmek şartıyla azat etti.

Sefîne’nin anlattığına göre bir sefer sırasında yorulan bazı sahâbîler, Resûlullah’ın emri üzerine birtakım eşyalarını ona yüklediler. Çok miktarda eşyayı taşıdığı için de Resûl-i Ekrem kendisine gemi anlamında “Sefîne” diye takıldı. Sefîne, Resûl-i Ekrem’in verdiği bu lakapla anılmaktan çok hoşlandığı için, onun asıl adı unutuldu.

Peygamber Efendimiz Sefîne'ye bir mektup vererek kendisini Yemen'deki vali ve kadısı Muâz ibni Cebel'e göndermişti. Yolda Sefîne'nin önüne bir arslan çıktı. Sefîne ona Resûlullah'ın hizmetkârı olduğunu, yanında da onun bir mektubu bulunduğunu söyleyince, arslan söyleneni anlamış gibi homurdanarak kenara çekilip ona yol verdi. Sefîne, dönüşte de böyle bir olayla karşılaştığını anlatmıştır.

Bir başka rivâyete göre Sefîne, gemiyle Yemen'e giderken, bindiği gemi battı, kendisi de bir tahtaya tutunarak bir adaya çıktı. Orada bir arslanla karşı karşıya geldi. Sefîne ona Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin hizmetkârı olduğunu söyleyince, aslan onu yönlendirerek gideceği yola çıkardı.[12]

Allah ondan râzı olsun.

Bu hadis, 156. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Tirmizî, Et'ime 26, nr. 1828; Ebû Dâvûd, Et'ime 28, nr. 3797.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VII, 80-81; Hâkim, *Müstedrek* (Atâ), II, 675, III, 702, Zehebî hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Ayrıca bk. Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, II, 75-76.

156. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

التَّمِيمِيِّ،

عَنْ زَهْدَمٍ الْجَرْمِيِّ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ

عَنْهُ قَالَ: فَقَدَّمَ طَعَامَهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

أَطْعَمَهُ أَبَدًا.

Tâbiîn râvilerinden Zehdem el-Cermî şöyle dedi:

“Ashâb-ı kirâmdan Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhın meclisinde bulunuyorduk. Yemek hazırlayıp getirdiler. Sofraya önce tavuk eti koydular. Orada bulunanlar arasında Benî Teym kabilesinden kırmızı yüzlü bir adam vardı. Onun tavırlarından Teym kabilesinin reisi olduğu anlaşılıyordu.”

Zehdem el-Cermî sözüne devamla dedi ki:

“O adam tavuk etini görünce sofraya oturmak istemedi. Bunun üzerine Ebû Mûsâ el-Eş‘arî ona:

“Haydi gel, sofraya otur, tavuk etinden ye! Zira ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin tavuk etini yediğini gördüm” dedi. Bunun üzerine o adam şunu söyledi:

“Ben tavuğun pis kokulu bir şeyi yediğini gördüm ve tiksindim; bir daha tavuk eti yemeyeceğim diye de yemin ettim.”

Hadislerin Açıklaması

İmâm Tirmizî, Peygamber Efendimiz'in yediği şeyler arasında toy kuşu eti, tavuk eti gibi şeyler bulunduğunu göstermek için bu hadisleri eserine almıştır. Tavuk eti yemesiyle ilgili de iki hadis zikretmiştir.

Fahr-i Âlem Efendimiz'in ve ashâb-ı kirâmın tavuk etini yemesi, tavuk etinin temiz olduğunu ve onu yemekte dinî bakımdan sakınca bulunmadığını göstermektedir. Şâyet tavuk eti yenmeyecek olsaydı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onu yemez, ümmetinin yemesini de yasaklardı.

Hangi Etleri Yemişti?

Allah'ın Elçisi tavuk eti, toy kuşu eti ve benzeri etlerin sofrasında bulundurulması yönünde emir vermezdi, ama bu tür yiyecekler sofraya getirilmişse itiraz etmeden onları âfiyetle yerdi. Nitekim toy kuşu eti kaz etinden hafif olmakla beraber, tavuk etinden ağır olduğu ve zor hazmedildiği halde Peygamber Efendimiz bu kuşun etini yemişti.

Ülkemizde nâdiren görülen toy kuşu uçabilen en ağır kuştur. Erkek toy kuşunun ağırlığı 18 kg'a kadar çıkmakta olup, dişisinin ağırlığı ise 8 kg civarındadır.

Bir sefer sırasında Enes ibni Mâlik bir tavşan yakalamış, Resûl-i Ekrem de tavşanın etini âfiyetle yemişti.[13]

Onun kurban edilen hayvanların ve balığın etini yediği, koyunun kürek kısmını sevdiği bilinmektedir. 171. hadiste de onun, etin en nefis, en lezzetli yerinin sırt eti olduğunu belirttiği görülecektir.

Tavuk Eti

Ebû Mûsâ el-Eş'arî hazretlerinin misafiri, tavuk etinin haram olduğunu düşünmüyordu. Tâbiîn nesline mensup olan, üstelik ünlü bir sahâbînin sofrasında bulunan bir zâtın tavuk etini haram sayması elbette mümkün değildi. O zât, tavuğun pislik yediğini görünce tiksinmiş, bir daha tavuk eti yememek üzere yemin etmişti.

Pislik Yiyen Hayvanın Eti

Burada meselenin iki yönü olduğunu belirtelim ve onları açıklayalım:

Bunlardan biri **pislik yiyen tavuğun** durumudur. Sadece tavuk değil deve, sığır, koyun, keçi gibi eti yenen hayvanlardan bir kısmı insan ve hayvan

dışkısı yemeye alışmış olabilir. Şâyet o hayvanın etinde, sütünde, terinde bu dışkının etkisi görülüyorsa o hayvana “cellâle” denir.

Bu konuda farklı görüşler vardır. Bazı âlimler, yediklerinin çoğu pislik olan hayvana “cellâle” demektedir. Bazı âlimler de yediği pislik sebebiyle bir hayvanın etinin rengi, tadı ve kokusu bozulmuşsa ona “cellâle” demişlerdir. Böyle bir hayvanın etinden, sütünden faydalanabilmek için onun belli süre temiz yiyeceklerle beslenmesi gerekir. “Cellâle” denen hayvanın belli bir süre hapsedilmeden hemen kesilmesi mekrûh sayılmıştır. Buna göre pislik yiyen tavuğun üç gün, koyun ve keçinin dört gün, sığır ve devenin ise on gün bekletilmesi gerekir.[14]

Gereksiz Yere Yemin Etme

Meselenin ikinci yönü **gereksiz yere yemin etme** meselesidir. Gereksiz yere yemin etmek doğru değildir.

Bir de duruma göre, haklı olarak yapılan yeminden dönme durumu vardır. İnsan yemin eder, fakat daha sonra yeminini bozup aksini yapmanın daha hayırlı olacağını anlar, keffâretini vererek yeminini bozar.

Hadisimizin daha uzun bir rivâyetinden öğrendiğimize göre Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anh, “tavuk yemeyeceğim” diye yemin eden misafirine başından geçen bir olayı anlatıyor. Üstelik bu olay Peygamber Efendimiz ile kendisi arasında geçiyor. Olay şöyle:

Sahîh-i Buhârî ve *Sahîh-i Müslim*’deki hadiste belirtildiğine göre bir defasında Ebû Mûsâ el-Eş’arî kendi kabîlesinden birkaç kişiyle Peygamber Efendimiz’in huzûruna geldiler ve:

“Yâ Resûlallah! Senden yükümüzü taşıyacak bir deve istiyoruz.” dediler. O anda Fahr-i Âlem Efendimiz’in onlara verecek devesi yoktu.

“Vallahi size deve veremem.” diye yemin etti. Daha sonra bir yerden birkaç deve getirildi. Allah’ın Elçisi kendisinden deve isteyenleri çağırarak onlara bu develerden birkaç tanesini verdi.

Onlar, develeri alıp gittikten sonra kendi aralarında şöyle konuşmaya başladılar:

“Yahu, dediler. Allah’ın Resûlü önce bize deve vermeyeceğine yemin etti, sonra da verdi. Bu durumda biz bu develerin hayrını görmeyiz.”

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz, onların konuşmalarını öğrenince kendilerini yanına çağırdı ve o develeri onlara kendisinin değil, Cenâb-ı Hakk’ın verdiğini söyledi. Sonra da “Vallahi şunu yapmayacağım.” diye yemin

edenlerin ne yapması gerektiğini şu hadîs-i şerîfiyle hem onlara hem de ümmetine öğretti:

وَإِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ، فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَأْتِ الَّذِي

هُوَ خَيْرٌ، وَكَفِّرْ عَنْ يَمِينِكَ

"Herhangi bir konuda yemin ettiğinde, aksini yapmayı daha hayırlı görürsen, hayırlı olanı yap ve yeminine kefâret öde!"[15]

Meselenin Nezâket Yönü

Konumuzla ilgili hadîs-i şerîften meselenin bir de nezâket yönü bulunduğunu öğreniyoruz:

Ebû Mûsâ el-Eş'arî radıyallahu anh tavuk etini yemek istemeyen misafirine bunun sebebini soruyor. Demek ki ev sahibi, misafiriyle ilgilenecek, şâyet o bir yemeği yemiyorsa, onu niçin yemediğini sorup anlayacak ve gerekeni yapacak.

Burada şu hususu özellikle belirtelim: Leziz yiyecek ve içecekler Cenâb-ı Hakk'ın kullarına lütuf ve ihsânıdır. Onları yemeli, içmeli, sonra da o nimetleri verene şükretmelidir.

Hasan-ı Basrî hazretlerine birinin:

"Ben tatlı yemem; çünkü böyle değerli bir yiyeceğin şükrünü edâ edemem." dediğini söylediler. Bu ünlü İslâm âlimi o şahıs hakkında şunları söylemiş:

"Bu adam ahmağın birine benziyor; o hiç soğuk su içmez mi? O soğuk suyun şükrünü nasıl yerine getirecek!"

Hz. Dâvûd'un şu duâsı "soğuk su"nun ne büyük nimet olduğunu gösteriyor:

"Allahım! Senden seni sevmeyi, seni sevenleri sevmeyi ve senin sevgine ulaştıracak amelleri sevmeyi dilerim.

Allahım! Senin sevgini bana canımdan, âilemden ve soğuk sudan daha ileri kıl!"[16]

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in av eti yemek gibi bir merakı olmamakla beraber sofraya av eti getirilmişse ondan yerdi. Nitekim toy kuşu etini de

yedi.

2. Resûl-i Ekrem de ashâb-ı kirâmı da tavuk etini yerdi. Onların tavuk etini yemesi, tavuk etinin temiz olduğunu gösterir.

3. Leziz yiyecek ve içecekler Cenâb-ı Hakk'ın kullarına lütuf ve ihsânıdır. Onları yemeli, içmeli, sonra da o nimetleri verene şükretmelidir.

4. Şâyet bir kimse şunu yemeyeceğim, bunu yapmayacağım diye yemin etmişse, sonra da aksini yapmanın daha hayırlı olduğunu anlamışsa, hayırlı gördüğünü yapmalı, yeminine de kefâret ödemelidir.

5. Ev sahibi misafiriyle ilgilenmeli, şâyet misafir bir yemeği yemiyorsa, onu niçin yemediğini sorup öğrenmeli ve gerekeni yapmalıdır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Ebû Mûsâ el-Eş'arî** radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası **Alî h. Hucr** (v. 244/858-59), 24. hadiste tanıtıldı.

2. râvi İsmâil ibni İbrâhîm el-Esedî (v. 193/809), 24. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Eyyûb** es-Sahtiyânî (v. 131/749), 71. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Kāsım** ibni Âsım **et-Temîmî** rivâyetleri *Sahîhayn*'da bulunan Basralı bir tâbiîdir.

5. râvi Ebû Müslim **Zehdem** ibni Mudarrib **el-Cermî** 154. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Mûsâ el-Eş'arî** de 154. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

Buhârî, Hibe 5, nr. 2572; Müslim, Sayd 53, nr. 1953.

Bu konuda daha fazla bilgi için bk. Kandemir-Çakan-Küçük, *Riyâzü's-sâlihîn Tercüme ve Şerhi, Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, VII, 203, hadis nr. 1696.

Buhârî, Eymân 1, nr. 6622, Ahkâm 5, 6, nr. 7146, 7147; Müslim, Eymân 9, 19, nr. 1649, 1652.

Tirmizî, Daavât 73, nr. 3490.

157. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، وَأَبُو نُعَيْمٍ، قَالَا:

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

عَطَاءٌ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ: «كُلُوا الزَّيْتَ وَادَّهِنُوا بِهِ؛ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ».

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Esîd radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Zeytinyağını yiyiniz ve onunla vücudunuzu yağlayınız; çünkü zeytinyağı mübârek bir ağaçtan çıkar.”[17]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Esîd radıyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Ebû Ahmed ez-Zübeyrî** (v. 203/818), 77. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Ebû Nuaym Fazl ibni Dükeyn** (v. 219/834), 5. hadiste tanıtıldı.
4. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778) 4. hadiste tanıtıldı.
5. râvi Ebû Muhammed **Abdullah ibni Îsâ** bin Abdirrahmân el-Kûfî (v. 130/748), güvenilir bir râvidir.
6. râvi, **Atâ** el-Ensârî, tâbiîn nesline mensup Suriyeli güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî’* de yer almıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Esîd**’in kim olduğu hususunda iki görüş vardır. Bazılarına göre o Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hizmetkârı Ebû Esîd Abdullah ibni Sâbit el-Ensârî’dir. Onun adının Sâbit olduğunu söyleyenler de vardır. [18]

Bazılarına göre ise Ebû Esîd el-Ensârî’nin adı Mâlik ibni Rebîa es-Sâ‘idî’dir (v. 60/680). Bedir Gazvesi’ne ve diğer savaşlara katılan bu sahâbî hayatının sonlarında doğru gözlerini kaybetmiştir. Peygamber

Efendimizden 28 hadis rivâyet etmiştir.[19] Ebû Esîd künyesini Ebû Üseyd şeklinde okuyanlar da vardır; fakat onun Ebû Esîd şeklinde okunması daha doğru bulunmaktadır.

Allah ondan râzı olsun.

Bu hadîs-i şerîf 158. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Tirmizî, Et'ime 43, nr. 1852; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 497, nr. 16150, 16151; Dârimî, Et'ime 20, nr. 2058; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 432, nr. 3504. Ayrıca bk. İbni Mâce, Et'ime 34, nr. 3320.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gàbe* (Bennâ), III, 189, VI, 13; İbni Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, II, 285.

İbni Hacer, *el-İsâbe*, IV, 344; Aliyyü'l-Kàrî, *Mirkàtü'l-mefâtîh*, VII, 2720, nr. 4221.

158. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُوا الزَّيْتَ وَادَّهِنُوا بِهِ؛ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ».

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، وَأَبُو نُعَيْمٍ، قَالَا:

وَرُبَّمَا أَرْسَلَهُ.

Ömer ibni'l-Hattâb radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Zeytinyağını ekmeğinize katık edip yiyiniz ve onunla vücudunuzu yağlayınız; çünkü zeytinyağı mübârek bir ağaçtan çıkar."[20]

Tirmizî şöyle dedi:

Hadisin râvilerinden olan Abdürrezzâk ibni Hemmâm es-San'ânî (v. 211/827) bu hadisi rivâyet ederken senedinde tereddüt etmiş, bu sebeple bir rivâyetinde -yukarıda olduğu gibi- hadisi Hz. Ömer vâsıtasıyla Resûl-i Ekrem'den rivâyet etmiş, bir başka rivâyetinde de Hz. Ömer'in adını zikretmeden onu tâbiî râvisi Eslem vâsıtasıyla -mürsel olarak- rivâyet etmiştir.

Hadislerin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîfte iki husus dile getirilmektedir:

Biri zeytinyağının mübârek bir ağaçtan meydana gelen bereketli bir gıda olduğu,

diğeri de bu bereketli gıdânın insan için faydası.

"Allah göklerin ve yerin nurudur."[21] (اللهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) diye başlayan âyet-i kerîmede, Allah Teâlâ'nın nûrundan söz edilirken, onun **"Mübârek**

bir zeytin ağacının yağından tutuşturulduğu” (مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ شَجَرَةٍ يُوقَدُ مِنْ) dile getirilir.

Bu âyette olduğu gibi, Tîn sûresinin, “And olsun incire ve zeytine” (وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ)[22] diye yeminle başlayan âyetinde de zeytinin ve zeytinyağının mübârek olduğu belirtilir.

Şu âyet-i kerîme de zeytinin insan için faydasını dile getirmektedir:

“Bir de Tûri Sînâ çevresinde yetişen bir ağaç bitirdik ki; bu ağaç hem **zeytinyağını** hem de yiyenler için **katık olacak zeytini** üretir.”[23]

Zeytinin ekmeğe katık edilmesi, zeytinyağının sağlık için önemli olması onun bereketine işaret etmektedir.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem zeytinyağını ekmeğe katık etmeyi tavsiye buyurmuş, kendisi de onu ekmeğine katık etmiştir.

126. hadîs-i şerîfi açıklarken Peygamber Efendimiz’in mübarek saçını sık sık zeytinyağı ile yağladığını belirtmiştik.

Burada şunu da belirtmeliyiz: Zeytinyağının Hicâz gibi sıcak bölgelerde vücuda sürülmesinin faydalı olacağı, fakat soğuk memleketlerde aynı faydayı vermeyeceği söylenmektedir.

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz zeytinyağının mübârek bir ağacın meyvesinden üretildiğini, bu sebeple onun da bereketli olduğunu haber veriyor.

2. Bu mübârek gıdayı ekmeğe katık etmeyi ve sağlığa faydalı olduğundan onunla vücudu yağlamayı tavsiye buyuruyor.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Ömer’den 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Yahyâ bin Mûsâ** (v. 240/854), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdürrezzâk** ibni Hemmâm es-San‘ânî (v. 211/826), 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ma’mer ibni Râşid** (v. 153/770), 29. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Abdillah (veya Ebû Üsâme) **Zeyd ibni Eslem** el-Kureşî el-Adevî (v. 136/753), tâbiîn nesline mensup Medineli bir fıkıh âlimi ve güvenilir bir hadis râvisidir. Onun Mescid-i Nebevî’de bir ders halkası vardı; bazen bu halkada, fıkıh sâhasında yetişmiş kırk kadar talebe ondan ilim öğrenirdi. Onun bir de tefsirinin bulunduğu kaydedilmektedir.

5. râvi, bir önceki râvinin babası olan Ebû Zeyd **Eslem** el-Adevî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Yemenli bir tâbiîdir. Hz. Ömer onu siyâhî bir köle iken satın almış, yetişmesini sağlamış, o da mükemmel bir fakih olmuştur.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Hafs *Ömer ibni'l-Hattâb* radıyallahu anh, Kureyş kabilesinin Benî Adî kolundandır; soyu, Peygamber Efendimiz'in yedinci dedesi olan Kâ'b ibni Lüey'de Peygamber Efendimiz'in soyu ile birleşir. Yiğitliği ile ünlü Hz. Ömer'in Müslüman olduğu gün, diğer Müslümanlar ondan aldıkları cesaretle ilk defa Kâbe'de namaz kıldılar. Hz. Ömer, Medine'de Hz. Ebû Bekir'le birlikte Resûlullah'ın en büyük yardımcısı oldu ve Peygamber aleyhisselâmın katıldığı bütün savaşlarda onun yanında yer aldı. Kızı Hz. Hafsa Resûl-i Ekrem ile evlenince, Resûlullah'ın kayın pederi olma şerefini elde etti. Resûlullah Efendimiz'i o kadar derin bir muhabbetle severdi ki, onun vefât ettiğini duyunca büyük bir şaşkınlığa düştü. Kılıcını çekerek, "Peygamber öldü." diyenleri ikiye biçeceğini söyledi.

Hz. Ömer ileri görüşlü bir insandı. Kendisinin görüş bildirdiği, ancak henüz hakkında vahiy gelmeyen 15-20 önemli konu vardı. Fahr-i Âlem Efendimiz'e başvurak, bu konularda âyet indirmesi için Allah Teâlâ'ya duâ etmesini istedi. Haklarında âyet nâzil olan bu konulara, "Ömer'in âyete uygun görüşleri" anlamında **"Muvâfakât-i Ömer"** dendi.

Hz. Ebû Bekir'in vefâtından sonra İslâm'ın ikinci halifesi oldu. İran, Irak, Suriye ve Mısır topraklarını İslâm ülkesine kattı. Kudüs, Azerbaycan, Ermenistan, Horasan ve İskenderiye onun zamanında fethedildi. Basra, Kûfe, Musul gibi büyük şehirleri kurdu. Eşsiz adalet anlayışıyla, dünya tarihinde benzeri görülmeyen adalet örnekleri verdi. Yardıma muhtaç olan herkese maaş bağladı. Devlet idâresinde önemli yenilikler yaptı. İdârî, adlî, mâlî ve askerî teşkilât kurdu. İslâm Hukuku'nun birçok meselesinde şahsî görüşleri vardı.

Hz. Ömer, sert tabiatına rağmen pek mütevâzi bir insandı. Halifeliği süresince geceleri sokak sokak dolaşır, herkesin şikâyetini dinler, halkın dertlerine çözüm getirirdi. Çok güzel konuşur, hikmetli sözler söylerdi.

Hz. Ömer, hicretin 24. yılında Zerdüşt bir köle tarafından şehid edildi ve Fahr-i Âlem Efendimiz'in ayakları dibine gömüldü.

Cennetle müjdelenen on kişiden (Aşere-i Mübeşşere) biri olan Hz. Ömer, Peygamber Efendimiz'den 539 hadis rivâyet etti.

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Et‘ime 43, nr. 1852; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 432, nr. 3504. Ayrıca bk. İbni Mâce, Et‘ime 34, nr. 3320.

Nûr 24/35.

Tîn 95/1.

Mü’minûn 23/20.

159. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ فِيهِ: عَنْ عُمَرَ.

Bu hadîs-i şerîfin metni bir önceki hadisin metninden farklı, fakat mânaları aynıdır. Tirmizî “نَحْوَهُ” ifâdesiyle işte bunu anlatmıştır.

Bu hadisin bir önceki hadisten farkı sadece senedindedir. O fark da bir önceki hadiste İmâm Tirmizî’nin hocası **Yahyâ bin Mûsâ** iken; bu hadiste hocası **Ebû Dâvûd Süleyman ibni Ma‘bed el-Mervezî es-Sincî**’dir. Bu râvi Merv’in Sinc köyünden olduğu için Sincî nisbesiyle anılmıştır.

Bir de hadisin sonunda “وَلَمْ يَذْكُرْ فِيهِ عَنْ عُمَرَ” cümlesi geçmektedir. Bunun anlamı şudur: Hadisin Hz. Ömer’den rivâyet edildiğini göstermek üzere “عَنْ عُمَر” ifâdesi geçmektedir; böylece hadisin kopuksuz bir senedle muttasıl olarak rivâyet edildiği anlatılmaktadır.

Bu ikinci senedde “عَنْ عُمَر” diye sahâbî râvinin anılmaması, bu rivâyetin muttasıl değil mürsel olduğunu göstermektedir.

Hadisin senedinde geçen “نَحْوَهُ” kelimesinin teknik anlamı hakkında bilgi için 6. hadisin açıklamasına bakılabilir.

160. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

قَالَا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

فَأَضَعُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ، لِمَا أَعْلَمُ أَنَّهُ يُحِبُّهُ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kabak yemeğini pek severdi. Bir gün ona içinde kabak da bulunan bir yemek ikrâm edilmiş veya bir yemeğe dâvet edilmişti; onun kabağı sevdiğini bildiğim için tabaktaki kabakları seçip onun önüne koydum.”[24]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin râvisi Enes ibni Mâlik, Peygamber Efendimizle birlikte yediği bir yemekte, onun kabağı çok sevdiğini öğrenmişti. Bu olayı 162. hadîs-i şerîfte okuyacağız.

Biz şimdi şu soruyu soralım: Resûlullah Efendimiz kabak yemeğini niçin çok severdi?

Acaba kabağı sırf hoşuna gittiği için mi severdi?

Yoksa Allah Teâlâ kendisine kabağın faydalarını öğrettiği için mi onu yerdi?

Veya kardeşi durumunda olan Yûnus peygamberin hayatında kabağın önemli yeri olduğu için mi severdi; işte bu soruların cevabını bilemiyoruz.

Kabağın Yaprakları

Kur’ân-ı Kerîm’de anlatıldığı üzere, Yûnus aleyhisselâm balığın karnından son derece halsiz, dermansız bir şekilde sâhile atılmıştı. Allah Teâlâ Yûnus peygamberi hem güneşin hararetinden hem de sinek türü

hayvanların eziyetinden korumak için, “onun üzerine kabak türünden bir ağaç bitirmişti.”[25]

Hadîs-i şerîften öğrendiğimiz bir husus da şudur:

Birkaç kişi aynı tabaktan yemek yiyorsa, elbette herkesin kendi önünden yemesi uygun olur. Ancak sofraya konulan müşterek tabakta çeşitli malzemeden yapılmış karışık bir yemek varsa, sofrada bulunanlar veya dâvet sahibi bir sakınca görmediği takdirde, sofradakilerden biri hoşlandığı bir parçayı kendisi için alıp yiyebilir veya yemek yiyenlerden birine ikrâm edebilir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Enes ibni Mâlik bir yemek sırasında Peygamber Efendimiz’in kabağı çok sevdiğini görüp öğrenmişti.

2. O da başka bir gün, beraber bulundukları sofrada ikrâm edilen yemek tabağındaki kabak parçalarını seçip seçip Resûl-i Ekrem’in önüne koydu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Muhammed ibni Beşşâr’ın iki hocasıdır. Bunlardan **Muhammed ibni Ca‘fer** (v. 193/809) 3. hadiste, **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813) ise 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi tâbiîn âlimlerinden **Şu‘be** bin Haccâc (v. 160/776) olup o da 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi de **Katâde** bin Diâme es-Sedûsî de (v. 117/735) 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 177, 258, 279, 290, 14011, nr. 12842, 13931, 14138; Dârimî Et‘ime 19, nr. 2056, 2057.

Sâffât 37/146.

161. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ حَكِيمِ بْنِ جَابِرٍ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

طَعَامَنَا».

قَالَ أَبُو عِيسَى: وَجَابِرٌ هٰذَا: هُوَ جَابِرُ بْنُ طَارِقٍ، وَيُقَالُ: ابْنُ أَبِي طَارِقٍ، وَهُوَ

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

الْحَدِيثَ الْوَاحِدَ، وَأَبُو خَالِدٍ: اسْمُهُ سَعْدٌ.

Ashâb-ı kirâmdan **Câbir ibni Târık el-Ahmesî** radıyallahu anh şöyle dedi:

Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi evinde ziyârete gitmiştim; o sırada önündeki kabağı ince ince doğradığını gördüm. Bunun üzerine:

“Yâ Resûlallah! Kabağı niçin böyle ince ince doğruyorsunuz?” diye sordum. O da:

“Kabağı böyle doğramak sûretiyle yemeğimizi çoğaltıyoruz.” buyurdu.[26]

İmâm Tirmizî, bu hadisin râvileriyle ilgili olarak şu bilgiyi vermiştir:

Bu hadisi rivâyet eden Câbir, Câbir ibni Târık’tır. Ona (dedesi Ebû Târık’a nisbetle) Câbir ibni Ebî Târık da denir. Câbir Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ashâbından biridir. Biz, onun sadece bu hadisi rivâyet ettiğini biliyoruz.

3. râvi olan İsmâil’in babası “Ebû Hâlid”in adı da Sa‘d’dır.[27]

Hadisin Açıklaması

Gerçek zâhidliğin ne olduğunu bilmeyen kimse Resûlullah Efendimiz’in kabağı ince ince doğramasının zühd ve takvâya aykırı bulabilir; böyle yapmanın dünyaya değer vermek olduğunu sanabilir.

Halbuki bize her şeyi, zühdün ne olup olmadığını da Server-i Enbiyâ Efendimiz öğretmiştir. Ve bize şunu da belletmiştir: Yemeğin çoğalmasını sağlamak için tencereye konulacak olan kabak ve et gibi malzemeleri ince ince doğramak, böylece pişirilen yemekten daha çok kimsenin faydalanmasını sağlamak zühd ve tevekküle ters değildir.

Evinde Ne Yapardı?

Fahr-i Âlem Efendimiz bu hadîs-i şerîfte bize bir ahlâk kàidesi daha öğretiyor: Ev işlerinde eşine yardım etmek.

Hani muhadram tâbiî Esved ibni Hilâl el-Muhâribî (v. 84/703) Hz. Âişe’ye şöyle sormuştu:

مَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ فِي بَيْتِهِ؟

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem evinde ne yapardı?” Annemiz de ona şu cevabı vermişti:

كَانَ يَكُونُ فِي مِهْنَةِ أَهْلِهِ، فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلاَةُ خَرَجَ إِلَى الصَّلاَةِ

“Allah’ın Elçisi âilesinin hizmetinde bulunurdu; namaz vakti gelince de mescide giderdi.”[28]

Peygamber Efendimiz’in evinde ne yaptığını dile getiren hadisleri bir araya getirdiğimiz zaman şu bilgileri öğreniyoruz:

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz elbisesini temizlerdi,

koyununu sağardı,

elbisesini yamardı,

pabucunu tamir ederdi,

su taşıdıkları devenin yemini verirdi,

evini süpürürdü,

devesini bağlardı,

hizmetçiyle birlikte yemek yer, onunla birlikte hamur yoğururdu,

satın aldığı şeyleri çarşıdan eve kendisi taşırdı,
kısacası kendi işini kendisi yapardı.[29]

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz'in kabağı tencereye konacak şekilde ince ince doğraması da, onun evinin ve âilesinin hizmetinde olduğunu göstermektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ev işlerinde hanımlarına yardım ederdi.

2. Sahâbîsi Câbir ibni Târık, Resûl-i Ekrem'i ziyârete gittiğinde onun kabağı ince ince doğradığını gördü ve ona niçin öyle yaptığını sordu.

3. Resûl-i Ekrem de yemeğin çoğalması ve yapılacak yemeği daha çok kimsenin ondan yemesi için kabağı ince ince doğradığını söyledi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Ömer **Hafs ibni Gıyâs** en-Nehaî (v. 194/810), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve Kûfe kadısıdır.

3. râvi Ebû Abdillah **İsmâil ibni Ebî Hâlid** el-Becelî (v. 146/763), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli ünlü bir hadis hâfızı tâbiîdir. İmâm Tirmizî, hadisin devamında İsmâil'in babası Ebû Hâlid'in adının Sa'd olduğunu söylemiştir.

4. râvi **Hakîm ibni Câbir** el-Ahmesî (v. 82/701), rivâyetleri *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi ve bir önceki râvinin babası olan Ebû Hakîm **Câbir ibni Târik el-Ahmesî** radıyallahu anhı İmâm Tirmizî hadisin devamında tanıttı. Câbir dendiği zaman, çok hadis rivâyet etmesiyle bilinen Câbir ibni Abdillâh hatıra geldiği için, İmâm Tirmizî bu Câbir'in onunla karıştırılmaması için onun tam adını söyledi ve kendisinden sadece bir hadis rivâyet edildiğini belirtti. O bir hadis de Tirmizî'nin *eş-Şemâil*'inde yer alan bu hadistir. Bu hadis, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de de yer almıştır.

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Et'ime 42, nr. 1850; İbni Mâce, Et'ime 26, nr. 3304.

Hadisimizin 3. râvisi İsmâil ibni Ebî Hâlid'in babasının adı kimi kaynakta Sa'd, bir kısmında Hürmüz, bazı kaynaklarda da Kesîr olarak geçtiği için, İmâm Tirmizî onun adının Sa'd olduğunu belirtmiştir (Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Arnaût), VI, 176).

Buhârî, Ezân 44, nr. 676, Nefekàt 8, nr. 5363, Edeb 40, nr. 6039.

Bu rivâyetlerin kaynakları için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 292.

162. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

طَلْحَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الدُّبَّاءَ حَوَالَيِ الْقَصْعَةِ، فَلَمْ أَزَلْ أُحِبُّ الدُّبَّاءَ مِنْ يَوْمِئِذٍ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir terzi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi pişirdiği yemeğe dâvet etti. Terzinin dâvet ettiği bu yemeğe Resûl-i Ekrem ile birlikte ben de gittim. Terzi, sofraya arpa ekmeği ile kabak ve kurutulmuş etten yapılmış bir çorba koydu.”

Enes sözüne şöyle devam etti:

“Resûl-i Ekrem’in tabağın kenarlarından kabakları bir bir alıp yediğini gördüm. Ben de o günden beri kabak yemeğini hep sevdim.”[30]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde kendisinden bahsedilen, ancak ismi zikredilmeyen terzinin Peygamber Efendimiz’in âzatlı kölesi olduğu söylenmektedir.

Terzinin Resûl-i Ekrem’e ikrâm ettiği çorbanın içinde iki malzeme vardı. Biri kabak, diğeri de kuru etti. Güneşte veya başka bir şekilde kurutulmuş

et, Arapların belli başlı yiyeceklerinden biriydi. Bunu şu hadisten de öğrenmekteyiz:

Ben Kral Değilim!

Bir gün Fahr-i Âlem Efendimiz’in huzûruna bir adam geldi, onun heybetinden ve kendisine duyduğu derin saygıdan dolayı korkup titremeye başladı. Sevgili Efendimiz bu zâtın korkusunu şu sözlerle yatıştırdı:

هَوِّنْ عَلَيْكَ، فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ، إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ

“Rahat ol! Çünkü ben kral değilim! Ben Kureyş’ten kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum!”[31]

Bu hadîs-i şerîften, Fahr-i Cihân Efendimiz’in yemekle ilgili bazı güzel âdetlerini öğrenmekteyiz. Allah’ın Elçisi ileri derecedeki tevâzuu sebebiyle, kendisini yemeğe dâvet eden kimseleri kırmazdı. Yemeklerinin son derece sâde ve basit olmasına aldırmazdı. Onların evlerini veya bu hadîs-i şerîfte görüldüğü üzere dükkanlarını şereflendirirdi.

Dâvet Eden Köle Bile Olsa!

Bu itibarla bir Müslüman, kendisini yemeğe dâvet eden din kardeşinin toplumdaki itibarına bakmadan onun dâvetine icâbet etmelidir. Nitekim Efendimiz aleyhisselâm kendisini yemeğe dâvet eden kimsenin köle olduğuna bakmadan onun yemek dâvetini kabul etmiş ve dükkânına gitmiştir.

On yıl boyunca Resûl-i Ekrem Efendimiz’e hizmet eden ve onun terbiyesinde yetişen Enes ibni Mâlik radıyallahu anh, naklettiği bu hadisle bize, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sevdiği bir şeyi sevmenin gereğine işaret ediyor.

Önünden Ye!

Burada Resûl-i Ekrem Efendimiz’in tabağın kenarlarından kabakları bir bir alıp yemesini, üvey oğlu Ömer ibni Ebî Seleme’ye öğrettiği yemek âdâbı ile bağdaştıramayanlar olabilir. Hani Fahr-i Cihân Efendimiz, küçük Ömer’e şöyle buyurmuştu:

اُدْنُ يَا بُنَيَّ، فَسَمِّ اللهَ تَعَالَى، وَكُلْ بِيَمِينِكَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ

“Oğlum! Sofraya yanaş! Besmele çek! Sağ elinle ye! Hep önünden ye!”[32]

190 numarada gelecek olan bu hadis bize, başkalarıyla birlikte yemek yenirken herkesin önünden yemesi gerektiğini öğretiyor. Açıklamakta olduğumuz hadiste ise, Peygamber aleyhisselâmın ya yalnız başına veya sadece Enes ile birlikte yemek yediğini biliyoruz.

Yalnız başına yemek yiyen kimsenin hep önünden yeme mecbûriyeti yoktur.

Birlikte yemek yediği şahsın rahatsız olmayacağını bilen kimsenin ise, tabağın başka yerinden arzu ettiği şeyi almasında da bir sakınca yoktur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Bir Müslüman, kendisini yemeğe dâvet eden din kardeşi fakir de olsa onun dâvetine icâbet etmelidir.

2. İnsan mütevâzi olmalı, kendini büyük görmemelidir.

3. Yalnız başına yemek yiyen kimse, başkalarıyla yerken uyulması gereken kuralları gözetmeyebilir.

4. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sevdiği şeyleri öğrenmeli ve onları sevmelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795) 1. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Yahyâ **İshâk ibni Abdillah ibni Ebî Talha** el-Ensârî el-Hazrecî (v. 132/749), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvi ve fakihtir. Ünlü sahâbî Ebû Talha el-Ensârî’nin torunudur.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Büyû’ 30, nr. 2092, Et’ıme 4, 25, 35, nr. 5379, 5420, 5435; Müslim, Et’ıme 144-145, nr. 2041; Tirmizî, Et‘ime 42, nr. 1850.

İbni Mâce, Et’ime 30, nr. 3312; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 506, 3733, III, 50, nr. 4366; Elbânî, *Silsiletü’l-ehâdîsi’s-sahîha*, IV, 496, nr. 1876.

Tirmizî, Et‘ime 47, nr. 1857. Ayrıca bk. Buhârî, Et’ime 2, 3, nr. 5376-77; Müslim, Eşribe 108, nr. 2022.

163. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

وَسَلَّمَ يُحِبُّ الْحَلْوَاءَ وَالْعَسَلَ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem tatlıyı ve balı severdi.”[33]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde Resûl-i Ekrem Efendimiz’in tatlıyı ve balı sevdiği belirtilmektedir. Fahr-i Cihân’ın Zeyneb binti Cahş annemizin yanına uğradığı zaman onun ikrâm ettiği bal şerbetini zevkle içtiğini, bu sebeple onun yanında bal şerbetini içene kadar kalmasının diğer annelerimizi kıskandırdığını bilmekteyiz.[34]

Un veya unlu maddelerle şeker ve yağdan yapılan tatlılara “helvâ” dendiği gibi, Araplar lezzetli olan her yiyeceğe de helvâ derler. Bu hadîs-i şerîfte Fahr-i Âlem Efendimiz’in sadece helvâdan değil, tatlı olan her şeyden hoşlandığı dile getirilmektedir.

Tatlı (helvâ) sözüyle yapılan genellemeden sonra, tatlı gıdalar arasında farklı bir yeri, değeri ve önemi olan bal zikredilmiştir.

Peygamber Efendimiz’in tatlıyı sevdiği söylenirken, onun tatlıya aşırı düşkün olduğu değil, önüne tatlı bir yiyecek getirildiği zaman onu beğendiği, ondan hoşlandığı anlatılmaktadır. Zaten onun dünyevî zevklere düşkün olmadığı, nefsin arzularını öne çıkarmadığı bilinen bir gerçektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz tatlıyı ve balı severdi.

2. Onun hiçbir şeye aşırı düşkünlüğü yoktu. Sofraya ne konmuşsa, onu zevkle yerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; Tirmizî bu hadîs-i şerîfi **üç** ayrı hocasından rivâyet etmiştir.

Birinci hocası Ebû Abdillâh **Ahmed ibni İbrâhîm ed-Devrakî** (v. 246/860), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

İkinci hocası **Seleme bin Şebîb** el-Hacrî (v. 247/861), 129. hadiste tanıtılmıştır.

Üçüncü hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853) ise 4. hadiste tanıtılmıştır.

2. râvi, Tirmizî'nin yukarıda adları geçen üç hocasının da hocası olan **Ebû Üsâme** Hammâd ibni Üsâme el-Kureşî (v. 201/816), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli **güvenilir bir hadis hâfızı, âlimi ve tarihçidir.** "Şu parmaklarımla 100.000 hadis yazdım." diyen Ebû Üsâme'den İmâm Şâfiî, Ahmed ibni Hanbel ve İshâk ibni Râhûye gibi ünlü âlimler hadis rivâyet etmiştir.

3. râvi muhaddis ve fakih tabiî **Hişâm ibni Urve** (v. 146/763), 25. hadiste tanıtıldı.

4. râvi bir önceki râvinin **babası** Urve bin Zübeyr ibni Avvâm da (v. 94/713) 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi mü'minlerin annesi **Hz. Âişe** de (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Et'ime 32, nr. 5431, Eşribe 10, nr. 5599; Müslim, Talâk 21, nr. 1474; Tirmizî, Et'ime 29, nr. 1831.

Buhârî, Tefsîr 66/1, nr. 4912; Nikâh 103, nr. 5216. Bu hadîs-i şerîf *Sahîh-i Buhârî*'de on kadar yerde tekrarlanmıştır; Müslim, Talâk 20, 21, nr. 1474.

164. Hadis

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: قَالَ ابْنُ

جُرَيْجٍ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ: أَنَّ عَطَاءَ بْنَ يَسَارٍ أَخْبَرَهُ:

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

وَمَا تَوَضَّأَ.

Mü'minlerin annesi Ümmü Seleme radıyallahu anhânın rivâyet ettiğine göre, bir gün Ümmü Seleme annemiz Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme kızartılmış koyun eti ikrâm etti; Allah'ın Elçisi de ondan bir miktar yedi; sonra kalktı, yeniden abdest almadan namaz kıldı.[35]

Hadisin Açıklaması

Ateşte pişmiş, kızartılmış et yemenin abdesti bozup bozmayacağı tartışılmıştır. Çünkü "Ateşte pişen şeyler yenildiği zaman abdest almak gerektiğine" dâir hadisler vardır.

Et Yenince Abdest Almak Gerekir mi?

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ateşte pişen şeyler yenildiği zaman abdest alınmasını emretmiş ise de,[36] bunun İslâmiyet'in ilk devirlerine ait bir uygulama olduğu anlaşılmaktadır. İmâm Nevevî'nin de söylediği gibi daha sonraları bu uygulama kalkmış, dört halife başta olmak üzere önde gelen fakih sahâbîler Fahr-i Âlem Efendimiz'in et yedikten sonra yeniden abdest almadığını rivâyet etmişlerdir.

İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğu ile dört mezhep imâmı bu rivâyetleri dikkate alarak ateşte pişen yemekleri, özellikle de et yemeğini yedikten sonra abdest almak gerekmediğini kabul etmişlerdir.[37] Nitekim hadisimizde de Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz'in ateşte kızartılmış etten bir miktar yedikten sonra abdest tazeleme ihtiyâcı duymadan kalkıp namaz

kıldığı, dolayısıyla da ateşte pişmiş, kızartılmış et yemenin abdesti bozmadığı görülmektedir.

Temizlik Anlayışı Yerleşince

Bu durumu şöyle açıklayabiliriz:

İslâmiyet'in ilk yıllarında temizlik anlayışı, olması gerektiği şekilde henüz benimsenmemişti. Onun için Resûlullah Efendimiz, yağlı şeyler, özellikle de et yedikten sonra abdest alınması gerektiğini söylemişti. Sonraları Müslümanlar, Resûlullah Efendimiz'in temizlik konusundaki titizliğini gördüler ve yemeklerden sonra el yıkamayı bir sünnet olarak benimsediler. Sevgili Efendimiz de ashâbına kolaylık olmak üzere yağlı yiyeceklerden dolayı abdest alınması gerekmediğini söyledi ve uygulamalarıyla bu âdeti yerleştirdi.

İmâm Tirmizî'nin, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin tatlıyı ve balı sevdiğine dair hadisten hemen sonra, onun et yediğine dair bu hadisi zikretmesine bakarak bazı âlimler, bu üç gıdânın insan vücuduna en faydalı üç yiyecek olduğunu söylemişlerdir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İslâmiyet'in ilk yıllarında Peygamber Efendimiz ateşte pişmiş yemek, özellikle de kızartılmış et yedikten sonra abdest almış, böylece ashâbını et yedikten sonra ellerini ve ağızlarını yıkamaya alıştırmıştı.

2. Daha sonraları Müslümanlar temizliğin dindeki önemini kavrayınca, Resûl-i Ekrem Efendimiz onlara kolaylık olmak üzere yağlı yiyecek yedikten sonra abdest alınması gerekmediğini söyledi ve uygulamalarıyla bu âdeti yerleştirdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Ali **Hasan ibni Muhammed ez-Zağferânî** (v. 260/874), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan, muhaddislerin ve fakihlerin üstâdı kabul edilen Bağdatlı güvenilir bir âlimdir.

2. râvi Ebû Muhammed **Haccâc ibni Muhammed** el-Massîsî (v. 206/821), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır.

Seksenli yaşlarında hâfızası zayıflamış, o günden sonra da yakınları hadis rivâyet etmesine müsâade etmemişlerdir.

3. râvi Abdülmelik ibni Abdilazîz **ibni Cüreyc** (v. 150/767), 93. hadiste tanıtıldı.

4. **Muhammed ibni Yûsuf** ibni Abdillah el-Kindî (v. 140/757), rivâyetleri *Sahîhayn* ile *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

5. râvi Ebû Muhammed **Atâ bin Yesâr** el-Hilâlî el-Medenî (v. 103/721), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir muhaddis ve fakih tâbiîdir. Meymûne annemizin âzatlı kölesi olup çok güzel va'z etmesiyle de ünlüydü.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ümmü Seleme** radıyallahu anhâ (v. 62/681) ise 46. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Et'ime 27, nr. 1829; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 307, nr. 27157.

Meselâ bk. Müslim, Hayz 90, nr. 352, 353; Nesâî, Tahâret 122, nr. 171-181.

Hadis kitaplarımızda, ateşte pişen şeylerden dolayı abdest alınmayacağı, abdest alınacağına dair hadislerin neshedildiği konusu ayrı bölümler halinde ele alınmıştır (bk. Müslim, Hayz 91-96, nr. 354-359; Ebû Dâvûd, Tahâret 74, nr. 187-193).

165. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ زِيَادٍ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شِوَاءً فِي الْمَسْجِدِ.

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Hâris radıyallahu anh şöyle dedi:
“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte mescitte kebap yedik.”

Hadisin Açıklaması

Hadisimizden, Abdullah ibni Hâris radıyallahu anhın Resûlullah Efendimiz ile birlikte Mescid-i Nebevî’de kebap yediklerini öğreniyoruz. Fakat bu hadiste onların söz konusu yemeği ne zaman ve ne münâsebetle yediklerine dair bilgi bulunmamaktadır.

Mescitte Niçin Yemek Yendi?

Bazı şârihler bu konuda farklı tahminler yürütmüşlerdir:

Muhtemelen Abdullah ibni Hâris, Peygamber aleyhisselâm ile birlikte Mescid-i Nebevî’de îtikâf yaptı ve o sırada Mescit’te birlikte yemek yediler.

Akla yatkın bir başka ihtimal şudur: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem misâfirlerini Mescid-i Nebevî’de ağırlardı. Hadisimizin râvisi de o sırada misâfirlerle birlikte yemek yedi.

Bir başka tahmin de şöyledir: Birçok faaliyeti Mescit’te yürüten Resûl-i Ekrem Efendimiz, mescitte yemek yemenin câiz olduğunu ashâbına göstermek için, orada Müslümanlarla birlikte yemek yedi.

Mescitte Yemek Yenebilir

Her ne sebeple olursa olsun, hadisimizden, mescid kirletilmedikçe orada tek başına veya bir toplulukla birlikte yemek yenebileceğini öğreniyoruz.

Bu hadîs-i şerîfi İbni Mâce *es-Sünen*’inde, Ahmed ibni Hanbel, *el-Müsned*’inde rivâyet etmiş, ardından Abdullah ibni Hâris radıyallahu anhın şu açıklamasını da ilâve etmişlerdir:

“Kebabı yedikten sonra ezân okundu, biz de ellerimizi çakıl taşlarına sildik, ardından yeniden abdest almadan kalkıp namaz kıldık.”[38]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Mescitte yemek yemek câizdir.

2. Et yemeği yedikten sonra abdest alma mecbûriyeti yoktur.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Abdullah ibni Hâris radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) olup 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **İbnü Lehîʻa** (v. 174/790) 123. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süleymân ibni Ziyâd** el-Hadramî, rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan Mısırlı güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebü’l-Hâris **Abdullah ibni Hâris** ibni Cez’ ez-Zübeydî (v. 86/705) Bedir Gazvesi’nde bulundu. Fahr-i Âlem Efendimiz’in âhirete göçmesinden sonra Mısır’ın fethine katıldı ve oraya yerleşti. Mısır’da en son vefât eden sahâbî de o oldu. Rivâyetleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbni Mâce’nin *Sünen*’lerinde bulunan Abdullah’ın adının İslâmiyet’ten önce Âsî olduğu, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin onun adını Abdullah olarak değiştirdiği belirtilmektedir.

Allah ondan râzı olsun.

İbni Mâce, Etʻime 29, nr. 3311; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 190, 191, nr. 17854, 17861.

166. Hadis

قَالَ أَبُو عِيسَى: وَجَابِرٌ هٰذَا: هُوَ جَابِرُ بْنُ طَارِقٍ، وَيُقَالُ: ابْنُ أَبِي طَارِقٍ، وَهُوَ

جَامِعِ بْنِ شَدَّادٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِ اللهِ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَأُتِيَ بِجَنْبٍ مَشْوِيٍّ، ثُمَّ أَخَذَ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

سِوَاكٍ».

Ashâb-ı kirâmdan Mugîre bin Şu‘be radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir gece Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte bir zâta misâfir olmuştum. Ev sahibi sofraya kebap getirdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz eline büyücek bir bıçak alarak eti kesmeye başladı. Bana da kestiği bir parça eti verdi.

İşte o sırada Bilâl-i Habeşî gelerek namaz vaktinin girdiğini haber verdi. Allah’ın Elçisi elindeki bıçağı bıraktı ve:

‘Allah Bilâl’in hayrını versin; namaz vaktini tam da zamanında haber verir!’ buyurdu.

Mugîre bin Şu‘be sözlerine şunu da ekledi:

‘O sırada bıyığım dudaklarımı geçecek şekilde uzamıştı. Resûlullah Efendimiz bana:

Misvâkin üzerine koyarak bıyığının fazlasını keseyim’ (veya ‘Misvâkin üzerine koyarak bıyığını kes!)’ diye buyurdu.”[39]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz ile ashâb-ı kirâmdan Mugîre bin Şu‘be bir sahâbîye misâfir olmuşlardı. Bir rivâyete göre onları evinde misâfir eden, Resûlullah Efendimiz’in amcası Zübeyr ibni Abdilmuttalib’ın kızı **Dubâ‘a** radıyallahu anhâ idi.

Sünen-i Ebî Dâvûd’daki rivâyete göre Mugîre radıyallahu anh Peygamber Efendimize misâfir olmuştu.[40]

Tevâzuun Böylesi

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Mugîre bin Şu‘be’ye eti keserek ikrâm etmesini iki türlü açıklamak mümkündür.

Eğer yemek Efendimiz’in hâne-i saâdetinde yeniyorsa, Allah’ın Elçisi misâfirine ikrâmda bulunuyordu.

Öyle değil de, birlikte misâfir oldukları sahâbînin evinde yemek yeniyorsa, o zaman Fahr-i Cihân Efendimiz, tevâzuu sebebiyle, o günlerde yeni Müslüman olan Mugîre radıyallahu anhın gönlünü kazanmaya ve onu İslâmiyet’e ısındırmaya çalışıyordu. Bilindiği üzere Server-i Enbiyâ Efendimiz, müellef-i kulûb denilen kimselerin gönüllerini kazanmak için onlara değişik şekillerde ikrâmlarda bulunurdu.

Tam da Zamanında Haber Verir!

O gün sofra kurulmuş, misâfirler akşam yemeğini yemek üzere sofraya oturmuştu ki, Nebiyy-i Muhterem Efendimiz’in müezzini Bilâl-i Habeşî radıyallahu anh çıkageldi ve yatsı namazı vaktinin girdiğini haber verdi. Zira Hz. Bilâl’in bir görevi de Nebiyy-i Ekrem Efendimiz’e namaz vaktinin girdiğini bildirmekti. Bunun üzerine Resûlullah Efendimiz:

“Allah Bilâl’in hayrını versin; namaz vaktini tam da zamanında haber verir.” buyurdu.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in bu sözünü iki türlü açıklamak mümkündür.

Bir yoruma göre, Resûl-i Ekrem bu sözüyle Bilâl radıyallahu anhı takdîr etmiş, onun görevini hiç aksatmadığını, şartlar ne olursa olsun namaz vaktini mutlaka zamanında haber verdiğini söylemiştir.

İkinci yoruma göre, bu sözde Hz. Bilâl’e sitem vardır. Buna göre Resûlullah Efendimiz şöyle demek istemiştir: Bilâl bizim misâfirimizle birlkte yemek yemekte olduğumuzu gördü. Yatsı namazını kılmak için önümüzde geniş zaman bulunduğunu da biliyordu. Durumun nezâketini

takdîr etmeli ve namaz kılınacağını yemek yendikten sonra gelip haber vermeliydi.

Önce Yemek mi, Namaz mı?

Burada bir hadîs-i şerîfi hatırlamak uygun olacaktır:

Akşam namazı vakti girmiş, sofra da hazırlanmıştır. Bu durumda ne yapılacağını Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا قُدِّمَ العَشَاءُ، فَابْدَءُوا بِهِ قَبْلَ أَنْ تُصَلُّوا صَلاَةَ المَغْرِبِ، وَلاَ

تَعْجَلُوا عَنْ عَشَائِكُمْ

“Akşam yemeği sofraya konduğu zaman, akşam namazını kılmadan yemeğinizi yiyiniz. Namaz kılacağım diye acele edip de yemeğinizi geciktirmeyiniz.”[41]

Bazı âlimler bu emrin oruçlu olanlara yönelik olduğunu söylemişlerdir. Bir kısım âlimler de bu hadisin sadece oruçluları değil, karnı çok acıktığı için aklı yemekte kalan, bu yüzden de namazı huzûrlu bir şekilde kılamayacak olan herkesi kapsadığını söylemişlerdir. Nitekim şu hadîs-i şerîf ikinci görüşü benimseyenleri doğrulamaktadır:

إِذَا وُضِعَ العَشَاءُ وَأُقِيمَتِ الصَّلاَةُ، فَابْدَءُوا بِالعَشَاءِ

“Ezân okunduğu halde yemek sofraya konmuşsa, önce yemek yiyiniz.”[42]

Görüldüğü üzere bu emir daha kapsayıcıdır. Oruç tutmadığı halde çok acıkan, namaz kılarken aklı sofradaki yemekte kalacak olan kimseleri de içine almaktadır.

Şu hadîs-i şerîf de acıkanlara namazdan önce yemek yeme imkânı tanımaktadır:

إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ عَلَى الطَّعَامِ، فَلاَ يَعْجَلْ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَتَهُ

مِنْهُ، وَإِنْ أُقِيمَتِ الصَّلاَةُ

“Biriniz yemek yerken ezân okunsa bile, karnını doyuruncaya kadar acele etmesin.”[43]

Bu hadîs-i şerîfi rivâyet eden Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ, sünnet-i seniyyeyi en iyi uygulayan sahâbîlerden biriydi. Şâyet önüne yemek konulduğu zaman, namaz kılınmaya başlanmış olsa, hatta İbni Ömer hazretleri namaz kıldıran imâmın sesini duysa bile, yemeği bırakıp namaza gitmezdi. Bu hadisi dikkate alarak önce yemeğini yer, namazını daha sonra kılardı.[44]

Şüphesiz namazı ilk vaktinde kılmak gerekir; ancak namazı gönül huzûruyla kılmak daha da önemlidir. Elbette namaz vakti daralmadığı zaman durum böyledir. Şâyet yemek yenildiği takdirde namaz vakti çıkacak veya iyice daralacaksa, bu durumda önce namaz kılınacaktır.

Burada şu sorulabilir: Bilâl-i Habeşî namaz vaktinin girdiğini haber verdiği zaman Peygamber aleyhisselâm neden önce yemek yemedi?

Bu sorunun cevabı şudur: Resûlullah Efendimiz, Müslümanların imâmı idi. Namaz kılmak üzere mescide gelen Müslümanları bekletmemek için önündeki yemeği bıraktı ve hemen mescide gitti.

Eti Bıçakla Kesme Konusu

Peygamber Efendimiz güzelce pişmiş eti bıçakla kesmek yerine, onu ısıra ısıra yemeyi tavsiye etmiş, bunun daha lezzetli, daha hoş ve daha faydalı olduğunu söylemiştir.[45] Ayrıca eti ısırarak yemek tevâzua daha uygundur.

Eti bıçakla kesmekte ise bir sakınca yoktur. Okumakta olduğumuz bu hadisten başka, Server-i Enbiyâ Efendimiz’in eti bıçakla kestiğine dair diğer güvenilir hadis kitaplarımızda daha pek çok hadîs-i şerîf bulunmaktadır.[46]

Eti bıçakla kesmenin Acemlerin âdeti olduğuna dâir rivâyeti İmâm Ebû Dâvûd *Sünen*’ine almakla beraber, o, bu rivâyetin pek sağlam olmadığını da söylemiştir.[47]

Uzayan Bıyığı Kesmek

Hadisimizde temas edilen konulardan bir diğeri de bıyık kesme konusudur. O gün Mugîre bin Şu‘be’nin bıyığı, dudaklarını geçecek şekilde uzamıştı. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yeni Müslüman olan, bıyık kesme konusundaki İslâm edebini henüz bilmeyen Mugîre bin Şu‘be’ye bıyığının uzayan kısmını kesmeyi teklif etti. Zira Peygamber Efendimiz, İmâm Nevevî’nin söylediğine göre, bıyığın, üst dudağın

kırmızısını geçecek şekilde uzamasını doğru bulmazdı; bu sınırı geçen bıyıkların kısaltılmasını isterdi.

Server-i Enbiyâ Efendimiz "bıyıkları düzeltmeyi, fıtratın yani yaratılışın gereği olan on şey arasında saymıştır."[48]

"Bıyıklarınızı kısaltınız, sakallarınızı uzatınız!" buyurmuş,[49] böylece müşriklerin yaptığının aksini yapmayı tavsiye etmiştir.

Hadisimizde bir de bıyığın misvâkin üzerine konularak kısaltılmasından söz edilmektedir. Bu, bıyığı kısaltırken dudağın kesilmemesi için tavsiye edilen bir tedbirdir. Resûl-i Kibriyâ Efendimiz, o gün sahâbîsi Mugîre bin Şu'be ile yakından ilgilenmiş, ona ya misvâkin üzerine koyarak bıyığının fazlasını bizzat kesmeyi teklif buyurmuş veya bıyığını bu şekilde kendisinin de kesebileceğini söylemiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ashâbına hizmet eder, onlara ikrâmda bulunurdu. Hadisimizde sözü edilen gün de bıçağı eline alıp kebabı keserek dağıtmıştı.

2. Sofra hazırlandığı zaman, namaz vakti girse bile, önce yemek yenmesini tavsiye ederdi. Aklı sofradaki yemekte kalan birinin huzûrlu bir şekilde namaz kılamayacağını dikkate alırdı.

3. Namazı bizzat kendisi kıldıracağı için, Mescitte toplanan cemâati bekletmemek düşüncesiyle, sofra hazır olsa bile önce namazı kıldırırdı.

4. Eti ısırarak yemek daha faydalı olmakla beraber, onu bıçakla keserek yemekte bir sakınca yoktur.

5. Üst dudağın kırmızısını geçecek şekilde uzamış olan bıyıkları kısaltmak sünnete uygun bir davranıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Mugîre bin Şu'be radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî' bin Cerrâh** da (v. 197/813) 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebü Seleme **Mis'ar ibni Kidâm** el-Hilâlî el-Amirî (v. 155/772), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan, tebe-i tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir hadis âlimi ve hadis hâfızıdır. Rivâyetleri sağlam, ezberi de kuvvetli olduğu için kendisine "mushaf" denirdi. Görüşleri çok doğru kabul edildiği için de "mîzân" diye anılırdı.

4. râvi **Ebû Sahra Câmi‘ bin Şeddâd** el-Muhâribî (v. 118/736), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis âlimidir.

5. râvi **Mugîre bin Abdillah** el-Yeşkürî, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbîr râvisi **Mugîre bin Şu‘be** (v. 50/670) ise 70. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Tahâret 74, nr. 188; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 252-253, 255, nr. 18399, 18425.

Ebû Dâvûd, Tahâret 74, nr. 188.

Buhârî, Ezân 42, nr. 672; Müslim, Mesâcid 65, nr. 557.

Buhârî, Ezân 42, nr. 671; Müslim, Mesâcid 64, nr. 557.

Buhârî, Ezan 42, nr. 674.

Buhârî, Ezan 42, nr. 673.

Ebû Dâvûd, Et‘ime 20, nr. 3779; Tirmizî, Et‘ime 32, nr. 1835; Dârimî, Et‘ime 30, nr. 2076.

Buhârî, Vudû’ 50, nr. 208, Ezân 43, nr. 675; Müslim, Hayz 92, nr. 355.

Ebû Dâvûd, Et‘ime 20, nr. 3778.

Buhârî, Libâs 63, 64, nr. 5888-5892; Müslim, Tahâret 56, nr. 261.

Buhârî, Libâs 63, 64; Müslim, Tahâret 52-54

167. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

وَسَلَّمَ بِلَحْمٍ، فَرُفِعَ إِلَيْهِ الذِّرَاعُ، وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ فَنَهَسَ مِنْهَا.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir defasında Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin önüne et yemeği getirildi. Kendisine etin kol tarafı ikrâm edildi. Çünkü Fahr-i Âlem Efendimiz etin kol tarafını pek severdi. Bu etten ön dişleriyle bir lokma koparıp yedi.”[50]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin bu kısmı, “Makàm-ı Mahmûd” veya “Şefâat-i Kübrâ” denilen, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mahşerdeki büyük şefâatinin anlatıldığı oldukça uzun bir hadîs-i şerîfin giriş kısmından alınmıştır.

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın anlattığına göre o gün Fahr-i Âlem Efendimiz bir yemeğe dâvet edilmişti. Önüne konan etten ön dişleriyle bir lokma koparıp yedikten sonra, kıyâmetin kopacağı o dehşetli günde insanların çekeceği sıkıntılardan bahsetti. Daha sonra da kendisinin insanlara nasıl şefâat edeceğini anlattı.[51]

Etin Kol Tarafını Severdi

Ebû Hüreyre hazretlerinin de dediği gibi Peygamber Efendimiz etin kol tarafını pek severdi; çünkü etin çok çabuk pişen bu kısmı hem yumuşak hem lezzetli olur hem de kolay hazmedilir.

Hz. Âişe annemiz bu konuda şöyle diyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem etin kol tarafını pek severdi, ancak et yemeği her zaman bulunmadığı için onu arada bir yerdi. Peygamber

aleyhisselâmın etin kol tarafını sevmesinin bir sebebi de kol kısmının çabuk pişmesidir.”[52]

Bir önceki hadîs-i şerîfte Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in eti bıçakla keserek yediğini gördük. Muhtemelen o et çok iyi pişmemişti. Burada ise et güzelce piştiği için, onu bıçakla kesmeden ön dişleriyle ısıra ısıra yediği görülmektedir.

İmâm Tirmizî eti hem bıçakla keserek hem de dişleriyle koparарak yemekte sakınca bulunmadığını anlatmak istemiş, bunun için de Fahr-i Cihân Efendimiz’in eti her iki şekilde yediğini gösteren bu iki rivâyeti art arda zikretmiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz etin kol tarafını pek severdi.

2. Çünkü etin çok çabuk pişen bu kısmı hem yumuşak hem lezzetli olur hem de kolay hazmedilir.

3. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, dâvet edildiği bir yemekte, iyi pişmiş olan bir et parçasını ön dişleriyle koparıp yemişti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, İmâm Tirmizî’nin hocası Ebü’l-Kāsım **Vâsıl ibni Abdila‘lâ** el-Esedî (v. 244/858), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile dört *Sünen*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

2. râvi Ebû Abdirrahmân **Muhammed ibni Fudayl** ed-Dabbî (v. 195/811), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis hâfızıdır. *Kitâbü’z-Zühd, Kitâbü’s-Salât* ve *Kitâbü’s-Sıyâm* gibi kitapları bulunan müellifin *Kitâbü’d-Du‘â* adlı eseri günümüze ulaşmıştır. Babası Fudayl ibni Gazvân da rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan bir hadis âlimiydi.

3. râvi **Ebû Hayyân** Yahyâ bin Saîd **et-Teymî** (v. 145/762), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir tâbiîdir.

4. râvi **Ebû Zür‘a** Herim bin Amr el-Becelî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Enbiyâ 3, nr. 3340, Tefsîr 17/5, nr. 4712; Müslim, Îmân 327, nr. 194; Tirmizî, Et‘ime 34, nr. 1837; İbni Mâce, Et‘ime 28, nr. 3307.

Bu konuda geniş bilgi için bk. Kandemir-Çakan-Küçük, *Riyâzü's-sâlihîn Tercüme ve Şerhi, Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, VII, 561-568, hadis nr. 1870; Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 450-469.

Tirmizî, Et‘ime 34, nr. 1838.

168. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

إِسْحَاقَ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عِيَاضٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

سَمُّوهُ.

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem etin kol tarafını pek severdi.”

İbni Mes‘ûd sözüne devamla:

“Allah’ın Elçisi’ni zehirlemek suretiyle öldürmek isteyenlerin de pişmiş kol etini kullandıklarını” söyledi.

Abdullah ibni Mes’ûd bu sûikasti yahudilerin düzenlediği kanaatinde idi.”[53]

Hadisin Açıklaması

Bir önceki hadis gibi bu hadiste de Peygamber Efendimiz’in pişmiş etin kol tarafını sevdiği belirtilmektedir. Yahudiler Resûl-i Ekrem’in bu zevkinden faydalanmak istemiş, pişirilen bir koyunun kol tarafını zehirleyerek ona sûikast düzenlemişlerdir.

Resûlullah Efendimiz’in bir mûcizesini gördüğümüz bu zehirleme olayı şöyle meydana gelmişti:

Hicretin yedinci yılında (miladî 628), yahudilerin yaşadığı Hayber kaleleri fethedilmişti. Yahudilerin ünlü savaşçılarından Merhab bu savaşta öldürülmüştü. Merhab’ın kız kardeşi, ileri gelen yahudilerden Sellâm ibni Mişkem’in karısı Zeyneb binti Hâris hem kardeşinin hem de diğer yahudilerin intikamını almak istedi. Önce bir koyun kesti; yahudilerin tavsiyesi üzerine, Server-i Enbiyâ Efendimiz’in çok sevdiğini öğrendiği

koyunun kol tarafına bolca zehir sürdü. Ardından Resûl-i Ekrem'i yemeğe dâvet etti.

Et Ona Ne Söyledi?

Peygamber Efendimiz bu kadını kırmak istemedi. Sahâbîleriyle birlikte sofraya oturdu. Daha ağzına ilk lokmayı alınca etin zehirlendiğini anladı ve:

"Elinizi kebaptan çekin! Şu kürek eti, bana zehirli olduğunu söyledi." diye yanındakileri uyardı.

Ne yazık ki sahâbîlerden Bişr ibni Berâ lokmasını yutmuştu; Bişr orada (veya bir süre sonra) hayatını kaybetti. Peygamber Efendimiz o kadına:

"Neden bizi zehirlemeye kalktın?" diye sordu. O da suçunu şöyle itiraf etti:

"Eğer gerçekten peygambersen, zehir sana zarar vermeyecekti; peygamber değilsen, senden kurtulmuş olacaktık."

Fahr-i Âlem Efendimiz kendine yapılan hiçbir kötülüğün intikamını almazdı. Bu sebeple o kadına önce bir şey yapmadı. Fakat Bişr ibni Berâ radıyallahu anh bu zehirli etten yiyip şehid olunca, kadını onun yakınlarına teslim etti. Onlar da kısas yaparak kadını öldürdüler.

Allah'ın Sevgili Elçisi Hayber'de yediği o zehirli lokmanın tesirini zaman zaman hissederdi. Vefât edeceği sırada bile onun kendini rahatsız ettiğini "O zehirli etin benim can damarımı koparacağı zaman gelmiştir" diye dile getirdi.[54]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Bir Yahudi kadını, Peygamber Efendimiz'i şehid etmek için bir koyunu kesip kebap yaptı.

2. Koyunun kol kısmını Resûl-i Ekrem'in sevdiğini öğrendi ve etin o kısmını zehirledi. Böylece Hayber Savaşı'nda öldürülen kardeşinin intikamını alacaktı.

3. Fakat o zehirli kol eti, Allah'ın Resûlü'ne zehirli olduğunu haber verdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd** Süleymân ibni Dâvûd **et-Tayâlisî** (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Züheyr ibni Muhammed** (v. 162/779), 11. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû İshak es-Sebî'î** (v. 127/745) 3. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Sa'd ibni İyâz** es-Sümâlî, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir tâbîdir.

Hadisimizin râvisi **Abdullah ibni Mes'ûd** radıyallahu anh (v. 32/652) ilk Müslümanlardandır. Hz. Hatice ve Hz. Ali'den sonra İslâmiyet'i kabul etmiştir. Peygamber Efendimiz onu Cennetle müjdeledi.

İbni Mes'ûd, Kâbe'de âşikâre ilk Kur'an okuyan sahâbîdir.

Fahr-i Âlem Efendimiz'e pek yakın olduğu, evine rahatça girip çıktığı için yabancılar onu Resûlullah'ın âilesinden zannederdi. Peygamberler Sultanı Efendimiz bir yere gitmek istediğinde İbni Mes'ûd onun ayakkabılarını çevirip hazırlar; bir yere oturduğunda ayakkabılarını muhafaza eder; yıkanırken perde tutar; uyuyorsa, ibâdet için uyandırırdı.

Allah'ın Elçisi'nin hayat tarzını, tavırlarını, kısacası her şeyini kendisine örnek alırdı. Bu sebeple sahâbe onu, ahlâkı Peygamber Efendimiz'in ahlâkına en fazla benzeyen kimse olarak kabul ederdi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz İbni Mes'ûd'un güzel sesiyle Kur'an okuyuşunu dinlemeyi pek severdi.

Ayrıca onun hadis, tefsir ve fıkıh ilimlerinde pek üstün bir yeri vardı.

Ebû Dâvûd, Et'ime 20, nr. 3781; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 394, 397, nr. 3733, 3776-3777.

Buhârî, Hibe 28, nr. 2617, Cizye, nr. 3169, Megàzî 83, nr. 4428, Tıb 55, nr. 5777; Müslim, Selâm 45, nr. 2190; Ebû Dâvûd, Diyât 6, nr. 4509, 4512; Dârimî, Mukaddime 11, nr. 68-70. Ayrıca bk. Nevevî, Şerhu S*ahîh-i Müslim*, XIV, 178-179.

169. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُوا الزَّيْتَ وَادَّهِنُوا بِهِ؛ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ».

«نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ»، فَنَاوَلْتُهُ، ثُمَّ قَالَ: «نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ» فَقُلْتُ: يَا

عَنْ زَهْدَمٍ الْجَرْمِيِّ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ

سَكَتَّ، لَنَاوَلْتَنِي الذِّرَاعَ مَا دَعَوْتُ».

Resûl-i Ekrem’in kölesi Ebû Ubeyd radıyallahu anh şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem için bir çömlek içinde et pişirmiştim. Allah’ın Elçisi kol etini pek severdi. Bunu bildiğim için kolun birini çömlekten çıkarıp kendisine sundum. Onu yedikten sonra:

“Bana bir kol daha ver!” buyurdu. Ben de diğer kolu da çıkarıp verdim. Onu da yedikten sonra tekrar:

“Bir kol daha ver!” dedi. Ben de:

“Ey Allah’ın Elçisi! Bir koyunun kaç kolu vardır ki?” dedim. Bunun üzerine bana şöyle dedi:

“Canımı elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, şâyet susup emrime uymaya devam etseydin, ben her istedikçe bana kol eti verebilirdin.”[55]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz diğer köleleri gibi Ebû Ubeyd’i de âzat etmişti. Ebû Ubeyd, muhtemelen bir koyunu kesip pişirmiş, Allah’ın Resûlü’nü evine yemeğe dâvet etmişti. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de ona, bilmediğimiz bir sebeple mûcize göstermeyi arzu etmişti.

Server-i Enbiyâ Efendimiz, Ebû Ubeyd'den bir kol eti istedi, aldı ve yedi, ikincisini istedi onu da yedi. Ebû Ubeyd'den üçüncü kol etini isteyince, bu bahtiyâr sahâbî şaşırdı. Acaba Allah'ın Elçisi latîfe mi ediyordu.

"Yâ Resûlallah! Bir koyunun kaç kolu olur ki sana üçüncüsünü vereyim?" deyiverdi.

Ebû Ubeyd'in aldığı cevap, Sultân-ı Enbiyâ'nın şaka yapmadığını gösterdi. Zira kölesinin bu cevabı üzerine Kâinâtın Efendisi ona çok ciddî bir şeyden söz etti ve:

"Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, şâyet susup emrime uymaya devam etseydin ve beni Cenâb-ı Hakk'a teveccühten alıkoyup sana cevap vermek zorunda bırakmasaydın, ben her istedikçe bana kol eti verebilirdin." buyurdu.

Peygamber Bir Şey İsteyince

Demek ki Allah'ın Resûlü ile konuşurken son derece dikkatli olmak, ona itiraz ediyormuş gibi bir konuma düşmemek gerekir.

Ebû Ubeyd radıyallahu anh, elbette Kâinâtın Efendisi'ne itiraz etmez, edemez, ona saygısız bir tavır içine girmezdi. Bununla beraber ona yakışan Server-i Enbiyâ'nın irâdesine teslim olmak, ona cevap yetiştirmek yerine elini bir daha çömleğe sokup orada kol eti aramaktı.

Ebû Ubeyd'in "Bir koyunun kaç kolu olur ki sana üçüncüsünü vereyim?" şeklinde şahsî görüşünü öne çıkarması ilâhî yardımın kesilmesine sebep oldu; kendisi de bir tencereden birçok kol eti çıkması mûcizesini görmekten mahrûm kaldı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ebû Ubeyd bir koyun kesip Resûl-i Ekrem'i yemeğe dâvet etti.

2. Peygamber Efendimiz ondan önce bir kol, ardından ikincisini isteyip yedi. Üçüncü kolu isteyince, Ebû Ubeyd şaşırdı ve: "Bir koyunun kaç kolu vardır ki?" diye sordu.

3. İşte o zaman Allah'ın Resûlü ona: "Şâyet emrime uysaydın, ben her istedikçe bana kol eti verebilirdin." buyurdu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Ubeyd radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Amr **Müslim ibni İbrâhim** el-Ezdî (v. 222/837), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Bin kadar muhaddisten hadis rivâyet etmiştir.

3. râvi Ebû Yezîd **Ebân ibni Yezîd** el-Basrî el-Attâr (v. 163/779-80), rivâyetleri İbn Mâce'nin *es-Sünen*'i dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de yer almış güvenilir ve önde gelen bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Aynı zamanda tanınmış bir kırâat âlimidir. Kırâat ilmini, bizim de kırâat imâmımız olan ünlü kırâat âlimi Âsım ibni Behdele'den bizzat okuyup öğrenmiştir.

4. râvi tâbiîn âlimlerinden **Katâde** bin Diâme es-Sedûsî (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Şehr ibni Havşeb** (v. 100/718) 57. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi ve Resûl-i Ekrem Efendimiz'in âzatlı kölesi **Ebû Ubeyd** hakkında bilgi yoktur. Onun yukarıda okuduğumuz rivâyetinden başka hadis rivâyet ettiği de bilinmemektedir.

Allah ondan râzı olsun.

Dârimî, Mukaddime 7, nr. 54; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 484-485, nr. 16063.

170. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبَّادٍ يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ يَحْيَى بْنِ

عَبَّادٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

إِلَّا غِبًّا، وَكَانَ يَعْجَلُ إِلَيْهَا لِأَنَّهَا أَعْجَلُهَا نُضْجًا.

Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Kol eti Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin en sevdiği et değildi. Zaten o eti de arada bir bulup yerdi. Allah’ın Elçisi, etin en çabuk pişen yeri olduğu için, yemek işine fazla zaman ayırmamak, yemeğini bir an önce yiyip bitirmek için kol etini severdi.”[56]

Hadisin Açıklaması

Üç hadis öncesinden beri Resûl-i Ekrem Efendimiz’in koyunun kol etini sevdiğine dair hadisleri okuduk. Ashâb-ı kirâmdan Ebû Hüreyre, Abdullah ibni Mes’ûd ve Resûl-i Kibriyâ Efendimiz’in âzatlı kölesi Ebû Ubeyd bize bu konuda bildiklerini aktardılar.

Bu hadîs-i şerîfte ise Hz. Âişe annemiz, okuduğumuz hadislere açıklık getirdi ve “Kol etinin Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin en sevdiği et olmadığını” söyledi.

Etin Kol Kısmını Niçin Severdi?

Biz bir yiyeceği niçin severiz? Nefsimiz onu sevdiği, canımız çektiği ve lezzetli bulduğu için severiz. Peygamber Efendimiz ise nefsin hoşlandığı şeylere düşkün değildi. Onun etin kol kısmını sevmesinin sebebi; çabuk

pişmesi, kolayca yenmesi, hazmının kolay olması, kısacası zaman kaybına yol açmamasıydı.

Hz. Âişe radıyallahu anhâ, yukarıda okuduğumuz rivâyetlerde aktarılan bilgilerin aksine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin “en sevdiği etin kol eti olmadığını” söylüyor.

Nitekim bir sonraki hadiste “etin en lezzetli kısmının sırt eti olduğunu” bizzat Resûl-i Ekrem Efendimiz’den öğreneceğiz.

Bu iki durum arasında bir çelişki yoktur. Zira etin en lezzetli yeri sırt eti olmakla beraber Server-i Enbiyâ Efendimiz kol etini de sevebilir.

Bize de Gönder

Âişe radıyallahu anhâ, bir gerçeği daha haber veriyor ve Fahr-i Âlem Efendimiz’in “eti nâdiren gördüğünü” söylüyor. Şu olay da onu destekliyor:

Bir defasında Peygamber Efendimiz’in Zübeyr amcasının kızı Dubâ‘a bir koyun kesmişti. Bunu duyan Allah’ın Elçisi, samimiyetleri sebebiyle amcasının kızına:

“Kestiğiniz koyundan bize de gönder.” diye haber saldı. Dubâ‘a radıyallahu anhâ haberi getirene:

“Koyunun sadece boyun kısmı kaldı, onu göndermeye utanırım.” dedi. Çünkü koyunun boyun kısmı az etli, bol kemikli olurdu. Onun için Araplar hayvanın boyun kısmına değer vermezdi.

Fahr-i Âlem Efendimiz Dubâ‘a radıyallahu anhânın duyduğu bu tedirginliği gidermek ve gönlünü alarak onu ferahlatmak için aradaki haberciye dedi ki:

ارْجِعْ إِلَيْهَا، فَقُلْ: أَرْسِلِي بِهَا، فَإِنَّهَا هَادِيَةُ الشَّاةِ، وَأَقْرَبُ الشَّاةِ

إِلَى الْخَيْرِ، وَأَبْعَدُهَا مِنَ الْأَذَى

“Dubâ‘a’ya git ve koyunun boyun kısmını göndermesini söyle; çünkü koyunun nezahete en yakın, sindirim sistemi gibi pis yerlerinden en uzak yeri, ön kısmı olan boynudur.”[57]

Ümmü Hânî’yi de Teselli Etmişti

Efendimiz aleyhisselâm’ın Dubâ‘a’nın gönlünü böyle alışı, Ebû Tâlib amcasının kızı Ümmü Hânî’yi, yine benzeri sebeple teselli edişini

hatırlatıyor.

151. hadiste de geçtiği üzere, bir defasında Peygamber Efendimiz Ümmü Hânî’nin evine gitmiş ve aralarında resmiyet bulunmadığı için:

“Ümmü Hânî! Yiyecek bir şey var mı?” diye sormuştu.

Ümmü Hânî’ye göre evinde Peygamberler Sultanı’na ikrâm etmeye lâyık bir şey yoktu. Bu sebeple bütün samimiyetiyle:

“Hayır, yok. Yalnız biraz kuru ekmekle sirke var.” dedi.

Peygamber Efendimiz Ümmü Hânî’yi kendisine daha değerli bir yemek ikrâm edememekten duyduğu mahcûbiyetten kurtarıp rahatlatmak için:

قَرِّبِيهِ، فَمَا أَقْفَرَ بَيْتٌ مِنْ أُدْمٍ فِيهِ خَلٌّ

“Getir, getir! Sirke bulunan evde katık sıkıntısı olmaz.” buyurdu.[58]

Aylarca Ocakları Yanmazdı

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz etin kol kısmını sevmekle beraber onun ete düşkünlüğü, eti temin etmek için özel bir gayreti yoktu. Bırakınız eti, Peygamber âilesinin haftalarca sıcak yemeği bile bulamadığı olurdu. Nitekim yine Hz. Âişe radıyallahu anhâ yeğeni Urve bin Zübeyr’e şöyle demişti:

“Sevgili yeğenim! Allah’a yemin ederim ki, biz bir hilâli, sonra diğerini, daha sonra bir başka hilâli (yani iki ayda üç hilâli) görürdük de, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin evlerinde yemek pişirmek için ateş yakılmazdı.” Bunu duyunca Urve dedi ki:

“Peki, teyzeciğim! O halde ne ile geçinirdiniz?” diye sordum. Teyzem şu cevabı verdi:

“Hurma ve su ile. Ancak şu var ki, Fahr-i Kâinât Efendimiz’in, sağmal hayvanları bulunan Medineli komşuları vardı. Onlar, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme süt gönderir; o da bu sütü bize verirdi.”[59]

Hadisimizde Hz. Âişe, ayrıca Resûl-i Kibriyâ’nın mutlaka et yemeliyim diye bir çabasının olmadığını söylüyor. Etin kol kısmını, vakit kaybettirmeden kolayca pişirilip yenmesi dolayısıyla sevdiğini dile getiriyor. Zira Resûlullah Efendimiz’in kalbi her zaman Allah ile meşguldü. Onun asıl hedefi, bütün benliğiyle Cenâb-ı Hakk’a yönelmek ve Müslümanların ihtiyaçlarıyla meşgul olmaktı. İşte bu sebeple Fahr-i Âlem Efendimiz, yemek de dâhil, şahsî işlerini bir an önce bitirmek isterdi.

Etin Faydası

Peygamber aleyhisselâmın eti değerli bulmasının önemli bir sebebi daha vardı. Et vücudu dinç tutmaya, sağlığı korumaya, dolayısıyla Cenâb-ı Hakk’a kulluk görevini canlı bir şekilde yapmaya elverişli bir gıda idi.

Allah’ın Elçisi (إِنَّ لِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا) “Bedeninin senin üzerinde hakkı vardır.” buyurmak sûretiyle insanın kendine iyi bakmasını gerekli görürdü.

Özetle söyleyecek olursak Efendimiz aleyhisselâm etin kol kısmını çabucak piştiği, kolayca yenip hazmedildiği, mideyi yormadığı, yemekle uzun süre meşgul olup vakit kaybına yol açmadığı, bedenin hakkının bir an önce verilmesini sağladığı için sevmiş ve değerli bulmuştur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz nefsin hoşlandığı şeylere düşkün değildi. Kol etini lezzeti sebebiyle değil, önemli bazı faydaları dolayısıyla severdi.

2. Çünkü kol eti çabuk pişer, kolayca hazmedildiği için mideyi yormaz, yemekle uğraşarak vakit kaybetmeye yol açmaz.

3. Az etli, bol kemikli olduğu için insanların değersiz bulduğu boyun etini, hayvanın nezâhete en yakın, sindirim sistemi gibi pis yerlerinden en uzak kısmı diye nitelemişti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Hasan ibni Muhammed ez-Zağferânî** (v. 260/874), 164. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abbâd **Yahyâ bin Abbâd** ed-Duba‘î (v. 198/814), rivâyetleri *Sahîhayn* ile *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan güvenilir bir râvidir.

3. râvi **Füleyh ibni Süleymân** el-Huzâ‘î (v. 168/784), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve âlimidir. Asıl adı Abdülmelik’tir; fakat lakabı olan Füleyh onun adını unutturacak kadar öne geçmiştir.

4. râvi **Abdülvehhâb ibni Yahyâ bin Abbâd** el-Kureşî, bir sonraki râvi Abdullah ibni Zübeyr’in torunlarından olan bir **tâbiî**dir. Rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*’de bulunmaktadır.

5. râvi ashâb-ı kirâmdan **Abdullah ibni’z-Zübeyr** (v. 73/692), 110. hadiste genişçe tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Et‘ime 34, nr. 1838.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 360-361, nr. 27571.

Bu hadisin tercümesini sevgili kardeşim Prof. Dr. Zekeriya Güler lütfetti.

Tirmizî, Et’ime 35, nr. 1841.

Buhârî, Hibe 1, nr. 2567; Rikàk 17, nr. 6458; Müslim, Zühd 28, nr. 2972.

171. Hadis

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: قَالَ ابْنُ

مِنْ فَهْمٍ قَالَ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَطْيَبَ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Ca‘fer radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu işittim:

“Etin en nefis, en lezzetli yeri kesinlikle sırt etidir.”[60]

Hadisin Açıklaması

Bu hadisin bazı rivâyetlerinden öğrendiğimize göre bir gün bir deve kesilmişti. Orada bulunan sahâbîler, Fahr-i Kâinât Efendimiz’e, devenin neresinin daha lezzetli olduğu konusunda görüş bildirmeye başladı. Allah’ın Elçisi bu konudaki doğru cevabı onlara şöyle belirtti:

“Onun en nefis, en lezzetli yeri kesinlikle sırt etidir.”[61]

Peygamber Efendimiz’in bu açıklaması, devenin en nefis, en lezzetli yeri olan sırt kısmının etinden daha önce tattığını ve tadını beğendiğini göstermektedir.

Şu hikmetli söz de bize bunu anlatmaktadır:

مَنْ لَمْ يَذُقْ لَمْ يَعْرِفْ

“Tatmayan bilmez.”

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ashâbıyla bir meseleyi konuşurken, onlar konuyla ilgili görüşlerini rahatça belirtirlerdi.

2. Bir gün deve kesilmiş, sahâbîler de deve etinin en lezzetli yerinin neresi olduğu konusunda bildiklerini söylemeye başlamışlardı.

3. Allah’ın Elçisi onlara deve etinin en nefis, en lezzetli yerinin kesinlikle sırt tarafı olduğunu bildirdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ca‘fer radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853) 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Ahmed** Muhammed ibni Abdillâh ez-Zübeyrî (v. 203/818), 77. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mis‘ar ibni Kidâm** (v. 155/772) 166. hadiste tanıtıldı.

4. râvi; bir önceki râvi Mis‘ar ibni Kidâm’ın: **“Fehm kabilesinden bir râviden işittim.”** dediği râvi, Muhammed ibni Abdillah ibni Ebî Râfi‘ el-Fehmî’dir. Tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvi olan bu zâtın rivâyetleri *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunmaktadır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ca‘fer** ibni Ebî Tâlib radıyallahu anh ise 97. hadiste tanıtıldı.

İbni Mâce, Et‘ime 28, nr. 3308; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 204, 205, nr. 1744, 1756, 1759.

İbni Mâce, Et‘ime 28, nr. 3308; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 204, 205, nr. 1744, 1759

172. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

«نِعْمَ الْإِدَامُ الْخَلُّ».

Âişe radıyallahu anhâ Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söyledi:

"Sirke ne güzel katık!"[62]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Süfyân ibni Vekî'** (v. 247/861) 6. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Zeyd ibni'l-Hubâb** (v. 203/818) 54. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Abdullah ibni Müemmel** el-Mahzûmî (v. 160/777), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan etbâü't-tâbiîn nesline mensup zayıf bir râvidir.

4. râvi Ebû Bekr Abdullah ibni Ubeydillâh **ibni Ebî Müleyke** et-Teymî el-Mekkî (v. 117/735), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve tâbiîn nesline mensup olan güvenilir bir hadis hâfızı, fakih ve kırâat âlimidir. Kendisi pek çok sahâbî ile görüşmüştür. Dedesi Ebû Müleyke de sahâbîdir. **İbni Ebî Müleyke** Harem-i şerif'te müezzinlik ve imâmlık, Tâif ve Mekke'de kadılık yapmıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** 25. hadiste tanıtılmıştır.

Bu hadis farklı bir senedle 151. hadis olarak geçmiş ve orada açıklanmıştır.

Bazı şârihler, bu hadisin 151. hadisten sonra verilmesinin daha uygun olacağını belirtmişlerdir.

Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VII, 423, nr. 4445; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), V, 148, nr. 24615.

173. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

عَنِ الشَّعْبِيِّ،

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَخَلٌّ، فَقَالَ: «هَاتِي، مَا أَقْفَرَ بَيْتٌ مِنْ أُدْمٍ فِيهِ خَلٌّ».

Ümmü Hânî radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“(Mekke’nin fethedildiği gün) Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem evime geldi ve bana:

“Ümmü Hânî! Yiyecek bir şey var mı?” diye sordu. Ben de:

“Hayır, Yâ Resûlallah! Yalnız kuru ekmekle sirke var.” dedim. Bunun üzerine Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurdu:

“Getir, getir! Sirke bulunan evde katık sıkıntısı olmaz.”[63]

Hadisin Açıklaması

Bu hadis bize üzerinde çok düşünülmesi gereken bir olayı anlatıyor:

Peygamber Efendimiz fetih günü, 10.000 kişilik ordusuyla muzaffer bir kumandan olarak Mekke’ye girdi. Kimsenin malına, canına dokunmadı. Karnını doyurmak için kimseden bir şey istemedi. Mekke’de beraber büyüdükleri Ebû Tâlib amcasının kızı Ümmü Hânî’nin evine gitti ve ona karnının aç olduğunu söyledi; evde yiyecek bir şey bulunup bulunmadığını sordu.

Fahr-i Âlem Efendimiz o devirde zengin olmayanların kıt kanaat geçindiğini biliyordu. Onun için Ümmü Hânî’ye evde yiyecek bir şey bulunup bulunmadığını sordu.

Ümmü Hânî’nin Zor Anları

Ümmü Hânî; Allah’ın Resûlü, İslâm devletinin başkanı ve Mekke’nin muzaffer komutanı evini şereflendirdiği için elbette son derece memnundu. Aynı zamanda bu şanlı misâfirine onun şânına lâyık bir ikrâmda bulunamadığı için de mahcuptu. Onun “Yiyecek bir şey var mı?” sorusuna, “evde kuru ekmekle sirke dışında yemeye elverişli bir şey bulunmadığını” söyledi.

Peygamber Efendimiz bu cevaba alışıktı. Server-i Enbiyâ bir defasında hanımı Hz. Âişe’ye:

“Evde yiyecek bir şey var mı, Âişe?” diye sormuştu. Mü’minlerin annesi ona:

“Hayır, (hanım sahâbîlerden) Ümmü Atıyye’nin gönderdiği hediye dışında evde yiyecek bir şey yok.” diye cevap vermişti.

Gönüller Sultanı Efendimiz, Ümmü Hânî’nin, Peygamber aleyhisselâmın şânına lâyık bir yemek ikrâm edemedim diye üzülmemesi için ona sirkenin de bir katık olduğunu söyledi. Hattâ:

“Sirke bulunan evde katık sıkıntısı olmaz!” diyerek onu rahatlatmaya çalıştı. Böylece kuru ekmek ile sirkenin de bir nimet olduğuna, onun küçümsenmemesi gerektiğine işaret buyurdu.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Mekke’nin muzaffer komutanı, fetih günü acıktığı halde kimseden bir şey istemedi. Çocukluk günleri beraber geçen amcasının kızına giderek karnının aç olduğunu ona söyledi.

2. Allah’ın Resûlü bu davranışıyla, aralarında samimiyet bulunan kimselerin birbirinden yemek isteyebileceğini gösterdi.

3. Server-i Enbiyâ Efendimiz “Sirke bulunan evde katık sıkıntısı olmaz” buyurmak sûretiyle kendisinin ne kadar mütevâzi bir insan olduğunu bir kere daha ortaya koydu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Hânî radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ebû Küreyb** Muhammed ibni’l-Alâ (v. 248/862), 41. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Bekr ibni Ayyâş** el-Esedî (v. 194/810), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir muhaddis, kırâat âlimi ve fakihtir. Adının ne olduğu tam olarak bilinmemekte,

künyesinin adı olduğu veya adının Şu‘be olduğu söylenmektedir. Çok ibâdet etmesiyle bilinen bu muhaddis, ünlü kırâat âlimi Âsım ibni Ebi’n-Necûd’a Kur’ân-ı Kerîm’i üç defa okumuştur.

3. râvi **Ebû Hamza Sâbit** ibni Ebî Safiyye **es-Sümâlî,** tâbiîn nesline mensup Kûfeli zayıf bir râvidir. Rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce’*de bulunmaktadır.

4. râvi, **Şa‘bî** lakabıyla meşhur olan bu ünlü tâbiîn muhaddisi Ebû Amr Âmir ibni Şerâhîl (v. 104/722), 70. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ümmü Hânî** (v. 50/670’ten sonra), 28. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Et’ime 35, nr. 1841.

174. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

مُرَّةَ، عَنْ مُرَّةَ الْهَمْدَانِيِّ،

عَنْ زَهْدَمٍ الْجَرْمِيِّ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سَائِرِ الطَّعَامِ».

Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Âişe’nin kadınlara üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir.”[64]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibnü’l-Müsennâ** (v. 252/866) 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Ca’fer** (v. 193/809) 3. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu‘be** bin Haccâc (v. 160/776) 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Abdillâh **Amr ibni Mürre** el-Murâdî (v. 116/734), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis hâfızıydı; aynı zamanda zâhid bir âlimdi. Âmâ olduğu için onu mescide götüren talebesi ünlü muhaddis Şu‘be bin Haccâc, hocasının derin bir huşû içinde namaz kıldığını söylerdi; onu görenlerin, ibadeti kabul edilene kadar Allah’ın huzûrundan ayrılmayacakmış duygusuna kapıldıklarını belirtirdi.

Amr ibni Mürre, gençlik yıllarında yabancı bir kadına hayranlıkla bakmıştı; hayatı boyunca bunun ıstırabını çektiğini söylerdi; hattâ gözlerini kaybetmesinin bu günaha kefâret olmasını ümit ederdi.

Amr ibni Mürre’nin güzel sözlerinden biri şöyledir:

“Âhireti kazanmaya çalışanlar dünyayı, dünya menfaati peşinde koşanlar âhireti kaybederler. Ebedî olanı elde etmek için fâni olanı gözden çıkarmaya bakın.”

5. râvi Ebû İsmâîl **Mürre** bin Şerâhîl **el-Hemdânî** (v. 76/695), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir muhaddis tâbiî idi. Toprağa secde ede ede alnı aşınmıştı. Herkesi kendine hayran bırakan ibadeti, iyi halleri ve derin ilmi sebebiyle ona güzel Mürre anlamında “Mürretü’t-tayyib” ve “Mürretü’l-hayr” derlerdi.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Mûsâ el-Eş‘arî** (v. 42/662), 154. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Buhârî, Enbiyâ 32, 46, nr. 3411, 3433, Fezâilü ashâbi’n-nebî 30, nr. 3769, Et‘ime 25, nr. 5418; Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 70, nr. 2431; Tirmizî, Et‘ime 31, nr. 1834.

175. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

الرَّحْمٰنِ بْنِ مَعْمَرٍ الْأَنْصَارِيُّ أَبُو طُوَالَةَ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ».

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Âişe’nin kadınlara üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir.”[65]

Hadislerin Açıklaması

Söze kısa bir teknik bilgi vererek başlayalım:

Bu hadis ile bir önceki hadisin metinleri tamamen aynıdır. İki rivâyet arasındaki fark şundan ibarettir: İmâm Tirmizî bir önceki hadisi 4 râvi, bu hadisi ise 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir. Muhaddislere göre 3 râvi gibi son derece kısa bir isnâdla rivâyet edilen bu hadis “âlî”, diğeri ise “nâzil” sayılır.[66] Tirmizî bu farkı göstermek için iki hadisi ardarda zikretmiştir.

Hz. Âişe’nin Meziyetleri

Hadislerimizde Hz. Âişe’nin (v. 58/678) değeri ve üstünlüğü dile getirilmektedir. Âişe annemiz, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin sadece hanımı değil, aynı zamanda önde gelen talebelerinden biriydi. Hem Resûlullah’ın hanımları içinde hem hanım sahâbîler arasında en çok hadis rivâyet eden o idi. Fahr-i Âlem Efendimiz’in hayatının son sekiz-dokuz yılında onun hem eşi hem en dikkatli talebesi sıfatıyla, Allah’ın Elçisi’nin çeşitli halleri ve özel hayatıyla ilgili pek çok bilgiyi bize aktardı. Sultân-ı Enbiyâ’nın vefâtından sonra daha uzun yıllar yaşadığı için, hicrî 58 (miladî

678) yılına kadar bu ümmete dinlerini öğretmeye devam etti. Mü’minlerin annesi bu özelliği sebebiyle de “müksirûn” diye anılan en çok hadis rivâyet eden yedi sahâbî arasında yer aldı, tekrarlarıyla birlikte 2210 hadis rivâyet etti. Hz. Âişe, müksirûn arasında da dördüncü sırada yer almıştır.

Neden Tiride Benzetti?

Peygamber Efendimiz bu hadîs-i şerîfinde Hz. Âişe’yi neden tiride benzetti?

Tirit; doğranmış ve kızartılmış ekmeğin üzerine et suyu dökülerek yapılan yemektir. Fahr-i Âlem Efendimiz’in tiridi sevmesinin sebebi, onun doyurucu olması, tok tutması, kolayca ve çabucak pişirilmesi, bunların yanısıra vücuda faydalı, hazmı kolay, lezzetli ve besleyici bir gıdâ olmasıdır.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in de “Ekmekten yapılan yemekler içinde en sevdiği yemek tirit idi.”[67]

Bir hadisinde tiridin bereketine işaretle:

“Bereket üç şeydedir: Cemâatte, tiritte ve sahurda.”[68] buyurmuştu.

Hz. Âişe de derin ilmi, ve üstün ahlâkı yanında güler yüzü, tatlı dili, son derece düzgün Arapça’sı, sağlam görüşleri ve üstün yeteneğiyle güzel dinimizi ve Resûlullah’ın hadîs-i şerîflerini yanına gelen sahâbîlere ve tâbiîlere öğretti, böylece Müslümanlara son derece faydalı oldu, yüzlerce talebe yetiştirdi. Bir de eşini çok sevmesi ve onun tarafından çok sevilmesiyle de evlilere örnek oldu.

İmâm Tirmizî’nin buraya kısaca aldığı hadîs-i şerîfin tamamı şöyledir:

“Erkeklerden bir çoğu ilim ve fazilet bakımından olgunluğa (kemâle) ermiştir. Kadınlardan ise yalnız Firavun’un karısı Âsiye ile İmrân’ın kızı Meryem olgunluğa ermiştir. Âişe’nin üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir.”[69]

Peygamber Efendimiz’in “Ekmekten yapılan yemekler içinde en sevdiği yemeğin” tirit olduğunu yukarıda belirttik. Ekmekten yapılmayan yemekler söz konusu olduğu zaman, tirit daha geri planda kalabilir.

Hz. Âişe de, yukarıda saydığımız özellikleri bakımlardan kadınların şüphesiz en üstünüdür.

Anne ile Kızının Değeri

Öte yandan Peygamber Efendimiz’in sevgili eşi Hz. Hatice ile, sevgili kızı Hz. Fâtıma hakkındaki övgülerini dikkate aldığımız zaman, Hz. Âişe annemizin onlardan sonra geldiği anlaşılır.

Burada Hz. Hatice ile Hz. Fâtıma hakkında birer hadis zikretmekle yetinelim.

Cebrâil aleyhisselâm, Resûl-i Ekrem Efendimiz’e Hz. Hatice’nin kendisine doğru gelmekte olduğunu haber verdikten sonra şöyle demiştir:

فَإِذَا هِيَ أَتَتْكَ فَاقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلاَمَ مِنْ رَبِّهَا وَمِنِّي

“Hatice yanına gelince ona Rabbi’nin ve benim selâmımı söyle!”[70]

Bir defasında Fahr-i Âlem Efendimiz Hz. Fâtıma’ya hitâben şöyle buyurmuştu:

«أَمَا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ أَهْلِ الجَنَّةِ، أَوْ نِسَاءِ

المُؤْمِنِينَ»

“Cennet’teki kadınların (veya mü’min kadınların) hanımefendisi olmak seni sevindirmiyor mu?”[71]

İslâm âlimleri Hz. Fâtıma’yı, Resûlullah Efendimiz’in ciğerpâresi olması sebebiyle, annesi de dâhil bütün kadınların en üstünü kabul etmişlerdir.[72]

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Hz. Âişe, Peygamber Efendimiz’in hem eşi hem de en değerli talebesiydi. Resûl-i Ekrem’in özel hayatına dair pek çok bilgiyi Müslümanlara o aktardı. En çok hadis rivâyet eden yedi kişiden biri de o idi.

2. Âişe annemiz derin ilmi, üstün ahlâkı, son derece düzgün Arapça’sı yanında sağlam görüşleri ve üstün yeteneğiyle ömrü boyunca İslâmiyet’i Müslümanlara öğretti.

3. Hz. Âişe, eşini çok sevmesi ve onun tarafından çok sevilmesiyle bütün evlilere örnek oldu.

4. Peygamber Efendimiz tiridi; doyurucu olması, tok tutması, kolayca ve çabucak pişirilmesi, vücuda faydalı, hazmı kolay, lezzetli ve besleyici

özellikleri dolayısıyla pek severdi. Hz. Âişe'yi de üstün özellikleri sebebiyle tiride benzetti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ali bin Hucr** (v. 244/858-59), 24. hadiste tanıtıldı.

2. râvi, Ebû İshâk **İsmâil ibni Ca'fer** el-Ensârî (v. 180/796), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir muhaddistir. İlk devrin ünlü kırâat âlimlerinden kırâat tahsil etmiş ve Medine'nin kırâat âlimi olarak tanınmıştır. Onun, talebesi Ali bin Hucr'ün rivâyetiyle günümüze geldiği bilinen tek eseri hadis cüz'üdür. Bu eserin bazı bölümleri İstanbul'da Köprülü Kütüphanesi'nde (nr. 428) ve Şam'da Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de (Mecmua, nr. 53/3, 89/11) bulunmaktadır,

3. râvi **Ebû Tuvâle Abdullah ibni Abdirrahmân ibni Ma'mer el-Ensârî** (v. 130/748'den sonra) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvidir. Çok namaz kılması, çok oruç tutmasıyla, etrafına hayır ve iyilik yapmasıyla bilinen Ebû Tuvâle aynı zamanda fakihti.

Hadisimizin sahâbî **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Enbiyâ 32, 46, nr. 3411, 3433, Fezâilü ashâbi'n-nebî 30, nr. 3769, Et'ime 25, nr. 5418; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 70, nr. 2431; Tirmizî, Et'ime 31, nr. 1834.

Âlî sened, râvi sayısı az olan; nâzil sened ise, râvi sayısı diğerine göre fazla olan sened demektir. Âlî senedle rivâyet edilen hadis, nâzil senedle rivâyet edilene göre daha makbuldür.

Ebû Dâvûd, Et'ime 22, nr. 3783; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 129, nr. 7117

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VI, 251, nr. 6127.

Buhârî, Enbiyâ 32, 46, nr. 3411, 3433, Fezâilü ashâbi'n-nebî 30, nr. 3769, Et'ime 25, nr. 5418; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 70, nr. 2431.

Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr 20, nr. 3820; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 71, nr. 2432.

Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3624; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 99, nr. 2450.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 219-220.

176. Hadis

الشَّفْرَة، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin bir parça çökelek yedikten sonra elini ve ağzını yıkadığını gördü.

Yine bir başka zaman Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin pişirilen koyunun kürek kemiği kısmından bir miktar yedikten sonra abdest almadan namaz kıldığını gördü.”[73]

Hadisin Açıklaması

Bu hadiste, Fahr-i Âlem Efendimiz’in bir parça çökelek yedikten sonra elini ve ağzını yıkadığını okuduk. Bu da, yemek yedikten sonra eli ve ağzı yıkamanın sünnet olduğunu göstermektedir.

Bazı âlimler ateşte pişen yemeklerden, özellikle de et yemeklerinden sonra abdest almak gerektiğini söylemişlerdir. Ancak naklettiğimiz bu hadîs-i şerîf, ateşte pişen bir şeyi yedikten sonra namaz kılmak için abdest alınması gerekmediğini söyleyenlerin en önemli delilidir.

Allah’ın Elçisi’nin et ve benzeri bir şeyi yedikten sonra abdest almaması, ateşte pişen bir şeyi yemenin abdesti bozmayacağını göstermektedir.

Bu görüşlerden herbirini savunanlar arasında, ashâb-ı kirâmdan ve büyük fakihlerden önemli şahsiyetler bulunmaktadır.[74]

Bu İhtilâf Nereden Kaynaklanıyor?

Âlimlerimiz arasındaki bu ihtilâfın sebebinin, “تَوَضَّأَ” kelimesine farklı mâna vermeleri olduğu anlaşılmaktadır. “Vudû” kelimesinin sözlük anlamı “elini ve ağzını yıkadı”, şer’î anlamı ise “abdest aldı” demektir.

Peygamber Efendimiz’in et yemeği yedikten sona elini ve ağzını yıkamakla yetindiği, yeniden abdest almadan eski abdestiyle namaz kıldığına dair birçok hadis vardır.[75]

Câbir ibni Semüre radıyallahu anhın rivâyet ettiği şu hadis tartışmaya son noktayı koymaktadır:

كَانَ اٰخِرَ الْأَمْرَيْنِ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَرْكُ

الْوُضُوءِ مِمَّا غَيَّرَتِ النَّارُ»

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin en son uygulaması, ateş değmiş şeyler yedikten sonra abdest almayı terketmek oldu.”[76]

Konuyu şöyle bağlamak uygun olacaktır: Ateşte pişen şeyleri yemek abdesti bozmaz.

Ateşte pişen bir şeyi yedikten sonra “vuzû (abdest)” gerekir diyenler, abdest sözünü lügat anlamıyla “el ve ağız yıkama” anlamında kullanmışlardır.

Şu halde ateşte pişen veya pişmeyen bir şey yedikten sonra el ve ağzı yıkamak sünnete uygun bir davranıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz biraz çökelek yedikten sonra bile elini ve ağzını yıkardı. Ayrıca abdest almazdı.

2. Et yedikten sonra da elini, ağzını yıkamakla yetinir, yeniden abdest almadan eski abdestiyle namaz kılardı.

3. Resûlullah Efendimiz’in bu uygulaması, ateşte pişen şeyleri yemenin abdesti bozmadığını, yeniden abdest almak gerekmediğini göstermektedir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdülazîz ibni Muhammed** (v. 187/803), 117. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Yezîd **Süheyl ibni Ebî Sâlih** el-Medenî (v. 140/757), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* yer alan güvenilir ve tanınmış bir muhaddistir. Yaşça küçük tâbiîlerden olup çok güçlü bir hâfızası vardı. Kardeşinin ölümüne ona aşırı derecede üzülmesi yüzünden hâfızası bozuldu.

4. râvi, bir önceki râvinin **babası** olan Ebû Sâlih Semmân Zekvân ibni Abdillâh et-Teymî (v. 101/719-20), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ünlü ve güvenilir bir hadis hâfızı tâbiîdir. Cüveyriye annemizin kölesiydi. Zeytinyağı ve tereyağı tüccarı olduğu için «Zeyyât» ve «Semmân» lakaplarıyla anılırdı. Kendisinden en çok hadis rivâyet ettiği hocası Ebû Hüreyre radıyallahu anh idi. Hz. Osmân'ın isyancılar tarafından şehid edilişini gördü; çok duygulu olduğundan bu olaydan ve Hz. Osmân'dan söz edildiğinde yüksek sesle ağlardı. Ebû Sâlih müezzinlik yapardı; bir gün imâm gecikince mihrâba geçti ve namaz kıldırmaya başladı; ancak göz yaşlarını tutamadığı için namazı güçlükle tamamlayabildi.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678), 12. hadiste tanıtıldı.

İbni Mâce, Tahâret 66, nr. 493; İbni Huzeyme, es-*Sahîh* (A'zamî), I, 27, nr. 42; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), III, 428-429, nr. 1151.

Her iki görüşü savunan İslâm büyüklerinin isimlerini görmek için bk. *Tecrîd-i Sarîh Tercümesi*, I, 170.

Buhârî, Vudû' 50, nr. 207, Et'ime 18, nr. 5404, 5405; Müslim, Hayz 91, nr. 354.

Ebû Dâvûd, Tahâret 74, nr. 192; Nesâî, Tahâret 122, nr. 185.

177. Hadis

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ وَائِلِ بْنِ دَاوُدَ، عَنِ ابْنِهِ وَهُوَ

بَكْرُ بْنُ وَائِلٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى صَفِيَّةَ بِتَمْرٍ وَسَوِيقٍ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hanımı Safiyye binti Huyey ile evlendiğinde, düğün yemeği olarak hurma ve kavut ikrâm etti.”[77]

Hadisin Açıklaması

Hicretin yedinci yılıydı (miladî 629). Hayber fethedilmiş, yahudilerden birçok ganimet alınmıştı. Mücâhidler arasında bulunan Dihye bin Halîfetü’l-Kelbî, Peygamber aleyhisselâmın huzûruna gelerek kendisine esirlerden bir câriye verilmesini istedi. Allah’ın Resûlü de ona câriyelerden birini almasını söyledi, o da aldı.

Hz. Safiyye Kimdi?

Bu sırada orada bulunanlardan biri Peygamber Efendimiz’e gelerek Dihye’nin aldığı câriyenin Hârûn aleyhisselâmın neslinden ve Benî Nadîr yahudilerinin önde gelenlerinden Safiyye binti Huyey olduğunu haber verdi ve:

“Onu sizden başkasının alması câiz değildir.” dedi.

Bunun üzerine Allah’ın Elçisi Dihye’yi ve aldığı câriyeyi huzûruna getirtti. Dihye’ye onu bırakıp başka bir câriye almasını söyledi. Sonra da Safiyye’ye Müslüman olduğu takdirde kendisiyle evleneceğini, İslâmiyet’i kabul etmediği takdirde ise kendisini serbest bırakacağını söyledi.

Safiyye Müslüman oldu; Fahr-i Âlem Efendimiz de Hayber’den Medine’ye dönerken onunla evlendi. Ertesi gün gazilere bir “velîme” (düğün yemeği) vermek istedi ve Müslümanlara kimin yanında yiyecek

varsa getirmelerini emretti. Herkes yanında kalanlardan bir şeyler getirdi ve orada bulunanlara bizim "kavut", Arapların ise "sevìk" dediği bir yemek yapılıp ikrâm edildi.

Kavut, kavrulmuş un ile çekirdeği çıkarılmış hurmanın yağ ve çökelekle karıştırılarak pişirilmesiyle yapılan bir yemektir.

Hz. Safiyye ve Babası

Hz. Safiyye, Benî Nadîr yahudilerinin reisi ve önde gelen âlimi Huyey ibni Ahtab'ın kızıydı. Huyey, Resûl-i Ekrem Efendimiz'e sûikast tertip etmiş bir İslâm düşmanıydı. Benî Kurayza yahudileri ihânetleri yüzünden öldürülürken onun hayatına da son verildi.

Hz. Safiyye ise güzelliği ile ünlüydü. Peygamber Efendimiz onun üçüncü kocasıydı. Önceki evliliklerinden çocuğu olmamıştı.

Yüzündeki Morluğun Hikâyesi

Server-i Enbiyâ Efendimiz evlendikleri zaman Hz. Safiyye'nin yüzünde bir morluk gördü ve bunun sebebini sordu. O da gördüğü bir rüyâdan söz etti.

Bu rüyâya göre, Medine tarafından gelen bir ay kendisinin kucağına düşüyordu. Bu rüyâyı kocasına anlatınca adam çok öfkelendi ve:

"Sen Hicaz hükümdarı Muhammed ile evlenmek istiyorsun, öyle mi?" diyerek yüzüne bir tokat attı. Bu morluk onun iziydi.

Babam Hârûn, Amcam Mûsâ

Ümmü'l-mü'minîn Safiyye çok ibâdet eden, cömert ve yumuşak huylu bir hanımdı. Bir gün Hz. Âişe ile Hz. Hafsa onun yahudi asıllı olmasından söz ederek:

"Biz Resûl-i Ekrem ile aynı soydan geliyoruz" diye onu küçümsediler. O da buna üzüldü ve üzüntüsünü Peygamberler Sultanı'na anlattı. Allah'ın Elçisi onu şöyle teselli etti:

"Sen de onlara, benden nasıl üstün olabilirsiniz? Benim eşim Muhammed, babam Hârûn, amcam da Mûsâ'dır deseydin ya!"[78]

Hz. Safiyye 50 yılında (miladî 670) Medine'de vefât etti ve Bakì' mezarlığına defnedildi. Kendisinden 10 hadis rivâyet edilmiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hz. Safiyye, Hayber fethinde esir alınan Yahudilerden biriydi. Hârûn aleyhisselâmın neslinden geliyordu. Babası da Benî Nadîr yahudilerinin başkanıydı.

2. Hz. Safiyye, Peygamber Efendimiz'in teklifi üzerine Müslüman oldu ve kendisiyle evlenmeyi kabul etti.

3. Düğün yemeği olarak ashâb-ı kirâma hurma ve kavut ikrâm edildi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İbni Ebî Ömer** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** de (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Bekr **Vâil ibni Dâvûd** el-Kûfî, rivâyetleri dört *Sünen*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

4. râvi bir önceki râvinin oğlu **Bekr ibni Vâil** et-Teymî, tebe-i tâbiîn nesline mensuptur. Bu Kûfeli muhaddisin rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunmaktadır. Burada babanın oğlundan rivâyette bulunduğu görülmektedir. Bekr ibni Vâil'in babasından önce vefât ettiği bilinmekle beraber, her ikisinin de vefât tarihleri bilinmemektedir.

5. râvi Muhammed ibni Şihâb **ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin râvisi **Enes ibni Mâlik** de (v. 93/711) 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Salât 12, nr. 371, Büyû' 111, nr. 2235; Ebû Dâvûd, Et'ime 2, nr. 3744; Tirmizî, Nikâh 10, nr. 1095; İbni Mâce, Nikâh 24, nr. 1909.

Tirmizî, Menâkıb 63, nr. 3892.

178. Hadis

سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبَّادٍ يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ يَحْيَى بْنِ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَلِيٍّ،

عَنْ جَدَّتِهِ سَلْمَى، أَنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ، وَابْنَ عَبَّاسٍ، وَابْنَ جَعْفَرٍ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

وَيُحْسِنُ أَكْلَهُ.

Resûl-i Ekrem'in hizmetkârı Ebû Râfi radıyallahu anhın torunu olan Ubeydullah ibni Ali, ninesi Ümmü Râfi' Selmâ radıyallahu anhâdan şöyle rivâyet etti:

Bir gün Hz. Hasan, Peygamber Efendimiz'in amcasının oğlu Abdullah ibni Abbâs ve Abdullah ibni Ca'fer radıyallahu anhüm, Ümmü Râfi' Selmâ'yı evinde ziyâret ettiler ve ona:

“Bize Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hoşlandığı ve severek yediği bir yemek yap!” dediler.

Selmâ hanım kendisine bu teklifte bulunan genç sahâbîlere:

“Bak yavrum! Sizler, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin seve seve yediği yemeği bugün severek yemezsiniz!” dedi. O genç sahâbîler de:

“Hayır, Fahr-i Âlem Efendimiz’in severek yediği yemeği biz de seve seve yeriz; hele sen bize o yemeği yap!” dediler.

Bunun üzerine Selmâ radıyallahu anhâ kalktı, değirmende biraz arpa öğüttü, unu bir toprak tencereye koyup pişirdi ve onun üzerine bir miktar zeytinyağı döktü; sonra da onun üzerine biraz biber, zencefil ve tarçın gibi bahârat ekip önlerine getirdi ve:

“Peygamber Efendimiz’in hoşlandığı ve iştahla yediği yemeklerden biri işte buydu.” dedi.[79]

Hadisin Açıklaması

Server-i Enbiyâ Efendimiz kimi zaman pek lezzetli yemekler yemiş, kimi zaman da kuru ekmek ve sirkeyle yetinmiştir. Kendi evinde veya bir sahâbîsinin evinde yemek yediği zaman, sofraya getirilen yemek ne kadar sade olursa olsun onu iştahla yerdi. Kendisini evlerine dâvet edenler, onun önüne konan yemeği iştahla yemesine bakarak o yemeği pek sevdiğini, hattâ en sevdiği yemeğin o olduğunu zannederlerdi.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in hizmetçisi ve aşçısı Selmâ hanıma gelen üç genç sahâbîden Hz. Hasan’ı (v. 49/669) 8. hadiste, Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâyı (v. 68/687) 15. hadiste, Abdullah ibni Ca’fer’i de (v. 80/699) 97. hadiste tanıtmıştık.

Selmâ hanım, kendilerine Peygamber aleyhisselâmın hoşlandığı ve severek yediği bir yemek yapmasını isteyen o genç sahâbîlere, Server-i Enbiyâ Efendimiz’in seve seve yediği yemeği kendilerinin severek yemeyeceğini söylerken şunu anlatmak istemiştir:

Fahr-i Âlem Efendimiz’in yaşadığı devir, yokluk devriydi; insanlar karınlarını doyuracak yemek bulmakta zorlanırlardı. Şimdi siz bolluk ve bereket devrinde yaşıyorsunuz, canınızın çektiği lezzetli yemekleri yiyorsunuz. Bu sebeple Resûl-i Kibriyâ’nın o günlerde seve seve yediği yemekleri bugün aynı iştahla yemezsiniz.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in üç genç sahâbîsi, Server-i Enbiyâ'nın severek yediği bir yemeği tatmak istediler. Bu amaçla Resûl-i Ekrem'in hizmetkârı Selmâ'dan, Fahr-i Âlem için pişirdiği bir yemeği kendileri için de pişirmesini istediler.

2. Selmâ radıyallahu anhâ onlara kendilerinin böyle bir yemeği severek yemeyeceklerini söyledi ise de, onlar ısrar ettiler. O da Peygamber aleyhisselâm için yaptığı son derece sâde bir yemeği onlara da yaptı.

3. Sevgili Efendimiz'i yeterince görme bahtiyârlığına eremeyen o devrin gençleri, Allah'ın Resûlüyle ilgili her şeyi öğrenmek ve yapmak sûretiyle ona olan hasretlerini gidermeye çalışırlardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Râfi' Selmâ radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Alî **Hüseyin ibni Muhammed el-Basrî** es-Sa'dî (v. 247/861), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de yer alan güvenilir bir râvidir.

2. râvi Ebû Süleymân **Fudayl ibni Süleymân** en-Nümeyrî (v. 183/799), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

3. râvi **Ubeydullah ibni Ali bin Ebî Râfi'in âzatlısı olan Fâid**'dir. Kıbtî olan Fâid'in asıl adının Eslem veya Sâbit yahut Hürmüz olduğu söylenmektedir.

4. râvi **Ubeydullah ibni Ali bin Ebî Râfi'**, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan bir râvidir.

Bir önceki râvi Ubeydullah ibni Ali'nin dedesi olan **Ebû Râfi'** (v. 40/660), önceleri Peygamber Efendimiz'in amcası Hz. Abbâs'ın kölesiydi; Hz. Abbâs onu Resûl-i Ekrem'e hediye etti. Ebû Râfi', Hz. Abbâs'ın Müslüman olduğunu Resûl-i Ekrem'e müjdeleyince Allah'ın Elçisi onu âzat etti ve câriyesi Selmâ ile evlendirdi. Ebû Râfi' Bedir'den sonra yapılan gazvelerin hepsinde Peygamber aleyhisselâmın yanında bulundu ve âilesine hizmet etti.

Ubeydullah ibni Ali'nin ninesi, bu hadisin de **sahâbî râvisi** olan Ümmü Râfi' **Selmâ**; Peygamber Efendimiz'in hizmetkârı ve ahçısıydı; aynı zamanda Server-i Enbiyâ'nın oğlu Hz. İbrâhim ile torunları Hz. Hasan ve Hüseyin'in de ebesiydi.

Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), XXIV, 299, nr. 759; Heysemî, *Mecma‘u’z-zevâid*, X, 325.

179. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

قَيْسٍ، عَنْ نُبَيْحٍ الْعَنَزِيِّ،

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

نُحِبُّ اللَّحْمَ».

وَفِي الْحَدِيثِ قِصَّةٌ.

Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem evimizi şereflendirmiş, biz de ona ikrâm etmek için bir koyun kesmiştik.” Bunu gören Allah’ın Elçisi:

“Ev halkı bizim eti sevdiğimizi bildi.” buyurdu.[80]

Buraya kısaca alınan bu hadîs-i şerîfin bir de hikâyesi vardır.

Hadisin Açıklaması

Bu ziyâfetin ne zaman ve hangi şartlar altında verildiğini dikkate aldığımız zaman, Hz. Câbir’in: “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem evimizi şereflendirmiş, biz de ona ikrâm etmek için bir koyun kesmiştik.” sözünü şöyle anlamamız gerekir:

Biz Peygamber Efendimiz’i bir gün yemeğe dâvet etmiştik; onun bizim dâvetimizi kabul buyurması üzerine, kendilerine ikrâm etmek üzere bir koyun kesmiştik.

Olayın Hikâyesi

Hadisimizde anlatılan olay, Hendek Gazvesi’nden kısa bir süre önce, Medine’nin etrafına hendek kazıldığı sırada meydana gelmişti. Şimdi Hz.

Câbir'in Peygamber Efendimiz'e ziyâfet vermesi olayını kendi ağzından dinleyelim:

"Hendek Gazvesi için hendek kazıldığı sıradaydı; Nebî sallallahu aleyhi ve sellemde açlık belirtileri gördüm." Hemen eşimin yanına dönüp:

"Evde yiyecek bir şey var mı? Çünkü ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin çok acıktığını sanıyorum." dedim.

Eşim bana içinde iki kilo kadar arpa bulunan bir dağarcık çıkardı. Bizim bir de besili bir koyunumuz (bir başka rivâyette oğlağımız) vardı. Ben onu kestim, eşim de arpayı öğüttü. Ben bu işleri yapana kadar, eşim de işini bitirmişti. Eti parçalayıp tencereye koydum. Sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi dâvet etmek üzere onun yanına giderken eşim bana:

"Sakın beni Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme ve yanındakilere rezil etme!" dedi!

Bu sebeple durumu Resûl-i Ekrem'e gizlice söyleyerek dedim ki:

"Yâ Resûlallah! Küçük bir oğlağımız vardı, onu kestik, evde iki kilo kadar da arpa vardı, onu da öğüttük. Bir kaç kişiyle birlikte bize yemeğe buyurunuz."

Haydin Ziyâfete!

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Ey Hendek halkı!" diye yüksek sesle bağırdı. "Câbir bir ziyâfet hazırlamış, haydi buyurun!" Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana dönerek:

"Ben gelinceye kadar sakın tencerenizi ateşten indirmeyin, hamurunuzu da ekmek yapmayın." buyurdu.

Hemen eve geldim. Ardımdan da Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ashâb-ı kirâmdan önce geldi. Ben, eşimin yanına varınca bana:

"Ah seni seni!" diye bana kızdı. Ben de:

"Senin bana söylediklerini aynen yaptım." dedim. Eşim hamuru çıkardı. Resûl-i Ekrem ona üfledi ve bereketli olması için duâ etti; sonra tenceremize yönelip ona da üfledi ve bereketlenmesi için duâ etti. Sonra da karıma:

"Bir ekmekçi hanım çağır da seninle beraber ekmek yapsın. Tencerenizden yemeği kepçe ile al, onu ateşten de indirmeyin." buyurdu.

Yemek Yiyenler Kaç Kişiydi?

Câbir sözüne şöyle devam etti:

Yemeğe gelenler 1.000 kişiydi. Allah'a yemin ederim aynen böyle! Herkes yemeklerini güzelce yedi, sonra da kalanı bırakıp gitti. Tenceremiz eksilmeden kaynıyor, azalmak bilmeyen hamurumuzdan da iki hanım durmadan ekmek yapıyordu.[81]

Azıcık bir arpa ve bir koyunla 1.000 kişinin karnını doyurması, herkes gittikten sonra da etin ve hamurun öylece durması, o gün Fahr-i Kâinât Efendimiz'in mûcizelerinden birinin yaşandığını göstermektedir.

Fahr-i Âlem Efendimiz "Ev halkı bizim eti sevdiğimizi bildi." sözüyle acaba gerçekten eti sevdiğini mi anlatmak istemiştir. Evet, akla ilk gelen budur. Fakat biz Kâinâtın Efendisi'nin kendisine ikrâmda bulunanları hoşnut edecek tatlı sözler söyleyerek onların gönlünü aldığını da bilmekteyiz. Bu ziyâfet, Medine'nin etrafına hendek kazıldığı günlere, daha da önemlisi Medine'de hüküm süren şiddetli kıtlık günlerine denk düşmüştü. Hendek kazanların güçlerini toparlayabilmek için böyle yemeklere ihtiyaçları vardı. Allah'ın Elçisi'nin: "Ev halkı bizim eti sevdiğimizi bildi." sözüyle, ziyâfetin tam da zamanında verildiğini ifâde ettiği anlaşılmaktadır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâm, Peygamber Efendimiz'in açlık çektiğini bildikleri zaman, ona ikrâmda bulunmak için ellerinden geleni yaparlardı.

2. Resûl-i Ekrem'in mûcizesi sâyesinde az bir yemek 1.000 kişiyi doyurduğu gibi, ocaktaki ekmek ve tenceredeki et hiç azalmadı.

3. Birini yemeğe dâvet eden şahıs, misafirini memnun etmek için onun sevdiği yemeği hazırlamaya çalışmalıdır. Misafir de, ev sahibini sıkıntıya sokmamak şartıyla, ona hangi yemeği sevdiğini söylemelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853) olup 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Ahmed** Muhammed ibni Abdillâh ez-Zübeyrî (v. 203/818), 77. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân** ibni Uyeyne (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Kays **Esved ibni Kays** el-Abdî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir râvidir.

5. râvi Ebû Amr **Nübeyh** ibni Abdillah **el-Anezî**, Benî Aneze kabilesine mensup rivâyetleri 4 *Sünen*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Abdillâh** (v. 78/697) ise 13. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Vitir 28, nr. 1533; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 303, 397-398, nr. 14295, 15354.

Buhârî, Megàzî 29, nr. 4101; Müslim, Eşribe 141, nr. 2039.

180. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

سمعَ جَابِرًا، قَالَ سُفْيَانُ: وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ جَدَّتِهِ سَلْمَى، أَنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ، وَابْنَ عَبَّاسٍ، وَابْنَ جَعْفَرٍ

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

فَأَكَلَ، ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mescid-i Nebevî’den (veya evinden) çıkıp Ensâr’dan bir hanımın evine gitti. O sırada ben de yanında bulunuyordum. Bu hanım, evini Resûlullah’ın şereflendirmesi sebebiyle hemen bir koyun kesip pişirdi ve Allah’ın Elçisi’ne sundu; o da bu etten bir miktar yedi.

Ev sâhibesi yemekten sonra Resûl-i Kibriyâ’ya bir tabak taze hurma ikrâm etti; Resûl-i Ekrem o hurmadan da biraz yedi.

Fahr-i Âlem Efendimiz daha sonra öğle namazı için abdest alıp namazı kıldı. Bir süre sonra tekrar oturduğu yere geldi.

Ev sahibi hanım pişirdiği koyundan kalan yemeği tekrar Fahr-i Kâinât’a ikrâm etti, o da yedi. Daha sonra, Resûl-i Ekrem yeniden abdest almadan ikindi namazını kıldı.”[82]

Hadisin Açıklaması

Ashâb-ı kirâm, evlerini şereflendirmesi için zaman zaman Peygamber Efendimiz’i yemeğe dâvet ederdi. Hadisimizde onu Ensâr’dan bir hanımın

evine dâvet ettiğini görüyoruz.

Yine Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümânın rivâyet ettiği bir başka hadisten Peygamber-i Zîşân'ın bu dâvete yalnız başına katılmadığını öğreniyoruz.

O gün Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem dâvete önce Hz. Câbir ile birlikte gitmişti. Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz bahçede istirahat buyururken yemek için bir koyun kesilip hazırlandı. Şimdi olayın diğer kısmını Câbir radıyallahu anhümâdan dinleyelim:

Cennetlik Biri Gelecek

Sofraya oturulmadan önce Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem:

"Kesinlikle şimdi buraya cennetlik biri gelecek." buyurdu.

Allah'ın Elçisi sözünü tamamlar tamamlamaz Hz. Ebû Bekir içeri giriverdi. Biz ona hoşgeldin dedik. Resûl-i Ekrem sözüne devam ederek:

"Kesinlikle şimdi buraya cennetlik bir adam gelecek." buyurdu. Hz. Ömer'in içeri girdiğini gördük. Biz ona da hoşgeldin dedik.

Bu Gelen Ali Olsun!

Server-i Enbiyâ Efendimiz üçüncü defa:

"Kesinlikle şimdi buraya cennetlik biri daha gelecek." buyurdu. Ardından da: "Allahım! Münasip görürsen bu gelen Ali olsun." dedi. Sözünü bitirir bitirmez Hz. Ali içeri giriverdi.

Sonra sofraya oturuldu. İkrâm edilen yemek yenildi. Yemekten sonra Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, muhtemelen abdestsiz olduğu için kalkıp abdest aldı.

Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra, artan yemeği yemek üzere tekrar sofraya oturduk. Yemekten sonra hiçbirimiz abdest almadan kalktık ve ikindi namazını kıldık.[83]

Burada Hz. Âişe'nin verdiği bir bilgi hatıra gelebilir. 148. hadiste okuduğumuza göre annemiz: "Resûl-i Ekrem bir günde üst üste iki defa ekmek ile et yiyerek karnını doyurmadı." demişti. Bu hadiste ise Efendimiz aleyhisselâmın bir günde iki defa et yemeği yediğini görüyoruz; bu bir çelişki değil midir? diye sorulabilir.

Karnını Doyurmazdı

Hz. Âişe'nin rivâyet ettiği hadîs-i şerîfteki "**karnını doyurmadı**" ifâdesi dikkatimizi çekmelidir. Zaten Sultân-ı Enbiyâ'nın âdeti karnını doyurmadan sofradan kalkmaktı. Bu dâvette de Fahr-i Cihân Efendimiz'in orada iki defa yemek yediği söylenmekle beraber, onun karnını iyice doyurduğundan söz edilmemektedir.

Hadisimizde Resûl-i Ekrem Efendimiz'in dâvet edildiği yerde iki defa yemek yediği ve iki defa namaz kıldığı görülmektedir.

İlk namazdan önce abdest aldığı, ikincisinde almadığı belirtilmektedir. Zaten 164. hadiste de, et yedikten sonra abdest almak gerekmediğini görmüştük.

Fahr-i Âlem Efendimiz'in ilk yemekten sonra abdest alıp, ikinci yemekten sonra abdest almaması, ateşte pişen bir şeyi yedikten sonra abdest almak gerekmediğini ortaya koymaktadır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ashâbı tarafından zaman zaman yemeğe dâvet edilir, o da bu dâvetleri reddetmezdi.

2. Bu dâvetler kimi zaman, bir fakirin bozulmaya yüz tutan yağla yaptığı yemek olur, kimi zaman da bu hadiste görüldüğü gibi kesilen bir koyun olurdu.

3. Pişirilen yemeğin bir kısmı sabah, bir kısmı da akşam yenilebilir. Zaten Resûl-i Ekrem, imkân bulduğu takdirde, günde iki defa yemek yerdi.

4. Yemeğin üstüne meyve yenilebilir.

5. Bir abdest ile birkaç vakit namaz kılınabilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâdan iki ayrı senedle ve her bir senedi 3'er râvi ile rivâyet etmiştir.

Birinci sened şöyle:

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Ebî Ömer** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** de (v. 198/814) 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Süfyân ibni Uyeyne'nin hocası **Abdullah ibni Muhammed ibni Akīl** ibni Ebî Tâlib el-Hâşimî (v. 140/757'den sonra), 48. hadiste tanıtıldı.

İkinci sened ise şöyle:

1. râvi, yine 1. senedde olduğu gibi Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Ebî Ömer**'dir.

2. râvi, yine Muhammed ibni Ebî Ömer’in hocası **Süfyân ibni Uyeyne**’dir.

3. râvi ise Süfyân ibni Uyeyne’nin hocası **Muhammed ibni Münkedir** (v. 131/748) olup 51. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Abdullah** (v. 78/697) ise 13. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Tahâret 59, nr. 80

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 331, 387, nr. 14604, 15229; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 351, nr. 31952; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 146, nr. 4661;

181. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

سُلَيْمَانَ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ أَبِي يَعْقُوبَ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَأُتِيَ بِجَنْبٍ مَشْوِيٍّ، ثُمَّ أَخَذَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيٍّ: «مِنْ هٰذَا فَأَصِبْ، فَإِنَّ هٰذَا أَوْفَقُ لَكَ».

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin teyzelerinden olan Ümmü’l-Münzir radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yanında bulunan Ali radıyallahu anhâ ile birlikte evimi şereflendirmişti. Evde tavana asılı taze hurma salkımları vardı. Resûl-i Ekrem Ali ile birlikte ayağa kalkıp o hurmadan yemeye başladı. Allah’ın Elçisi Hz. Ali’ye dönerek:

“Sen yeme, Ali! Çünkü hastalıktan daha yeni yeni kurtuluyorsun; taze hurma sana dokunur!” buyurdu.

“Bunun üzerine Ali radıyallahu anh yere oturdu; Allah’ın Resûlü hurmadan yemeye devam etti.”

Ümmü’l-Münzir sözünü şöyle tamamladı:

“Ben de Resûl-i Ekrem ve onunla birlikte gelen misafirler için arpa unuyla pazı yemeği yaptım. Bunun üzerine Fahr-i Âlem Efendimiz Hz. Ali’ye şöyle buyurdu:

“Ali! İşte bundan ye! Bu senin için daha faydalıdır.”[84]

Hadisin Açıklaması

Medine’deki mahallî uygulamaya göre hurma salkımı daha koruk iken kesilip tavana asılır, hurmalar orada olgunlaştıkça taze taze yenirdi. O gün Peygamber aleyhisselâm, Hz. Ali ile birlikte baba tarafından teyzesi olan Ümmü’l-Münzir’in evine gidince tavana asılı taze hurma salkımlarını gördü ve onları yemeye başladı.

Koruyucu Hekimliğin Önemi

Hadisimiz, tıbb-ı nebevîde de koruyucu hekimliğe önem verildiğini, hastalara ve nekàhet döneminde olanlara perhiz tavsiye edildiğini göstermektedir. Nitekim Resûl-i Kibriyâ Efendimiz Hz. Ali’yi “Taze hurma yeme!” diye uyarmış, ona yeni atlattığı hastalıktan tamamen iyileşinceye, sağlığına kavuşup güç kazanıncaya kadar meyve yemesinin uygun olmayacağını hatırlatmıştır.

Taze meyvenin midede çabucak hazmedildiği ve hızlı bir şekilde değişime uğradığı, nekàhet dönemindekilerin henüz zayıf olan bedenlerinin bundan doğacak zarara karşı koyamayacağı söylenmektedir.

Nekàhet Dönemine Dikkat Etmeli

Hadisimizde hastalar ile henüz iyileşme döneminde olanlara perhiz kadar, sağlıklarına hızlıca kavuşmalarını temin edecek gıdaları almaları da tavsiye edilmektedir. Nitekim Server-i Enbiyâ Efendimiz, arpa unuyla ve arpa suyuyla yapılan sebze çorbasında Hz. Ali’nin kendini kısa sürede toparlamasını, bedenini güçlendirmesini sağlayacak özellikler bulunduğunu söylemiştir.

Her Derdin Devâsı Vardır

Hadisimizde, tedâviye önem verilmesi gerektiğine dikkkat çekildiği görülmektedir. Nitekim Allah’ın Elçisi şöyle buyurmuştur:

مَا أَنْزَلَ اللهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً

“Allah verdiği derdin şifâsını da yaratmıştır.”[85]

لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ، فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ

“Her derdin bir dermânı vardır; uygun ilaç bulunduğu takdirde her hastalık Allah’ın izniyle iyileşir.”[86]

إِنَّ اللهَ أَنْزَلَ الدَّاءَ وَالدَّوَاءَ، وَجَعَلَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءً فَتَدَاوَوْا وَلَا
تَدَاوَوْا بِحَرَامٍ

“Cenâb-ı Hak derdi yarattığı gibi onun dermanını da mutlaka yaratmıştır. Her hastalığa bir devâ vermiştir; işte bu sebeple tedâvi olunuz; ancak haramla tedâvi olmayınız.”[87]

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz tedâvisi bulunmayan tek derdin ihtiyarlık olduğunu söylemiştir.[88]

Şu halde bir hastalığın iyileşmemesinin sebebi, ya onun doğru teşhisinin konulmaması veya tedâvisinin bilinmemesidir.

Bir Nükte

Burada, Resûl-i Ekrem Efendimiz’den konumuzla ilgili hoş bir hatırayı nakledelim:

Ashâb-ı kirâmdan Suheyb-i Rûmî radıyallahu anh, gözünün ağrıdığı bir gün Peygamber-i Zîşân’ı ziyâret etmişti. Fahr-i Cihân Efendimiz de o sırada ekmekle hurma yemekteydi. Suheyb içeri girince sevgili Efendimiz ona:

“Haydi yaklaş, sen de ye!” buyurdu. Suheyb sofraya oturdu ve hurma yemeye başladı. Resûlullah Efendimiz ona:

“Gözün ağrırken bir de hurma yiyorsun öyle mi?” diye takıldı. Suheyb Resûl-i Ekrem’in şaka yaptığını anladı ve ona:

“Hurmayı gözümün ağrımayan tarafıyla çiğniyorum.” diye nükteli cevap verince Allah’ın Resûlü tebesssüm buyurdu.[89]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hastalar ve hastalıktan yeni kurtulanlar perhiz yapmalıdır.

2. Sağlıklı olan birinin taze meyve yemesi faydalı olmakla beraber, bağırsak rahatsızlığı ve benzeri hastalıklar için taze meyve zararlı olabilir.

3. Her derdin bir dermânı vardır; uygun ilaç bulunduğu takdirde her hastalık Allah'ın izniyle iyileşir. Çünkü, Allah verdiği derdin devâsını da yaratmıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü'l-Münzir radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Abbâs ibni Muhammed ed-Dûrî** (v. 271/884), 130. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muhammed **Yûnus ibni Muhammed** el-Bağdâdî (v. 207/822), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır.

3. râvi **Füleyh ibni Süleymân** (v. 168/784), 170 hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Osmân ibni Abdirrahman** et-Teymî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Medineli güvenilir bir tâbiîdir.

5. râvi **Ya'kūb ibni Ebî Ya'kūb** el-Medenî, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ümmü'l-Münzir** Selmâ binti Kays el-Ensâriyye, Neccâroğulları'ndandır. Resûl-i Ekrem Efendimiz'in baba tarafından teyzelerindendir. "Ümmü'l-Münzir" künyesiyle meşhur olan Selmâ Hanım, Allah'ın Elçisi'ne bîat etmiş ve onun arkasında kıblenin Mescid-i Aksâ olduğu dönemde de, Kâbe'ye tahvil edildikten sonra da namaz kılmıştır.

Allah ondan râzı olsun.

Ebû Dâvûd, Tıb 1, nr. 3856; Tirmizî, Tıb 1, nr. 2037; İbni Mâce, Tıb 2, nr. 3442.

Buhârî, Tıb 1, nr. 5678.

Müslim, Tıb 69, nr. 2204.

Ebû Dâvûd, Tıb 11, nr. 3874.

Tirmizî, Tıb 2, nr. 2308; İbni Mâce, Tıb 1, nr. 3436.

İbni Mâce, Tıb 3, nr. 3443.

182. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

يَحْيَى، عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ طَلْحَةَ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِينِي فَيَقُولُ: «أَعِنْدَكِ غَدَاءٌ؟» فَأَقُولُ: لَا، فَيَقُولُ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

أَصْبَحْتُ صَائِمًا» قَالَتْ: ثُمَّ أَكَلَ.

Mü'minlerin annesi Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:
"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bazı sabahlar odama gelir ve:
'Âişe! Kahvaltı yapacak bir şey var mı?' diye sorardı. Ben
'Hayır, yok!' dediğimde:
'Öyleyse ben oruca niyet ettim.' buyurur ve o gün oruç tutardı."
Hz. Âişe sözüne devamla şöyle dedi:
"Yine bir gün Allah'ın Elçisi odama uğradı; ben de:
'Yâ Resûlallah! Bugün bize bir hediye getirdiler.' dedim.
'Neymiş o hediye?' diye sordu. Ben de:
'**Hays yemeği**'[90] deyince,
'Ben bugün oruç tutmayı arzu ediyordum; ama henüz niyet etmemiştim' buyurdu; sonra da yemeği yedi."[91]

Hadisin Açıklaması

Bu hadis bize, Peygamber Efendimizin evinde bazı günler kahvaltı yapabilecek bir şey bulunmadığını söylüyor. Zaten yokluk dolayısıyla, bazen üç ay boyunca evlerinde ocak yanmaz, yemek pişmezdi.

Sevgili Efendimiz yiyecek bir şey bulamadığı zaman aç durmaktansa, oruç tutmayı tercih ederdi.

Kendisine bir yerlerden yiyecek, giyecek bir şey gelince onu önce kendi evine değil, diğer ihtiyaç sahiplerinin evlerine gönderirdi.

Sahâbenin Yemek İkrâmı

Fahr-i Âlem Efendimiz evlerinde yiyecek bir şey bulunmadığını elbette kimseye söylemezdi. Herkes, onun bir şeye ihtiyacı bulunmadığını zannederdi. Bununla beraber zaman zaman ona yenecek, içilecek bazı şeyler takdim ederlerdi. Özellikle de hediyelerini Hz. Âişe'nin yanında kaldığı güne denk getirirlerdi.

Bu hadisten ve benzeri rivâyetlerden öğrendiğimize göre Resûl-i Ekrem Efendimiz bazı günler, yiyecek bir şey bulamayınca nâfile oruca niyet eder, yiyecek bir şey hediye edildiğini öğrenince de, bilemediğimiz bir sebeple, belki de kendini güçsüz hissettiği için o nâfile orucu bir başka gün tutmak üzere bozar, hediye gelen yemeği yerdi.[92]

Hadisimizde sözü edilen **hays** yemeği, süt, çökelek, hurma ve yağla yapılan bir yemek türüdür. Bazen süzme çökelek yerine un konularak yapılan bu yemeğin bir tür tatlı olduğu ve "aside"ye benzediği söylenmektedir.

Nâfile Oruç Bozulabilir

İmsâk vaktinden sonra bir şey yiyip içmemek şartıyla nâfile oruca, o günün zevâl vaktinden önce niyet edilebilir.

Nâfile oruca başlayan kimse, akşam olmadan orucunu bozabilir. Bunu Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle ifâde buyurmuştur:

الصَّائِمُ الْمُتَطَوِّعُ أَمِينُ نَفْسِهِ، إِنْ شَاءَ صَامَ، وَإِنْ شَاءَ أَفْطَرَ

"Nâfile oruç tutan kendi kararını kendi verir; isterse orucunu akşama kadar tutar, isterse bozar."[93]

Bu hadisteki (أَمِينُ نَفْسِهِ) ifâdesi (أَمِيرُ نَفْسِهِ) şeklinde de rivâyet edilmiştir.

Peygamber Efendimiz nâfile oruç tutanın orucunu akşama kadar devam ettirebileceğini veya bozabileceğini şöyle de ifâde buyurmuştur:

إِنَّمَا مَثَلُ صَوْمِ الْمُتَطَوِّعِ مَثَلُ الرَّجُلِ يُخْرِجُ مِنْ مَالِهِ الصَّدَقَةَ،

فَإِنْ شَاءَ أَمْضَاهَا، وَإِنْ شَاءَ حَبَسَهَا

“Nâfile oruç tutanın durumu, sadaka vermek üzere parasını çıkaran kimseye benzer; dilerse sadakasını verir, dilerse vermez.”[94]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz, kimi günler evinde yiyecek bir şey bulunmadığı için kahvaltı yapamazdı.

2. Öyle zamanlarda oruca niyet eder, nâfile oruç tutardı.

3. Bazen ashâb-ı kirâm Resûl-i Ekrem’e yiyecek bir şeyler gönderirlerdi. O gün oruca niyet etmiş olsa bile, gerek gördüğünde orucunu bozar, hediye olarak gönderilen yemeği yerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Amr **Bişr ibni Serî** el-Basrî (v. 196/812), çok ibadet etmesiyle bilinen ünlü bir vâiz, zâhid ve güvenilir bir râvidir; Efveh lakabıyla anılır. Mâlik ibni Enes onun hocası, Ahmed ibni Hanbel de talebesidir.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Talhâ bin Yahyâ** et-Teymî (v. 148/765), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile dört *Sünen*’de bulunan güvenilir bir râvidir.

5. râvi Ümmü İmrân **Âişe binti Talha** et-Teymiyye (v. 101/719), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan ünlü bir âlim tâbiîdir. Babası Aşere-i Mübeşşere’den Talha bin Ubeydillah, annesi de Hz. Ebû Bekir’in kızı Ümmü Külsûm’dur. Hz. Âişe onun teyzesi olduğu için hadis bilgisi çok genişti.

Âişe binti Talha, Arap şiiri ve edebiyatı, Arap tarihi konularında da söz sahibiydi.

İlmi yanında güzelliği ile de ünlü olan Âişe binti Talha’ya üç kocasından birinin 1.000 dinar, diğerinin 1.00.000 dirhem (dinar) mehir verdiği söylenmektedir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** radıyallahu anhâ (v. 58/678), 25. hadiste tanıtıldı.

Hays; süt, çökelek, hurma ve yağla yapılan bir yemek (veya tatlı) türüdür. Bazen de süzme çökelek yerine un koyarak yapılır.

Müslim, Sıyâm 169, nr. 1154; Ebû Dâvûd, Sıyâm 72, nr. 2455; Tirmizî, Savm 35, nr. 734.

Müslim, Sıyâm 169, 170, nr. 1154; Ebû Dâvûd, Sıyâm 72, nr. 2455.

Tirmizî, Savm 34, nr. 732.

Nesâî, Sıyâm 67, nr. 2322.

183. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي يَحْيَى الْأَسْلَمِيِّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي أُمَيَّةَ الْأَعْوَرِ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

«هٰذِهِ إِدَامُ هٰذِهِ» وَأَكَلَ.

Ashâb-ı kirâmdan Yûsuf ibni Abdillâh ibni Selâm şöyle dedi:

"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek eline bir parça arpa ekmeği aldığını, ekmeğin üzerine bir hurma koyduğunu ve 'Bu bunun katığıdır.' diyerek hurma ile ekmeği yediğini gördüm."[95]

Hadisin Açıklaması

Biz, hangi yiyeceklerin katık olduğuna varıncaya kadar her şeyi Peygamberimiz Efendimiz'den öğreniriz. Nitekim bu hadîs-i şerîfte, hurmanın da bir katık olduğunu, ekmekle yenilebileceğini ondan öğreniyoruz.

Allah'ın Elçisi'nin sirkeyi de katık saydığını, hattâ "Sirke ne güzel katık!" diye onu övdüğünü 151, 153 ve 172. hadislerde okumuştuk.

Bu hadîs-i şerîf, çok iyi bildiğimiz bir gerçeği bize tekrar hatırlatıyor:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kanaat sahibiydi; halinden şikâyet etmezdi; Cenâb-ı Hakk'ın verdiğine râzı olurdu.

Esasen Allah Teâlâ'dan râzı olmak bir yüce seviye, üstün bir makamdır. İşte bu sebeple Server-i Enbiyâ Efendimiz:

"Allah'ım bizden râzı ol ve bizi senden râzı eyle!" diye duâ ederdi.[96]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz buğday ekmeğini nâdiren bulurdu; çoğu zaman yediği arpa ekmeğiydi. Onu bile bulamadığı zamanlar olurdu.

2. Arpa ekmeğinin yanında bir de hurma bulursa, “Bu bunun katığıdır.” diye her ikisini de zevkle yerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Yûsuf ibni Abdillâh ibni Selâm radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Hafs **Ömer ibni Hafs ibni Gıyâs** (v. 222/837), rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvi ve Kûfe kadısı olan bir âlimdir.

3. râvi bir önceki râvinin babası Ebû Ömer **Hafs ibni Gıyâs** (v. 194/810), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvidir. Yahyâ bin Saîd el-Kattân, Abdurrahmân ibni Mehdî ve Ahmed ibni Hanbel gibi ünlü hadis âlimleri ondan hadis rivâyet etmişlerdir. Hafs ibni Gıyâs Kûfe’de ve Bağdat’ta kadılık yapmıştır.

4. râvi **Muhammed ibni Ebî Yahyâ el-Eslemî** (v. 147/764), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan güvenilir bir râvidir.

5. râvi **el-A‘ver** lakabıyla anılan **Yezîd ibni Ebî Ümeyye**, tâbiîn nesline mensup bir râvidir. Rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*’da bulunmakla beraber hakkında yeterli bilgi yoktur.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Ya‘kūb **Yûsuf ibni Abdillâh ibni Selâm** el-İbrâhîmî el-İsrâîlî (v. 100/718), ünlü bir yahudi âlimi iken Müslüman olan ve Resûlullah Efendimiz tarafından Cennet’le müjdelenen[97] Abdullah ibni Selâm radıyallahu anhın (v. 43/663-64) oğludur. Yûsuf doğduğu zaman babası onu Resûl-i Ekrem Efendimiz’e getirdi. Allah’ın Elçisi de çocuğu kucağına aldı, başını okşadı ve kendisine Yûsuf adını verdi. Bu genç sahâbî, babasından başka Hz. Osmân ve Hz. Ali’den de hadis rivâyet etti. Onun Peygamber Efendimiz’den rivâyet ettiği üç hadis 4 *Sünen*’de yer almıştır.

Allah ondan râzı olsun.

Ebû Dâvûd, Eymân ve’n-nüzûr 8, nr. 3259, Et‘ime 41, nr. 3830.

Tirmizî, Tefsîr 23, nr. 3173; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 34

Tirmizî, Menâkıb 36, nr. 3804.

184. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

الْعَوَّامِ، عَنْ حُمَيْدٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يُعْجِبُهُ الثُّفْلُ.

قَالَ عَبْدُ اللهِ: يَعْنِي مَا بَقِيَ مِنَ الطَّعَامِ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tencerenin (veya tabağın) dibinde kalan yemeği severdi.”

Tirmizî’nin hocası Abdullah ibni Abdirrahmân ed-Dârimî, hadisin râvisi Enes ibni Mâlik’in “süfl” kelimesiyle neyi kasdettiğini açıkladı ve bu kelimenin tencerenin dibinde kalan yemek anlamına geldiğini söyledi.[98]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîfte, Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellemin üstün tevâzuunu bir kere daha görüyoruz.

Allah’ın Resûlü âile fertleriyle veya misâfirleriyle yemek yediği zaman onları kendine tercih ederdi. Şöyle ki, yemek dağıtılırken, önce sofrada bulunanlara tencerenin üst tarafından verilmesini ister, kendisi tencerenin dibinde kalanı alırdı. Böylece her konuda olduğu gibi yemek dağıtımında bile başkalarını kendisine tercih ederdi.

Sultân-ı Enbiyâ’nın sevdiği “tencerenin dibinde kalan” yemek değil de “tabağın dibinde kalan” yemek ise, esasen bunu da kimse kolay kolay sevmez. Sevgili Efendimiz tabakta kalan yemeği sıyırmak sûretiyle yine bize bir edep kuralı öğretmekte, tabakta yemek bırakmamak gerektiğini fiilî olarak göstermektedir.

138. hadisin açıklamasında Fahr-i Cihân Efendimiz’in: “Siz bereketin yemeğin neresinde bulunduğunu bilemezsiniz.” buyurduğunu okumuştuk.

Resûlullah Efendimiz tencerenin dibini veya tabağı sıyırırken, bereketi zâyi etmemeye çalışmış olabilir.

Yemeği Sünnetlemek

Bazıları, Fahr-i Âlem Efendimiz'in, tencerenin dibinde kalan yemeği neden sevdiğini açıklarken, kabın dibindeki yemeğin daha iyi piştiğini, daha lezzetli, dolayısıyla hazmının daha kolay olduğunu söylemişlerdir. Tencerenin dibindeki kalan ve çoğu kimse tarafından beğenilmeyen yemek kalıntısını Resûl-i Kibriyâ'nın seviyor görünmesi, başkalarını kendine tercih etmesi sebebiyle olmalıdır.

Hadisimizdeki “tencerenin dibinde kalan yemek” ifâdesini, “hep birlikte yenen tabakta veya sahanda kalan yemek” diye de anlamak mümkündür. O zaman bu ifâdeyle, bizim “sünnetlemek” dediğimiz, “tabakta kalan yemeği sıyırıp bitirme işi” kastedilmiş olabilir.

Suyu En Son Kim İçer?

Burada, Peygamber Efendimiz'in yemede, içmede başkalarını kendine tercih ettiğine dair çeşitli misâllerden sadece birini hatırlayalım:

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz, ashâbıyla bir yolculuk yapmaktaydı. Yol sırasında susuz kalan pek çok sahâbî, Resûl-i Ekrem'e hallerini arzettiler.

Allah'ın Elçisi ashâb-ı kirâmından Ebû Katâde'den matarasını isteyip aldı; matarada azıcık su kalmıştı.

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz Ebû Katâde'nin elindeki bardağa su döküyor, o da bu suyu kafilede bulunanlara dağıtıyordu. Herkes kana kana su içti. Geriye sadece Efendimiz aleyhisselâm ile Ebû Katâde kaldı. Ebû Katâde:

“Sen içmedikçe ben içmem Yâ Resûlallah!” diye ısrar etti. Sevgili Efendimiz ona, bu konudaki edep kàidesini şöyle hatırlattı:

إِنَّ سَاقِيَ الْقَوْمِ اٰخِرُهُمْ شُرْبًا

“Bir topluluğa su ikrâm eden kimse suyu en sonra içer.”[99]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz âilesiyle veya başkalarıyla birlikte yemek yerken, sofradakilere tencerenin üstünden verir, tencerenin dibinde kalan yemeği kendisi alırdı.

2. Ashâbına su dağıtırken kendisi en sonra içerdi.

3. Allah'ın Resûlü her zaman başkalarını kendisine tercih ederdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Osmân **Saîd ibni Süleymân** ed-Dabbî (v. 225/840), Sa'dûye lakabıyla anılan ve rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve âlimidir.

3. râvi **Abbâd ibni Avvâm** (v. 180/796), 103. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Humeyd** et-Tavîl (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 220; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 115-116.

Müslim, Müsâfirîn 311, nr. 681; Ebû Dâvûd, Eşribe 19, nr. 3725; Tirmizî, Eşribe 20, nr. 1894.

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN YEMEKTEN ÖNCE VE SONRA ELLERİNİ YIKAMASI

185. Hadis

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

مُلَيْكَةَ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

بِوَضُوءٍ؟ قَالَ: «إِنَّمَا أُمِرْتُ بِالْوُضُوءِ إِذَا قُمْتُ إِلَى الصَّلَاةِ».

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem abdest bozup gelince kendisine yemek ikrâm edildi. Bazı sahâbîler:

“Yâ Resûlallah! Abdest suyu getirelim mi?” diye sordular. Allah’ın Elçisi şöyle buyurdu:

“Bana sadece namaz kılmak istediğim zaman abdest almam emredildi.”[100]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **İsmâil ibni İbrâhîm** el-Esedî (v. 193/809), 24. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Eyyûb** ibni Keysân es-Sahtiyânî (v. 131/749), 71. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **İbni Ebî Müleyke** et-Teymî (v. 117/735), 172. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Müslim, Hayz 118-119, nr. 374; Ebû Dâvûd, Et‘ime 11, nr. 3760; Tirmizî, Et‘ime 40, nr. 1847; Nesâî, Tahâret 101, nr. 132.

186. Hadis

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَخْزُومِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو

ابْنِ دِينَارٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

«أَأُصَلِّي فَأَتَوَضَّأُ؟».

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem abdest bozup gelince kendisine yemek ikrâm edildi. Ona:

“Yâ Resûlallah! Abdest almaz mısın?” diye sordular. Allah’ın Elçisi de şöyle buyurdu:

“Namaz mı kılacağım ki abdest alayım?”[101]

Hadislerin Açıklaması

Bir gün Peygamber Efendimiz, yemek hazırlığı yapılan bir sofraya abdest bozduktan sonra geldi. O sırada bir yemek sofrası da hazırlanmıştı. Sahâbîlerden biri onun abdest tazeleyeceğini zannetti; belki de yemekten önce abdest almak gerektiğini düşündü ve:

“Yâ Resûlallah! Size abdest suyu getirelim mi?” diye sordu. Fakat Allah’ın Elçisi ona:

“Ben namaz kılmak istediğim zaman abdest almakla emrolundum.” buyurdu. Böylece ona ve yanındakilere abdestin namaz için farz olduğunu, yemek yenilmesi için abdest almak gerekmediğini öğretmiş oldu.

Ne Zaman Abdest Alınır?

Nitekim Allah Teâlâ, namaz kılmak için abdest almanın farz olduğunu şu âyet-i kerîme ile belirtmiştir:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الْكَعْبَيْنِ

“Ey iman edenler, namaz kılacağınız zaman yüzünüzü, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın, başlarınızı meshedin ve bileklere kadar ayaklarınızı yıkayın.”[102]

Namaz bir ibâdettir; bu sebeple namaz kılmak için abdest almak gerekir. Aynı şekilde tilâvet secdesi yapmak, Kur’an okumak, Kâbe’yi tavâf etmek de birer ibâdettir; bu ibâdetleri yaparken de abdestli olmak gerekir.

Bu hadis de, bir önceki hadis de Resûl-i Ekrem Efendimiz’in abdest bozduktan sonra hemen abdest almadığını göstermektedir.

Server-i Enbiyâ Efendimiz yemekten önce abdest alma gereğini duymazdı; bir sonraki hadiste de göreceğimiz üzere, yemekten önce ve sonra sadece mübârek ellerini yıkardı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Bazı sahâbîler, Peygamber Efendimiz’in abdest bozduktan sonra onun hemen abdest aldığını sanıyorlardı. Nitekim bir gün tuvalete çıktıktan sonra ona: “Abdest suyu getirelim mi?” dediler.

2. Allah’ın Resûlü onlara, abdestin her zaman gerekmediğini söyledi. Abdestin namaz kılmak, Kur’an okumak ve Kâbe’yi tavaf etmek gibi ibadetler için gerekli olduğunu söyledi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası olan **Saîd ibni Abdirrahmân el-Mahzûmî** (v. 249/863), 128. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Muhammed **Amr ibni Dînâr** el-Cumahî (v. 126/744), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve fakih tâbiîdir. Mekke’de otuz yıl fetvâ vermiştir. Namazlarını hep câmide kılardı.

Yürüyemeyecek kadar yaşlandığı zaman ise onu merkep sırtında câmiye götürürlerdi.

Amr ibni Dînâr gecesini üçe bölerdi; birinde uyur, birinde hadis rivâyet eder, diğer üçte birinde de namaz kılardı.

4. râvi Ebû Yezîd **Saîd ibni Huveyris** el-Mekkî, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ (v. 68/687) 15. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Hayz 118-121, nr. 374; İbni Mâce, Et'ime 5, nr. 3261.

Mâide 5/6.

187. Hadis

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ،

ح، وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْكَرِيمِ الْجُرْجَانِيُّ، عَنْ قَيْسِ بْنِ الرَّبِيعِ، عَنْ أَبِي

هَاشِمٍ، عَنْ زَاذَانَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الطَّعَامِ الْوُضُوءُ بَعْدَهُ، فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ: «بَرَكَةُ الطَّعَامِ: الْوُضُوءُ قَبْلَهُ، وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ».

Selmân-ı Fârisî radıyallahu anh şöyle dedi:

“Tevrat’ta, yemekten sonra elleri yıkamanın yemeğin bereketlenmesine sebep olduğunu okumuştum. Bu bilgiyi, Tevrat’ta okuduğumu da belirterek Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme arzettim. Bunun üzerine Allah’ın Elçisi şöyle buyurdu:

‘Yemeğin bereketli olmasının sebebi, hem yemekten önce hem de yemekten sonra elleri yıkamaktır.’”[103]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin râvisi Selmân-ı Fârisî’nin ilginç hikâyesini 21. hadîs-i şerîfte genişçe okumuştuk:

Selmân, mecûsî bir âilede doğmuştu. Ateşe tapmanın mânasızlığını anlayınca gerçek dini aramaya başlamış, Hıristiyanlığı tanıyınca aradığının bu din olduğunu zannetmişti. İşte o zamanlar Tevrat’ı okumuş ve yemekten sonra elleri yıkamanın yemeğin bereketlenmesine sebep olacağını oradan öğrenmişti.

Tevrat'taki Bilgi Nasıldı?

Acaba Tevrat'ta sadece yemekten sonra el yıkamadan mı söz ediliyordu? Şâyet öyleyse, ellerin hem yemekten önce hem de sonra yıkanmasını uygun gören İslâm şerîatı, Tevrat'taki bir noksanı tamamlamış demektir. Nitekim Resûl-i Ekrem Efendimiz:

يَجِدُ مِنَ الدَّقَلِ مَا يَمْلَأُ بَطْنَهُ.

"Ben, güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim."[104] hadîs-i şerîfiyle bu tür ahlâk esaslarını da tamamladığını belirtmiştir.

Tevrat'ta sadece yemekten sonra değil, yemekten önce de ellerin yıkanması tavsiye edilmiş olabilir; şâyet öyleyse, Tevrat'ı tahrif edenler, yemekten önce ellerin yıkanması edebini kitaplarından çıkarmışlar demektir.

Yemek, Cenâb-ı Hakk'ın kullarına bir nimeti ve ikrâmıdır. Yemekten önce elleri yıkamak ise, bu nimete şükretmektir. Yemekten sonra ellerin yıkanması ise, yemek yerken bir şekilde kirlenen ellerin temizlenmesidir.

Yemekten Sonra Eller Yıkanmazsa

Yemekten sonra elini yıkamamanın vereceği zarar hususunda Fahr-i Âlem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

مَنْ نَامَ وَفِي يَدِهِ غَمَرٌ، وَلَمْ يَغْسِلْهُ فَأَصَابَهُ شَيْءٌ، فَلَا يَلُومَنَّ

إِلَّا نَفْسَهُ.

"Elindeki yemek bulaşığını yıkamadan yatıp uyuyan kimse, şâyet geceleyin başına bir kötülük gelirse, suçu başkasında değil, kendinde arasın."[105]

Böcekler, haşereler yemek kokusunu alır, elindeki ve ağzındaki yemek bulaşığını yıkamadan yatıp uyuyan kimsenin yanına gelebilir, o kimsenin vücudunu ısırarak veya zehirleyerek ona zarar verebilir.

Bir Teknik Bilgi

Burada bir de hadisimizde geçen bir kelime hakkında kısa bir teknik bilgi verelim:

Hadiste geçen “vudû” kelimesi, “abdest almak” anlamında değil, 176. hadisin açıklamasında da geçtiği üzere, sözlük mânasıyla “elini yıkama” anlamında kullanılmıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İslâmiyet en son ve en mükemmel dindir. Daha önceki şerîatları o tamamlamıştır.

2. Tevrat’ta, yemekten sonra elleri yıkamanın yemeğin bereketlenmesine sebep olduğu yazılmışken, Resûl-i Ekrem bu bilgiyi tamamlamış ve sadece yemekten sonra değil, yemekten önce de elleri yıkamanın yemeğin bereketlenmesine sebep olduğunu söylemiştir.

3. Fahr-i Kâinât Efendimiz “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.” hadîs-i şerîfiyle bu gerçeği doğrulamıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Selmân-ı Fârisî radıyallahu anhdan iki sened ile rivâyet etmiştir.

Birinci sened:

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Yahyâ bin Mûsâ** (v. 240/854), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdullah ibni Nümeyr** (v. 199/814), 94. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Muhammed **Kays ibni Rebî‘** el-Esedî (v. 167/783), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis hâfızıdır.

4. râvi **Ebû Hâşim** er-Rûmmânî el-Vâsıtî (v. 132/749), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvidir.

5. râvi Ebû Ömer **Zâzân** el-Kindî (v. 82/701), Resûl-i Ekrem Efendimiz hayattayken doğmuş ve birçok sahâbîden rivâyette bulunmuştur. Önde gelen âlimlerden ve güvenilir râvilerden biri olan Zâzân’ın rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de yer almıştır.

Zâzân’ın ilginç bir hikâyesi vardır: Gençlik günlerinde bir arkadaşıyla oturup âlem yapıyordu. Zâzân güzel sesiyle hem şarkı söylüyor hem tambur çalıyordu. Onların bu halini gören ünlü sahâbî Abdullah ibni Mes’ûd

radıyallahu anh yanlarına geldi, içkilerini döküp tamburu kırdı, sonra da Zâzân'a dönerek:

"Ey delikanlı! Bu güzel sesinle Kur'an okusaydın çok değerli biri olurdun!" dedi. Zâzân etrafındakilerden bu zâtın Abdullah ibni Mes'ûd olduğunu öğrenince yaptığına pişman oldu. İbni Mes'ûd'un eteğine yapışarak yüksek sesle ağlamaya başladı. Abdullah ibni Mes'ûd hazretleri de onu kucaklayıp bağrına bastı ve 'Merhaba ey kendisini Allah'ın sevdiği adam!' diye ona iltifat etti. O günden sonra Zâzân kendini ilme verdi, hem ünlü bir âlim hem de imrenilen bir âbid oldu.[106]

Hadisimizin sahâbî râvisi **Selmân-ı Fârisî** (v. 36/656), 21. hadiste tanıtıldı.

İkinci sened:

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe** bin Saîd (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdülkerîm** ibni Muhammed **el-Cürcânî** (v. 180/796 civarı), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan güvenilir bir râvi ve Cürcan kadısıydı.

3. râvi, birinci senedde tanıtılan **Kays ibni Rebî'**dir.

4. ve 5. râviler ile hadisin sahâbî râvisi birinci seneddekilerin aynıdır.

Ebû Dâvûd, Et'ime 11, nr. 3761; Tirmizî, Et'ime 39, nr. 1846; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 441. nr. 24133.

Mâlik, *el-Muvatta'*, Hüsnü'l-huluk 8; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 381; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 100, nr. 273.

Ebû Dâvûd, Et'ime 53, nr. 3852; Tirmizî, Et'ime 48, nr. 1860; İbni Mâce, Et'ime 22, 3297.

Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Arnaût), IV, 281.

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
YEMEKTEN ÖNCE ve SONRA
OKUDUĞU DUÂLAR

188. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

الْيَافِعِيّ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَوْسٍ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قَعَدَ مَنْ أَكَلَ وَلَمْ يُسَمِّ اللهَ تَعَالَى، فَأَكَلَ مَعَهُ الشَّيْطَانُ».

Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir gün Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûrunda bulunuyorduk. Sofra kuruldu, beraberce yemeye başladık. Ancak ben hayatımda, önce bereketliyken daha sonra bereketi kaçan öyle bir yemek görmedim. Yemeğin bereketinin niçin kaçtığını merak edip bunu Efendimiz’den öğrenmek istedik:

“Yâ Resûlallah! Yemek önce bereketliyken, sonra nasıl oldu da bereketi kaçtı?” diye sorduk. Allah’ın Elçisi şu cevabı verdi:

“Biz yemeğe ‘bismillâh’ diye başladık; bu sebeple Cenâb-ı Hak da yemeğimizi bereketlendirdi. Fakat sonra biri gelip besmele çekmeden sofraya oturdu; bunun üzerine şeytan da onunla birlikte yemeğe başladı ve bu yüzden yemeğin bereketi kaçtı.”[107]

Hadisin Açıklaması

Bir defasında Peygamber Efendimiz için sofra kurulmuştu; o da yanında bulunan sahâbîleri sofraya buyur etti; besmele çekerek yemeğe başladılar; herkes karnını doyurdu. Fakat daha sonra biri gelerek sofraya oturdu ve

besmele çekmeden yemeye başladı. O adam gelmeden önce yemek azalmadığı halde, onun gelmesiyle birlikte yemeğin çabucak tükendiğini gören sahâbîler bu duruma hayret ettiler ve bunun sebebini Resûlullah Efendimiz’e sordular.

O da bunun, sonradan gelen adamın yemeğe başlamadan önce besmele çekmemesinden kaynaklandığını söyledi. O kişi besmele çekmeyince, şeytanın onunla birlikte sofraya kurulup yemeğe başladığını ve bu yüzden de yemeğin çabucak tükendiğini belirtti.

Şeytan Ne Zaman Sevinir?

Server-i Enbiyâ Efendimiz bir başka hadîs-i şerîfinde şeytanı hem evimizden hem de yemeğimizden besmele çekerek uzak tutabileceğimizi şöyle anlatmıştır:

“Kişi evine girerken ve yemek yerken besmele çekerse, şeytan avanesine:

“Burada ne geceleyebilir ne de yemek yiyebilirsiniz” der. Eğer o kimse **eve girerken besmele çekmezse**, şeytan adamlarına:

“Geceyi geçirecek bir yer buldunuz” der. Şâyet ev sahibi **yemek yerken besmele çekmezse**, bu defa şeytan kendi adamlarına:

“İşte şimdi hem barınacak yer hem de yiyecek yemek buldunuz” der.”[108]

Birlikte yenen yemeklerde sofradaki herkesin ayrı ayrı besmele çekmesi güzel olur. Yemeğe başlarken besmele çekilmesi “sünnet-i kifâye” olduğu için, sofradakilerden birinin besmele çekmesi de yeterlidir. Hattâ çocukların da bulunduğu sofrada büyüklerden birinin yüksek sesle besmele çekmesi, hem çocukların besmeleyi hatırlamasına vesile olacak hem de besmeleyi duyan şeytanın o sofradan uzaklaşmasını sağlayacaktır.

Sofraya Sonradan Oturan

Hatıra şöyle bir soru gelebilir: Resûl-i Kibriyâ ile birlikte yenen o yemekte en azından Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz besmele çektiği halde, sofraya şeytan nasıl oturabilmiştir?

Bunun cevabı şudur: Daha önce çekilen besmele, sofraya ilk oturanlar için geçerliydi. Onlar yemeklerini bitirdikten sonra gelip sofraya oturan kişinin de kendisi için besmele çekmesi gerekirdi. O adam besmele çekmediği için, onun şeytanı kendisiyle birlikte sofraya oturup yemek yemiştir.

Burada şöyle bir soru da sorulabilir: Hz. Ömer'i görünce yolunu değiştiren şeytan,[109] Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin bulunduğu bir sofraya nasıl oturabilmiştir?

Bu sorunun cevabı şudur: Fahr-i Cihân Efendimiz, besmele çekmeden yemeğe başlayan kimseye şeytanın eşlik edeceğini ve onunla birlikte yemek yiyeceğini ashâb-ı kirâmına gözleriyle görmüşçesine anlatmak istemiş, o yüzden şeytanın o meclise gelmesine ve sofraya oturmasına imkân ve fırsat verilmiştir.

Bazı âlimler "bismillah" demekle besmele sünnetinin yerine getirildiğini söylemişlerdir. Bazı âlimler ise "bismillah" demenin yeterli olmadığını, tam olarak "bismillâhirrahmânirrahîm" demenin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Bu görüş farklılığı herkesin istediği şekilde besmele çekebileceğini göstermektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Yemekten önce besmele çekmek sünnettir; besmele çekmemek sünnete aykırıdır.

2. Yemekten önce besmele çekmek, yenen yemeğin bereketlenmesine vesile olur.

3. Besmele çekilmeyen yemeğin bereketi azalır.

4. Besmele çekilerek yenen yemeğe şeytan katılamaz.

5. Besmele çekilirken sofrada bulunmayıp sonradan sofraya oturan kişi şâyet besmele çekmezse, onun şeytanı kendisiyle birlikte yemek yer.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası olan **Kuteybe** bin Saîd (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **İbnü Lehî'a** (v. 174/790), 123. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Recâ **Yezîd ibni Ebî Habîb** el-Ezdî (v. 128/746), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan, "Mısır diyârının müftisi" diye anılan güvenilir bir râvi ve ilmiyle âmil bir tâbiîdir.

4. râvi **Râşid ibni Cendel el-Yâfi'î** de rivâyetlerine güvenilir Mısırlı bir tâbiîdir. Rivâyetleri *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye*'de bulunmaktadır.

5. râvi **Habîb ibni Evs** es-Sekafî tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir. Mısır'ın fethine katılıp oraya yerleşmiştir. Onun da rivâyetleri *eş-*

Şemâilü'l-Muhammediyye'de bulunmaktadır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Eyyûb el-Ensârî** radıyallahu anhın adı Hâlid ibni Zeyd'dir. Medineli olup Hazrec kabilesinin Neccâroğulları kolundandır. Hicretten iki yıl önce Ensârdan İslâmiyet'i ilk kabul edenlerle birlikte Müslüman oldu.

Peygamber Efendimiz'i hicretten sonra evinde yedi ay misafir etti. Onun için kendisine "Mihmandâr-ı Nebî" dendi.

Resûl-i Ekrem ile birlikte bütün gazvelere katıldı. Savaşlarda ona zarar gelmemesi için yanından ayrılmaz, bazı geceler çadırının etrafında nöbet tutardı. Hem vahiy kâtiplerinden hem de ashâb-ı kirâmın âlimlerindendi.

Resûlullah'ın vefâtından sonra yapılan bütün savaşlarda bulunmayı ihmâl etmedi. İhtiyarlık döneminde bile her yıl bir savaşa iştirâk eden Ebû Eyyûb el-Ensârî, 49 (669) yılında yapılan ilk İstanbul kuşatmasına katıldı. Kuşatma devam ederken hastalanıp vefât etti. Vasiyeti üzerine surlara yakın bir yere defnedildi.

Bu aziz sahâbî, Peygamber Efendimiz'in hadislerine çok değer verirdi. "Mü'minin hatâsını görmezden gelme" konusuyla ilgili hem kendisinin hem de Ukbe bin Âmir'in Peygamber-i Zîşân'dan duydukları bir hadisi, ikisinden başka bilen bir sahâbî kalmadığı için, bu hadisi onunla müzâkere etmek için Medine'den kalkıp Mısır'a gitmişti.[110]

Allah ondan râzı olsun.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 415-416, nr. 23919.

Müslim, Eşribe 103, nr. 2018; Ebû Dâvûd, Et'ime 15, nr. 3765; İbni Mâce, Duâ 19, 3887.

Resûl-i Ekrem Efendimiz Hz. Ömer'e şöyle buyurmuştu: "Ömer! Allah'a yemin ederim ki, şeytan sana bir yolda rastlasa, mutlaka yolunu değiştirirdi." (Buhârî, Bedü'l-halk 11, nr. 3294, Fezâilü ashâbi'n-nebî 6, nr. 3683; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 22, nr. 2396).

Humeydî, *Müsned* (Dârânî), I, 373, nr. 388.

189. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

الْعُقَيْلِيّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أُمِّ كُلْثُومٍ،

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ».

Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Biriniz yemeğe başlayıp besmele çekmeyi unutursa, hatırladığı anda (بِسْمِ اللهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ) "Bismillâhi evvelehû ve âhirahû" yani 'Baştan sona bismillâh' desin."[111]

Hadisin Açıklaması

Bir Müslüman yemeğe başlamadan önce, yiyeceği nimeti vereni hatırlamalı ve besmele çekerek O'nu hatırladığını göstermelidir. Şâyet yemeğe başlamadan önce besmele çekmeyi unutursa, hatırladığı andan itibaren (بِسْمِ اللهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ) 'Baştan sona bismillâh' demelidir. Böyle derse, "Şu âna kadar yediklerim ve bundan sonra yiyeceklerim için de besmele çekiyorum." demiş ve kusurunu telâfi etmiş olacaktır.

Yemeğe başlarken besmele çekmek dînen uygun görülmüştür; diğer bir ifâdeyle yemeğe besmele ile başlamak mendûptur, müstehabtır. Ancak besmele çekmek unutulursa, bunun bir sorumluluğu yoktur, yani günah değildir. Fakat yemeğin bereketinden mahrûm kalınmış olur.

Yemeğin Sonunda Hatırlansa Bile

Yemeğin sonunda hatırlanan besmelenin bile faydalı olduğunu bize şu hadîs-i şerîf göstermektedir:

Bizim görmediklerimizi gören Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir yerde oturmuş istirahat buyuruyordu. Yanında da bir adam yemek yiyordu. Fahr-i Âlem Efendimiz ona bir şey söylemeden ibretlik durumunu tâkip ediyordu. Adam ağzına attığı son lokmaya kadar besmele çekmedi. Son lokmayı ağzına götürürken besmele çekmediğini hatırladı ve (بِسْمِ اللهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ) "baştan sona bismillah" dedi. Bunun üzerine Server-i Enbiyâ Efendimiz güldü ve olanları yanındakilere şöyle anlattı:

"Adam besmele çekmeyi unuttuğu için şeytan da onunla birlikte yemek yiyordu. Adam besmele çekince, şeytan o âna kadar yediklerini kustu."[112]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz:

1. Yemeğe başlarken besmele çekmek sünnettir.

2. Yemekten önce çekilen besmele şeytanı sofradan uzaklaştırır.

3. Yemeğe başlarken besmele çekilmezse, şeytan da o yemeği yiyeceği için yemeğin bereketi kalmaz.

4. Besmele çekmeyi unutan kimse, hatırladığı andan itibaren " الْعَوَّامِ، عَنْ حُمَيْدٍ،" (baştan sona bismillâh) demelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Yahyâ bin Mûsâ** (v. 240/854), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd** et-Tayâlisî (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hişâm ed-Destüvâî** (v. 153/770), 57. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Büdeyl el-Ukaylî** (v. 120/738), 57. hadiste tanıtıldı.

5. râvi Ebû Hâşim **Abdullah ibni Ubeyd ibni Umeyr** el-Leysî (v. 110/728), İmâm Buhârî dışında *Kütüb-i Sitte* imâmlarının kendisinden hadis rivâyet ettiği güvenilir bir râvidir.

6. râvi, **Ümmü Külsûm** binti Ukbe bin Ebî Muayt el-Ümeviyye (v. 32/652'den sonra), ashâb-ı kirâmdandır. Babası Resûlullah Efendimiz'in düşmanlarından, Müslümanlara yaptığı eziyetlerle bilinen biriydi. Ümmü Külsûm Mekke'de Müslüman oldu, Allah'ın Elçisi'ne bîat etti; fakat Hudeybiye Antlaşması'nın yapıldığı hicretin 7. yılına kadar âilesi izin vermediği için hicret edemedi. O yıl tek başına ve yaya olarak Medine'ye hicret etti. İki kardeşi Medine'ye gelip, Hudeybiye Antlaşması gereğince

Ümmü Külsûm’un kendilerine verilmesini istemişse de, Peygamber aleyhisselâm onu kendilerine teslim etmedi. Ümmü Külsûm Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden on hadis rivâyet etmiştir. Allah ondan râzı olsun.

Bazı âlimler, hadisimizin râvisi bu Ümmü Külsûm’un, Hz. Ebû Bekir’in torunu Ümmü Külsûm binti Muhammed olduğunu söylemişlerdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Et’ime 15, nr. 3767; Tirmizî, Et’ime 47. nr.1858.

Ebû Dâvûd, Et’ime 15, nr. 3768.

190. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

تَعَالَى، وَكُلْ بِيَمِينِكَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ».

Peygamber Efendimiz'in üvey oğlu Ömer İbni Ebî Seleme radıyallahu anhden rivâyet edildiğine göre o bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna girdi. Sofra kurulmuştu. Fahr-i Âlem Efendimiz ona şöyle buyurdu:

"Yavrucuğum! Sofraya yanaş!
Önce besmele çek!
Sağ elinle ye!
Hep önünden ye!"[113]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'deki rivâyeti biraz daha geniştir. Buna göre Ömer ibni Ebî Seleme şöyle dedi:

"Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin terbiyesinde yetişen bir çocuktum. Yemek yerken elim yemek kabının her tarafında dolaşıp dururdu. Resûlullah Efendimiz beni şöyle uyardı:

'Oğlum! Yemeğe başlarken besmele çek! Sağ elinle ye ve hep önünden ye!'

Ben de o günden sonra Resûl-i Ekrem'in buyurduğu gibi yemeğe besmele çekerek başladım, sağ elimle ve hep önümden yedim."[114]

Yemeğin başında "besmele" çekildiği gibi, 192 ve 194. hadislerde okuyacağımız üzere, yemeğin sonunda da "elhamdülillâh" denecek ve böylece verdiği nimetten dolayı Cenâb-ı Hakk'a şükredilecektir.

Sağ El ile Yemek

Yemeği sağ elle yemek bir İslâm edebidir. Nitekim Efendimiz üvey oğlu Ömer'e "Sağ elinle ye!" diye tembih etmiştir. Yine Server-i Enbiyâ Efendimiz yemeğin neden sağ elle yenilmesi gerektiğini de şöyle açıklamıştır:

إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ،

فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ، وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ

"Biriniz yemek yediğinde sağ eliyle yesin. Su içtiğinde sağ eliyle içsin; çünkü şeytan sol eliyle yer, sol eliyle içer."[115]

Fahr-i Âlem Efendimiz sadece yerken ve içerken değil, bir şeyi alıp verirken de, sağ el ile yapmamızı emretmiş, şeytanın sol eliyle alıp verdiğini bildirmiştir.[116]

Kur'ân-ı Kerîm'de amel defterleri sağ tarafından verilen bahtiyârlara "sağda olanlar" anlamında "Ashâb-ı Meymene" ve "Ashâb-ı Yemîn" dendiğini 34. hadisimizde açıklamıştık.

Peygamber Efendimiz'in sol eliyle yemek yiyen bir adamı uyandırdığını, Peygamber uyarısını önemsemeyen bu adama bedduâ ettiğini 83. hadisimizde okumuş ve açıklamıştık.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Yemeğe besmele çekerek başlamalıdır.

2. Sevgili Efendimiz'in ısrarla belirttiği gibi yemek, sağ elle yenilmelidir.

3. Başkalarıyla birlikte aynı kaptan yeniyorsa, herkes kendi önünden yemeli, başkalarının kısmetine el uzatmamalıdır.

4. Resûl-i Ekrem'in üvey oğluna yaptığı gibi, çocuklara nasıl yemek yiyecekleri öğretilmelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ömer İbni Ebî Seleme radıyallahu anhden 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Abdullah ibni's-Sabbâh el-Hâşimî el-Basrî** (v. 250/864), 50. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muhammed **Abdüla'lâ** bin Abdila'lâ es-Sâmî el-Kureşî (v. 189/804), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı son derece güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

3. râvi **Ma'mer ibni Râşid** es-San'ânî (v. 153/770), 29. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Hişâm ibni Urve** el-Kureşî (v. 146/763), 25. hadiste tanıtıldı.

5. râvi Hişâm ibni Urve'nin babası **Urve bin Zübeyr ibni Avvâm** da (v. 94/713) 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Hafs **Ömer ibni Ebî Seleme** (v. 83/702), Ümmü Seleme annemizin Peygamber Efendimiz'le evlenmeden önceki kocası Ebû Seleme'den olma oğludur. Ömer'in babası Ebû Seleme Abdullah İbni Abdilesed, Peygamber Efendimiz'in halası Berre'nin oğlu ve süt kardeşiydi. Ebû Seleme radıyallahu anh karısı Ümmü Seleme ile birlikte Habeşistan'a hicret etti. Ömer iki yıl sonra orada doğdu. Ebû Seleme hicretin üçüncü yılında vefât edince, Efendimiz Ümmü Seleme ile evlenerek onu ve aralarında Ömer'in de bulunduğu dört çocuğunu himâyesine aldı. Ömer, Resûl-i Ekrem'den on iki hadis rivâyet etmiş, Hz. Ali devrinde Bahreyn vâliliği yapmış ve Medine'de vefât etmiştir.

Allah ondan râzı olsun.

Buhârî, Et'ime 2, 3, nr. ; Müslim, Eşribe 108. Ayrıca bk. Tirmizî, Et'ime 47, nr. 1857; İbni Mâce, Et'ime 8, nr. 3267

Buhârî, Et'ime 2, 3, nr. 5376, 5377; Müslim, Eşribe 108, nr 2022.

Müslim, Eşribe 105, 106, nr. 2020; Ebû Dâvûd, Et'ime 19, nr. 3776; Tirmizî, Et'ime 9, nr. 1799.

İbni Mâce, Et'ime 8, nr. 3266

191. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

عَنْ أَبِي هَاشِمٍ، عَنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ رِيَاحٍ، عَنْ أَبِيهِ رِيَاحِ بْنِ عَبِيدَةَ،

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ».

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yemeğini yiyip bitirince şöye duâ ederdi:

‘Bizi yediren, içiren ve bizi İslâm ile şereflendiren Allah’a hamdolsun.”[117]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz kendi evinde âilesiyle veya misafirleriyle birlikte yemek yedikten sonra duâ ederdi.

Bazen de evinde yemek yediği sahâbî, Resûl-i Ekrem’den kendilerine duâ etmesini ister, o da duâ ederdi.

“Rızıklarını Bereketlendir!”

Abdullah ibni Büsr el-Mâzinî’nin rivâyet ettiğine göre babası Resûl-i Kibriyâ’yı yemeğe dâvet etmiş, o da bu dâveti kabul edip sahâbîsinin evine gitmişti. Yemek yendikten sonra Peygamber aleyhisselâmı uğurlarken Abdullah’ın babası ondan kendilerine duâ etmesini istemiş, Allah’ın Resûlü de şöyle duâ buyurmuştu:

اللّٰهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِيمَا رَزَقْتَهُمْ،

وَاغْفِرْ لَهُمْ وَارْحَمْهُمْ

“Allahım! Bu hâne halkının rızkını bereketlendir; onların günahlarını bağışla, kendilerine rahmet eyle!”[118]

Bu vesileyle Abdullah ibni Büsr hakkında bir bilgi daha verelim. Peygamber Efendimiz mübârek elini Abdullah’ın başına koyarak onun hakkında: “Bu genç, yüz sene yaşar.” buyurmuştu. Abdullah ibni Büsr gerçekten de yüz yaşında vefât etmişti.[119]

Evinizde Oruçlular İftar Etsin!

Allah’ın Elçisi yine bir gün Sa‘d ibni Ubâde’nin evine gitmişti. Sa‘d misâfirine evde bulunan bir parça ekmek ile zeytin ikrâm etmişti. Resûl-i Kibriyâ da onun ikrâmını kabul ettikten sonra kendisine şöyle duâ etmişti:

أَفْطَرَ عِنْدَكُمُ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلَ طَعَامَكُمُ الْأَبْرَارُ، وَصَلَّتْ عَلَيْكُمُ الْمَلَائِكَةُ

“Evinizde hep oruçlular iftâr etsin, yemeğinizi iyi kimseler yesin, melekler size duâ etsin.”[120]

Gençliğinin Hayrını Görsün!

Bir başka gün de Resûl-i Ekrem’e genç sahâbî Amr ibni Hamık süt ikrâm etmişti. Kendisine yapılan ikrâmlara teşekkür etmeyi hiç ihmâl etmeyen sevgili Efendimiz de ona: (اللّٰهُمَّ أَمْتِعْهُ بِشَبَابِهِ) “Allahım! Bu Amr, gençliğinin hayrını görsün!” diye duâ buyurmuştu. Nitekim bu duânın bereketiyle Amr ibni Hamık’ın seksen yaşına girdiğinde bile, bir tel saçı dahi ağarmamıştı.[121]

191. hadisimizdeki ‘Bizi yediren, içiren…” diye başlayan yemek duâsı Fahr-i Cihân Efendimiz’in çoğu zaman yaptığı duâdır.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz bu duâsında, kuluna verdiği maddî ve mânevî nimetlerden dolayı Allah Teâlâ’ya hamd ü senâ etmektedir. Yemek ve içmek hayatı devam ettirmek için vazgeçilmez maddî nimetlerdir. Öte yandan Müslüman olmak yani Cenâb-ı Hakk’ın râzı olduğu en son din ile şereflenmek, O’nun âlemlere rahmet olarak gönderdiği son Peygamber’in,

Muhammed aleyhisselâmın ümmetinden olmak ise mânevî lütufların en büyüğüdür.

Nimete Şükür ve Bereket

Yemekten sonra “elhamdülillah” demek, verdiği nimetlerden dolayı Allah Teâlâ’ya şükretmektir. İnsan yediği ve içtiği nimetleri kendisine kimin verdiğini hiçbir zaman unutmamalı, bunun için de yemekten sonra hamdetmeyi âdet haline getirerek kime şükretmesi gerektiğini bilmelidir.

Allah Teâlâ birçok âyet-i kerîmede insanoğlunun pek az şükrettiğini dile getirmiştir:

وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ

“Elbette sizi yeryüzüne yerleştirdik ve orada sizin için geçim kaynakları yarattık. Ama siz ne kadar az şükrediyorsunuz!”[122]

إِنَّ اللهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ

“Şu bir gerçektir ki, Allah’ın insanlar üzerinde pek büyük lütuf ve nimeti vardır. Fakat insanların çoğu şükretmez.”[123]

Yemek yedikten, bir nimeti tattıktan sonra Allah’a hamdedip şükretmek, o nimetin bereketlenmesine vesile olur. Nitekim Allah Teâlâ (لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ) “Eğer şükrederseniz, elbette size daha çok veririm.”[124] buyurmuştur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Yemek duâsı yemekten önce değil, yemekten sonra yapılmalıdır.

2. Resûl-i Ekrem Efendimiz evlerine gittiği, yemeklerini yediği kimselere yemekten sonra durumlarına ve ihtiyaçlarına göre duâ ederdi.

3. Yemekten önce duâ edilmez, sadece besmele çekilir.

4. Yemekten sonra “elhamdülillah” demek sünnettir; bu ifâde aynı zamanda çok özlü bir duâdır.

5. “Elhamdülillah” diyerek Allah’a şükretmek, O’nun verdiği nimetlerin artmasına ve bereketlenmesine vesile olur.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Ebû Saîd el-Hudrî** radıyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Ahmed ez-Zübeyrî** (v. 203/818), 77. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Hâşim** er-Rûmmânî el-Vâsıtî (v. 132/749), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvidir.

5. râvi **İsmâil ibni Riyâh** es-Sülemî, rivâyetleri *Sünen-i Nesâî*’de bulunan Kûfeli bir tâbiî olup hakkında yeterli bilgi yoktur.

6. râvi, bir önceki râvinin babası olan **Riyâh ibni Abîde**[125] es-Sülemî, Kûfeli güvenilir bir tâbiîdir. Rivâyetleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî’nin *Sünen*’lerinde yer almıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Saîd el-Hudrî** (v. 74/693) ise 22. hadiste tanıtılmıştır.

Ebû Dâvûd, Et‘ime 52, nr. 3850; Tirmizî, Daavât 56, nr. 3457; İbni Mâce, Et‘ime 16, nr. 3283.

Müslim, Eşribe 146, nr. 2042; Ebû Dâvûd, Eşribe 20, nr. 3729; Tirmizî, Daavât 118, nr. 3576.

Buhârî, *et-Târîhu’l-kebîr*, I, 323; Ebû Nuaym, *Ma‘rifetü’s-sahâbe* (Azâzî), III, 1595, nr. 4020.

Ebû Dâvûd, Et’ime 54, nr. 3854.

İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 322, nr. 31759.

A’râf 7/10.

Bakara 2/243.

İbrâhîm 14/7.

Bazı nâşirler kelimeyi “Ubeyde” diye okumuşsa da, İbni Hacer el-Askalânî onu “Abîde” şeklinde harekelemiştir (*Takrîbü’t-Tehzîb* [Avvâme], s. 247).

192. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

ابْنُ مَعْدَانَ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، غَيْرَ مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَغْنًى عَنْهُ رَبَّنَا».

Ebû Ümâme radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre yemek yenip sofra kaldırıldığı zaman Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Cenâb-ı Hakk'a şöyle hamd ü senâ ederdi:

"Ey Rabbimiz! Sana tertemiz duygularla, eksilmeyip artan ve huzûrundan geri çevrilmeyip kabul edilen sayısız hamd ile hamd ederiz."[126]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizden yemek duâsının ne zaman yapılacağını öğreniyoruz.

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in "yemek yenip sofra kaldırıldığı zaman" ifâdesine dikkat edilmelidir. Bu ifâdeden, yemek duâsının, sofrada oturanların tamamının yemekten ellerini çektikten sonra yapılacağı anlaşılmaktadır. Çünkü daha önce duâ etmek, sofraya sonradan gelip oturanların veya yavaş yemek yiyenlerin karınlarını doyurmadan sofradan çekilmelerine yol açacaktır.

Eksilmeyip Artan Hamd

Fahr-i Âlem Efendimiz Cenâb-ı Hakk'a "eksilmeyip artan" bir hamd ile şükretmektedir. Zira Lütufkâr Rabbimizin verdiği nimetler hem sayıya gelmeyecek kadar çok ve çeşitli hem de bitip tükenmek bilmeyen, ardı kesilmeyen bir ihsândır. Böylesine büyük bir lütuf ve ihsâna yapılacak hamd de bitip tükenmeyen, eksilmeyip artan cinsten olmalıdır.

Şurası bir gerçektir ki, bize ihsân edilen nimetlere duâlar ve hamd ü senâlar devam ettikçe, ilâhî nimetler de üzerimizden eksik olmayacaktır.

Bereketli yağmurlar gibi ardı arkası kesilmeyen bu nimetlere yapılacak şükrün de **riyâ** ve **süm'a**dan uzak yani başkalarının görmesi ve övmesi beklenmeyen "tertemiz duygularla" yapılması gerekir.

Duânın makbulü, "huzûr-ı ilâhîden geri çevrilmeyen" duâdır. İşte bu sebeple biz de yaptığımız duânın dergâh-ı ilâhîde kabul gören duâ olmasını istemeliyiz.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Yemek duâsı yemekten sonra yapılacaktır. Yemek bitince Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâ etmek sünnettir.

2. Yemeğe başlarken yüksek sesle besmele çekmek gibi, yemekten sonra yüksek sesle hamdetmek de, unutanlara bu görevlerini hatırlatır.

3. Yemek duâsı, sofra kaldırılmadan da yapılabilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Ebû Ümâme el-Bâhilî** radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Yahyâ bin Saîd** (v. 198/814), 35. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Hâlid **Sevr ibni Yezîd** el-Kelâ'î el-Hımsî (v. 150/767), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup güvenilir bir hadis hâfızı ve fakihti. Kaderi inkâr ettiği için bazı muhaddisler ondan uzak durmayı tercih etmişti. Nitekim Süfyân-ı Sevrî ondan söz ederken isminin anlamını telmîhen şöyle derdi: "Sevr'den uzak durun da, boynuzuyla size vurmasın! "[127]

4. râvi Ebû Abdillâh **Hâlid ibni Ma'dân** el-Kelâ'î (v. 103/721), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan, yetmiş sahâbî ile görüşmüş olan **güvenilir bir râvi ve âlim tâbiîdir.**

Bu değerli âlim Resûlullah Efendimiz'e ve onun ashâbına bir an önce kavuşmayı çok ister, çoğu zaman yatağına yatınca onların adlarını bir bir sayarak şöyle duâ ederdi:

"Allahım! Onlar benim her şeyim; ben onların hasretini çekiyorum, kendilerini çok özlüyorum. Ne olur bir an önce beni onlara kavuştur!"

Hâlid ibni Ma‘dân’ın güzel sözleri vardır. O, hayır yapma imkânı olanların bu fırsatı kaçırmamasını tavsiye ederek şöyle derdi:

“Sizden birinize hayır kapısı açıldığında hayır yapmakta acele etsin, çünkü o kapının kendisine ne zaman kapanacağını bilemez.” derdi.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Ümâme** el-Bâhilî (v. 86/705), 144. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Et’ime 54, nr. 5458, 5459; Ebû Dâvûd, Et’ime 51, nr. 3849; İbni Mâce, Et’ime 16, nr. 3284.

Zehebî, *Siyeru a‘lâmi’n-nübelâ* (Arnaût), VI, 345.

193. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

ابْنِ مَيْسَرَةَ الْعُقَيْلِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أُمِّ كُلْثُومٍ،

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

لَكَفَاكُمْ».

Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem altı sahâbîsi ile yemek yiyordu. Bu sırada bir bedevî geldi, sofraya oturdu; besmele çekmediği için sofradaki yemeği iki lokmada bitiriverdi. Bunun üzerine Allah’ın Elçisi şöyle buyurdu:

‘Eğer şu bedevî, yemeğe besmele çekerek başlasaydı, bu yemek hepinize yeterdi.’”[128]

Hadisin Açıklaması

Bu hadisten Peygamber Efendimiz’in bir gün kendi evinde misâfirlerine yemek ikrâm ettiği, o sırada Hz. Âişe’nin de orada bulunduğu anlaşılıyor.

Şâyet bu yemek yeme olayı örtünme (hicâb) âyetinden önce ise, muhtemelen Hz. Âişe annemiz de oradaydı. Öyle değil de bu yemek örtünme olayından sonra yenmişse, o zaman da Âişe annemiz onları perde gerisinden izlemekteydi.

Bir üçüncü ihtimâl de şudur: Bu olayı Hz. Âişe görmemiş, olup biteni ona ya Resûl-i Ekrem Efendimiz veya o sofrada bulunan bir sahâbî anlatmıştır.

Bedevî Besmele Çekseydi

Burada önemli olan Peygamber Efendimiz'in olayı yorumlama biçimidir. Buna göre, sofraya konan yemek görünüşte az idi. Fakat besmele ile başlandığı için Allah Teâlâ o yemeği bereketlendirecek, sofradaki altı kişiye rahat rahat yetecekti.

Bedevîler çölde yaşayan, bu yüzden de İslâmî görgüden haberi olmayan kimselerdi. İşte o bedevîlerden biri geldi, sofraya oturdu, fakat besmele çekmedi. Şâyet besmele çekseydi, yemek hem o altı sahâbîye hem de kendisine yetecekti. Bedevî besmele çekmeyince, yemeğin bereketi kaçtı ve iki lokmada bitti.

Şunu hiçbir zaman unutmamak gerekir: Şeytan fırsatları kendi lehine değerlendirir; insan besmele çekmeyi, yani Allah Teâlâ'yı zikretmeyi unutursa, şeytan fırsatı ganîmet bilir, hemen sofraya oturur ve yemeği birkaç lokmada tüketir.

Hadisimizin *Sünen-i İbni Mâce*'deki rivâyetine göre, Hz. Âişe annemiz Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz'in şu tavsiyesini de sözlerine eklemiştir:

"Biriniz yemek yerken 'bismillâh' desin. Yemeğe başlarken 'bismillâh' demeyi unutursa, hatırladığı anda (بِسْمِ اللهِ فِي أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ) 'Baştan sona bismillâh' desin."[129]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Yemeğe besmele çekerek başlamalıdır.

2. Yemeğe besmele çekmeden başlanırsa, şeytan o yemeğe ortak olur ve o zaman yemeğin bereketi kaçar.

3. Besmeleyle başlanan yemek bereketlenir ve umulandan çok kimseyi doyurur.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ebû Bekir Muhammed ibni Ebân** el-Belhî (v. 244/858), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır; Hamdûye diye anılır.

2. râvi **Vekî' ibni Cerrâh** (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hişâm ed-Destüvâî** (v. 153/770), 57. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Büdeyl ibni Meysere el-Ukaylî** (v. 125/743), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

5. râvi **Abdullah ibni Ubeyd ibni Umeyr** el-Leysî (v. 110/728), 189. hadiste tanıtıldı.

6. râvi **Ümmü Külsûm** binti Ukbe bin Ebî Muayt (v. 32/652'den sonra), 189. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678), 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Et'ime 47, nr. 1858.

İbni Mâce, Et'ime 7, nr. 3264.

194. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

زَائِدَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَلَيْهَا، أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا».

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ, kulunun bir şey yedikten sonra hamdetmesinden, bir şey içtikten sonra hamdetmesinden hoşnut olur.”[130]

Hadisin Açıklaması

Hadisimiz bize, bir şey yiyip içtikten sonra “elhamdülillah” demeyi öğretmekte ve tavsiye etmektedir.

Kul “elhamdülillah” diyerek Allah’a hamdedince, kendi şerefini ve derecesini yükseltir; çünkü Allah’a devamlı surette hamdeden ve O’nu tesbîh edenler meleklerdir. Bu gerçeği ayet-i kerîme şöyle ifâde etmektedir:

وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ

الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

“Melekleri de görürsün ki, Arş’ın etrafını kuşatmış, Rablerini hamdederek tesbîh etmektedirler.”[131]

Şu âyet de bunu teyit etmektedir:

الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ

حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

“Arş’ı taşıyan ve onun etrafında bulunan melekler, Rablerini hamd ile tesbîh ederler.”[132]

İşte bu sebeple Allah’a hamd ederek derecesini yükselten kul, meleklerin özelliğine sahip olur.

Melekler bir şey yiyip içmedikleri halde Cenâb-ı Hakk’a hamdediyorlar. Biz ise hem yiyor hem içiyor hem de Rabbimizin sayısız nimetiyle besleniyoruz. Bu nimetleri bize lütfedene asıl bizim hamdetmemiz gerekmez mi?

Kaldı ki biz, sahip olduğumuz bunca karşılıksız nimetin hiçbirine bir bedel ödemedik, ödemiyoruz. Zaten Allah Teâlâ da bizden bir bedel istemiyor; sadece sahip olduğumuz nimetlere karşılık şükretmemizi istiyor.

Hadisimizde Peygamber Efendimiz bir güzelliği daha bize haber veriyor: Kulun, yiyip içtikten sonra hamdetmesinden Allah Teâlâ’nın hoşnut olacağını bildiriyor. Cenâb-ı Hakk’ın kulundan hoşnut olması demek, O’nun kuluna merhamet etmesi ve mükâfat vermesi demektir.

Bir kul için Rabbini hoşnut etmekten daha büyük bir kazanç olamaz. Çünkü Allah’ı hoşnut eden, ebedî saâdeti elde etmiş olur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İnsan bir şey yiyip içtikten sonra mutlaka Allah’a şükretmelidir.

2. Kulun Allah’a şükretmesi, verdiği nimetler için O’na teşekkür etmesi demektir.

3. Şükür, Cenâb-ı Hakk’ı hoşnut ettiği için kuluna verdiği nimeti daha da artırır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; İmâm Tirmizî, bu hadisi iki ayrı hocasından rivâyet etmiştir.

Birinci hocası **Hennâd ibni Serî** (v. 243/857), 10. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Üsâme** Hammâd ibni Üsâme (v. 201/816), 163. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Zekeriyyâ bin Ebî Zâide** (v. 149/766), 69. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Saîd ibni Ebî Bürde** el-Eşa‘rî ise ünlü fakih sahâbî Ebû Mûsâ el-Eş‘arî’nin (v. 42/662) torunu olup rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711), 1. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Zikir 89, nr. 2734; Tirmizî, Et’ime 18, nr. 1816.

Zümer 39/75.

Mü’min 40/7.

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
SU BARDAĞI

195. Hadis

سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبَّادٍ يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ يَحْيَى بْنِ

ابْنُ طَهْمَانَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

مَنْ لَمْ يَذُقْ لَمْ يَعْرِفْ

Enes ibni Mâlik'in talebesi Sâbit el-Bünânî şöyle dedi:

"Enes ibni Mâlik radıyallahu anh bize ağaçtan yapılmış, kenarı demir bir halka ile çevrilmiş bir bardak çıkarıp gösterdi ve bana şöyle dedi:

Ey Sâbit! İşte bu gördüğün bardak, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin su içtiği bardaktır."[133]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Abdillah **Hüseyin ibni** Alî bin **Esved el-Bağdâdî** el-İclî (v. 254/868), sözüne güvenilir Kûfeli bir râvi olup rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Tirmizî*'de bulunmaktadır.

2. râvi Ebû Osmân **Amr ibni Muhammed** el-Bağdâdî (v. 232/847), Amr en-Nâkıd diye anılan, rivâyetleri *Sahîhayn* ile *Sünen-i Ebî Dâvûd*'da yer alan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

3. râvi **Îsâ bin Tahmân** 77. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Sâbit el-Bünânî** de (v. 123/741) 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Buhârî, Eşribe 30, nr. 5638

196. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

أَنْبَأَنَا حُمَيْدٌ، وَثَابِتٌ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

وَاللَّبَنَ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Ben bu bardakla Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme hem su verirdim hem şıra (nebîz) hem bal şerbeti hem süt hem de içtiği her şeyi sunardım.”[134]

Hadislerin Açıklaması

On yıl süreyle Resûlullah Efendimiz’e hizmet eden Enes ibni Mâlik radıyallahu anh, Sultân-ı Enbiyâ’nın bazı eşyalarını hatıra olarak saklardı. Belki de bu merakını annesinden almıştı. Çünkü annesi Ümmü Süleym de, Fahr-i Kâinât’a ait bazı şeyleri aynı şekilde saklardı.

Bu hatıralardan biri, hadisimizde sözü edilen kenarı demir halka ile çevrilen ağaç su bardağı idi. Bu bardağın Necid bölgesinde yetişen nudar ağacından (muhtemelen öd ağacından) yapıldığı, en güzel bardakların da bu ağaçtan yapıldığı belirtilmektedir

Bu bardak, bir önceki hadîs-i şerîfte yine Hz. Enes’in, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme her türlü meşrûbatı sunduğunu söylediği bardak olmalıdır.

Enes ibni Mâlik’in şu rivâyeti, bu bardağın bir benzerinin kendi evlerinde bulunduğunu göstermektedir:

“Annem Ümmü Süleym’in bir ağaç su bardağı vardı. Annem onunla Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme hem su hem bal şerbeti hem süt hem de şıra (nebîz) sunduğunu söylerdi.”[135]

Peygamber Efendimiz'e Şıra Yapılması

Şıra (nebîz); tatlı bir içecek elde etmek maksadıyla içine hurma, kuru üzüm, bal gibi veya buğday, arpa gibi maddeler atılan bir tür meşrûbâttır.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem için yapılan şıra hakkında Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şu bilgiyi veriyor:

Akşamleyin bir tulumda nebîz denilen meşrûbât yapılır; Resûl-i Ekrem de bu meşrûbâtı üç gün boyunca içerdi. Zira bu şıra daha fazla durursa sarhoş edici bir özellik kazanacağı için hemen dökülürdü.[136]

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'e her türlü içeceğin aynı bardakla sunulması, o zamanlar imkânların ne kadar kıt olduğunu, evlerinde ikinci bir bardak bulunmadığını da göstermektedir

Sahâbe O Bardakla Su İçerdi

Şimdi tekrar Peygamber hatırası olan o bardağa dönelim. Sahâbe ve tâbiînin bazı bahtiyârları o bardakla su içmenin saâdetini yudumlamışlardır.

Enes ibni Mâlik'in talebelerinden Basralı Haccâc ibni Hassân el-Kaysî'nin anlattığına göre, bir gün Enes radıyallahu anh Resûl-i Ekrem'in bardağına su doldurup getirmelerini istedi, getirdiler; mecliste bulunanlar o bardakla su içtiler. Bardağın dibinde artırdıkları suyu da Kâinâtın Efendisi'ne salât ü selâm getirerek başlarına döküp yüzlerine sürdüler.[137]

Aradan bir hayli zaman geçince Hz. Enes, eni boyundan biraz daha uzun olan ve muhtemelen öd ağacından yapılan bu bardağın demir halkasını altın veya gümüşle değiştirmek istedi. Fakat üvey babası ünlü sahâbî Ebû Talha ona şu tavsiyede bulundu:

لاَ تُغَيِّرَنَّ شَيْئًا صَنَعَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

"Enes! Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı birşeyi sakın değiştirmeye kalkma!" Bu uyarı üzerine o da bu fikirden vazgeçti.[138]

Ne yazık ki, Kâinâtın Efendisi'nin mübarek dudaklarını öpen bu bardak yıllar sonra yıpranıp çatladı. Hz. Enes de, dünyaya bedel bu değerli hatıranın zâyi olmasını önlemek için onun çatlayan kısmını gümüşle perçinletti.

İmâm Buhârî'nin de su içme şerefine nâil olduğu bu bardak, Enes ibni Mâlik'ten oğlu Nadr ibni Enes'e mîras kaldı. Nadr'ın mîrasçıları ise bu eşsiz hatırayı 800.000 dirheme sattı.

“Su Getir de İçelim!”

Burada şunu da hatırlatalım: Ashâb-ı kirâm Efendilerimiz, evlerinde veya bir başka yerde Fahr-i Âlem Efendimiz’e su ikrâm ettikleri bardakları pek aziz bir hatıra olarak saklamışlardır. Bu bardaklardan biri, 146. hadîs-i şerîfte kendisinden bahsettiğimiz Sehl ibni Sa‘d radıyallahu anhın bardağıdır. Kendisinin anlattığına göre bir gün Efendimiz hazretleri bazı sahâbîleriyle birlikte Sakîfe-i Benî Sâide diye anılan toplantı yerine gitmişti. O zamanlar Sehl henüz on beş yaşına girmemişti. Allah’ın Elçisi ona:

أَسْقِنَا يَا سَهْلُ

“Sehl! Su getir de içelim!” buyurdu.

Sehl, yıllar sonra bu tatlı hatıradan talebelerine söz ederken, Server-i Enbiyâ Efendimiz’e su ikrâm ettiği o bardağı gösterdi; onlar da bereketine nail olmak için o bardakla su içtiler. Hulefâ-i Râşidîn’in beşincisi diye anılan Peygamber âşığı Ömer ibni Abdilazîz (v. 101/719) Medine valisiyken Sehl’den bu bardağı kendisine hediye etmesini istedi, o da ona hediye etti.[139]

“Sana O Bardakla Su İçireyim!”

Abdullah ibni Sellâm radıyallahu anhın da Resûlullah Efendimiz’e su ikrâm ettiği bir bardağı vardı. Kendisinden 119. hadîs-i şerîfte söz ettiğimiz tâbiîn âlimlerinden Ebû Mûsâ el-Eş‘arî’nin oğlu Ebû Bürde (v. 104/722), o bardakla ilgili hatırasını şöyle anlatmıştır:

“Medine’ye geldiğimde ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Sellâm ile karşılaştım. Bana:

‘Haydi bize gidelim de, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin su içtiği bardakla sana su içireyim. Sen de Allah’ın Elçisi’nin namaz kıldığı yerde namaz kılarsın.’ dedi.

Ben de onunla birlikte evine gittim, bana sevîk içirdi,[140] hurma yedirdi; ben de Resûl-i Ekrem’in namaz kıldığı yerde namaz kıldım.”[141]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâm Peygamber Efendimiz’in dokunduğu eşyayı hatıra olarak saklardı. Nitekim Enes ibni Mâlik, annesi Ümmü Süleym ve

Abdullah ibni Sellâm, Resûl-i Ekrem'in su içtiği bardağı büyük bir ihtimâmla saklayıp korumuşlardı.

2. Bu bardaklara sahip olanlar, evlerine gelen misafirlere onunla su içirirlerdi. Onlar da suyu içtikten sonra bardağın dibinde artırdıkları suyu Peygamber Efendimiz'e salât ü selâm getirerek başlarına ve yüzlerine sürerlerdi.

3. Enes ibni Mâlik'in sahip olduğu o ağaç bardak yıllar sonra yıprandı. O da bu aziz hatıranın büsbütün zâyi olmaması için, onun çatlayan kısmını gümüşle perçinletti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Amr ibni Âsım** (v. 213/828), 48. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** bin Dînâr (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Humeyd** et-Tavîl (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Sâbit** el-Bünânî (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Eşribe 89, nr. 5285; Tayâlisî, *Müsned* (Türkî), III, 518, nr. 2143.

Nesâî, Eşribe 58, nr. 5753.

Müslim, Eşribe 79, 80-82, nr. 2004.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 187, nr. 12979.

Buhârî, Eşribe 30, nr. 5638.

Buhârî, Eşribe 30, nr. 5637; Müslim, Eşribe 88, nr. 2007.

Arapların "sevîk" dediği kavut; kavurulmuş arpa, buğday veya nohut unu ile çekirdeği çıkarılmış hurmanın yağ ve çökelekle karıştırılarak pişirilmesiyle yapılan bir yemektir.

Buhârî, İ'tisâm 15, nr. 7342.

OTUZUNCU BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
YEDİĞİ MEYVELER

197. Hadis

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَى الْفَزَارِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ الْقِثَّاءَ بِالرُّطَبِ.

Abdullah ibni Ca‘fer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem salatalığı taze hurmayla beraber yerdi.”[142]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ca‘fer radıyallahu anhümâdan (v. 80/699) 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Ebû Muhammed **İsmâil ibni Mûsâ el-Fezârî** (v. 245/859), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan Kûfeli, Şîî ve güvenilir bir râvidir.

2. râvi Ebû İshâk **İbrâhim ibni Sa‘d** ibni İbrâhim el-Kureşî ez-Zührî (v. 185/801), ünlü sahâbî Abdurrahmân ibni Avf’ın torunudur. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan âlim ve güvenilir bir râvidir.

3. râvi bir önceki râvinin babası **Sa‘d ibni İbrâhim** (v. 125/743), 137. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ca‘fer** ise 97. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 200 numaralı hadisle birlikte açıklanacaktır.

Buhârî, Et‘ime 39, nr. 5440; Müslim, Eşribe 147, nr. 2043.

198. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

سُفْيَانَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَأْكُلُ الْبِطِّيخَ بِالرُّطَبِ.

Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem karpuzu taze hurmayla birlikte yerdi."[143]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ca'fer radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Abde bin Abdillâh el-Huzâî** (v. 258/872), 153. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muâviye bin Hişâm** (v. 204/819), 41. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Hişâm ibni Urve** (v. 146/763), 25. hadiste tanıtıldı.

5. râvi bir önceki râvi Hişâm ibni Urve'nin **babası** Urve bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713), 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi mü'minlerin annesi **Hz. Âişe** de (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı..

Bu hadis, 200 numaralı hadisle birlikte açıklanacaktır.

Tirmizî, Et'ime 36, nr. 1843.

199. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

يَقُولُ، أَوْ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ -قَالَ وَهْبٌ: وَكَانَ صَدِيقًا لَهُ-

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ بَيْنَ الْخِرْبِزِ وَالرُّطَبِ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin karpuz (veya kavun) ile taze hurmayı birlikte yediğini gördüm.”[144]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû İshâk **İbrâhîm ibni Ya‘kūb** el-Cûzecânî (v. 259/873), rivâyetleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî’nin *Sünen*’lerinde bulunan Dımaşklı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

2. râvi **Vehb ibni Cerîr ibni Hâzim** el-Ezdî (v. 206/821), 27. hadiste tanıtıldı.

Bu senedde Vehb teknik bir bilgi vermekte, babasından naklettiği bu rivâyette bir tereddüdü (şekk’i) bulunduğunu söylemektedir. Vehb, “حَدَّثَنَا أَبِي: Babam bize rivâyet etti.” dedikten sonra, babasının bu hadisi Humeyd’den rivâyet ederken ya “سَمِعْتُ حُمَيْدًا” veya “حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ” sîgasını kullandığını belirtmektedir. Ayrıca Vehb, Humeyd’in kendisinin de dostu olduğunu sözüne eklemektedir.

3. râvi, bir önceki râvi Vehb ibni Cerîr’in babası olan **Cerîr ibni Hâzim** de (v. 170/786) 27. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Humeyd** et-Tavîl (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anh (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis de aşağıdaki 200 numaralı hadisle birlikte açıklanacaktır.

İbni Mâce, Et‘ime 27, nr. 3326; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 142-143, nr. 12476, 12487.

200. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الرَّمْلِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ
ابْنُ يَزِيدَ بْنِ الصَّلْتِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ، عَنْ عُرْوَةَ،
عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
الْبِطِّيخَ بِالرُّطَبِ.

Hz. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem karpuzla taze hurmayı birlikte yedi.”[145]

197-200 Numaralı Hadislerin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz bazı meyveleri ve yiyecekleri taze hurmayla birlikte yerdi. Salatalık, karpuz, kavun, tereyağı bu meyve ve yiyeceklerden birkaçıydı.

Resûl-i Ekrem’in bu uygulaması, iki meyvenin veya yiyeceğin bir arada yenmesinde dinî açıdan bir sakınca bulunmadığını da gösterir. Bazı zâhid âlimler, iki yemeği veya iki meyveyi bir arada yemeyi doğru bulmamışlardır. Onlar dinî bir sebeple değil, bol bol yemenin alışkanlık haline gelebileceği, böylece insanın lükse ve refaha düşebileceği endişesiyle bu görüşe sahip olmuşlardır.

Harâret Dengesi

Peygamber Efendimiz, vücudun ısısını belli bir sıcaklıkta tutmayı sağlık açısından önemserdi; yediklerine bu bakımdan dikkat ederdi. Kalorisi yüksek olan yani vücudun harâretini artıran bir şey yediği zaman, mümkünse onun yanında harâret düşürücü bir şey yemek isterdi.

Server-i Enbiyâ’nın, karpuzu taze hurmayla beraber yediğine dâir hadisin devamında verilen bilgi bu açıdan önemlidir. Hz. Âişe, Peygamber Efendimiz’den öğrendiği bu bilgiyi şöyle dile getirir:

“Zira birinin harâretini diğerinin serinliği, birinin serinliğini de diğerinin harâreti kırar.”[146]

Hadisimizde sözü edilen yiyeceklere bakıldığı zaman şu durum görülür:

Kalorisi yüksek olan taze hurma harâret verir, salatalık veya karpuz ise harâreti düşürür ve susuzluğu giderir.

Taze hurma ile salatalık veya karpuz bir arada yenirse, istenen vücut dengesi sağlanır; hattâ bu durumda insan kilo bile alır. Hz. Âişe radıyallahu anhâ yaşadığı bu tecrübeyi şöyle anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile evlenmeden önce annem kilo almamı istiyordu. Ama ne yapsam kilo alamıyordum. Daha sonra taze hurma ile salatalık yiyince çok kilo aldım.”[147]

Tereyağı ile Kuru Hurma

Yine Hz. Âişe annemiz anlatıyor:

“Bir defasında Allah’ın Elçisi yanımıza gelmişti; biz de ona tereyağı ile kuru hurma ikrâm ettik. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem tereyağı ile kuru hurmayı birlikte yemeyi pek severdi.”[148]

Hz. Âişe’den öğrendiğimiz bu bilgiyi ashâb-ı kirâmdan Büsr el-Mâzinî’nin iki oğlu Atıyye ve Abdullah da şöyle teyit etmektedir:

“Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem evimizi şereflendirmişti. Biz de altına bir yaygı serdik, üzerine oturdu. O sırada Efendimiz’e vahy geldi. Daha sonra kendisine tereyağı ile kuru hurma ikrâm ettik. Allah’ın Resûlü tereyağını severdi.”[149]

199. hadiste geçen (الْخِرْبِز) kelimesi Farsçadır, “herbuz” şeklinde telaffuz edilir; bu kelime daha çok kavun, bazen de karpuz anlamında kullanılmaktadır.[150]

Şârihler bu hadiste Efendimiz aleyhisselâmın yediği meyvenin kavun değil harâret düşürücü özelliği dolayısıyla karpuz olması gerektiğini söylemişlerdir.

Salatalık ile Hurma

Fahr-i Cihân Efendimiz’in hurma ile salatalığı nasıl yediğine dair Abdullah ibni Ca‘fer radıyallahu anhümâdan rivâyet edilen bir hadis vardır. Buna göre Abdullah ibni Ca‘fer, Resûl-i Ekrem Efendimiz’i gördüğünde sağ elinde salatalık, sol elinde de birkaç hurma vardı. Bir salatalıktan, bir

hurmadan ısırarak yiyordu.[151] Ancak bazı âlimler bu hadisin zayıf olduğunu söylemişlerdir.[152]

Server-i Enbiyâ Efendimiz'in üzümü nasıl yediği ile ilgili bir rivâyeti de burada zikredelim. Bu bilgiyi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâya borçluyuz. Peygamber Efendimiz'in amcazâdesi: "Ben, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin üzüm salkımını ağzıyla sıyırarak yediğini gördüm." demiştir.[153]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Yiyecekleri sağlık kurallarına uygun şekilde ve dengeli biçimde yemelidir. Nitekim Peygamber Efendimiz kalorisi yüksek olan, dolayısıyla harâreti artıran taze hurma ile salatalık veya karpuz gibi harâreti düşüren meyveleri birlikte yerdi.

2. İki meyvenin aynı zamanda yenmesinde zühde aykırı bir durum yoktur, bu israf da sayılmaz.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Abdillah **Muhammed ibni Yahyâ** bin Abdillah ez-Zühlî (v. 258/872), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve Emîrü'l-mü'minîn fi'l-hadîs ünvânıyla anılan şöhretli bir muhaddis ve hadis hâfızıdır.

2. râvi **Muhammed ibni Abdilazîz er-Remlî**, tebe-i tâbiîn neslinden hadis rivâyet eden ve rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile *Sünen-i Nesâî*'de bulunan sözüne güvenilir Vâsıtlı bir râvidir. İbnü'l-Vâsıtî diye bilinir.

3. râvi **Abdullah ibni Yezîd ibni Salt** eş-Şeybânî, tebe-i tâbiîn neslinden hadis rivâyet eden ve bir rivâyeti *Sünen-i Nesâî*'de bulunan zayıf bir râvidir.

Tirmizî, Et'ime 36, nr. 1843.

Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), VII, 459, nr. 14638.

Ebû Dâvûd, Tıb 20, nr. 3903; İbni Mâce, Et'ime 37, nr. 3324.

Ebû Dâvûd, Et'ime 44, nr. 3837; Tirmizî, Et'ime 36, nr. 1843; İbni Mâce, Et'ime 43, nr. 3334.

İbni Mâce, Et'ime 43, nr. 3334. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Et'ime 44, nr. 3837.

Ziya Şükûn, *Farsça-Türkçe Lugat, Gencîne-i Güftâr, Ferheng-i Ziya*, II, 771-772.

Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-evsat* (İvezullah), VII, 372, nr.7761.

İbni Hacer el-Askalânî, *Fethu’l-bârî* (Hatîb), IX, 573; Aliyyü’l-Kàrî, *Mirkàtü’l-mefâtîh*, VII, 2702.

Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), XII, 149, nr. 12727; Beyhakì, Şu‘abü’l-îmân (Hâmid), VIII, 109, nr. 5565; İbni Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü’l-Me‘âd*, IV, 311.

201. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ،

ح، وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا مَعْنٌ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي

صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

إِبْرَاهِيمَ عَبْدُكَ وَخَلِيلُكَ وَنَبِيُّكَ، وَإِنِّي عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، وَإِنَّهُ دَعَاكَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

قَالَ: ثُمَّ يَدْعُو أَصْغَرَ وَلِيدٍ يَرَاهُ فَيُعْطِيهِ ذٰلِكَ الثَّمَرَ.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Ashâb-ı kirâmın bir âdeti vardı: Bir meyvenin turfandası çıkınca, onu alıp Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme getirirlerdi. Allah’ın Resûlü o meyveyi eline alıp şöyle duâ ederdi:

‘Allahım! Meyvelerimizi bereketlendir, şehrimizi bereketlendir, ölçeklerimizi (sâımızı ve müddümüzü) bereketlendir.

‘Allahım! İbrâhim senin kulun, dostun ve peygamberin idi. Ben de senin kulun ve peygamberinim. İbrâhim Sana Mekke için duâ etmişti, ben de Sana onun Mekke için ettiği duâ gibi, hattâ o duânın bir misli fazlasıyla Medine için duâ ediyorum.’”

Ebû Hüreyre radıyallahu anh sözüne devamla şöyle dedi:

“Daha sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem o sırada etrafta gördüğü çocukların en küçüğünü yanına çağırır ve o turfanda meyveyi ona verirdi.”[154]

Hadisin Açıklaması

Bir meyvenin turfandası çıkınca, ashâb-ı kirâm onu koparır, canlarından çok sevdikleri Resûl-i Ekrem’e getirirlerdi. O meyveyi hem tatmasını hem de bereketli olması için duâ etmesini arzu ederlerdi. Server-i Enbiyâ Efendimiz de o turfanda meyveyi mübârek eline alır ve hadisimizde okuduğumuz gibi duâ ederdi.

“Bereketlendir!”

“Meyvelerimizi bereketlendir.” ifâdesiyle meyvelerin verimli olmasını, her türlü âfetten korunmasını Cenâb-ı Hakk’tan niyaz ederdi.

“Şehrimizi bereketlendir.” ifâdesiyle Medine halkının eksilmeyip artan rızıklarla huzûr içinde yaşamasını, İslâmiyet’in orada hep canlı ve güçlü kalmasını temenni ederdi.

Efendimiz aleyhisselâm, Medine’nin ölçeklerinin de bereketli olmasını niyâz ederdi. O zamanlar en yaygın şekilde kullanılan ölçekler hubûbât ve bakliyât gibi kuru gıdâların ölçüldüğü “müd” ve “sâ” idi.

Peygamber aleyhisselâmın kullandığı “müd” 260 dirhemlik bir ölçekti. Bu konuda başka görüşler de vardır.

Resûl-i Ekrem’in kullandığı “sâ‘” ise, içine 4 müd yani 1040 dirhem buğday veya arpa alan bir ölçekti.

İkisi de Allah Dostuydu

Fahr-i Âlem Efendimiz bu duâsında “İbrâhim Senin kulun, dostun ve peygamberin idi” buyurduktan sonra “Ben de Senin kulun ve peygamberinim” diyor. Kendisi de Allah’ın dostu olduğu halde, dedesi İbrâhim aleyhisselâma hürmeten “Ben de Senin dostunum” demiyor.

Peygamber Efendimiz de Hz. İbrâhim de neden Allah’ın dostu idi? Çünkü onların Allah’a güveni tamdı; ihtiyaçlarını sadece O’na arzederlerdi; Cenâb-ı Hak dışındaki bütün sebepleri ve aracıları terk ederlerdi.

Çok önemli bir şey daha vardı: Allah Teâlâ bu iki peygamberini diğer peygamberlerden daha fazla sever, kendilerine daha çok değer verir ve

onları her türlü lütfuyla desteklerdi.

Biri Halîlullah, Diğeri Habîbullah

Hz. İbrâhim “halîlullah” yani Allah’ın dostu diye anılır. Peygamber Efendimiz ise “habîbullah” yani Allah’ın sevgilisi diye bilinir.

Kàdî İyâz, *Şifâ-i Şerîf*’inde, halîlullah ile habîbullah makamlarını geniş bir şekilde açıklamış ve habîbullah’ın daha üstün bir makam olduğunu izah etmiştir.[155]

Peygamber Efendimiz, İbrâhim aleyhisselâmın Mekke için yaptığı duâ derken şu âyet-i kerîmede geçen duâyı kasdetmiştir:

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

“Ey Rabbimiz! Çocuklarımdan bir kısmını, namazı gerektiği şekilde kılsınlar diye Kutlu Ev’inin yanında, ekin bitmeyen bir vâdiye yerleştirdim. Sen de insanlardan bir kısmının gönlünü onlara yönelt, onları çeşitli ürünlerle rızıklandır ki Sana şükretsinler.”[156]

Allah Teâlâ da Hz. İbrâhim’in bu duâsını kabul etmiş, Bakara sûresinin 126. âyetinde dile getirildiği üzere Mekke’yi güvenli ve bereketli bir şehir yapmıştır.

Yüzyıllardan beri insanların hac ve umre için o mübârek topraklara koşması, Hz. İbrâhim’in bu duâsının kabul edildiğini göstermektedir.

Resûl-i Ekrem’in Duâsı Kabul Edildi

Server-i Enbiyâ Efendimiz Allah Teâlâ’dan, Hz. İbrâhim’in Mekke için istediğinin bir misli fazlasını Medine için istedi. Hz. İbrâhim’in Mekke-i Mükerreme için yaptığı duâ kabul edildiği gibi, Resûlullah Efendimiz’in Medîne-i Münevvere için yaptığı duâ da kabul edildi. Nitekim daha onun hayatında ve Hulefâ-i Râşidîn zamanında fethedilen ülkelerin ganimetleri Medine’ye akmaya başladı; ayrıca o günden bugüne dünyanın dört bir

yanından mü'min gönüller Medine hasretiyle yanıp tutuştu; hem maddî hem de mânevî imkân ve güzellikler Medine'yi mâmur etti.

Hadisimizden öğrendiğimize göre Kâinâtın Efendisi bu duâdan sonra kendi evinde veya dışarıda gördüğü çocukların en küçüğünü yanına çağırır ve o turfanda meyveyi ona vererek sevindirirdi.

Mekke ve Medine'nin Şerefi

Şüphesiz Mekke-i Mükerreme sinesinde Kâbe'yi barındırdığı için, Medîne-i Münevvere de Resûlullah'ın Ravza-i Mutahhara'sına sahip olduğu için yeryüzünün en faziletli topraklarıdır.

Üç büyük mezhep imâmı; İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe, İmâm Şâfiî ve İmâm Ahmed ibni Hanbel'e göre Mekke-i Mükerreme Medîne-i Münevvere'den daha faziletlidir.

İmâm Mâlik'e göre ise Medîne-i Münevvere daha faziletlidir.[157]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in yaptığı gibi, kendisine bir yiyecek ikrâm edilen kimse önce Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâ etmeli, sonra da onu kendisine ikrâm edene duâ etmelidir.

2. Çocuklar turfanda meyveyi pek sever; Peygamber Efendimiz'in yaptığı gibi turfanda meyveyi çocuklara ikrâm ederek sevindirmelidir.

3. Peygamber Efendimiz'in atası Hz. İbrâhim Allah dostu anlamında Halîlullah diye bilinir, Resûl-i Ekrem de Allah'ın sevgilisi anlamında Habîbullah diye anılır.

4. Hz. İbrâhim'in Mekke için yaptığı duâ kabul edildiği gibi, Fahr-i Âlem Efendimiz'in Medine için yaptığı duâ da kabul edilmiştir. İslâm'ın daha ilk yıllarından itibaren fethedilen ülkelerin ganimetleri Medine'ye akmış, o günden bugüne mü'min gönüller Medine hasretiyle yanıp tutuşmuş, hem maddî hem de mânevî imkân ve güzellikler Medine'yi bereketli kılmıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan iki ayrı senedle rivâyet etmiştir.

Birinci sened şöyledir:

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) olup 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Mâlik ibni Enes** de (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

Birinci senedin diğer râvileri aşağıdaki ikinci senedde tanıtılacaktır.

Birinci senedde İmâm Mâlik 2. râvi ikinci senedde ise 3. râvidir. Diğer bir söyleyişle birinci sened 4 râvi ile, 2. sened 5 râvi ile rivâyet edildiği için, birinci sened ikinci senede göre “âlî”, ikinci sened ise birinci senede göre “nâzil”dir.

İkinci sened ise şöyledir:

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858) olup 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma‘n ibni Îsâ** (v. 198/814), 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Süheyl ibni Ebî Sâlih** (v. 140/757), 176. hadiste tanıtıldı.

5. râvi bir önceki râvinin **babası** olan Ebû Sâlih Semmân Zekvân ibni Abdillâh da (v. 101/719-20), 176. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Hac 473, nr. 1373; Tirmizî, Daavât 54, nr. 3454. Ayrıca bk. İbni Mâce, Et‘ime 39, nr. 3329,

Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 439-450.

İbrâhîm 14/37.

Bu konuda geniş bilgi için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, II, 502-505.

202. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ،

عَنْهُ قَالَ: فَقَدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

مُعَاذُ بْنُ عَفْرَاءَ بِقِنَاعٍ مِنْ رُطَبٍ، وَعَلَيْهِ أَجْرٌ مِنْ قِثَّاءٍ زُغْبٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حِلْيَةٌ قَدْ قَدِمَتْ عَلَيْهِ مِنَ الْبَحْرَيْنِ، فَمَلَأَ يَدَهُ مِنْهَا فَأَعْطَانِيهِ».

Muavviz ibni Afrâ’nın kızı Rubeyyi‘ radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Amcam Muâz ibni Afrâ beni bir tabak taze hurmayla Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme gönderdi. Tabakta çiçekleri bile dökülmemiş birkaç salatalık da vardı. Fahr-i Âlem Efendimiz salatalığı severdi. Gönderilen tabağı Peygamber aleyhisselâma verdim. Allah’ın Resûlü bana Bahreyn’den gönderilmiş olan zînet eşyasından bir avuç dolusu verdi.”

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Muavviz ibni Afrâ’nın kızı Rubeyyi‘ radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Humeyd er-Râzî** (v. 248/862), 49. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû İsmâil **İbrâhim ibni’l-Muhtâr** et-Temîmî (v. 182/798), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan doğru sözlü (صَدُوق) bir râvidir.

3. râvi **Muhammed ibni İshâk** (v. 151/768), 51. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Ubeyde bin Muhammed ibni Ammâr ibni Yâsir**, rivâyetleri dört *Sünen*’de bulunan tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir. 11. hadiste onunla ilgili bir rivâyetten söz edilmiştir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Rubeyyi‘ binti Muavviz ibni Afrâ** en-Neccâriyye el-Ensâriyye (v. 70/689’dan sonra), genç yaşta Müslüman oldu. Hudeybiye’de Resûl-i Ekrem Efendimiz’e biat etti ve onunla birlikte muhtelif gazvelere katıldı; bu gazvelerde askerlere su taşıdı, onları tedâvi etti. Fahr-i Âlem Efendimiz zaman zaman onu evinde ziyâret eder, orada abdest alıp namaz kılardı.

Rubeyyi‘, Asr-ı Saâdet’te çocukları oruca nasıl alıştırdıklarını da anlatmıştır. Çocukların karınları acıkıp ağlamaya başladıklarında onları Mescid-i Nebevî’ye götürdüklerini, orada kendilerini yünden yaptıkları oyuncaklarla oynatıp iftâr vaktine kadar oyaladıklarını söylemiştir.[158]

Rubeyyi‘in rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*’de yer almıştır.

Allah ondan râzı olsun.

Bu hadis, bir sonraki hadîs-i şerîfle birlikte açıklanacaktır.

Müslim, Sıyâm 136, 137, nr. 1136.

203. Hadis

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

مُعَاذُ بْنُ عَفْرَاءَ بِقِنَاعٍ مِنْ رُطَبٍ، وَعَلَيْهِ أَجْرٌ مِنْ قِثَّاءٍ زُغْبٍ،

فَأَعْطَانِي مِلْءَ كَفِّهِ حُلِيًّا، أَوْ قَالَتْ: ذَهَبًا.

Muavviz ibni Afrâ'nın kızı Rubeyyi' radıyallahu anhâ şöyle dedi:

"Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme bir tabak içinde taze hurma ve çiçekleri henüz dökülmemiş birkaç salatalık getirmiştim. O da bana bir avuç dolusu zînet eşyası (veya bir avuç dolusu altın) verdi."[159]

Hadislerin Açıklaması

197. hadiste Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin salatalığı taze hurmayla beraber yediğini okumuştuk.

Anlaşılan ashâb-ı kirâmdan Muavviz ibni Afrâ, Efendimiz'in bu âdetini bildiği için, kızı Rubeyyi' ile birlikte ona bir tabak taze hurma, birkaç tane de taze salatalık göndermişti.

Bir tabak taze hurma ile birkaç küçük salatalığa bir avuç dolusu altın ve gümüş zînet eşyası ve mücevher veren bir Peygamber, hangi cömertle kıyaslanabilir.

"Bununla Süslen!"

Burada bir incelik daha görmekteyiz. Efendimiz aleyhisselâma hediye getiren bir hanım kızdır; Allah'ın Resûlü de ona hanımların hoşlanacağı ve sadece onların kullanacağı bir hediye ile, bir avuç zînet eşyasıyla veya bir avuç dolusu altınla karşılık vermiştir.

Bir başka rivâyete göre Resûl-i Ekrem, Rubeyyi'a bir avuç zînet eşyası (veya altını) verdikten sonra ona: "Bununla süslen!" buyurmuştur.[160]

Bir Teknik Bilgi

İmâm Tirmizî burada, birbirinin hemen hemen aynı olan iki hadisi niçin arka arkaya zikretmiştir?

Bunun sebebi şudur: 203 nolu hadisin bir önceki rivâyetten küçük bir farkı vardır. Bu fark, Rubeyyi‘den hadisi rivâyet eden râvinin bir konuda tereddüt (şek) etmesidir. Râvi, Rubeyyi‘in kendisine: “Resûlullah bana bir avuç dolusu zînet eşyası verdi.” mi, yoksa “Bir avuç dolusu altın verdi.” mi dediği hususunda tereddüt etmiştir. Tirmizî de, bu iki hadisi arka arkaya zikretmek suretiyle bize bu farkı göstermek istemiştir.

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz taze hurmayla birlikte salatalık yemeyi severdi. Bunu bilen bazı sahâbîler de ona hediye olarak taze hurmayla salatalık gönderirlerdi.

2. Allah’ın Resûlü, hediyeye mutlaka hediye ile karşılık verirdi. O, hediyeye daha değerli bir hediye ile karşılık verilmesini tavsiye ederdi.

3. Dünya malına değer vermeyen Resûl-i Kibriyâ, bu hadislerde görüldüğü gibi, imkânı varsa, bir tabak taze hurma ve birkaç salatalığa bir avuç dolusu zînet eşyası (veya bir avuç dolusu altın) bile verirdi.

4. Hiç kimse cömertlikte Resûlullah Efendimiz ile boy ölçüşemezdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Muavviz ibni Afrâ’nın kızı Rubeyyi‘ radıyallahu anhâdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Şerîk** ibni Abdillâh en-Nehaî (v. 177/793), 40. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Abdullah ibni Muhammed ibni Akīl**, 48. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Rubeyyi‘ binti Muavviz ibni Afrâ** ise bir önceki hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 359.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 359.

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN İÇTİĞİ ŞEYLER

204. Hadis

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin en çok sevdiği içecek, içimi tatlı soğuk suydu.[161]

Hadisin Açıklaması

Tatlı içecek denince, akla ilk gelen, içimi hoş tatlı sudur.

Bir de tatlandırılmış su vardır. Hurmayla, üzümle ve balla tatlandırılmış içecekler böyledir. Üzüm hoşafı, kayısı hoşafı, erik hoşafı ve bal şerbeti gibi içecekler tatlandırılmış içeceklerdir.

Tatlı Soğuk Su

Bunlar soğutularak içildiği zaman harâreti keser, insana ferahlık verir. Resûl-i Ekrem Efendimiz soğuk bal şerbetini pek sevdiği için hadisteki “tatlı soğuk su” ifâdesiyle, bal şerbeti de kastedilmiş olabilir.

Tuzlu su, sıcak su, hiçbir zaman tatlı soğuk suyun yerini tutmaz; insana onun gibi ferahlık vermez.

İşte bu sebeple Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem nefis yiyeceklerden çok, nefis içecekleri tercih ederdi. Bunu bilen ve imkânı olan sahâbîler Medine’ye iki gün uzaklıktaki “Büyûtü’s-sükyâ” denilen yerden Peygamber Efendimiz’e soğuk su getirip kendisine ikrâm ederlerdi.[162]

Gece Soğutulmuş Su

Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre, çok sıcak bir günde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, dostu Hz. Ebû Bekir ile birlikte Ensâr-ı kirâmdan Ebü’l-Heysem Mâlik ibni

Teyyihân'ın bahçesine gitti. O sırada Ebü'l-Heysem bahçesindeki ağaçları sulamakla meşguldü. Allah'ın Elçisi ona:

"Ebü'l-Heysem! Şâyet yanında eski kırba (meşin su tulumu) içinde bu gece soğutulmuş su varsa içeriz. O yoksa şuradaki sudan elimizle de içeriz." buyurdu.

O şanlı Peygamber'in bahçesini şereflendirmesinden dolayı son derece mutlu olan Ebü'l-Heysem:

"Ey Allah'ın Resûlü! Buyurun, gecelemiş soğuk suyum var." dedi ve hemen çardağa gidip döndü. Bir bardağa soğuk su koydu, sonra da o suyun üstüne evdeki koyunun sütünü sağdı. İçine süt karıştırılmış o soğuk suyu önce Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme takdim etti; Efendimiz içtikten sonra Hz. Ebû Bekir'e ikrâm etti, o da içti.[163]

Soğuk Suyu Çok Severdi

Resûl-i Kibriyâ'nın soğuk suyu ne kadar çok sevdiği onun şu duâsında da görülmektedir:

"Allah'ım! Senin sevgini, bana canımdan, âilemden ve **soğuk sudan** daha ileri kıl!"[164]

Esasen Fahr-i Kâinât Efendimiz'in en çok sevdiği içecek süttü. Yeni sağılan süt sıcak olduğu için içimi güzel olmaz. Bu sebeple Resûl-i Ekrem de taze sağılan süte soğuk su karıştırmak suretiyle onu rahatça içilecek hale getirirdi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz içimi tatlı, soğuk suyu pek severdi.

2. Şu duâsı da onun soğuk suyu ne kadar çok sevdiğini gösterir: "Allah'ım! Senin sevgini bana canımdan, âilemden ve soğuk sudan daha ileri kıl!"

3. Bunu bilen bazı sahâbîler, sırf onun duâsını almak ve sevgisini kazanmak için, Medine'ye iki gün uzaklıktaki "Büyûtü's-sükyâ" denilen yerden soğuk su getirip Resûl-i Kibriyâ Efendimiz'e ikrâm ederlerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi hocası İbni Ebî Ömer'den 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İbni Ebî Ömer** (v. 243/857), 28. hadîsi-i şerifte tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** (v. 198/814), 28. hadîsi-i şerifte tanıtıldı.

3. râvi **Ma‘mer ibni Râşid**’in (v. 153/770) hayatı hakkında 29. hadîsi-i şerifte bilgi verildi.

4. râvi **İbni Şihâb ez-Zührî** de (v. 124/742) 12. hadîsi-i şerifte tanıtıldı.

5. râvi **Urve bin Zübeyr** (v. 94/713) hakkında 25. hadîsi-i şerifte bilgi verildi.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) radıyallahu anhâ da 25. hadîsi-i şerifte tanıtıldı.

Tirmizî, Eşribe 21, nr. 1895; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 38, 40, nr. 24601, 24630.

Ebû Dâvûd, Eşribe 22, nr. 3735.

Buhârî, Eşribe 14, 20, nr. 5213, 5621; Ebû Dâvûd, Eşribe 18, nr. 3724.

Tirmizî, Daavât 73, nr. 3490.

205. Hadis

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

عُمَرَ هُوَ ابْنُ أَبِي حَرْمَلَةَ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

يُجْزِئُ مَكَانَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ غَيْرُ اللَّبَنِ».

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

قَالَ أَبُو عِيسَى: وَجَابِرٌ هٰذَا: هُوَ جَابِرُ بْنُ طَارِقٍ، وَيُقَالُ: ابْنُ أَبِي طَارِقٍ، وَهُوَ

إِنَّ اللهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ

قَالَ أَبُو عِيسَى: إِنَّمَا أَسْنَدَهُ ابْنُ عُيَيْنَةَ مِنْ بَيْنِ النَّاسِ.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عُمَرَ بْنِ أَبِي حَرْمَلَةَ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Ben ve Hâlid ibni Velîd, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte Mü’minlerin annesi Meymûne radıyallahu anhânın odasına girdik. Hz. Meymûne bize bir kap içinde süt getirdi. Sütü önce Resûlullah Efendimiz içti. Ben Resûl-i Ekrem’in sağında, Hâlid de solunda oturuyordu.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana dönerek:

“Sütü önce içmek senin hakkındır. Ama Hâlid’i kendine tercih ederek sütü önce ona verebilirsin.” buyurdu. Ben de:

“Senin ağzının değdiği yerden süt içme husûsunda kimseyi kendime tercih edemem.” dedim.

Daha sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir şey yerken, içerken Allah Teâlâ’ya nasıl duâ edilmesi gerektiğini şöyle belirtti:

“Allah Teâlâ kime yiyecek bir şey vermişse, onu yemeden önce, şöyle duâ etsin:

فَأَكَلَ، ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

‘Allah’ım bu yiyeceği bize mübârek kıl ve bize ondan daha hayırlısını ihsân eyle!’ desin.”

“Allah Teâlâ kime süt içmeyi nasip etmişse, onu içmeden önce şöyle duâ etsin:

اللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ

‘Allah’ım bu içeceği bize mübârek kıl ve bize ondan daha fazlasını ihsân eyle!’”

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem daha sonra sütün değerine işaretle şöyle buyurdu:

“Sütten başka hiçbir şey, hem yiyecek hem de içecek yerine geçmez; çünkü süt hem doyurur hem de susuzluğu giderir.”[165]

Ebû Îsâ Tirmizî hadisimizi şöyle değerlendirmiştir:

Bu hadisi Süfyân ibni Uyeyne, Ma‘mer ibni Râşid’den, o Zührî’den, o Urve bin Zübeyr’den, o da Hz. Âişe’den muttasıl bir senedle rivâyet etmiştir.

Yine bu hadisi, Abdürrezzak es-San’ânî gibi birçok muhaddis Ma‘mer ibni Râşid’den rivâyet etmiş, Ma‘mer ise Zührî’den, o da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden mürsel olarak (sahâbî adını zikretmeden) rivâyet etmiştir. Yani o rivâyette râviler “Zührî bu hadisi Urve bin Zübeyr’den, o da Hz. Âişe’den rivâyet etmiştir.” cümlesini eklememişlerdir.

Yine bu hadisi Yûnus ibni Yezîd el-Eylî (v. 159/776) ile daha başka râviler Zührî’den, o da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden mürsel olarak rivâyet etmiştir (Zührî sahâbî adını zikretmemiştir).

Ebû Îsâ et-Tirmizî bu hadisi bir de şöyle değerlendirmiştir:

Bu hadisi bu râviler arasında müsned ve muttasıl olarak (yani arada hiçbir kopukluk bulunmadan) rivâyet eden sadece Süfyân ibni Uyeyne'dir (diğer râviler mürsel olarak rivâyet etmişlerdir).

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin hanımı Meymûne binti'l-Hâris, hem Hâlid ibni Velîd'in hem İbni Abbâs'ın teyzesidir. Meymûne aynı zamanda (önde gelen tâbiîlerden hadis hâfızı) Yezîd ibni Esamm'ın da teyzesidir.

Muhaddisler bu hadisin tâbiîn hadis âlimlerinden Ali bin Zeyd ibni Cüd'ân'dan (v. 131/748) rivâyet edilip edilmediği konusunda ihtilâf etmişlerdir.

Bazı muhaddislere göre bu hadisi Ali bin Zeyd ibni Cüd'ân, Ömer ibni Ebî Harmele'den rivâyet etmiştir.

Bu hadisi Şu'be bin Haccâc hocası Ali bin Zeyd'den rivâyet etmiş ve "Ömer ibni Harmele" yerine "Amr ibni Harmele" demiştir. Bu isnâdın doğrusu (hadisin yukarıdaki senedinde Tirmizî'nin dediği gibi) "Ömer ibni Ebî Harmele"dir.

Hadisin Açıklaması

Bir gün Resûl-i Ekrem Efendimiz yanına Abdullah ibni Abbâs ile Hâlid ibni Velîd'i alarak Meymûne annemizin evine gitti. İbni Abbâs da, Hâlid'de Hz. Meymûne'nin yeğenleri, yani kızkardeşlerinin çocukları idi. Annemiz onlara süt ikrâm etti.

Büyücek bir kabın içindeki sütü önce Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme sundu. Allah'ın Sevgili Elçisi sütü içti, onu sağında oturan Abdullah ibni Abbâs'a vermeden önce, ona:

"Abdullah!" dedi. "Sağ tarafta oturduğun için sütü önce içmek senin hakkındır; fakat Hâlid senden büyüktür; bu sebeple hakkını ona devretmek ister misin?"

Peygamber Efendimiz İbni Abbâs'a şunu hatırlatmak istedi: Bizim geleneğimizde büyükleri kendine tercih etme âdeti vardır. Sen de Hâlid ağabeyini kendine tercih eder misin?

Sağ Tarafa Önem Verirdi

Server-i Enbiyâ Efendimiz her konuda sağ tarafa, sağda olana öncelik tanırdı. Ashâb-ı kirâm onun bu âdetini şöyle dile getirirdi:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ التَّيَمُّنَ مَا اسْتَطَاعَ فِي شَأْنِهِ كُلِّهِ

"Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem her işinde mümkün olduğunca sağdan başlamayı severdi."[166]

Esasen Allah'ın Elçisi önemli konularda olduğu gibi, basit gibi görünen meselelerde de sağdan başlamayı ihmâl etmezdi ve şöyle buyururdu:

الأَيْمَنَ فَالأَيْمَنَ

"Önce sağdakine, sonra onun sağındakine."[167]

Hâlid ibni Velîd, toplumda üstün yeri olan bir yiğitti. Üstelik daha yeni Müslüman olmuştu. Resûl-i Ekrem Efendimiz sütün önce ona verilmesi teklifiyle muhtemelen onun gönlünü almak istemişti.

Ağzının Değdiği Yerden

İbni Abbâs ise henüz on yaşlarında bir çocuk olmasına, Hâlid ibni Velîd ile aralarında en az otuz yaş fark bulunmasına rağmen meseleye başka bir açıdan yaklaştı ve şunu demek istedi:

Buyurduğunuzu seve seve yapardım; ancak burada bir fazileti kazanma, mânevî bir derece elde etme söz konusudur. Senin mübârek dudağının değdiği yerden içme feyzini, bereketini ve fırsatını kimseye bağışlayamam.

Ashâb-ı kirâm efendilerimiz, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek ağzının değdiği yerden içmeye pek önem verirlerdi. Bunu kendileri için bir devlet, bulunmaz bir fırsat kabul ederlerdi. Çünkü onlar, kendisiyle teberrük etmeye yani onun vâsıtasıyla feyz ve bereket elde etmeye değer verirlerdi.

Alsana Kız!

Önde gelen hanım sahâbîlerden Esmâ Binti Yezîd'in konumuzla ilgili pek hoş bir hatırası vardır. İki Cihan Güneşi'nin Hz. Âişe'yle evleneceği günlerdeydi. Esmâ hanım, gelin annemizi süsleyip zifafa hazırladı. Sonra da Resûl-i Ekrem Efendimiz'e gelerek eşini gelinlik kıyafeti içinde görmeye çağırdı.

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz gelinin yanına oturdu. O sırada Peygamberler Sultanı'na büyücek bir kapla süt ikrâm edildi. Efendimiz sütü içtikten sonra süt kabını yanındaki Hz. Âişe'ye uzattı. Hz. Âişe belki de bütün gözlerin kendisine dikilmiş olmasından dolayı pek utanıp başını önüne eğdi.

Esmâ hanım Hz. Âişe'nin kolunu dürterek onu uyardı.

"Peygamber aleyhisselâm'ın elinden kabı alsana kız!" dedi. Zira Esmâ'ya göre, yukarıda arzettiğim gibi, Peygamber aleyhisselâmın mübarek elinden birşeyi almak, onun dudağıyla şereflenen yerden içmek saâdetlerin en büyüğüydü.

Onun uyarısı ve ısrârı üzerine Hz. Âişe süt kabını utana sıkıla alıp birkaç yudum içti. Peygamber Efendimiz:

"Sütü arkadaşına ver" deyince, kabı Esmâ'ya uzattı.

Tekrar İç, Bana Sen Ver!

Esmâ gerçekten pek uyanık bir hanımdı. Eline geçen bu fırsatı gönlünce değerlendirmek istedi. Peygamber efendimiz'e:

"Hayır, yâ Resûlallah! Kabı sen al, ondan tekrar iç ve bana kendi ellerinle ver" dedi.

Kâinâtın Efendisi Esmâ'nın dediğini yaptı. Esmâ yere oturup süt kabını dizlerinin üstüne koydu ve kabı elinde evirip çevirerek Peygamber aleyhisselâmın mübarek dudaklarının temas ettiği yeri bulup oradan içti. [168]

Hadisimizde Fahr-i Cihân Efendimiz sütün doyurma ve harâreti giderme özelliğine de temas etmiş, sütten başka hiçbir şeyin hem yiyecek hem de içecek yerine geçmeyeceğini söylemiş, sütün insanı hem doyurduğunu hem de susuzluğu giderdiğini ifâde buyurmuştur.

Bir Teknik Bilgi

Hadisimizin sonunda İmâm Tirmizî, bu hadisin farklı rivâyetleri bulunduğunu söylemiştir. Bu rivâyetlerin bir kısmının arada hiçbir kopukluk bulunmadan kendisine ulaştığını, bazı rivâyetlerde sahâbe adının zikredilmediğini söylemiş ve bu konuda geniş bir açıklama yapmıştır.

Tirmizî'nin verdiği bu bilgi, muhaddislerin hadis rivâyetinde ne kadar dikkatli ve titiz davrandıklarını göstermektedir.

Bu hadîs-i şerîfin açıklamasını bitirmeden önce, hadisimizde adları geçen iki önemli şahsiyeti, Meymûne annemiz ile Hâlid ibni Velîd'i de kısaca

tanıyalım:

Teyze ile Yeğeni

Hadisimizin metninde iki önemli şahsiyetten söz edildi. Bunlardan biri Meymûne annemiz, diğeri onun kızkardeşi Lübabe es-Suğrâ'nın oğlu Hâlid ibni Velîd idi. Her ikisini de kısaca tanıyalım:

Meymûne radıyallahu anhâ vâlidemiz, Resûl-i Ekrem'in en son evlendiği hanımdır. Bu evlilik hicretin 7. yılında yapıldı. Resûlullah Efendimiz Hz. Meymûne'nin kabilesi olan Âmir ibni Sa'saa ile akraba olmak, böylece onları kazanmak istedi. Nitekim bu evlilik yapılınca Âmir ibni Sa'saa kabilesi halkı İslâmiyet'i kabul etti.

Hz. Meymûne'nin asıl adı, "dürüst ve itaatkâr" anlamında Berre idi. Allah'ın Elçisi, insanın adıyla kendini aklamasını doğru bulmaz, bu anlamdaki isimleri değiştirirdi. Nitekim Berre adını da Meymûne olarak değiştirdi. Meymûne annemiz 51 (671) yılında vefât etti. Hz. Âişe annemiz onu "Meymûne bizim en müttakîmiz, akrabalık bağını en fazla gözetenimizdi." diye överdi.

Hz. Meymûne Resûl-i Ekrem'den yetmiş altı hadis rivâyet etmiştir.

Biraz da **Hâlid ibni Velîd** hakkında bilgi verelim:

Bu ünlü kahraman Seyfullah (Allah'ın kılıcı) diye anılır. Onun soyu, yedinci göbekten dedesi Mürre'de Peygamber Efendimiz'in soyu ile birleşir.

Hâlid ibni Velîd Müslüman olmadan önce, tıpkı babası Velîd ibni Mugîre gibi bir İslâm düşmanıydı. İslâm sevgisi gönlüne düşünce, hicretin 8. yılında (629) Medine'ye gitti ve Resûl-i Ekrem Efendimiz'in huzûrunda kelime-i şehâdet getirerek Müslüman oldu.

Hâlid, hem Fahr-i Âlem Efendimiz'in hayatının son üç yılında hem de Hz. Ebû Bekir devrindeki dinden dönme (ridde) olaylarında İslâm'a büyük hizmetler yaptı. İran ve Suriye'nin fethinde kumandan ve başkumandan olarak değerli hizmetler verdikten sonra hicretin 21. yılında (642) vefât etti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Bir toplulukta bulunanlara ikrâma, faziletini herkesin kabul ettiği kimseden başlamalıdır; sonra da onun sağından itibaren sırayla devam etmelidir.

2. Büyüklere saygı göstermeli, ikrâmda bulunurken onlara öncelik tanınmalıdır.

3. Ashâb-ı kirâm, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek dudağının değdiği yerden içmeye özen göstermiştir.

4. Allah'ın Resûlü bir şeyi yemeden önce: 'Allah'ım bu yiyeceği bize mübârek kıl ve bize ondan daha hayırlısını ihsân et!' diye duâ edilmesini tavsiye buyurmuştur.

5. Süt gibi değerli bir gıdâyı içmeden önce de: "Allah'ım bunu bize mübârek kıl ve bize ondan daha fazlasını ihsân et!" diye duâ edilmesini uygun görmüştür.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi İsmâil ibni İbrâhîm (v. 193/809), 24. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebü'l-Hasan **Ali bin Zeyd ibni Cüd'ân** el-Kureşî et-Teymî (v. 131/748), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan, doğuştan âmâ Basralı bir hadis âlimidir.

4. râvi **Ömer ibni Ebî Harmele** el-Basrî, rivâyetleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'nin *Sünen*'lerinde yer alan, fakat hakkında yeterli bilgi bulunmayan tâbiîn nesline mensup bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Eşribe 21, nr. 3730; Tirmizî, Daavât 55, nr. 3455; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 225, 284, nr. 1978, 2569.

Buhârî, Salât 47, nr. 426, Et'ime 5, nr. 6380; Müslim, Tahâret 66, 67, nr. 268; Ebû Dâvûd, Libâs 41, nr. 4140.

Buhârî, Müsâkàt 1, nr. 2352; Müslim, Eşribe 124, nr. 2029.

Mehmet Yaşar Kandemir, *İki Cihan Güneşi*, s. 15-16.

OTUZ İKİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
MEŞRÛBÂTI NASIL İÇTİĞİ

206. Hadis

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

الشَّعْبِيِّ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

شَرِبَ مِنْ زَمْزَمَ وَهُوَ قَائِمٌ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:
“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem zemzemi ayaktayken içti.”[169]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 5 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, İmâm Tirmizî’nin hocası **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Hüşeym** ibni Beşîr (v. 183/799), 45. hadiste tanıtıldı.

3. râvi; **Hüşeym** ibni Beşîr’in bu hadisi kendilerinden aldığı iki ayrı hocasıdır.

Bunlardan biri **Âsım el-Ahvel** (v. 142/759) olup 23. hadiste tanıtıldı.

Diğeri ise Ebû Hişâm **Mugîre** bin Mıksem ed-Dabbî’dir (v. 133/750). Bu zât da rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli âmâ bir muhaddis ve fakih tâbiîdir.

4. râvi, **Şa‘bî** lakabıyla tanınan ünlü tâbiîn muhaddisi Âmir ibni Şerâhîl (v. 104/722) olup 70. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ da (v. 68/687) 15. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 208. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Buhârî, Hac 76, nr. 1637, Eşribe 16, nr. 5617; Müslim, Eşribe 117, nr. 2027; Tirmizî, Eşribe 12, nr. 1882;

207. Hadis

قَالَ أَبُو عِيسَى: وَجَابِرٌ هٰذَا: هُوَ جَابِرُ بْنُ طَارِقٍ، وَيُقَالُ: ابْنُ أَبِي طَارِقٍ، وَهُوَ

ابْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ يَشْرَبُ قَائِمًا وَقَاعِدًا.

Abdullah ibni Amr ibni Âs radıyallahu anh şöyle dedi:

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ayakta iken de otururken de su içtiğini gördüm.”[170]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Amr ibni Âs radıyallahu anhümâdan 5 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Ca’fer** (v. 193/809), 3. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hüseyin el-Muallim** diye bilinen Ebû Abdillâh Hüseyin ibni Zekvân el-Avzî (v. 145/762), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir hadis hâfızı ve kırâat âlimidir.

4. râvi Ebû İbrâhîm **Amr ibni Şuayb** el-Kureşî es-Sehmî (v. 118/736), tâbiîn nesline mensup Tâifli güvenilir bir muhaddis ve fakihtir. Ünlü sahâbî Abdullah ibni Amr ibni Âs’ın torunudur. Rivâyetleri dört büyük *Sünen*’de yer almıştır.

5. râvi, bir önceki râvi Amr ibni Şuayb’ın **babası** Şuayb ibni Muhammed el-Kureşî, Abdullah ibni Amr ibni Âs’ın oğludur. Rivâyetleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî’nin *Sünen*’lerinde yer almıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi, Amr ibni Şuayb’in büyük **dedesi** olan Abdullah ibni Amr ibni Âs radıyallahu anhümâ (v. 65/684), okuma yazma bilen ve çok güzel yazı yazan sahâbîlerden biriydi. İşte bu sebeple Fahr-i Cihân Efendimiz ona, ağzından çıkan her sözü, her hadisi yazabileceğini söylemişti. En çok hadis rivâyet eden ünlü sahâbî Ebû Hüreyre radıyallahu

anh, onun Resûl-i Ekrem Efendimiz'den duyduğu hadisleri yazdığı için kendisinden fazla hadis bildiğini söylerdi.

Abdullah ibni Amr'ın bir özelliği de her gün oruç tutması ve Kur'ân-ı Kerîm'i her gün hatmetmesiydi. Peygamberler Sultanı Efendimiz onu bu konuda uyardı, kendisine gün aşırı oruç tutmasını ve Kur'ân-ı Kerîm'i haftada bir hatmetmesini tavsiye etti.

Allah ondan râzı olsun.

Bu hadis de 208. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Tirmizî, Eşribe 12, nr. 1883; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 174, 206, nr. 6627, 6928.

208. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

الشَّعْبِيِّ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شِوَاءً فِي الْمَسْجِدِ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme zemzem verdim; onu ayakta içti.”[171]

Hadislerin Açıklaması

Peygamber Efendimiz zemzemi ve suyu nasıl içerdi?

206 ve 208. hadislerde Resûl-i Ekrem’in zemzemi ayakta içtiğini okuduk.

207. hadiste ise suyu hem ayakta hem de otururken içtiğini gördük.

Zemzem Ne Demek?

Önce zemzem konusunu ele alalım.

Bu mübârek suya hem zemzem hem de zemzem suyu denmektedir.

Acaba ona niçin zemzem denmiştir?

Bazılarına göre zemzemin yerden fışkırdığını gören Hz. Hâcer çok heyecanlanmış, onun boş yere akıp gitmesine engel olmak için “Dur! yavaş ak!” anlamında “Zemî! Zemî!” demiş, bundan dolayı o suya zemzem adı verilmiştir.

Bazılarına göre ise zemzem, “çok miktarda su” anlamına gelmektedir.

Ne Zaman Ayakta İçti?

Acaba Server-i Enbiyâ Efendimiz zemzemi ne zaman ayakta içti?

Bazılarına göre o, zemzemi Vedâ haccı sırasında ayakta içmişti ve o gün aşırı kalabalık olduğu için, Allah’ın Elçisi oturacak yer bulamamış, bu sebeple zemzemi ayakta içmişti.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın şöyle bir hatırası var:

Bir defasında İbni Abbâs, Zemzem Kuyusu'na yakın bir yerde duruyordu. Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz ondan zemzem istedi. İbni Abbâs bir kova zemzem getirince Allah'ın Sevgili Elçisi kovadan aldığı zemzemi ayakta içti.[172]

Peygamber aleyhisselâm Vedâ haccı sırasında halkın kendisini görmesi, sormak istediklerini sorması için Kâbe'yi devesinin üzerinde tavaf etmiş, tavaftan sonra devesini çökerterek iki rekât namaz kılmış, muhtemelen zemzemi de o sırada ayakta içmiştir.[173]

Ayakta su içmenin sadece zemzeme mahsus olduğunu söyleyenler de vardır. Bir sonraki hadiste görüleceği üzere Resûl-i Ekrem Efendimiz abdest aldığı kapta arta kalan suyu ayakta içmiştir. Muhtemelen Efendimiz aleyhisselâmın hem zemzemi hem de abdest aldığı kapta arta kalan suyu ayakta içmesinin sebebi, bunların bereketinin bütün vücuda ulaşmasını arzu etmesidir.

Ayakta Su İçilebilir mi?

Buna karşılık bazı hadislerde Resûlullah Efendimiz'in ayakta su içmeyi kesinlikle yasakladığı görülmektedir. Onun, ayakta su içmeyi yasaklayan hadislerinden biri şöyledir:

لَا يَشْرَبَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ قَائِمًا، فَمَنْ نَسِيَ فَلْيَسْتَقِئْ

"Hiçbiriniz ayakta su içmesin. Unutarak içen de istifrâ etsin!"[174]

Acaba bu hadislerin bir kısmı diğerini nesh mi ediyor? Yani sonraki hadisler öncekilerin hükmünü ortadan mı kaldırıyor?

İmâm Nevevî, bu hadisler arasında nâsih-mensûh aramanın doğru olmayacağını belirttikten sonra şöyle demiştir:

Fahr-i Âlem Efendimiz'in ayakta su içmesi, suyun gerektiğinde ayakta içilebileceğini gösterir. Nitekim 207. hadiste gördüğümüz üzere Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz her iki şekilde de su içmiştir. İşte buna bakarak, ayakta su içmenin haram değil, olsa olsa tenzîhen mekrûh olduğu söylenebilir.

İmâm Buhârî'nin bu konudaki hadisleri ele alışına bakan âlimler, onun ayakta su içmeyi câiz gördüğü sonucuna varmışlardır.[175]

Mâlik İbni Enes'in belirttiğine göre, ünlü sahâbîlerden Hz. Ömer, Hz. Osmân, Hz. Ali, Hz. Âişe, Abdullah İbni Ömer, Sa'd İbni Ebî Vakkàs ve

Abdullah İbni Zübeyr hem ayakta su içmişler hem de bunda bir sakınca görmemişlerdir.[176]

Bazı âlimler ise ayakta su içmekte dinen bir sakınca bulunmadığını, bu konudaki yasağın tamamen edeple ilgili olduğunu, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in ayakta su içmeyi sağlığa zararlı bulduğu için yasakladığını söylemişlerdir.

Ayakta Su İçmenin Zararı

Ayakta su içmenin sağlığa zararları konusunda şunlar söylenmiştir:

Ayakta su içen suya kanmaz.

Ayakta içilen soğuk su, mideye birden ineceği için mideye zarar verir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz; zemzemi ve abdest alıdğı kapta artan suyu, muhtemelen bunların bereketine nâil olmak için ayakta içmiştir.

2. Allah'ın Resûlü suyu çoğu zaman oturarak içmiştir.

3. Oturacak yer bulunmadığında ayakta su içilebileceğini, bunun günah olmadığını göstermek için de onun ayakta su içtiği görülmüştür.

4. Ayakta su içmek sağlık açısından zararlı bulunmuş, mideye âniden indirilen suyun mideye zarar vereceği kabul edilmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Abdullah **ibni'l-Mübârek** (v. 181/797), 29. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Âsım el-Ahvel** (v. 142/759), 23. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Şa'bî** lakabıyla meşhur olan Âmir ibni Şerâhîl (v. 104/722), 70. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ ise 15. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Hac 76, nr. 1637; Müslim, Eşribe 117-119, nr. 2027; Tirmizî, Eşribe 12, nr. 1882.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 243, nr. 2183.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 250.

Müslim, Eşribe 116, nr. 2026.

Tecrîd-i Sarîh Tercümesi, XII, 53.
Mâlik, *Muvatta’*, Sıfatü’n-nebî, 13-16.

209. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

الْفُضَيْلِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ،

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَ.

Tâbiîn muhaddislerinden Nezzâl ibni Sebre şöyle dedi:

“Ali radıyallahu anh, Kûfe mescidinin ortasında, kendisine ayrılan yerde otururken ona büyücek bir kapla su getirdiler. O kaptan bir avuç su aldı ellerini yıkadı, ağzına ve burnuna su verdi. Islak elini yüzüne, kollarına ve başına sürdü. Sonra bardakta kalan suyu ayakta içti. Ardından şunları söyledi:

“Benim bu yaptığım, abdesti bozulmayan kimsenin abdest tazelemesidir. Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin aynen böyle abdest aldığını gördüm.”[177]

Hadisin Açıklaması

Hz. Ali’nin Kûfe mescidinin ortasında genişçe bir yeri vardı. Orada oturur, halka va’z ve nasihat ederdi.

Yine bir gün öğle namazını kıldırdıktan sonra oraya oturup halkın sorularını cevaplamaya başladı. Bu soru-cevap faslı ikindi namazına kadar devam etti.

İkindi vakti girince Hz. Ali'ye büyücek bir kapla su getirdiler. O sudan bir avuç aldı, onunla yüzünü, kollarını, başını (bazı rivâyetlere göre ayaklarını da) meshetti. Sonra ayağa kalktı ve o kapta **artan suyu ayakta içti**.

Abdesti Bozulmayanın Abdesti

Ardından da, bazı kimselerin ayakta su içmeyi yadırgadığını, ancak kendisinin Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi ayakta su içerken gördüğünü söyledi. Sonra da bunun, "abdesti bozulmayan kimsenin abdesti" olduğunu belirtti.[178]

Bu ifâdesiyle Hz. Ali, abdesti bozulanların bilinen şekliyle abdest alacaklarını, abdesti bozulmayanların ise, serinlemek veya temizlenmek için böyle yapabileceğini dile getirdi.

Peygamber Efendimiz artan abdest suyunu içmenin de, ayakta su içmenin de câiz olduğunu göstermek için böyle yapmıştır. Yoksa ayakta su içmek de, artan abdest suyunu içmek de sünnet değildir.

İmâm Tirmizî, bu hadisi Efendimiz aleyhisselâmın ayakta da su içtiğini göstermek için bu bahse almıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Abdestli iken, serinlemek maksadıyla ellerini yıkayıp ağzına ve burnuna su vermek, ıslak elini yüzüne, kollarına ve başına sürmek bir tür abdest sayılmıştır.

2. Hz. Ali, ayakta su içmenin câiz olduğunu anlatmak istemiş, bunun için de ayağa kalkıp bardakta kalan suyu içmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi tâbiîn muhaddislerinden olan Nezzâl ibni Sebre'den 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; İmâm Tirmizî, bu hadisi iki ayrı hocasından rivâyet etmiştir.

Birinci hocası **Ebû Küreyb Muhammed ibni'l-Alâ** (v. 248/862), 41. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası Ebû Ca'fer **Muhammed ibni Tarîf el-Kûfî** (v. 242/856) rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ve *Sünen-i İbni Mâce* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

2. râvi Ebû Abdirrahmân Muhammed **ibni'l-Fudayl** ed-Dabbî (v. 195/811), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan, Şiî olmakla beraber

rivâyetlerine güvenilen bir hadis âlimi ve hâfızıdır. *Kitâbü'd-Duâ*, *Kitâbü'z-Zühd* ve *Kitâbü's-Sıyâm* gibi eserleri vardır.

3. râvi, **A'meş** lakabıyla bilinen Ebû Muhammed Süleyman ibni Mihrân el-Kûfî'dir (v. 148-765). Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan bu hadis hâfızı, hadis dışında kırâat ve ferâiz ilimlerinde de söz sahibi bir tâbiîn âlimiydi. Çok dürüst ve sözüne güvenilir bir râvi olduğu için "mushaf" lakabıyla anılırdı. Fakirdi, fakat çok kanaatkârdı. A'meş'in Şiîliği benimsediğine dair iddiaların ise aslı yoktur, o Sünnî bir âlimdir. Çok ibâdet eder, namazı cemaatle ve hep birinci safta kılardı.

A'meş nüktedan bir insandı. Bir defasında ona uzun sakallı bir adam geldi ve namazla ilgili basit bir soru sordu. A'meş yanındakilere onu gösterdi ve:

"Şuna bakın, sakalı dört bin hadisi ezbere bildiğini söylüyor, sorduğu soru ilkmektep çocuğunun sorusu." dedi.[179]

4. râvi Ebû Zeyd **Abdülmelik ibni Meysere** el-Hilâlî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin râvisi **Nezzâl ibni Sebre** el-Hilâlî ise tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir; onun sahâbî olduğu da söylenmektedir. Rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbni Mâce'nin *Sünen*'lerinde yer almıştır.

Buhârî, Eşribe 16, nr. 5615, 5616; Ebû Dâvûd, Eşribe 13, nr. 3718; Nesâî, Tahâret 100, nr. 130.

Nesâî, Tahâret 100, nr. 130; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 78, 123, 139, nr. 583, 1005, 1173. Ayrıca bk. Buhârî, Eşribe 16, nr. 5615, 5616.

Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Arnaût), VI, 138.

210. Hadis

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: قَالَ ابْنُ

عَنْ أَبِي عصَامٍ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

وَأَرْوَى».

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir bardaktan su içtiği zaman, suyu bir nefeste değil, üç defada, aralarında nefes alarak içer ve şöyle buyururdu:

“Suyu üç defada dinlene dinlene içmek hem hazmı kolaylaştırıp mideye faydalı olur hem de harâreti çabuk keser.”[180]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi ashâb-ı kirâmdan Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; Tirmizî bu hadisi iki ayrı hocasından rivâyet etmiştir.

Birinci hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) olup 1. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası Ebû Ya‘kūb **Yûsuf ibni Hammâd** el-Ma‘nî (v. 245/859) rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Tirmizî, Nesâî ve İbni Mâce’nin *Sünen*’lerinde bulunan güvenilir bir râvidir.

2. râvi **Abdülvâris ibni Saîd** (v. 180/796) 150. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ebû İsâm** Sümâme el-Basrî, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî’nin *Sünen*’lerinde bulunan güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh ise 1. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 213. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Müslim, Eşribe 123, nr. 2028; Ebû Dâvûd, Eşribe 19, nr. 3727; Tirmizî, Eşribe 13, nr. 1884.

211. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

كَانَ إِذَا شَرِبَ تَنَفَّسَ مَرَّتَيْنِ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem suyu iki defa nefes alarak içerdi."[181]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ali bin Haşrem** (v. 257/871), 64. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Îsâ bin Yûnus** 7. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

3. râvi Ebû Küreyb **Rişdîn ibni Küreyb** el-Hâşimî, rivâyetleri Tirmizî ve İbni Mâce'nin *Sünen*'lerinde bulunan Medineli bir râvidir. Abdullah ibni Abbâs'ın kölesi olan Rişdîn'in, zayıf bir râvi olduğu kabul edilmektedir.

4. râvi bir önceki râvinin **babası** olan Ebû Rişdîn Küreyb ibni Ebî Müslim el-Hâşimî (v. 98/716), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir. O da oğlu gibi İbni Abbâs'ın kölesiydi.

Hadisimizin sahâbî râvisi olan **İbni Abbâs** (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis 213. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Tirmizî, Eşribe 14, nr. 1886; İbni Mâce, Eşribe 18, nr. 3417

212. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ،

عَنْ جَدَّتِهِ كَبْشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

Kebşe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem evimi şereflendirdi. Duvara asılı meşin su tulumunun ağzından ayakta su içti. Ben de hemen kalktım, onun mübârek ağzının değdiği yeri (hatıra olarak saklamak üzere) kestim.[182]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi hanım sahâbîlerden Kebşe radıyallahu anhâdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası **İbni Ebî Ömer** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân** ibni Uyeyne (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Yezîd ibni Yezîd ibni Câbir** el-Ezdî (v. 134/751), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbni Mâce'nin *Sünen*'lerinde bulunan güvenilir bir âlimdir.

4. râvi **Abdurrahmân ibni Ebî Amre** el-Ensârî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir. Onun Asr-ı Saâdet'te doğduğu, ancak sahâbî olma şerefine eremediği söylenmektedir. Hadisimizin sahâbî râvisi Kebşe onun ninesidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ümmü Sâbit **Kebşe** binti Sâbit ibni Münzir el-Ensâriyye radıyallahu anhümâ ise, Ensâr'ın Neccâroğulları koluna mensuptur. Kebşe'cik anlamında "Kübeyşe" diye de anılır. Peygamber Efendimiz'in şâirlerinden Hassân İbni Sâbit'in baba-bir kız kardeşidir.

Allah ondan râzı olsun.

Bu hadis, 214. hadisle birlikte açıklanacaktır.
Tirmizî, Eşribe 18, nr. 1892; İbni Mâce, Eşribe 21, 3423.

213. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

الْأَنْصَارِيُّ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ كَانَ يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ ثَلَاثًا.

Tâbiîn muhaddislerinden Sümâme bin Abdillah şöyle dedi:

"Enes ibni Mâlik radıyallahu anh, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin suyu üç nefeste içtiğini bildiği için, kendisi de suyu üç nefeste içerdi."[183]

Hadislerin Açıklaması

Okuduğumuz son üç hadisten, Fahr-i Âlem Efendimiz'in meşrûbâtı iki veya üç nefeste içtiğini öğrendik. Harâreti fazla olduğu, iyice susadığı zaman suyu iki nefeste içerdi; çok susamamışsa, suyu üç nefeste içerdi.

Şimdi konuyu biraz açalım:

Allah'ın Resûlü su, süt ve hoşaf gibi meşrûbatı içerken önce bardağı veya kabı eline alır, besmele çeker, bir iki yudum içtikten sonra bardağı veya kabı mübârek ağzından uzaklaştırıp nefes alırdı.

Su içerken bardağın içine kesinlikle solumaz, bardağı ağzından uzaklaştırdıktan sonra nefes alıp verirdi. Ardından yine birkaç yudum içtikten sonra tekrar bardağı ağzından çeker ve bunu üç defa yapardı. Ashâbını da su içerken, kabın içine solumamaları konusunda uyarırdı.[184] Meşrûbâtı içtikten sonra da "elhamdülillah" derdi.

Deve Gibi İçmek

Server-i Enbiyâ Efendimiz su ve diğer meşrûbâtı bir nefeste içenleri, bu nimetleri içmeden önce ve içtikten sonra Cenâb-ı Hakk'ı hatırlamayı

unutanları şöyle uyarırdı:

لَا تَشْرَبُوا وَاحِدًا كَشُرْبِ البَعِيرِ، وَلَكِنْ اشْرَبُوا مَثْنَى وَثُلَاثَ،

وَسَمُّوا إِذَا أَنْتُمْ شَرِبْتُمْ، وَاحْمَدُوا إِذَا أَنْتُمْ رَفَعْتُمْ

"İçtiğiniz şeyleri deve gibi bir nefeste içmeyin. İki, üç nefeste için. Bir şey içeceğiniz zaman besmele çekin; içtikten sonra da elhamdülillah deyin."[185]

Fahr-i Âlem Efendimiz suyun nasıl içilmesi gerektiğini öğrettiği bir diğer hadîs-i şerîfinde şöyle buyurmuştur:

إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَمُصَّ مَصًّا، وَلَا يَعُبَّ عَبًّا، فَإِنَّ الْكُبَادَ مِنَ

الْعَبِّ

"Su içtiğiniz zaman, yudumlar gibi ağır ağır, eme eme için; birden lıkır lıkır içmeyin; çünkü suyu bir defada içmek karaciğer rahatsızlığına yol açar."[186]

Sevgili Efendimiz, suyu birden tek nefeste içmeyi yasaklamış ve şeytanın suyu böyle içtiğini söylemiştir.[187]

Su İçilen Kaba Solumanın Sakıncası

Burada belirtmemiz gereken bir konu da şudur: Suyu bir nefeste içmenin sağlık açısından zararını öğrendik. Bir de, birçok kimsenin aynı kaptan su veya ayran gibi bir meşrûbâtı içmesi durumunda çok önem kazanan bir husûsu hatırlayalım. Suyu veya meşrûbâtı bir nefeste içip de, ister istemez kabın içine soluyanlar, kendilerinden sonra o kaptan içecek olanları tiksindireceklerini düşünmelidir.

Bir şahıs, Peygamber Efendimiz'in içilecek şeylere üflemeyi yasakladığını duymuştu. Şöyle itiraz etti:

"İyi ama, kaba çer çöp düştüğünü görürsem yine üflemeyecek miyim?" Allah'ın Elçisi ona şu kesin ifâdeyle cevap verdi:

أَهْرِقْهَا

“Kaba düşen şeyi dök!”[188]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz bir bardaktan su içerken, bir nefeste lıkır lıkır içmez, her yudum arasında iki veya üç defa nefes alarak içerdi.

2. Suyu dinlene dinlene, yudum yudum içmenin, hazmı kolaylaştıracağını, mideye faydalı olacağını ve harâreti daha çabuk dindireceğini söylerdi.

3. Suyu bir nefeste içenleri deveye benzetirdi.

4. Suyu bir defada içmenin karaciğer rahatsızlığına yol açacağını söylerdi.

5. Bir şey içerken besmele çekmeyi; içtikten sonra da elhamdü lillah demeyi tavsiye ederdi.

6. Ashâb-ı kirâm, Fahr-i Âlem Efendimiz’in mübârek dudağının dokunduğu su kabını hatıra olarak saklardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi ashâb-ı kirâmdan Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31 hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Azre bin Sâbit el-Ensârî**, 20. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Abdillâh **Sümâme bin Abdillah** el-Ensârî (v. 110/728’den sonra), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvidir. Basra kadılığı da yapan Sümâme, Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın torunudur. Sümâme dedesinden otuz yıl boyunca hiç ayrılmadığını söylerdi.

Hadisimizin sahâbî râvisi olan **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Eşribe 26, nr. 5631; Müslim, Eşribe 122, nr. 2028.

Buhârî, Vudû’ 18, nr. 153; Müslim, Tahâret 65, nr. 267.

Tirmizî, Eşribe 13, nr. 1885.

Ma‘mer ibni Râşid, *el-Câmi’*, IX, 428, nr. 19594; Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Atâ), VII, 464, nr. 14659.

Beyhakì, Şu‘abü’l-îmân (Hâmid), VIII, 140, nr. 5610.
Tirmizî, Eşribe 15, nr. 1887.

214. Hadis

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

الْكَرِيمِ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ زَيْدٍ ابْنِ ابْنَةِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْهُ قَالَ: فَقَدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

أُمُّ سُلَيْمٍ إِلَى رَأْسِ الْقِرْبَةِ فَقَطَعَتْهَا.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir gün Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem annem Ümmü Süleym’in evini şereflendirmişti. Meşin su tulumu duvara asılı duruyordu. Peygamber aleyhisselâm ayakta iken o su tulumunun ağzından su içti. Bunu gören annem hemen ayağa kalktı, hatıra olarak saklamak üzere meşin su tulumunun ağzını kesti.”[189]

Hadisin Açıklaması

Bu hadis ile 212. hadis, iki hanım sahâbînin Peygamber sevgisini dile getiriyor. Hz. Enes’in annesi Ümmü Süleym ile Peygamber aleyhisselâmın şâiri Hassân ibni Sâbit’in kızkardeşi Kebşe el-Ensâriyye’nin yaşadığı unutulmaz iki olayı gözümüzde canlandırıyor.

Kebşe Hanımın Serveti

Kâinâtın Efendisi, bu hadislerin râvisi olan her iki hanım sahâbîye de çok değer verirdi. Muhtelif zamanlarda, muhtemelen onların dâveti üzerine evlerine gitmişti. Bu ziyâretler sırasında duvarda asılı duran meşin su tulumunu görünce, mübârek ağzıyla bu su tulumunun emziğinden su içmişti. Gönülleri Peygamber muhabbetiyle tutuşan bu iki hanım sahâbî, evlerindeki su tulumunun, kimsenin öpmeye cesâret edemediği Peygamber

dudağını öpme şerefine nâil olduğunu görünce sevinçle ayağa kalktılar, su tulumunun ağzını kesip hatıra olarak sakladılar.

"Bu hanımlar, su tulumunun ağzını niçin kesti?" diye sorulabilir. Bunun başlıca iki sebebi olmalıdır:

Biri; Kebşe el-Ensâriyye'nin torunu olan ve 212. hadisi ninesinden rivâyet eden Abdurrahmân ibni Ebî Amre'nin dediği gibi "bereket (teberrük)" arzusudur. Bu tâbiîn muhaddisi şöyle diyor:

فَقَطَعَتْ فَمَ الْقِرْبَةِ تَبْتَغِي بَرَكَةَ مَوْضِعِ فِي رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّم

"(Kebşe Ninem) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin dudağının değdiği yerin bereketine nâil olmak için meşin su tulumunun emziğini kesip sakladı."[190]

Peygamber dudağının değdiği yerin bereketine nâil olmak; oraya kendi dudaklarını değdirmek veya o emzikten su içmek suretiyle şifâ bulmak demektir.

İkinci sebep; sahip oldukları bu mânevî servetle bir ayrıcalık kazanma arzusu olabilir.

Ümmü Süleym'in Serveti

Ümmü Süleym ile Peygamber Efendimiz arasında süt akrabalığı vardı. Efendimiz aleyhisselâm zaman zaman Ümmü Süleym'i ziyârete gider, onun evinde kaylûle yapar (öğle uykusuna yatar), kendisine ikrâm ettiği yemeği yerdi.

İşte bu ziyâretlerden birinde Fahr-i Âlem Efendimiz henüz oturmadan duvarda asılı meşin su tulumunu gördü; tulumun yanına gitti ve muhtemelen orada bir bardak bulunmadığı için ağzını meşin su tulumunun emziğine dayamak suretiyle ayakta su içti, sonra da oturdu.

Ümmü Süleym, bu meşin su tulumunun ağzının Resûlullah aleyhisselâmın mübârek dudaklarıyla şereflendiğini görünce, bir hazineye sahip olmuş gibi sevindi; hemen eline bir bıçak aldı, o su tulumunun ağzını kesip hatıra olarak sakladı. Habîbullah Efendimiz'in dudağıyla şereflenen bu meşin su tulumunun emziğine bir başka dudağın değmesine gönlü râzı olmadı.[191]

Herkese nasip olmayan bir servete sahip olduğunu iyi bilen Ümmü Süleym, bereketine nâil olmak için onu bir define gibi sakladı.

Bu hadisi rivâyet eden Enes ibni Mâlik, annesinin kestiği o emziğin hâlâ evlerinde bulunduğunu söylemiştir.

Böyle Su İçmeyi Yasaklamıştı

Burada şu soru da sorulabilir:

Resûlullah Efendimiz, su tulumunun emziğinden su içmeyi yasakladığı halde,[192] kendisi niçin içmiştir? Bunun cevabı şudur:

Peygamber aleyhisselâm kendilerinden söz ettiğimiz iki hanım sahâbîyi evlerinde ziyâret ettiği sırada, duvarda asılı duran meşin su kırbasını görünce, canı su içmek istedi; fakat orada bir bardak göremedi. O da, muhtemelen kimseye sıkıntı vermemek için su tulumunun emziğinden su içti.

Kırbanın ağzından su içmeyi yasaklayan hadis ile, Resûl-i Ekrem'in bu uygulamasını şöyle bağdaştırabiliriz: Su tulumunun ve kırbanın emziğinden su içmek uygun değildir. Zira tarlada, bahçede, kırda su tulumunun daracık ağzından içeriye zararlı, zehirli bir böcek girebilir ve içenlere zarar verebilir.

Peygamber Efendimiz'in bu yasağı kesin (yani tahrîmî) bir yasak olmadığı için, mecbur kalınca su tulumunun emziğinden su içilebilir. Muhtemelen Fahr-i Âlem Efendimiz de ümmetine bunu göstermek için kırbanın emziğinden su içmiştir.

Bununla beraber mecbur kalmadıkça böyle kaplara ağız dayamak suretiyle su içmemelidir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz, ashâbının dâvetini kabul eder, onları evlerinde ziyâret ederdi.

2. Onlar da bu ziyâretten son derece mutlu olurlardı. Peygamber aleyhisselâmın evlerinde su içtiği bir bardağı veya bu iki hadiste görüldüğü üzere su tulumunun emziğini, bereketine nâil olmak için saklarlardı.

3. Resûl-i Ekrem, su tulumunun emziğinden su içmeyi esâsen doğru bulmamakla beraber, belki de zarûret halinde bu şekilde su içilebileceğini göstermek maksadıyla kendisi içmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî bu hadîs-i şerifi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 5 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Âsım** en-Nebîl (v. 212/828), 20. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **İbni Cüreyc** el-Kureşî el-Ümevî (v. 150/767), 93. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Saîd **Abdülkerîm** ibni Mâlik **el-Cezerî** el-Harrânî (v. 127/745), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır.

5. râvi **Berâ bin Zeyd** el-Basrî güvenilir bir râvidir. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın kızından torununun oğludur.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 119, nr. 12212.

İbni Mâce, Eşribe 21, 3423.

Tayâlisî, *Müsned* (Türkî), III, 222, nr. 1755; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), I, 204, nr. 654.

Buhârî, Eşribe 24, nr. 5627-5629.

215. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عُبَيْدَةُ بِنْتُ نَائِلٍ، عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

يَشْرَبُ قَائِمًا.

قَالَ: أَبُو عِيسَى: وَقَالَ بَعْضُهُمْ: عَبِيدَةُ بِنْتُ نَابِلٍ.

Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anh şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem suyu bazen ayakta içerdi.”[193]

Ebû Îsâ et-Tirmizî şöyle dedi: Bazı muhaddisler Ubeyde binti Nâil’in adını Abîde binti Nâbil diye kaydetmişlerdir.

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz’in zemzemi ayakta iken içtiğini 206. ve 208. hadislerde, suyu hem otururken hem de ayaktayken içtiğini 207. hadiste, abdest aldığı kapta artan suyu ayakta içtiğini de 209. hadiste okuduk.

Gerekli açıklamalar da söz konusu hadislerin açıklandığı yerlerde yapıldı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Sa‘d ibni Ebî Vakkās radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Ebû Abdillah **Ahmed ibni Nasr en-Nîsâbûrî** el-Kureşî (v. 245/859), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı, fakih ve kırâat âlimidir.

2. râvi Ebû Ya‘kūb **İshak ibni Muhammed el-Fervî** (v. 226/841), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan güvenilir bir hadis âlimidir.

3. râvi **Ubeyde binti Nâil**, rivâyeti Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye*'sinde bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Sa'd ibni Ebî Vakkās'ın kızı Âişe** (v. 127/745), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'nin *Sünen*'lerinde bulunan güvenilir bir tâbiîdir. Peygamber Efendimiz'in hanımlarından altısını gördüğünü söylemiştir. Uzun yıllar yaşamış, kendisini İmâm Mâlik de görmüştür.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû İshâk **Sa'd ibni Ebî Vakkās** radıyallahu anh (v. 55/675), cennetle müjdelenen on sahâbîden (aşere-i mübeşşereden) biridir. İslâmiyet ile ilk şereflenen sahâbîlerin beşincisi veya yedincisidir. On yedi yaşında Müslüman oldu. Resûlullah'ın annesi Hz. Âmine'nin de mensup olduğu Kureyş'in Benî Zühre kabilesinden olduğu için, Efendimiz ona: "Benim dayım." diye iltifat ederdi. Sa'd ibni Ebî Vakkās Allah yolunda ilk ok atan Müslüman olarak bilinir. Uhud Gazvesi'nde 1000 ok atmış, Resûl-i Kibriyâ Efendimiz de ona "Anam babam sana fedâ olsun ey Sa'd, at!" diye iltifat buyurmuştur. Sa'd, Peygamber Efendimiz'in katıldığı bütün gazvelerde bulunmuştur.

Hz. Sa'd, *Kûfe* şehrinin kurucusudur; daha sonra orada valilik yapmıştır. Sâsânîler'le yapılan ve İslâm tarihinin en önemli zaferlerinden biri olan Kādisiye Savaşı'nın (15/636) başkumandanı, İran'ı fetheden kumandanların da birincisidir. Sa'd radıyallahu anhın duâsı da bedduâsı da yerini bulurdu. Kendisinden 271 hadis rivâyet edilmiştir.

Allah ondan râzı olsun.

Tahâvî, *Şerhu Meâni'l-âsâr* (Neccâr-Câdülhak), IV, 273, nr. 6848; Heysemî, *Mecma'ü'z-zevâid*, V, 80. Ayrıca bk. Tirmizî, Eşribe 12, nr. 1883.

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN GÜZEL KOKU SÜRÜNMESİ

216. Hadis

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

شَيْبَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُخْتَارِ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ سُكَّةٌ يَتَطَيَّبُ مِنْهَا.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bir güzel koku şişesi vardı; güzel koku kullanmak istediğinde ondan sürünürdü.”[194]

Hadisin Açıklaması

Allah Teâlâ, her güzelliği sevgili Peygamberine vermişti. Onun sadece ahlâkını değil mübârek vücudunu da güzel yaratmıştı. Hadisimizin râvisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anh, onun vücudunun güzelliğini ve güzel kokusunu şöyle anlatırdı:

مَا شَمَمْتُ عَنْبَرًا قَطُّ، وَلَا مِسْكًا،

وَلَا شَيْئًا أَطْيَبَ مِنْ رِيحِ رَسُولِ

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَا

مَسِسْتُ شَيْئًا قَطُّ دِيبَاجًا، وَلَا

حَرِيرًا أَلْيَنَ مَسًّا مِنْ رَسُولِ اللهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Hayatım boyunca Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin kokusundan daha güzel ne bir anber, ne bir misk, ne de başka bir şey kokladım. Resûlullah’tan daha yumuşak ne bir atlasa ne de bir ipeğe dokundum.”[195]

Çocukların Yanağını Okşarken

Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Semüre radıyallahu anhın anlattığına göre, bir gün Allah’ın Sevgili Elçisi kendisini karşılayan çocukların yanaklarını birer birer okşuyordu. Sıra Câbir’e gelince onun yanağını da okşadı. Câbir o anda hissettiklerini daha sonra şöyle anlattı:

وَأَمَّا أَنَا فَمَسَحَ خَدِّي، قَالَ: فَوَجَدْتُ لِيَدِهِ بَرْدًا أَوْ رِيحًا كَأَنَّمَا

أَخْرَجَهَا مِنْ جُؤْنَةِ عَطَّارٍ

“Sıra bana gelince benim yanağımı da okşadı. Eli öyle serindi ve öyle güzel kokuyordu ki, sanki mübârek elini güzel koku satan adamın sepetine daldırıp çıkarmış gibiydi.”[196]

Güzel Kokan Adamın Hikâyesi

Server-i Enbiyâ’nın sadece mübârek teni değil, tükrüğünü vücuduna sürdüğü kimselerin teni bile güzel kokardı. Hz. Ömer’in kumandanlarından olan sahâbî Utbe bin Ferkad’in eşi Ümmü Âsım’ın söylediğine göre Utbe’nin dört hanımı vardı. Her biri diğerinden daha güzel kokmak için kendisine dikkat ederdi. Utbe ise, güzel koku kullanmadığı halde, hanımlarından daha güzel kokardı. İnsanlar da, Utbe’den daha güzel kokan birini görmediklerini söylerlerdi. Ümmü Âsım bir gün kocasına:

“Biz güzel kokmak için elimizden geleni yaptığımız halde, sen hepimizden daha güzel kokuyorsun, bunun sebebi nedir?” diye sordu. O da şunları söyledi:

“Vücûdumda dayanılmaz bir kaşıntı meydana gelmiş, ben de rahatsızlığımı Resûlullah Efendimiz’e anlatmıştım. Bana soyunmamı emretti. Soyundum ve mahrem yerlerimi elbisemle örterek onun önüne oturdum. Fahr-i Cihân Efendimiz mübârek eline tükürdü, sonra da onu

sırtıma ve karnıma sürdü. İşte bu güzel koku bende o gün meydana geldi.”[197]

Terinin Kokusu

Fahr-i Cihân Efendimiz’in teri de mis gibi kokardı. Âlemlere rahmet olan Efendimiz aralarında süt akrabalığı olan Ümmü Süleym’in evinde öğle uykusuna yatmıştı, kaylûle yapıyordu. Altındaki meşin yaygı onu iyice terletmişti. Bir ara mübârek yüzünde bir şeyin gezindiğini hissetti. Gözünü açıp bakınca, yüzündeki terleri koku şişesine toplamaya çalışan Ümmü Süleym’i gördü ve ona ne yaptığını sordu. Ümmü Süleym şu cevabı verdi:

“Kokuların en güzeli olan senin terini, güzel koku şişesine koyup saklıyoruz.”[198]

Kâinâtın Efendisi bir sokaktan geçtiğinde, vücudunun o nefis tabiî kokusu oraya siner, ardından o sokağa giren biri Resûl-i Ekrem’in oradan geçtiğini anlardı.[199]

Denebilir ki, bu kadar güzel kokan birinin, hiç güzel kokuya ihtiyacı olur mu?

Olur, çünkü Rabbi ona “güzel kokuyu (الطِّيبُ) sevdirdi.”[200] O da bu sebeple rengi görülmeyen, fakat kokusu duyulan misk ve anber gibi kokuları kullanırdı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in bir güzel koku şişesi vardı; güzel koku kullanmak istediğinde ondan sürünürdü.

2. Sahâbîler, Resûl-i Ekrem’in mübârek vücudunun, en güzel kokudan daha güzel koktuğunu söylerdi. Bunun için hanım sahâbîler Fahr-i Kâinât Efendimiz’in terini, güzel koku şişelerine koyup saklamaya çalışırlardı.

3. Sevgili Efendimiz vücudunda rahatsızlık bulunan birine tükrüğünü sürdüğünde, o kimsenin vücudu da pek güzel kokardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Ebû Abdillah **Muhammed ibni Râfi‘** el-Kuşeyrî (v. 245/859), rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce* dışındaki *Kütüb-i*

Sitte’de bulunan güvenilir ve zâhid bir hadis âlimi ve hadis hâfızıdır. İmâm Buhârî onun “Allah’ın hayırlı kullarından biri” olduğunu söylemiştir.

Seneddeki **“ve gayru vâhid”** ifâdesi, Tirmizî’nin bu hadisi sadece hocası Muhammed ibni Râfi’den değil, daha birçok hocasından duyduğunu dile getirmektedir.

2. râvi **Ebû Ahmed ez-Zübeyrî** (v. 203/818), 77. hadiste tanıtıldı.

3. râvi hadis hâfızı **Şeybân** ibni Abdirrahmân et-Temîmî (v. 164/781), 41. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Abdullah ibni Muhtâr** el-Basrî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ve *Sünen-i Tirmizî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan, etbâü’t-tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

5. râvi **Enes ibni Mâlik’in oğlu Mûsâ** (v. 100/718’den sonra), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ve Basra kadılığı yapan güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Teraccül 2, nr. 4162.

Müslim, Fezâil 81, 82, nr. 2330. Ayrıca bk. Buhârî, Savm 53, nr. 1973.

Müslim, Fezâil 80, nr. 2329.

Taberânî, *el-Mu’cemü’s-sağîr* (*er-Ravdu’d-Dânî*) [Emrîr], I, 77-78, nr. 98; Heysemî, *Mecma‘u’z-zevâid*, VIII, 282-283; Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, II, 137.

Müslim, Fezâil 83, nr. 2331; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 136, 231, nr. 12423, 13456.

Dârimî, Mukaddime 10, nr. 67; Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), V, 433, nr. 3125.

Nesâî, İşretü’n-nisâ 1, nr. 3939-3940.

217. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

يَرُدُّ الطِّيبَ.

Tâbiîn neslinden Sümâme bin Abdillah şöyle dedi:

“Enes ibni Mâlik radıyallahu anh, kendisine ikrâm edilen güzel kokuyu reddetmez ve şöyle derdi:

‘Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kendisine sunulan güzel kokuyu reddetmezdi.’”[201]

Hadisin Açıklaması

Bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet eden talebesi Sümâme bin Abdillah, bir gün Enes ibni Mâlik’in huzûruna girmişti. Hz. Enes ona güzel koku ikrâm etti;[202] ardından da Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellemin kendisine sunulan güzel kokuyu reddetmediğini söyledi.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh, güzel kokuyu reddetmeme konusunda bizi bir adım daha ileri götürüyor ve Resûl-i Kibriyâ’nın güzel kokuyu reddetmediği gibi, onun bu husûsta şöyle buyurduğunu söylüyor:

مَنْ عُرِضَ عَلَيْهِ طِيبٌ فَلَا يَرُدَّهُ

“Kendisine güzel koku sunulan kimse onu reddetmesin.”[203]

Melekler Kötü Kokuyu Sevmez

Resûlullah Efendimiz hem Cebrâil aleyhisselâm ile hem de diğer meleklerle her zaman görüşürdü. Bu latîf varlıklar, kötü kokulardan rahatsız oldukları için, Peygamber Efendimiz onların hiçbir şekilde incinmemesine dikkat ederdi. Bu sebeple dişlerini her fırsatta temizler, ağzının ve

vücudunun güzel kokmasına önem verirdi. Aynı şekilde ümmetinin de ağız ve vücut temizliğine dikkat etmelerini, güzel koku sürünmelerini ve kendilerine ikrâm edilen güzel kokuyu reddetmemelerini tavsiye ederdi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz güzel kokuyu severdi ve kendisine ikrâm edilen güzel kokuyu reddetmezdi.

2. Ümmetine de, kendilerine ikrâm edilen güzel kokuyu reddetmemelerini tavsiye ederdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Azre bin Sâbit el-Ensârî**, 20. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Sümâme bin Abdillah** el-Ensârî (v. 110/728'den sonra), 213. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Hibe 9, nr. 2582, Libâs 80, nr. 5929; Tirmizî, Edeb 37, nr. 2789; Nesâî, Zînet 74, nr. 5258-5259.

Buhârî, Hibe 9, nr. 2582.

Ebû Dâvûd, Teraccül 6, nr. 4172

218. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

جُنْدَبٍ، عَنْ أَبِيهِ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ثَلَاثٌ لَا تُرَدُّ: الْوَسَائِدُ، وَالدُّهْنُ، وَاللَّبَنُ».

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söyledi:

“Üç hediye reddedilmez: Yastık, güzel koku ve süt.”[204]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz kendisine sunulan hediyeyi kabul eder, ancak karşılığında daha değerli bir hediye verirdi. Hediyeleşmenin sevgiyi artıracağını, kalbdeki kin ve nefreti yok edeceğini söylerdi.[205]

Fahr-i Âlem Efendimiz özellikle üç hediyenin reddedilmesini uygun görmezdi.

Bunlar, birine üzerine yaslanması için veya uyuyacağı zaman başının altına koyması için ikrâm edilen yastık, güzel koku ve süttür.

Resûl-i Ekrem bunların reddedilmesini şu açıdan doğru bulmazdı: Bu ikrâmlar, hediye edilen kimseyi minnet altında bırakmayacak kadar sade, hediye edene de külfet vermeyecek basit şeylerdir. Hal böyle olunca, bu önemsiz hediyelerin kabul edilmeyip reddedilmesi, ikrâm edeni üzebilir. İşte bu sebeple ümmetinin birbiriyle hediyeleşmesini tavsiye eden Fahr-i Âlem Efendimiz, hediye edene zahmet ve külfet getirmeyen ikrâmların kabul edilmesini tavsiye buyurmuştur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Müslümanlar birbiriyle hediyeleşmeli, verilen hediyeyi reddetmemelidir.

2. Üç hediye, hediye edilen kimseyi minnet altında bırakmayacak kadar basittir; bunlar hediye edene de külfet getirmez. Reddedilmemesi tavsiye buyurulan bu üç şey, yaslanmak için ikrâm edilen yastık, güzel koku ve süttür.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **İbnü Ebî Füdeyk** diye bilinen Ebû İsmâîl Muhammed ibni İsmâîl ed-Dîlî (v. 200/815), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Medineli güvenilir bir hadis âlimidir.

3. râvi **Abdullah ibni Müslim ibni Cündeb** el-Hüzelî, rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan etbâü't-tâbiîn nesline mensup Medineli güvenilir bir râvi ve kırâat âlimidir.

4. râvi bir önceki râvinin **babası** Ebû Abdillâh Müslim ibni Cündeb el-Hüzelî (v. 106/724), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan tâbiîn nesline mensup bir kadı ve güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** radıyallahu anhümâ ise 40. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Edeb 37, nr. 2790.

Mâlik, *Muvatta'*, Hüsnü'l-huluk 16; Tirmizî, Velâ 6, nr. 2130.

219. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ رَجُلٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

النِّسَاءِ: مَا ظَهَرَ لَوْنُهُ، وَخَفِيَ رِيحُهُ».

Ebû Hüreyre radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söyledi:

“Erkeklerin kullanacağı güzel koku, rengi görülmeyen, ancak kendisi hissedilen cinsten olmalıdır. Kadınların sürüneceği güzel koku ise, kokusu başkalarınca hissedilmeyen, ama rengi görülen cinsten olmalıdır.”[206]

Hadisin Açıklaması

Güzel koku, ilâhî bir lütuftur. Onu erkekler de kadınlar da kullanmalıdır. Peygamber Efendimiz’in belirttiğine göre erkeklerin kullanacağı güzel koku renksiz olacak, ama kokusu hissedilecektir. Kadınların sürüneceği güzel kokunun rengi görülecek, ancak kokusu başkalarınca hissedilmeyecektir. Çünkü kadınların yabancı erkeklerin dikkatini çekmemesi esastır. Bunun için de kadınlar evlerinden dışarı çıkarken kokusu duyulmayan kokuları tercih edeceklerdir. Kocalarının yanında ise hem kokusu hissedilen hem de rengi görülen kokuları kullanabileceklerdir.

Resûl-i Ekrem Efendimiz erkeklerin cuma ve bayram namazları ile bir toplantıya giderken güzel koku sürünmelerini uygun görmüştür. Allah’ın Resûlü özellikle Müslümanların bayramı olan Cuma günleri güzel koku sürünmeyi tavsiye buyurmuştur.[207]

Asr-ı Saâdet’te, bugünkü kadar çeşitli kokular yoktu. O devirde daha çok gülyağı, misk ve anber gibi kokular vardı. Allah’ın Sevgili Elçisi misk kokusunu pek sever, daha çok onu kullanırdı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Erkekler de, kadınlar da güzel koku sürünmelidir.

2. Erkeklerin kullanacağı güzel kokunun rengi görülmeyecek, ancak kokusu hissedilecektir. Kadınların sürüneceği güzel kokunun ise rengi görülse bile kokusu hissedilmeyecektir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd el-Haferî** diye anılan Ömer ibni Sa'd (v. 203/818), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* yer alan ve çok ibadet etmesiyle bilinen Kûfeli güvenilir bir râvidir.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Saîd ibni İyâs **el-Cüreyrî**, 14. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebû Nadre** Münzir ibni Mâlik el-Avakī (v. 108/726) ise 22. hadiste tanıtıldı.

6. râvinin adı bilinmeyen biri olduğu **"racülün"** kelimesiyle ifâde edilmiştir. Fakat Tirmizî *es-Sünen*'ine de aldığı 220 numaralı hadisin senedinde bu meçhul kişinin, tâbiîn nesline mensup olan et-Tufâvî olduğunu söylemiştir. Tirmizî bu hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.[208]

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678) 12. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Nikâh 48, 49, nr. 2174; Tirmizî, Edeb 36, nr. 2787, 2788.

Buhârî, Cum'a 6, 19, nr. 883, 910.

Tirmizî, Edeb 36, nr. 2788.

220. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

نَضْرَةَ، عَنِ الطُّفَاوِيِّ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

أَطْعَمَهُ أَبَدًا.

Burada sadece senedini gördüğümüz bu hadisin lafzı da mânası da bir önceki hadisin aynıdır.

İmâm Tirmizî, bu hadisi, bir önceki hadisi takviye etmek için zikretmiştir.

Bu hadisin senedinde yer alan râviler daha önce geçti ve tanıtıldı. Yalnız tâbiî râvi Tufâvî ilk defa geçmekte, fakat onun hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır.

221. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

حَجَّاجٌ الصَّوَّافُ، عَنْ حَنَانٍ،

عَنْهُ قَالَ: فَقَدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

مِنَ الْجَنَّةِ».

قَالَ أَبُو عِيسَى: وَلَا نَعْرِفُ لِحَنَانٍ غَيْرَ هٰذَا الْحَدِيثِ،

وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ أَبِي حَاتِمٍ فِي كِتَابِ الْجَرْحِ وَالتَّعْدِيلِ:

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

عَنْهُ قَالَ: فَقَدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

الْحَجَّاجُ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الصَّوَّافُ، سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ ذٰلِكَ.

Ebû Osmân en-Nehdî radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söyledi:

“Birinize reyhan ikrâm edildiği zaman onu reddetmeyip alsın; çünkü reyhan cennetten çıkmıştır.” [209]

İmâm Ebû Îsâ et-Tirmizî şöyle dedi:

“Hadisin senedinde yer alan Hanân’ın, bu hadisten başka bir rivâyetini bilmiyoruz.

Abdurrahmân ibni Ebî Hâtim de (v. 327/938) *el-Cerh ve’t-ta‘dîl* adlı eserinde bu zât hakkında şöyle dedi:

‘Hanân el-Esedî, Esed ibni Şüreyk oğulları kabilesindendir. (Köle alıp sattığı için) “sâhibü’r-rakìk” diye bilinir; muhaddis Müsedded’in babası olan Müserhed’in amcasıdır. Hanân, Ebû Osmân en-Nehdî’den hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden de Haccâc ibni Ebî Osmân es-Savvâf rivâyette bulunmuştur. Babamın (İbnü Ebî Hâtem er-Râzî’nin) böyle söylediğini kendisinden işittim.”

Hadisin Açıklaması

‘Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kendisine sunulan güzel kokuyu reddetmezdi.’ Bu bilgiyi 217 nolu hadisten öğrenmiştik. Fahr-i Âlem Efendimiz bu hadiste ise özellikle reyhan adlı bir bitkiden söz ederek, onun Cennet çiçeklerinden olduğunu söylüyor. Ardından da kendisine reyhan ikrâm edilen bir kimsenin, bu ikrâmı reddetmeyip kabul etmesini tavsiye buyuruyor.

Reyhan Nedir?

Aslında Araplar, güzel kokulu her bitkiye “reyhan” derler. Iraklı ve Suriyeliler fesleğene; Mağribliler ise Mersin ağacına reyhan derler.

Güzel kokulu her bitkiye reyhan denildiğine göre, konumuzla ilgili hadîs-i şerîfi, “Kendisine güzel koku ikrâm edilen kimse bu ikrâmı reddetmesin.” şeklinde anlamak gerekecektir.

Bir hadîs-i şerîfte reyhan kelimesinin reyhâne diye telaffuz edildiği de görülmektedir. Peygamber Efendimiz Kur’ân-ı Kerîm okuyan veya okumayan mü’min ile Kur’ân-ı Kerîm okuyan münâfık hakkında yaptığı bir benzetmede şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الفَاجِرِ الَّذِي يَقْرَأُ القُرْآنَ

كَمَثَلِ الرَّيْحَانَةِ، رِيحُهَا طَيِّبٌ

وَطَعْمُهَا مُرٌّ

“Kur’an okuyan günahkâr, reyhâne gibidir; kokusu güzel, fakat tadı acıdır.”[210]

Sahîh-i Buhârî’deki rivâyetlerde günahkâr (fâcir), diğerlerinde ise münâfık reyhâneye benzetilmektedir.

Resûl-i Ekrem Efendimiz güzel kokunun Cennet’ten çıktığını söylerken bize şunu anlatmaktadır:

Güzel Kokunun Asıl Mekânı

Güzel kokunun asıl mekânı Cennet’tir. Allah Teâlâ bize Cennet’in kokusunu hatırlatmak için güzel kokuyu yaratmış, böylece bizi kulluk görevlerimizi gerektiği gibi yapmaya ve Cennet’i kazanmaya teşvik etmiştir.

Seyyid-i Kâinât Efendimiz’in haber verdiğine göre, Cennet’in kokusu kırk yıllık mesafeden duyulur.[211] Hal böyle olunca, dünya çiçeklerini âhiret çiçekleriyle kıyaslamak elbette mümkün değildir.

Bir Teknik Açıklama:

İmâm Tirmizî, hadisimizin 4. râvisi Hanân’ın meçhul bir râvi, dolayısıyla söz konusu hadisin de zayıf bir hadis olmadığını göstermek için bir açıklama yapmış; hadisin metninden sonra, Hanân hakkında ünlü hadis hâfızı ve münekkidi Ebû Hâtim er-Râzî’nin (v. 277/890) değerlendirmesini, onun oğlu Abdurrahmân ibni Ebî Hâtim’in (v. 327/938) *el-Cerh ve’t-ta‘dîl* adlı ünlü eserinden nakletmiştir.

Eserimizi *eş-Şemâilü’l-Muhammediyye ve’l-hısâlü’l-mustafaviyye* adıyla pek değerli bir şekilde yayımlayan Fevvâz Ahmed Zemirlî, Tirmizî’nin bu bilgileri Abdurrahmân ibni Ebî Hâtim’in eserinden nakledemeyeceğini, çünkü İbni Ebî Hâtim’in Tirmizî’den 48 yıl sonra vefât ettiğini, bu bilgiyi bir başkasının esere ilâve etmiş olabileceğini, *eş-Şemâilü’l-Muhammediyye* şârihlerinden hiçbirinin bu bilgiden bahsetmemesinin de bunu gösterdiğini belirtmiştir (s. 280).

Öte yandan *eş-Şemâilü’l-Muhammediyye*’nin Bâcûrî tarafından yapılan şerhini titiz bir şekilde neşreden pek değerli âlim Muhammed Avvâme, Zümerlî’nin ismini vermeden, Ebû Hâtim er-Râzî’den nakledilen bilgiyi reddetmenin yerinde olmadığını şöyle açıklamıştır:

İbni Ebî Hâtim 240 (854) tarihinde doğmuş, Tirmizî vefât ettiğinde 39 yaşında olmakla beraber bu zât *el-Cerh ve’t-ta‘dîl*’ini Tirmizî’nin vefâtından çok önce ve genç yaşta kaleme almıştır. Tirmizî ise “yaşça büyüklerin küçüklerden nakli” (rivâyetü’l-ekâbir ani’l-asâgir) tekniğine göre, tevâzu gösterip hem yaş hem de ilmî birikim bakımından kendi

seviyesinde olmayan bu genç âlimin eserinden söz konusu bilgiyi nakletmiştir (s. 347).

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Kendisine reyhan yani güzel koku ikrâm edilen kimse onu reddetmemelidir.

2. Çünkü reyhan (güzel koku), cennetten çıkmıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Ebû Osmân en-Nehdî'den 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; Tirmizî bu hadisi iki hocasından rivâyet etmiştir.

Birinci hocası **Muhammed ibni Halîfe** es-Sayrafî (v. 240/854 civarı), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

İkinci hocası Fellâs lakabıyla bilinen Ebû Hafs **Amr ibni Ali** el-Bâhilî es-Sayrafî'dir (v. 249/864). Bu Basralı güvenilir hadis âlimi ve hadis hâfızının rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

2. râvi Ebû Muâviye **Yezîd ibni Zürey'** el-'Ayşî (v. 182/798) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis âlimi ve hadis hâfızıdır. Hadis sâhasında kendini kabul ettirmiş âlimler onun hadis bilgisine ve takvâsına hayranlıklarını dile getirmişlerdir.

Yezîd ibni Zürey'in şu sözü önemlidir:

لِكُلِّ دِينٍ فُرْسَانٌ، وَفُرْسَانُ هٰذَا الدِّينِ

أَصْحَابُ الأَسَانِيدِ

"Her dinin yiğitleri vardır. İslâm'ın yiğitleri de muhaddislerdir."

3. râvi Ebû Sâlim **Haccâc** ibni Ebî Osmân **es-Savvâf** (v. 143/760), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

4. râvi **Hanân** el-Esedî, rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir. Tirmizî, bu râvi hakkında yukarıda bilgi vermiştir. Aşağıda "Bir teknik açıklama" başlığı altında bu konuya tekrar temas edilecektir.

Hadisimizin sahabe râvisi **Ebû Osmân** Abdurrahmân ibni Mül (Mil, Mel) **en-Nehdî** (v. 100/718), Câhiliye devrinde doğdu. Resûl-i Ekrem hayatta iken İslâmiyeti kabul etti, fakat onu görme şerefine nail olamadı. Bu

sebeple sahâbeden değil, muhadramûndan oldu. 130 yıl yaşadığı için de muammerûndan (uzun ömürlülerden) sayıldı. Gece gündüz ibâdet eder, devamlı oruç tutardı. Onun şu sözü anılmaya değer:

“130 yıl yaşadım: bu zaman zarfında her şeyin eskiyip değiştiğini gördüm; fakat gönüldeki istek ve arzular hiçbir değişikliğe uğramadı.”

Tirmizî, Edeb 37, nr. 2791.

Buhârî, Fezâilü’l-Kur’ân 17, Tevhîd 57, nr. 5020, 7560; Ebû Dâvûd, Edeb 16, nr. 4829; Tirmizî, Emsâl 4, nr. 2865; Nesâî, Eymân 32, nr. 5038.

Buhârî, Cizye 5, nr. 3166, Diyât 30, 6914.

222. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

مُرَّةَ، عَنْ مُرَّةَ الْهَمْدَانِيِّ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

جَرِيرٍ، إِلَّا مَا بَلَغَنَا مِنْ صُورَةِ يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ.

Ashâb-ı kirâmdan Cerîr ibni Abdillah radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir defasında Ömer ibni’l-Hattâb radıyallahu anhın huzûruna çıkarılmıştım. (Hadisi Cerîr’den rivâyet eden Kays ibni Ebî Hâzim veya Cerîr kendisinden bahisle şöyle dedi:) Cerîr, Hz. Ömer’in huzûrunda, vücudunun üst tarafına giydiği ridâyı çıkarıp, alt tarafına giydiği izâr ile yürüyüp gitti. Hz. Ömer ona ‘Ridânı al, giyin’ dedikten sonra yanında bulunanlara döndü ve şöyle dedi:

‘Hz. Yûsuf’un güzelliği hakkında bize gelen bilgi bir yana, ben hayatımda Cerîr’den daha güzel birini görmedim.’”

Hadisin Açıklaması

Hz. Ömer, savaşlarda kendilerine görev vereceği kimseleri yakından tanımak isterdi ve onları kuvvetlerine, cesaretlerine, yiğitliklerine uygun işlerde kullanırdı.

İşte bu sebeple Cerîr’i huzûruna çağırdı, gücü kuvveti ve diğer özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak istedi. O da hem cesaretini hem güçlü, kuvvetli olduğunu göstermek için, halîfenin arzusu üzerine sırtındaki ridâsını çıkardı ve bir pehlivan edâsıyla yürüdü. Hz. Ömer onun yiğitliğine kanaat getirince, imtihanın bittiğini, artık ridâsını giyebileceğini söyledi. Ardından da orada

bulunanlara dönerek Cerîr gibi yiğit ve yakışıklı birini görmediğini, ancak nakledildiğine göre Yûsuf aleyhisselâmın ondan da güzel olduğunu söyledi.

Hadisimiz işte bu olaya işaret etmektedir. Hz. Ömer'in, Hz. Cerîr'i "Bu ümmetin Yûsuf'u" diye medhettiği de bilinmektedir.

Hz. Ömer daha sonra onu kumandan sıfatıyla fetihlere gönderdi, o da muhtelif şehirlerin fethedilmesinde önemli görevler yaptı.

Peygamber Duâsı Aldı

Cerîr ibni Abdillah el-Becelî'nin iyi bir binici olmasında Resûl-i Ekrem Efendimiz'den aldığı duâ etkili olmuştur. Cerîr, Allah'ın Elçisi'ne ata iyi binemediğini söyleyince Kâinâtın Efendisi mübârek eliyle onun göğsüne dokunarak duâ etti, Cerîr de o günden sonra Arapların en yiğitlerinden ve ata en iyi binenlerinden biri oldu.[212]

Güzelliğin Yarısı

Hz. Yûsuf'un güzelliğine gelince; Fahr-i Cihân Efendimiz Mi'râc'a çıkarken Hz. Yûsuf'u da gördüğünü söylemiş ve "Güzelliğin yarısının ona verildiğini" belirtmiştir.[213]

Hz. Yûsuf'a verilen "güzelliğin yarısı" ifâdesiyle acaba ne kastedilmiştir?

Bu ifâde "ya o devirde yaşayan insanların güzelliklerinin yarısı" veya "Resûlullah Efendimiz'in güzelliğinin yarısı ona verilmiştir." şeklinde anlaşılmıştır.

Önemli Olan Huy Güzelliği

Şüphesiz huy güzelliği yüz güzelliğinden daha değerlidir. Nitekim Kâinâtın Rabbi Fahr-i Âlem Efendimiz'in yüce ahlâkına işaretle:

وَإِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ

"Şüphesiz ki sen pek büyük bir ahlâka sahipsin" buyurmuştur.[214]

Server-i Enbiyâ Efendimiz de bu âyet-i kerîmeyi şöyle açıklamıştır:

يَجِدُ مِنَ الدَّقَلِ مَا يَمْلَأُ بَطْنَهُ.

"Ben, güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim."[215]

Bazıları bu hadisin güzel kokuyla ilgisi olmadığını söyleyerek onun bu bahse alınmasını doğru bulmamış; ancak bazı âlimler güzelliğin güzel kokuyla ilgili olduğunu söyleyerek İmâm Tirmizî'yi savunmuşlardır.

Hadisimizi güzel koku konusuyla ilgili görenler şöyle bir gerekçe geliştirmişlerdir:

Yüzü güzel olanın huyu da güzel olmalıdır. Yüzü güzel olduğu halde huyunu güzelleştirmeyen kimse, Peygamber emrine karşı gelerek güzel kokuyu reddeden kimse gibi kötü bir iş yapmış olur.

Burada şöyle bir soru sorulabilir: Yüzü güzel olan huyunu güzelleştirecek de, yüzü çirkin olan huyunu güzelleştirmeyecek mi? Bu soruya şöyle cevap verilmişir:

Dünyada çirkin insan yoktur. Çünkü Allah Teâlâ insanın çirkin olmayacağını şöyle belirtmiştir:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

"Biz insanı en güzel biçimde yarattık."[216]

Önemli olan huy güzelliğidir. Huyunu da yüzü gibi güzelleştiren kimse, mükemmelliğe ulaşmış olur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hz. Ömer, kendisine önemli görev vereceği kimsenin gücünü, kuvvetini, yeteneğini bilmek isterdi. Ashâb-ı kiramdan Cerîr ibni Abdillah'a da öyle bir görev verecekti. Bunun için ondan elbisesinin üst tarafını çıkarıp yürümesini istedi.

2. Cerîr, güzel ahlâkı yanında güzel yüzüyle de bilinen biriydi. Onun için Hz. Ömer ona: "Bu ümmetin Yûsuf'u" derdi.

3. Cerîr, ata iyi binemediğini söyleyince, Peygamber aleyhisselâm onun göğsüne dokunarak duâ etti; Cerîr de o günden sonra Arapların en yiğitlerinden ve ata en iyi binenlerinden biri oldu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi ashâb-ı kirâmdan Cerîr ibni Abdillah radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ömer ibni İsmâil ibni Mücâlid ibni Saîd el-Hemedânî**, rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan, kendisine pek

güvenilmeyen Kûfeli zayıf bir râvidir.

2. râvi bir önceki râvinin babası Ebû Ömer **İsmâil ibni Mücâlid ibni Saîd el-Hemedânî**, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan ve tebe-i tâbiîn nesline mensup olan doğru sözlü bir râvidir.

3. râvi Ebû Bişr **Beyân** ibni Bişr el-Ahmesî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir hadis âlimidir.

4. râvi Ebû Abdillah **Kays ibni Ebî Hâzim** el-Becelî el-Ahmesî (v. 90/709 civârı), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir tâbiî ve hadis hâfızıdır. Müslüman olduktan sonra Resûl-i Ekrem ile görüşüp ona bîat etmek üzere yola çıkmış, fakat o yoldayken Allah'ın Resûlü vefât ettiği için sahâbî olma şerefini kıl payı kaçırmıştır. Babası Ebû Hâzim ise sahâbîdir. Zamanının âlimlerinden biri olan Kays, tâbiîn nesli içinde Aşere-i Mübeşşere'nin hepsinden hadis rivâyet eden tek tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Amr **Cerîr ibni Abdillâh** el-Becelî (v. 51/671), Yemen'deki Becîle kabilesinin reisiydi. Kendi araştırmaları sonucu Resûl-i Ekrem'in Allah'ın Resûlü olduğunu anladı ve Resûl-i Ekrem Efendimiz'in vefâtından kırk gün önce Müslüman oldu. Becîle kabilesinden 150 kişiyle birlikte Medine'ye geldi. Medine'ye yaklaşınca devesini çökertti. Heybesinden temiz elbisesini çıkarıp giyindi, sonra da Resûl-i Ekrem Efendimiz hutbe okurken Mescid-i Nebevî'ye girdi. Cerîr içeri girince, ashâb-ı kirâm ona dikkatle bakmaya başladı. O da yanına oturduğu sahâbîye:

"Kardeş! Allah'ın Elçisi benden söz etti mi?" diye sordu.

"Evet" dedi o sahâbî. "Biraz önce senin hakkında çok güzel şeyler söyledi. 'Şimdi şu kapıdan Yemen'in en hayırlı insanlarından biri girecek. Yüzü de melek gibi güzel!' buyurdu." Cerîr ibni Abdillah bunları anlattıktan sonra:

"Bunları duyunca, bana verdiği nimetlerden dolayı Allah'a hamdettim" dedi.[217]

Cerîr, Peygamber Efendimiz'den 100 hadis rivâyet etmiştir.

Allah ondan râzı olsun.

Buhârî, Cihâd 162, nr. 3036; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 135, nr. 2475

Müslim, Îmân 259, nr. 162.

Kalem 68/4.

Mâlik, *el-Muvatta'*, Hüsnü'l-huluk 8; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 381, nr. 8939; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 100, nr. 273; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 188, IX, 15.

Tîn 95/4.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 359-360, 364, nr. 19394, 19440; İbni Huzeyme, es-*Sahîh* (A'zamî), III, 150, nr. 1798; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XVI, 173, nr. 7199; Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 264.

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
KONUŞMA TARZI

223. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

زَيْدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ،

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

فَضْلٍ، يَحْفَظُهُ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ.

Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, sözlerini sizin yaptığınız gibi çabuk çabuk, arka arkaya eklemezdi. Ağır ağır, her kelimenin anlaşılmasını sağlayacak şekilde konuşurdu; yanında bulunanlar onun söylediklerini ezberleyebilirlerdi.”[218]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Humeyd ibni Mes‘ade el-Basrî** (v. 244/858), 2. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebü’l-Esved **Humeyd ibni’l-Esved** el-Kerâbisî, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup Basralı güvenilir bir râvidir.

3. râvi Ebû Zeyd **Üsâme bin Zeyd** el-Leysî (v. 153/770), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte’de* yer alan tebe-i tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

4. râvi Muhammed **ibni Şihâb ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

5. râvi **Urve bin Zübeyr ibni Avvâm** (v. 94/713) olup 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi mü’minlerin annesi **Hz. Âişe** de (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.
Ebû Dâvûd, Edeb 21, nr. 4839; Tirmizî, Menâkıb 9, nr. 3639.

224. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ ثُمَامَةَ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعِيدُ الْكَلِمَةَ ثَلَاثًا لِتُعْقَلَ عَنْهُ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem konuşurken sözlerinin anlaşılması ve hatırda kalması için onları üçer defa tekrar ederdi."[219]

Hadislerin Açıklaması

Hz. Âişe annemiz, bir önceki hadiste Server-i Enbiyâ Efendimiz'in son derece açık, seçik ve anlaşılır tarzda konuştuğunu söyledi.

Resûlullah'ın "ağır ağır, her kelimenin anlaşılmasını sağlayacak şekilde konuşması", dinleyenleri usandıracak derecede yavaş bir konuşma tarzı değildi. İnsanların genellikle çabuk çabuk, ara vermeden konuşarak söylediklerini, Resûl-i Ekrem aynı sürede ancak rahat ve anlaşılır bir şekilde söylerdi.

Hz. Âişe radıyallahu anhâ, bir başka hadisinde Peygamber aleyhisselâmın bu konuşma şeklini şöyle açıkladı:

يُحَدِّثُ حَدِيثًا لَوْ عَدَّهُ العَادُّ لَأَحْصَاهُ

"Bir kimse onun ağzından çıkan kelimeleri saymaya kalksa, rahatlıkla sayabilirdi."[220]

Sözü Neden Tekrarlardı?

Açıklamakta olduğumuz hadîs-i şerîfte ise Fahr-i Âlem Efendimiz'in ümmetine olan şefkati ve merhameti bütün açıklığı ile görülmekte, onun

ashâb-ı güzînin mutlaka öğrenmelerini istediği sözleri üçer kere tekrarladığı belirtilmektedir.

Server-i Enbiyâ'nın bu konuşma tarzı, insanların anlayış ve kavrayışlarının üç seviyede olduğunu göstermektedir. Nitekim toplumda bir sözü ilk söyleyişte anlayanlar yanında, ikinci söyleyişte kavrayanların, hattâ sözün üçüncü defa tekrarına ihtiyaç duyanlar bulunduğu görülmektedir.

İşte bunun için Fahr-i Cihân Efendimiz, anlattığı konuları muhataplarının kolayca anlaması için, öğrenilmesini gerekli gördüğü cümle veya ifâdeleri üçer defa tekrarlardı.

Neden Düzgün Konuşurdu?

Burada şunu da belirtmeliyiz: İki Cihan Güneşi Efendimiz çok güzel konuşurdu. Onun konuşmasını hayranlıkla dinleyen sahâbîleri, bir gün ona kendisi gibi düzgün konuşan başka birini görmediklerini söylediler. Bunun üzerine Şâh-ı Enbiyâ şöyle buyurdu:

وَمَا يَمْنَعُنِي! وَإِنَّمَا أُنْزِلَ الْقُرْآنُ بِلِسَانِي، لِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ

"Kur'an, açık ve anlaşılır bir Arapça olan benim dilimde inmişken niçin düzgün konuşmayacakmışım?"[221]

Bir keresinde de neden bu kadar düzgün konuştuğunu şöyle izah etti:

إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ،

"Elbette Arapların en düzgün konuşanı benim. Çünkü ben Kureyş kabilesindenim ve Sa'doğulları topraklarında yetiştim."[222]

Bu ifâdesiyle Resûl-i Kibriyâ Efendimiz, güzel konuşma yeteneğini iki sebebe bağlıyor: Biri, onun özbeöz Arap olan Kureyş kabilesinde yetişmesi, diğeri de ilk çocukluğunun Arapça'yı güzel konuşmasıyla ünlü Sa'doğulları topraklarında geçmesi. Tabii ki bunlardan daha önemlisi, onun ilâhî vahy ile desteklenmesidir.

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz, iyi öğrenilmesini ve hatırda kalmasını istediği sözlerini üçer defa tekrar ederdi.

2. Ağzından çıkan kelimeleri sayılacak derecede ağır ağır söylemekle beraber, onun konuşma tarzı, kendisini dinleyenleri usandıracak derecede yavaş değildi.

3. İşte bu sebeple, insanları eğitme ve onlara bir şey öğretme konumunda olan kimseler, sözlerinin kolayca anlaşılması ve öğrenilmesi için açık seçik bir şekilde konuşmalıdır.

4. Toplumda bir sözü ilk söyleyişte anlayanlar olduğu gibi, ikinci söyleyişte kavrayanlar, hattâ sözün üçüncü defa tekrarına ihtiyaç duyanlar bulunabilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Muhammed ibni Yahyâ** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Kuteybe Selm ibni Kuteybe** el-Horasânî (v. 200/815), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de yer elan güvenilir bir râvidir.

3. râvi Ebü'l-Müsennâ **Abdullah ibni'l-Müsennâ** el-Ensârî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Basralı sözüne güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Sümâme** bin Abdillâh el-Ensârî (v. 110/728'den sonra), 91. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Menâkıb 9, nr. 3640. Ayrıca bk. Buhârî, İlim 30, nr. 94, 95.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3567; Müslim, 71, 2493.

Râmhürmüzî, *Emsâlü'l-hadîs* (Temmâm), s. 157, nr. 126.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VI, 35-36, nr. 5437.

225. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ قَالَ:

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

عَنِ ابْنٍ لِأَبِي هَالَةَ،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَأُتِيَ بِجَنْبٍ مَشْوِيٍّ، ثُمَّ أَخَذَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَنْ جَدَّتِهِ كَبْشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ قَالَ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَفْتَرُّ عَنْ مِثْلِ حَبِّ الْغَمَامِ».

Hz. Ali’nin oğlu Hasan radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Dayım Hind ibni Ebî Hâle, Resûlullah Efendimiz’i en iyi anlatanlardan biriydi. Ona:

“Dayıcığım!” dedim. “Bana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin nasıl konuştuğunu anlat da öğreneyim!” Dayım şunları söyledi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem çoğu zaman hüzünlüydü; hep Allah’ı düşünürdü; rahat nedir bilmezdi. Genellikle sükût eder, gerekmedikçe konuşmazdı.

Söze Allah’ın adını anarak başlar, konuşmasını Allah’ın adıyla bitirirdi.

Az sözle çok mâna ifade ederdi.

Açık seçik konuşurdu.

Sözünde ne fazlalık ne de eksiklik bulunurdu.

Kibar ve yumuşak huylu olduğu için etrafındakilere kaba davranmaz, onları hor görmezdi.

Ne kadar az olursa olsun, Allah’ın nimetlerine saygı gösterir, hiçbirini aslâ küçümsemezdi. Yenilen, içilen şeyleri lezzetsiz diye kötülemez, aşırı şekilde övmezdi.

Dünya ve dünya ile ilgili bir şeyden dolayı öfkelenmezdi. Ancak bir hak çiğnendiğinde son derece öfkelenir, gerekeni yapıncaya kadar da öfkesi yatışmazdı.

Kendine yapılan kaba ve haksız bir davranıştan dolayı öfkelenmez ve onun intikamını almaya çalışmazdı.

Bir şeye işaret edeceği zaman parmağıyla değil, eliyle işaret ederdi.

Bir şeye hayret ettiği zaman da elinin içini semâya doğru kaldırırdı.

Konuşurken, sözüyle uyumlu olarak elini hareket ettirir ve sağ eliyle sol elinin başparmağının içine vururdu.

Birine öfkelendiği zaman başını ondan çevirirdi.

Sevindiği zaman bakışlarını yere indirirdi.

Gülmesi çoğunlukla tebessüm şeklindeydi. O gülerken, dişleri dolu tanesi gibi bembeyaz görünürdü.”[223]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in konuşma tarzını anlatan Hind ibni Ebî Hâle, Hz. Hasan'ın dayısıydı. Hz. Hatice'nin Ebû Hâle ile evliliğinden olmuştu. Hz. Fâtıma'nın da anne-bir kardeşiydi.

Hind ibni Ebî Hâle, yeğeninin istemesi üzerine Fahr-i Âlem Efendimiz'in nasıl konuşup nasıl sükût ettiğini anlattı. Şimdi onun söylediklerini birer birer ele alalım:

Hüzünlüydü

Allah'ın Sevgili Elçisi, acaba birşeyi elde edemediği veya başına bir sıkıntı geldiği zaman mı hüzünlenirdi?

Hayır; o Allah'ın azametini ve yüceliğini, ümmetinin dünyadaki işlerini, onların âhiretteki hallerini düşündüğü için hüzünlenirdi. Hüzünlü olmayı kulluğa daha uygun bulur ve şöyle derdi:

إِنَّ اللهَ يُحِبُّ كُلَّ قَلْبٍ حَزِينٍ

"Cenâb-ı Hak hüzünlü kalpleri sever."[224]

Nelere Hüzünlenirdi?

41 ve 42. hadislerde şunları okumuştuk: Allah'ın Elçisi'ne:

"Yâ Resûlallah! Sende yaşlanma alâmetleri görünüyor, sakalın da ağarmış!" dedikleri zaman:

"Beni Hûd sûresi ile benzeri sûreler ihtiyarlattı, onlar saçlarımı ağarttı." buyurmuştu.

Çünkü Hûd sûresi ile onun benzeri olan Vâkıa, Mürselât, Nebe' ve Tekvîr sûrelerinde kıyâmetin korkunç halleri tasvir ediliyordu; geçmiş milletlerin başına gelen felâketler anlatılıyordu ve bir de insanlara "dosdoğru olmaları" emrediliyordu.

Habîbim, Üzülme!

Peygamber-i Zîşân Efendimiz, İslâmiyet'in ilk yıllarında, daha ziyâde kâfirler ve müşrikler iman etmiyorlar diye üzülürdü. Ancak Allah Teâlâ kendisini bu konuda uyardı:

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ

“Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendini helâk edeceksin.”[225]

وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ

“Dâvetini kabul etmiyorlar diye üzülme; yaptıklarına bakıp canını sıkma!”[226] âyetleri nâzil olduktan sonra mübârek yüzünde hüzünden çok tebessüm görüldü.

Server-i Enbiyâ Efendimiz daha ziyâde kendi başına olduğu zamanlarda hüzünlenirdi; insanlarla beraber olduğu zamanlarda ise, onları memnun etmek için mübârek yüzünden tebessüm eksik olmazdı.

Peygamberlerin Hüznü Farklıdır

İnsanlar hüzünlerini birbirlerine anlatarak rahatlamaya çalışırlar; peygamberler ise hüzünlerini Cenâb-ı Hakk’a arzederler. Bunu Hz. Ya‘kub aleyhisselâm şöyle dile getirmişti:

إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللهِ

“Ben derdimi, üzüntümü sadece Allah’a şikâyet ediyorum.”[227]

Rahat Nedir Bilmezdi

Fahr-i Kâinât Efendimiz insanlara iyilik etmeye, onların yaralarına merhem olmaya çalışırdı. İslâmiyet’in daha geniş çevrelere ulaşması için gayret sarfederdi. Bu sebeple de yemeye, içmeye ve dünya zevklerini tatmaya fazla zaman ayırmazdı.

Allah’ın Elçisi rahatı ve huzûru daha çok namazda bulur, bu sebeple Hz. Bilâl’e şöyle buyururdu:

يَا بِلَالُ أَقِمِ الصَّلَاةَ أَرِحْنَا بِهَا

“Bilâl! Kalk ezân oku da, bizi namazla rahatlat!”[228]

Rahatı, huzûru ve sevinci namazda bulduğunu anlatmak için de şöyle buyururdu:

وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ

“En büyük sevincim namazdadır.”[229]

Çoğu Zaman Sükût Ederdi

Peygamber aleyhisselâm gerekmedikçe konuşmazdı. Sükûtu konuşmasından fazlaydı. Konuşunca da faydasız söz söylemezdi.

İnsanlara dini öğretmesi gerekiyorsa öğretir; dünyalarına faydası olacak bir şey söyleyecekse onlara söyler; yoksa Cenâb-ı Hakk’ı ve yapması gereken görevleri düşünmek için sükûtu tercih ederdi.

Sükûtun değerini anlatmak üzere de şöyle buyururdu:

مَنْ صَمَتَ نَجَا

“Susan kurtulur.”[230]

Bir hadisinde ise sükûtun değerini şöyle belirtmişti:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ

“Allah’a ve âhiret gününe inanan, ya hayır söylesin ya da sussun.”[231]

Çünkü Allah Teâlâ mü’minleri faydasız konuşmalardan sakındırmak üzere:

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ

“Mü’minler, boş söz ve lüzumsuz işlerden kaçınırlar.”[232] buyurmuştu.

Söze Başlaması ve Bitirmesi

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem; söze Allah’ın adını anarak yani besmele çekerek başlar, konuşmasını Allah’a hamdederek bitirirdi. Zira Kur’ân-ı Kerîm’de cennetliklerin sözlerini Allah’a hamdederek bitirdikleri şöyle ifâde buyurulmuştu:

وَاٰخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Duâlarının sonunda ‘Âlemlerin Rabbi Allah’a hamdolsun’ diyeceklerdir.”[233]

Kısacası bir mü’min, dilinden Allah adını düşürmemeli, yerine göre bismillah, sübhânallah, mâşaallah, estağfirullah diyerek her vesileyle Allah’ı anmalıdır.

Az Sözle Çok Şey Anlatması

Allah’ın Resûlü vecîz konuşurdu. Onun bu özelliği, “Cevâmiu’l-kelim” tâbiriyle ifade edilir.

Nebîler Sultanı Efendimiz cevâmiu’l-kelim özelliğini şu sözleriyle dile getirirdi:

بُعِثْتُ بِجَوَامِعِ الكَلِمِ

“Ben, cevâmiu’l-kelim olarak gönderildim.”[234]

أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ

“Bana cevâmiu’l-kelim olma özelliği verildi.”[235]

Burada Fahr-i Cihân Efendimiz’in cevâmiu’l-kelim mâhiyetindeki sözlerinden birkaç misâl verelim:

لَيسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الغَضَبِ

“Yiğit dediğin, güreşte rakibini yenen kimse değildir; asıl yiğit kızdığı zaman öfkesini yenen adamdır.”[236]

مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ المَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ

“Kendisini ilgilendirmeyen şeyi terketmesi, kişinin iyi Müslüman olduğunu gösterir.”[237]

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَطْيَبَ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

النَّاسُ

“Dünyaya iltifat etme ki Allah seni sevsin; insanların eline bakma ki halk seni sevsin.”[238]

لَا فَقْرَ أَشَدُّ مِنَ الْجَهْلِ

“En büyük fakirlik cehâlettir.”[239]

إِنَّ مِنَ البَيَانِ لَسِحْرًا

“Öyle söz vardır ki, dinleyene sihir gibi tesir eder.”[240]

لاَ يُلْدَغُ المُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ

“Mü’min aynı yılan deliğinden iki defa sokulmaz.”[241]

Fesâhat ve Belâgat Sahibiydi

Peygamber aleyhisselâm “fesâhat” sahibiydi; yani kendisine düzgün ve doğru konuşma özelliği verilmişti.

“Belâgat” kabiliyetine sahipti; yani kendisine etkili ve yerinde söz söyleme özelliği verilmişti. Bu sâyede mânaların derinliğine kolaylıkla nüfûz eder ve kendisine ilhâm edilen hikmetli sözlerle merâmını en vecîz şekilde anlatırdı.

Açık Seçik ve Özlü Konuşması

Hadisimizde Resûl-i Ekrem’in açık seçik konuştuğu, “كَلاَمُهُ فَصْلٌ” cümlesiyle belirtildi. Bu ifâde “Hak ile bâtılı birbirinden ayırırdı.”, “Doğru sözlüydü” anlamlarına da gelmektedir.

Peygamber Efendimiz’in sözlerinde bir fazlalık ve eksiklik bulunmazdı. Yani sözü kararında söylerdi; maksadını tam olarak ifâde ederdi; gereğinden fazla konuşmazdı.

İnsanlara ilim ve din öğreten kimseler de âlemlere rahmet olan Efendimiz’in bu özelliklerini göz önünde bulundurmalı, hem özlü

konuşmalı hem de herkesin kolayca anlayacağı tarzda açık, seçik ve anlaşılır şekilde konuşmalıdır.

Kimseyi Hor Görmezdi

Allah’ın Resûlü kibar ve yumuşak huylu olduğu için etrafındakilere aslâ kaba davranmaz, kimseyi hor görmezdi.

O sadece akrabasına ve yakınlarına değil, yabancılara karşı da kibar ve yumuşaktı. Kimseyi kırıp incitmezdi.

Kur’ân-ı Kerîm onu bize şöyle tarif etmektedir:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ

عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

“Andolsun ki size kendi içinizden bir Peygamber gelmiştir. Sizin sıkıntıya düşmeniz ona pek ağır gelir. O size çok düşkün, mü’minlere karşı çok şefkatli ve çok merhametlidir.”

Allah’ın Elçisi etrafındakilere yumuşak değil de kaba ve kırıcı davransaydı acaba başarılı olabilir miydi? Bu sorunun cevabı şu âyet-i kerîmede verilmektedir:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللهِ لِنْتَ لَهُمْ، وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ

لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ

“Allah’ın, senin kalbine koyduğu rahmet sayesinde onlara yumuşak davrandın. Şâyet kaba, katı kalpli olsaydın, insanlar etrafından dağılıp giderlerdi.”[242]

Nimetlere Saygısı

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Cenâb-ı Hakk’ın kendisine verdiği rızık az bile olsa, kesinlikle onu küçümsemezdi.

Verdiği nimetlerden dolayı Allah’a hamdeder ve bu nimetleri O’nun gösterdiği yerlere sarfederdi.

Yenilen, içilen şeyleri bir kusuru dolayısıyla kötülemediği gibi, hoşa giden şeyleri de aşırı şekilde övmezdi; çünkü bir nimeti ancak kibirli olan insanlar küçümser, obur ve midesine düşkün olanlar da hoşlandıkları şeyleri aşırı ifâdelerle över.

Dünyanın Câzibesine Kapılmazdı

Peygamber Efendimiz dünyanın makam ve mevkiine önem vermezdi; bir menfaati elde edemediği için kimseye kızıp öfkelenmez, darılmazdı.

Onun değer verdiği, dünya ve dünyalık şeyler değil âhiret hayatı ve âhiretle ilgili şeylerdi. Çünkü Allah Teâlâ ona dünyanın câzibesine kapılmamasını şöyle öğütlemişti:

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ

الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ، وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى

“Kendilerini sınamak için birtakım insanlara verdiğimiz dünya hayatının gösterişine gözünü dikme! Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha devamlıdır.”

İşte bu sebeple dünyanın fâni olduğunu unutmamalı, geçici dünya için kimseyi kırmamalıdır.

Resûl-i Ekrem’i öfkelendiren şeylerden biri de, bir hakkın çiğnenmesiydi. O böyle durumda son derece öfkelenir, gerekeni yapıncaya kadar da öfkesi yatışmazdı.

Bir kimse hak çizgisini aşacak olursa, ona öfkelenirdi. Hakkı çiğnenen kimseye hakkını verene kadar hiç kimse onu yatıştıramazdı.

Şahsına Yapılan Haksızlığa Öfkelenmezdi

Fahr-i Cihân Efendimiz kendine yapılan kaba ve haksız bir davranıştan dolayı öfkelenmez ve onun intikamını almaya kalkışmazdı.

Kaba saba çöl bedevileri veya münâfıklar söz veya davranışlarıyla onu üzer, incitirlerdi. Âlemlere rahmet olan Efendimiz bu kabalıklara ya hilimle karşılık verir veya affederdi. Kötülük edene iyilik ederdi. Çünkü böyle hallerde nasıl davranacağını ona öğretirken Allah Teâlâ şöyle tavsiyelerde bulunmuştu:

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ

"Sen af yolunu tut, iyiliği emret, kendini bilmez câhillere aldırma!"[243]

الصَّائِمُ الْمُتَطَوِّعُ أَمِينُ نَفْسِهِ، إِنْ شَاءَ صَامَ، وَإِنْ شَاءَ أَفْطَرَ

الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

"İyilikle kötülük bir olmaz. Sen kötülüğe en güzel şekilde karşılık ver. Bir de bakarsın, aranızda düşmanlık bulunan kişi sanki candan bir dost oluvermiş!"[244]

Elini Farklı Biçimlerde Kullanırdı

Server-i Enbiyâ Efendimiz, bir şeye işaret edeceği zaman parmağıyla değil, eliyle işaret ederdi. Çünkü bir insana veya bir eşyâya işaret ederken parmağını değil, elini kullanmak daha mütevâzi bir davranıştır. Ancak teşehhüdde kelime-i şehâdet getireceği zaman şehâdet parmağını kaldırırdı.

Allah'ın Elçisi bir şeye hayret ettiği zaman ise elinin içini semâya doğru kaldırırdı.

Dünya işlerinin karışık olduğunu veya karışacağını anlatmak istediği zaman da elinin içi yere doğru dönükse onu göğe doğru çevirir veya aksini yapardı.

Bir de konuşurken, sözüyle uyumlu olarak elini hareket ettirir ve sağ eliyle sol elinin başparmağının içine vururdu.

Başıyla, Bakışıyla Bir Şeyler Anlatırdı

Her zaman karşısındakinin yüzüne bakarak konuşan Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz birine öfkelendiği zaman başını ondan çevirirdi. O bu haliyle (وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ) "Kendini bilmez câhillere aldırma!"[245] âyetine uygun hareket etmiş olurdu.

Öfkeye öfkeyle değil, sükûnetle karşılık verirdi. Böylece (وَاصْفَحْ فَاعْفُ عَنْهُمْ) "sen onları bağışla ve kendilerine aldırış etme!"[246] âyetinin gereğini yerine getirmiş olurdu.

Sevinmesi, Gülmesi

Peygamber-i Zîşân Efendimiz sevindiği zaman bakışlarını yere indirirdi. Elbette onun bu hali tevâzuunu gösterir. Çünkü insanlar sevindikleri zaman genellikle ölçüyü kaçırır ve şımarıkça davranırlar.

Efendimiz’in gülmesi de ölçülüydü; onun gülüşü çoğunlukla tebessüm şeklindeydi.” İnsanlar gülerken genellikle kahkahayla gülerler. Allah’ın Resûlü ise, en fazla arkadaki dişleri görülecek şekilde gülerdi. Onun bu hali, Resûlullah’ın gülüşüyle ilgili olan bundan sonraki bölümde ele alınacaktır.

Hadisimizde ifâde edildiği üzere Fahr-i Kâinât Efendimiz gülerken, dişleri dolu tanesi gibi bembeyaz görünürdü.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh, Fahr-i Âlem Efendimiz’in güzelliğini ve gülüşünü tasvir ederken dişlerinin nasıl parıldadığını belirterek şöyle demiştir:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الشَّمْسَ تَجْرِي فِي وَجْهِهِ، وَإِذَا ضَحِكَ يَتَلَأْلَأُ فِي الْجُدُرِ

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha güzel bir varlık görmedim. Sanki güneş mübârek yüzünde akıp gider; tebessüm ettiği zaman, güneşin duvara vuran aksi, onun inci dişlerine yansırdı.” [247]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz yüklendiği önemli görevin ağırlığıyla çoğu zaman hüzünlüydü. Ashâbının dünyadaki sıkıntılarını, ümmetinin âhiretteki hallerini düşündükçe kederlenirdi.

2. Kıyâmetin korkunç halleri tasvir edildiği, geçmiş milletlerin başına gelen felâketlerin anlatıldığı âyetler, onu hem düşündürür hem hüzünlendirirdi.

3. İslâmiyet’i daha geniş çevrelere yayma sorumluluğu onu çok meşgul eder, bu sebeple de yemeye, içmeye dünya zevklerini tatmaya fazla zaman ayırmazdı.

4. Resûl-i Ekrem Efendimiz, gerekmedikçe konuşmazdı. Konuşunca da faydasız söz söylemezdi. Açık seçik konuşur, az sözle çok şey

anlatırdı.

5. Konuşmaya başlarken besmele çeker, sözünü Allah’a hamdederek bitirirdi.

6. Kimseye kaba davranmaz, hiç kimseyi kırıp incitmezdi.

7. Allah’ın verdiği nimet az da olsa onu küçümsemez, verene şükrederdi.

8. Dünyanın câzibesine kapılmaz; makama mevkiye, paraya pula değer vermezdi.

9. Hakkın çiğnenmesini affetmez, zâlimden mazlûmun hakkını alana kadar öfkesi yatışmazdı. Ancak o, şahsına yapılan haksızlığa öfkelenmezdi. Öfkeye öfkeyle değil, sükûnetle karşılık verirdi.

10. Gülüşü çoğunlukla tebessüm şeklindeydi.

11. Bir mü’min, Peygamberinin bu güzel huylarını benimsemeli, dünyaya yemek içmek, zevk u safâ sürmek için gelmediğini unutmamalı, ömrünü gaflet içinde geçirmemeli, Rabbinin kendisini en şerefli mahlûk olarak yarattığını hatırlayıp ulvî düşüncelere yoğunlaşmalıdır.

Hadisin Râvileri

Bu hadisin râvileri, 8. hadisin de râvileri olup hepsi orada tanıtılmışlardır.

İbni Sa‘d, *et-Tabakàtü’l-kübrâ* (Abbâs), I, 422; Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), XXII, 155-156, nr. 414; Beyhakì, Şu‘abü’l-îmân (Zağlûl), II, 154-155; Heysemî, *Mecma‘ü’z-zevâid*, VIII, 273-274.

Bezzâr, Müsned Bezzâr, *Müsned* (Âdil ibni Sa‘d), X, 83, nr. 4150; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 351, nr. 7884.

Şuarâ 26/3. Burada şu âyeti de hatırlamak lâzım: (فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا) “Sen, onlar bu Kur’an’a inanmıyorlar diye, arkalarından üzülerek neredeyse kendini helâk edeceksin!” (Kehf 18/6).

Nahl 16/127.

Yûsuf 12/86.

Ebû Dâvûd, Edeb 78, nr. 4985, 4986; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 364, 371, nr. 23476, 23541.

Nesâî, İşretü’n-nisâ 1, nr. 3391-92; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 128, 12318, 12319.

Tirmizî, Kıyâmet 50, nr. 2501; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 159, nr. 6481; Dârimî, Rikàk 5, 2716.

Buhârî, Edeb 31, nr. 6018; Müslim, Îmân 74, nr. 47.

Mü’minûn 23/3.

Yûnus 10/10.

Buhârî, Cihâd 122, nr. 2977; Müslim, Mesâcid 6, nr. 523.

Müslim, Mesâcid 5, 7-8, nr. 523.

Buhârî, Edeb 76, nr. 6114; Müslim, Birr 107, 108, nr. 2609.

Tirmizî, Zühd 11, nr. 2317.

İbni Mâce, Zühd 1, nr. 4102.

Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), III, 68, nr. 2688.

Buhârî, Tıb 51, nr. 5767.

Buhârî, Edeb 83, nr. 6133.

Âl-i İmrân 3/159.

A’râf 7/199.

Fussılet 41/34.

A’râf 7/199.

Mâide 5/13

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 350, nr. 8588; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 215, nr. 6309; Beyhakì, *Delâilü’n-nübüvve* (Kal’acî), I, 275; Müttakì el-Hindî, *Kenzü’l-ummâl* (Sekkà), VII, 52, nr. 17815.

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
GÜLMESİ

226. Hadis

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ

وَهُوَ ابْنُ أَرْطَاةَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

فَكُنْتُ إِذَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ قُلْتُ: أَكْحَلُ الْعَيْنَيْنِ وَلَيْسَ بِأَكْحَلَ.

Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Semüre radıyallahu anh şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin baldırları kalın değil, inceydi. Gülüşü tebessüm şeklindeydi. Ben Fahr-i Cihân Efendimiz'in mübârek yüzüne ilk bakışta, gözüne sürme çekmiş derdim; meğer gözleri kudretten sürmeliymiş; gördüğüm siyahlık sürmeden değilmiş."[248]

Hadisin Açıklaması

Peygamber-i Zîşân Efendimiz'i pek güzel tasvîr eden sahâbîlerden biri de Câbir ibni Semüre radıyallahu anh idi. Onun anlattığına göre Güzeller Güzeli Efendimiz'in bütün organları birbiriyle orantılıydı. Bu âhenk ve tenâsüp onun baldırlarında da görülürdü; baldırları göze batacak kadar kalın olmayıp ince ve zarifti.

İki Cihan Güneşi kahkahayla gülmezdi; gülüşü tebessüm şeklindeydi. Onun gülüşünün nasıl olduğu konusu 228. hadiste ayrıca ele alınacaktır.

Hz. Câbir, Sultân-ı Enbiyâ'nın kara gözlerine baktıkça, gördüğü siyahlığın gözüne çektiği sürmeden kaynaklandığını zannedermiş; daha sonra dikkatle bakınca gözlerindeki bu siyahlığın sürmeden dolayı olmayıp kudretten olduğunu farketmiş.

Efendimiz aleyhisselâmın o güzel gözlerine zaman zaman sürme çektiğini elbette Câbir radıyallahu anh da biliyordu. O bu ifâdesiyle, İki Cihan Güneşi'nin gözlerindeki, görenleri hayran bırakan siyahlığın asıl sebebinin,

zannettiği gibi sürme olmayıp kudret kaleminin çizdiği sürme olduğunu dile getiriyor.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in organları arasında tam bir tenâsüp ve orantı vardı. Baldırlarında da bu orantı farkedilirdi.

2. Mübârek gözleri kudretten sürmeliydi. Bize bu bilgiyi veren, Resûl-i Kibriyâ'nın gözlerine sürme çektiğini de bilen Câbir ibni Semüre, onun gözlerindeki siyahlığın sürmeden kaynakladığını sanmıştı. Daha sonra dikkatle bakınca, bu siyahlığın kudret kalemiyle çizildiğini farketti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Câbir ibni Semüre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59) 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abbâd ibni Avvâm** el-Kilâbî (v. 180/796), 103. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Ertât **Haccâc ibni Ertât** en-Nehaî (v. 145/762), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'nin Sahîh-i Buhârî dışındaki kitaplarında*, Basra ve Kûfe kadılığı yapan doğru sözlü bir hadis hâfızı ve fakihtir.

4. râvi **Simâk ibni Harb** (v. 123/741), 9. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Semüre** de 9. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Menâkıb 12, nr. 3645; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 97, 105, nr. 21224, 21317; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), XIII, 450, nr. 7455.

227. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: مَا

رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni'l-Hâris ibni Cez' radıyallahu anh şöyle dedi:

"Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha çok tebessüm eden birini görmedim."[249]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni'l-Hâris ibni Cez' radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **İbnü Lehî'a** (v. 174/790), 123. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebü'l-Mugîre **Ubeydullah ibni Mugîre** es-Sebeî (v. 131/748), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan sözüne güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebü'l-Hâris **Abdullah ibni Hâris ibni Cez'** ez-Zübeydî (v. 86/705), Mısır fethine katılmış, oraya yerleşmiş, Mısırlılar kendisinden hadis rivâyet etmiş ve orada vefât etmiştir. Mısır'da en son vefât eden sahâbî diye bilinen Abdullah ibni Hâris'in rivâyet ettiği hadisler *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de yer almıştır.

Allah ondan râzı olsun.

Bu hadis bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Tirmizî, Menâkıb 10, nr. 3641; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 190-191, nr. 17856, 17865. 17866.

228. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا تَبَسُّمًا.

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِينِي فَيَقُولُ: «أَعِنْدَكِ غَدَاءٌ؟» فَأَقُولُ: لَا، فَيَقُولُ:

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni’l-Hâris radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin gülüşü, tebessüm şeklindeydi.”[250]

İmâm Tirmizî, bu hadisi değerlendirirken, onun, Leys ibni Sa‘d’ın rivâyet ettiği garîb bir hadis olduğunu söylemiştir.

Hadislerin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz’in asıl düşüncesi âhiret olduğu için çoğu zaman hüzünlüydü; fakat onun bu hali tebessüm etmesine engel teşkil etmezdi. Kalben ne kadar mahzûn da olsa, ashâbına karşı hep güler yüzlüydü.

Büyüklerin âdeti böyledir. Üzüntüleri ne kadar derin de olsa, yüzlerinden tebessüm eksik olmaz.

Gülmede Ölçü

Fahr-i Kâinât Efendimiz’in her hareketi gibi gülmesi de ölçülüydü. Güldüğü zaman, kesinlikle kahkahayla gülmezdi. Hz. Âişe radıyallahu anhâ bu konuda şunları söylemiştir:

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ، إِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin küçük dili görünecek şekilde kahkahayla güldüğünü hiç görmedim. O sadece tebessüm ederdi.”[251]

Tebessüm, sessizce gülmektir; gülümsemektir; gülmenin başlangıç safhasıdır. Uykuya göre uyuklamak neyse, gülmeye göre tebessüm de odur. Diğer bir söyleyişle sessiz gülmeye tebessüm, sesli gülmeye kahkaha denir.

Kahkaha ile gülmek insanın vakarını giderdiği için, Peygamber aleyhisselâm gereğinden fazla anlamına da gelen kahkahayla gülmeyi doğru bulmazdı. Çok gülmenin zararını şöyle dile getirirdi:

لَا تُكْثِرُوا الضَّحِكَ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ

“Çok gülmeyiniz; zira çok gülmek kalbi öldürür.”[252]

Nelere Gülerdi?

Resûl-i Ekrem Efendimiz’in nelere güldüğünü, nelere tebessüm ettiğini araştıranlar, onun âhiretle ilgili güzel haberlere çok sevinip güldüğünü; dünya işleriyle ilgili hususlarda ise tebessüm etmekle yetindiğini söylemişlerdir.

Kitabımızın bu bölümünde Peygamber Efendimiz’i güldüren bir kısım olaylar zikredilmektedir. Biz de açıklamakta olduğumuz hadis dolayısıyla, konumuzla ilgili şu üç olayı kısaca hatırlayalım:

***** İnsanların kıtlıktan şikâyet ettiği bir gün yağmur duâsı için açık alana gidildiğinde, Efendimiz’in duâsının ardından yağmur yağmaya başlayınca, kapalı bir yere sığınmak için halkın nasıl koşuştuğunu gördüğünde azı dişleri görününceye kadar gülmüştü.[253]

***** Bir gün Hz. Âişe pişirdiği bulamacı, Resûl-i Ekrem’in en yaşlı eşi Sevde annemizin de tatmasını istemiş, bulamacı sevmeyen Hz. Sevde onu yememiş, Hz. Âişe de yemediği takdirde onu yüzüne bulayacağını söylemiş ve dediğini de yapmıştı. Server-i Enbiyâ Efendimiz mübârek eliyle Sevde annemizi uyararak: “Ne duruyorsun, sen de onun yüzüne sürsene!” buyurmuş, o da söyleneni yapınca Sultân-ı Enbiyâ onların bu haline epeyce gülmüştü.[254]

***** Yine bir gün Peygamber aleyhisselâm Ya’fûr adlı eşeğiyle giderken, çok sevdiği sahâbîsi Muâz ibni Cebel’e rastladı. Ona “Gel Muâz, sen de bin!”

buyurdu. Muâz radıyallahu anh Resûl-i Ekrem'in terkisine binerken ikisi birden yere yuvarlandı. İki Cihan Güneşi bu duruma da çok güldü.[255]

Server-i Enbiyâ Efendimiz en çok da evinde, âilesiyle beraber olduğu zamanlarda gülerdi. Bir defasında Hz. Âişe annemize:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem evinde hanımlarıyla başbaşa kaldığı zaman ne yapardı?" diye sormuşlar, o da şu cevabı vermişti:

"Allah'ın Elçisi, insanların en yumuşak huylusu, en çok iyilik yapanı idi. Onun diğer erkeklerden farkı, âilesiyle beraberken çok gülmesi, çok tebessüm etmesiydi."[256]

Teknik Bir Bilgi

İmâm Tirmizî, bu hadisin senedinin "garîb" olduğunu söylemiştir. Senedin garîb oluşunun sebebi, hadisin 3. râvisi ünlü hadis âlimi Leys ibni Sa'd'ın teferrüd etmesi, yani hadisi sadece onun rivâyet etmesidir. Seneddeki bu durum hadisin sahih ve sağlam olmasına zarar vermez.

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz kahkahayla gülmez, sadece tebessüm ederdi.

2. Hz. Âişe, Resûl-i Ekrem'in küçük dili görünecek şekilde kahkahayla güldüğünü hiç görmediğini söylerdi.

3. Server-i Enbiyâ Efendimiz çok gülünmesini istemez, aşırı derecede gülmenin kalbi öldürdüğünü söylerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Abdullah ibni'l-Hâris radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Ca'fer **Ahmed ibni Hâlid el-Hallâl** el-Bağdâdî (v. 247/861), tebe-i tâbiîn neslinden hadis öğrenen ve rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ile *Sünen-i Nesâî*'de bulunan güvenilir bir râvi ve fakihtir.

2. râvi Ebû Zekeriyyâ **Yahyâ ibni İshâk es-Seylehânî** (v. 210/825), tebe-i tâbiîn neslinden hadis öğrenmiş, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de yer almış ve kendisi de Bağdat'ta yaşamış olan sözüne güvenilir bir hadis hâfızı ve âlimdir.

3. râvi **Leys ibni Sa'd** el-Mısrî (v. 175/791), 13. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Yezîd ibni Ebî Habîb** (v. 128/746), 188. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Hâris** ibni Cez', bir önceki hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Menâkıb 10, nr. 3642.

Buhârî, Tefsîru sûre 46/2, nr. 4828, Edeb 68, nr. 6092; Müslim, İstiskà 16, nr. 899.

İbni Mâce, Zühd 19, nr. 4193; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s.95, nr. 253.

Ebû Dâvûd, Salâtü'l-istiskà 2, nr. 1173.

Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VII, 449, nr. 4476.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 235, nr. 22423.

İshak ibni Râhûye, *Müsned* (Belûşî), II, 434, III, 1008, nr. 1001, 1750.

229. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

بِسْمِ اللهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

وَسَلَّمَ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ.

Ebû Zer radıyallahu anhın söylediğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ben, Cennet’e ilk önce girecek kimseyi de, Cehennem’den en son çıkacak kimseyi de çok iyi biliyorum. Şöyle ki kıyâmet gününde bir kimse hesap yerine getirilir. Meleklere:

‘Ona küçük günahlarını birer birer gösterin!’ denir. Ama bu arada büyük günahları gizlenir! Melekler de o kimseye:

‘Sen falan gün falan yerde ve falan saatte şu şu günahları, filan gün filan yerde ve filan saatte de şu şu günahları yaptın.’ derler.

O kimse yaptıklarını hatırlar, onları inkâr etmez, hepsini kabul eder. ‘Küçük günahlarım birer birer soruldu, ya büyük günahlarım da ortaya dökülecek olursa ben ne yaparım?’, diye korkmaya başlar.

Allah Teâlâ meleklere:

‘Ona, yaptığı her bir kötülüğe karşılık bir sevap verin!’ diye emreder.

Hiç ummadığı bu mükâfat karşısında hudutsuz bir sevince kapılan adam:

‘Yâ Rabbî! Benim yaptığım daha başka günahlar da var, ama onları burada göremiyorum.’ der.

Bunları anlattıktan sonra Ebû Zer radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, adamın bu halini naklederken, azı dişleri görününceye kadar güldüğünü gördüm.”[257]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin ilk cümlesinde Resûl-i Kibriyâ Efendimiz’in “Ben Cennet’e ilk önce girecek kimseyi biliyorum.” buyurduğunu görüyoruz. Kitabımızın bir başka nüshasında bu ifâde yerine “Ben Cennet’e en son girecek kimseyi biliyorum.” ifâdesi geçmektedir. Zaten sahih hadislerden bildiğimize göre Cennet’e ilk girecek kimse Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemdir.

Hz. Ebû Bekir’in Üstün Yeri

Konumuza açıklık getiren ve bizi sevindirecek olan bir hadîs-i şerîfi burada hatırlayalım. Fahr-i Cihân Efendimiz bir gün:

“Cebrâil yanıma geldi, elimden tuttu ve ümmetimin gireceği Cennet kapısını bana gösterdi.” buyurunca Hz. Ebû Bekir:

“Yâ Resûlallah! O sırada yanında olmayı ve ümmetinin gireceği Cennet’in kapısını görmeyi çok isterdim.” dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurdu:

أَمَا إِنَّكَ يَا أَبَا بَكْرٍ أَوَّلُ مَنْ

أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ

“Ey Ebû Bekir! Şunu iyi bil ki, ümmetimden Cennet’e ilk girecek olan sensin!”[258]

Hadisimizin devamında Efendimiz aleyhisselâm “Cehennem’den en son çıkacak kimseyi de bildiğini” söylüyor. 232 numaralı hadisimiz Cehennem’den en son çıkan şahısla ilgili olduğu için, bu sözün açıklamasını oraya bırakalım.

Burada şu kadarını söyleyelim ki, Peygamber Efendimiz bu hadisinde: “Ben, Cennet’e ilk önce girecek kimseyi de, Cehennem’den en son çıkacak kimseyi de çok iyi biliyorum.” ifâdesiyle, Cehennem’den çıkan günahkârlar içinde Cennet’e ilk girecek Müslüman’dan söz etmektedir.

Önce Küçük Günahların Hesabı

Hadisimizde kıyâmet gününde hesap yerine getirilen, büyük günahları gizlenip kendisine sadece küçük günahları gösterilen bir kişiden söz ediliyor. Ona bu günahları hangi yılın hangi ayında, hangi haftanın hangi gününde ve saatinde ve nerede yaptığı kendisine gösterilecek. Günahlarını kendisine gösterme işinin amel defteri üzerinde mi yapılacağını, yoksa filme alınır gibi kaydedildiği için film seyreder gibi mi gösterileceğini elbette bilemiyoruz. Rivâyetlerde bu konuda bir ayrıntı bulunmamaktadır.

Hesaba çekilen adamın asıl korkusu büyük günahlarıdır. Onların hesabını nasıl vereceğini düşünerek dehşete kapılacak. Küçük günahlarım üzerinde bu kadar dururlarsa, sıra büyük günahlarıma gelince ben yapacağım diye korkacak. Bu sebeple küçük günahlarını daha rahat bir şekilde itiraf edecek.

“Benim Büyük Günahlarım da Var!”

Allah Teâlâ meleklerine:

“Kulumun yaptığı her bir kötülüğe karşılık bir sevap verin!” diye emredecek. Hesaba çekilen bu kimsenin, günahlarına tövbe ettiği için mi, yoksa çok ibadet ettiği için mi veya bir başka sebeple mi böyle bir lütfa nâil olduğunu bilemiyoruz. Ancak şu âyet-i kerîme, meseleye açıklık getirmektedir:

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللهُ

سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ، وَكَانَ اللهُ غَفُورًا رَحِيمًا

“Tövbe edip iman eden ve sâlih amel yapanlara gelince, Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirecektir. Allah çok bağışlayıcı ve engin

merhamet sahibidir."[259]

Yaptığı her bir kötülüğe karşılık kendisine bir sevap verildiğini gören, ummadığı bir ilâhî ihsânla karşılaşan adam büyük bir şaşkınlığa kapılacak ve:

'Yâ Rabbî! Ben daha büyük günahlar işlemiştim; ama onları burada göremiyorum.' diyecek."

Adamın Sözleri Resûl-i Ekrem'i Güldürdü

Günahkâr adam, büyük günahlarının hesabını nasıl vereceğini düşünerek tir tir titriyordu. Hayal bile edemediği bir hesapla karşılaşınca şaşırıp kaldı. Bu defa daha çok sevap kazanma hırsına kapıldı. Büyük günahlarının ortaya dökülmesini göze alarak: "Ben daha büyük günahlar işlemiştim; ama onları burada göremiyorum." deyiverdi.

Bu hadîs-i şerîfi nakleden Ebû Zer el-Gıfârî radıyallahu anhın anlattığına göre Server-i Enbiyâ Efendimiz, adamın bu haline, azı dişleri görününceye kadar güldü.

Bu hadîs-i şerîf, Fahr-i Kâinât Efendimiz'in kıyâmetin hâlini, cennet ve cehennemliklerin ahvâlini çok iyi bildiğini göstermektedir. Hadisimizi açıklarken de gördüğümüz üzere, İki Cihan Güneşi Efendimiz'i bu konularda Cebrâil aleyhisselâm bilgilendiriyordu.

İmâm Tirmizî, Cenâb-ı Hakk'ın âhirette kullarına ikrâm edeceği lütuflar karşısında şaşkınlık yaşayanların haline Resûl-i Ekrem Efendimiz'in nasıl güldüğünü anlatmak için bu hadîs-i şerîfi bu bahse almıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hadisimiz bize, Allah Teâlâ'nın kuluna olan muhabbetini, onu sevindirmek için ne güzel vesileler icad ettiğini göstermektedir.

2. Bu eşsiz sevgi ve alâka, bizi yüce Rabbimiz'e daha çok yönelmeye, O'nun rahmetini kazanmak için daha çok gayret göstermeye sevketmelidir.

3. Hadislerin Kur'ân-ı Kerîm'in tefsiri olduğunu biliyoruz. Bu hadîs-i şerîf, günahlarına tövbe ederek bütün kalbiyle iman eden kulların "kötülüklerinin iyiliklere çevrileceğini" müjdeleyen âyet-i kerîmeyi[260] pek güzel tefsir etmektedir.

4. Burada insanoğlunun zaaflarından biri sergilenmektedir. İnsanın ilâhî lütfa nâil olduğunu, günahlara sevap verildiğini görünce,

başlangıçta hesabından korktuğu büyük günahlarının bile ortaya dökülmesine aldırış etmediği gösterilmektedir.

5. Peygamberlik hayatı boyunca ümmetinin âhiretteki hâlini düşünerek gözyaşı döken Efendimiz'in, onlardan birinin ilâhî lütfa nâil olarak kurtulduğunu anlatırken ne kadar çok sevindiğini ve bu duruma azı dişleri görününceye kadar güldüğünü görmekteyiz; sallallahu aleyhi ve sellem.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Zer radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Ammâr **Hüseyin ibni Hureys** el-Huzâî (v. 244/858), 21. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî'** bin Cerrâh (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **A'meş** (v. 148-765), 209. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Ümeyye **Ma'rûr ibni Süveyd** el-Esedî (v. 80/699'lı yıllar), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir âlimdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Zer** Cündeb ibni Cünâde el-Gıfârî (v. 32/653), ilk Müslümanlardan biridir. Onun ilk Müslümanlar arasında dördüncü veya beşinci sırada olduğu söylenir. İslâmiyet'in ilk günlerinde Mekke'ye geldi, Fahr-i Âlem Efendimiz'in emriyle kabilesine geri döndü ve onun oradaki gayretleriyle Gıfâr kabilesinin yarısı Müslüman oldu.

Ebû Zer, Hendek Savaşı'ndan sonra Medine'ye hicret etti ve Ehl-i Suffe ile birlikte yaşamaya başladı. Peygamber Efendimiz'in sağmal develerine çobanlık ederdi.

Resûl-i Ekrem'in vefâtından sonra fetih hareketlerine katıldı. Zengin Müslümanların mallarını fakirlere sarfetmemesine karşı çıktı. Halife Hz. Osmân, onu Medine'ye çağırdı ve bu konudaki fikirlerinden vazgeçmesini söyledi; vazgeçmediğini görünce de, onun bir zamanlar Peygamber Efendimiz'in develerini otlattığı Medine yakınlarındaki Rebeze'de yaşamasını istedi. Ebû Zer, daha sonraları orada vefât etti.

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Îmân 313, nr. 190; Tirmizî, Cehennem 10, nr. 2596.

Ebû Dâvûd, Sünnet 8, nr. 4652.

Furkàn 25/70.

Furkàn 25/70.

230. Hadis

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْذُ أَسْلَمْتُ وَلَا رَآنِي إِلَّا ضَحِكَ.

Ashâb-ı kirâmdan Cerîr ibni Abdillah radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Müslüman olduğumdan beri huzûruna girmek istediğimde bana hiç engel olmadı, beni her gördüğünde de mutlaka gülümserdi.”[261]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Cerîr ibni Abdillah radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Amr **Muâviye bin Amr** el-Ezdî (v. 214/829), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hadis hâfızıdır.

3. râvi Ebü’s-Salt **Zâide bin Kudâme** es-Sekafî (v. 160/777), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis âlimi ve hadis hâfızıdır. Devrinin en ünlü muhaddislerinden biridir. **Kaderi inkâr edenlere, sünneti yaşamayanlara ve bid’atçi diye bilinenlere hadis rivâyet etmezdi.**

4. râvi **Beyân** ibni Bişr;

5. râvi **Kays ibni Ebî Hâzim** (v. 90/709 civârı) ve;

Hadisimizin sahâbî râvisi **Cerîr ibni Abdillah** (v. 51/671) 222. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Buhârî, Cihâd 162, nr. 3035, Menâkıbü’l-ensâr 21, nr. 3822, 6089, Edeb 68, nr. 6089; Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 134, nr. 2475.

231. Hadis

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسٍ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَا رَآنِي مُنْذُ أَسْلَمْتُ إِلَّا تَبَسَّمَ.

Yine Cerîr ibni Abdillah radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Müslüman olduğum günden itibaren huzûruna girmek istediğim hiçbir zaman bana engel olmamış; ayrıca o günden beri beni her gördüğünde mutlaka tebessüm etmiştir.”[262]

Hadislerin Açıklaması

Cerîr ibni Abdillah radıyallahu anh, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in vefâtından kırk gün önce Müslüman oldu. Allah’ın Elçisi o günden sonra, Cerîr huzûruna girmek istediğinde kendisine hiç engel olmadı. Hattâ Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer gibi yakın sahâbîlerinin kendisini ziyâret ettiği özel zamanlarda bile Cerîr’in yanına gelmesine izin verdi. Ayrıca Allah’ın Elçisi, onda gördüğü iyi haller sebebiyle kendisini hep güler yüzle karşıladı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz’in Hz. Cerîr’i her gördüğünde tebessüm buyurmasının sebebi, muhtemelen onun güzel yüzünün, kendisine Cenâb-ı Hakk’ın kudretini hatırlatmasıdır. Zira Hz. Ömer’in “Bu ümmetin Yûsuf’u” diye medhettiği üzere, Cerîr ibni Abdillah çok güzel yüzlü bir kimseydi.

230 ve 231. hadisler, senedlerinin farklı oluşu dışında hemen hemen birbirinin aynıdır. Yalnız bir önceki hadiste “Beni her gördüğünde mutlaka gülümserdi.” ifâdesi bu hadiste “Beni her gördüğünde mutlaka tebessüm etmiştir.” şeklindedir.

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz tebessümünü ashâb-ı kirâmından esirgemezdi.

2. Allah’ın Resûlü, iyi hallerini görüp kendisinden hoşnut olduğu kimselere özel ilgi gösterirdi.

3. Hadisimizden, sevdiklerimizi gördüğümüz zaman, onlara sevgi ve muhabbetimizi, kendilerine tebessüm ederek göstermemiz gerektiğini de öğreniyoruz.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Cerîr ibni Abdillah radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muâviye bin Amr** (v. 214/829), bir önceki hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Zâide bin Kudâme** (v. 160/777), bir önceki hadiste tanıtıldı.

4. râvi **İsmâil ibni Ebî Hâlid** (v. 146/763), 161. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Kays ibni Ebî Hâzim** (v. 90/709 civârı) ve;

Hadisimizin sahâbî râvisi **Cerîr ibni Abdillah** (v. 51/671), 222. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Cihâd 162, nr. 3035, Menâkıbü’l-ensâr 21, nr. 3822, 6089, Edeb 68, nr. 6089; Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 134, nr. 2475.

232. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

عَبِيدَةَ السَّلْمَانِيِّ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ.

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söyledi:

“Ben, Cehennem’den en son çıkacak günahkâr mü’mini biliyorum. Bu kişi Cehennem’den emekleyerek, sürünerek çıkar. Melekler ona:

‘Haydi git, Cennet’e gir!’ derler.

Adam Cennet’e girmek üzere gider; fakat herkesin orada yerini tuttuğunu, kendisine yer kalmadığını zanneder ve geri dönüp Allah Teâlâ’nın huzûruna

gelir ve:

‘Yâ Rabbî! Cennet’e girmemi buyurdun, ama orada herkes yerini almış, bana yer kalmamış’ der. Ona:

‘Sen, Cennet’i dünya hayatıyla mı kıyaslıyorsun?’ diye sorulur. O da:

‘Evet yâ Rabbî!’ der. Bunun üzerine ona:

‘Haydi, aklından, hayalinden ne geçiyorsa iste!’ buyurulur. Adam aklına, hayaline gelen şeyleri bir bir sayıp döker.

O zaman ona:

‘Sana istediğin şeylerin hepsi verilecek, ayrıca dünyanın on misli senin olacak.’ buyurulur.

Bu lütuflar karşısında büyük bir şaşkınlığa kapılan adam:

‘Yâ Rabbî! Sen kâinâtın hükümdarı olduğun halde benimle alay mı ediyorsun? der.’”

Hadisin râvisi İbni Mes’ûd şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, adamın bu sözlerini ve halini bize naklederken o kadar güldü ki, ben onun azı dişlerini gördüm.[263]

Hadisin Açıklaması

Server-i Enbiyâ Efendimiz bu hadîs-i şerîfte Cehennem’den en son çıkacak günahkâr Müslümanın halini tasvir etmektedir. Müslüman olmasına rağmen dünyada etmediği kalmayan o günahkâr, Cehennem’e atılacak, orada cezasını çekecek ve günahlarından temizlenmiş olarak Cehennem’den çıkıp Cennet’e girecektir.

Şimdi bu olayı daha geniş bir şekilde tasvir eden *Sahîh-i Müslim*’deki hadîs-i şerîfi esas alalım ve bu zâtın Cehennem’den çıktıktan sonra yaşadığı olayları görelim:

En Bahtiyâr Benim

Bu günahkâr Müslüman, cezası dolunca kâh yürüyerek kâh yüzüstü düşerek ve yüzünü ateş yalayarak Cehennem’den çıkacak. O korkunç azaplardan kurtulduğuna çok sevinecek. Geri dönüp bakacak ve Cehennem’e:

“Beni senden kurtaran Allah yücelerden yücedir. Yemin ederim ki Allah, gelmiş geçmiş insanlardan hiç kimseye vermediğini bana verdi.” diyecek. Kendisinin Cehennem’den en son çıkan kimse olduğunu bilmediği için, en acı şekilde tattığı azaptan kurtulmanın aşırı sevinciyle en bahtiyâr adamın kendisi olduğunu zannedecek.

Uzaktaki Ağaç

Derken ileride bir ağaç görecek; yürümekte zorluk çektiği için o ağacın altına götürülmesini isteyecek.

Allah Teâlâ ona: “Senin bu isteğin yerine getirilirse daha başka şeyler de istersin.” buyuracak. O da başka bir şey istemeyeceğine dair kesin söz verecek.

Fakat daha sonra, çok daha güzel bir ağaç görecek ve onun altına da gitmeyi isteyecek.

Allah Teâlâ ile aralarında yine buna benzer bir konuşma geçecek; o adam yine başka bir şey istemeyeceğine dair söz verecek.

Cennet’ten Gelen Sesler

Bir süre sonra ileride daha güzel bir ağaç görecek ve onun altında da dinlenmek isteyecek. Bu isteği de yerine getirilecek. Bu üçüncü ağaç, Cennet kapısının yakınında bulunacak. Bu defa cennetliklerin şen şakrak sesleri onu iyice tahrik edecek ve daha fazla sabredemeyip:

“Yâ Rabbi! Ne olur beni Cennet’e koy!” diye yalvaracak. Cenâb-ı Mevlâ ona:

“Acaba sana Cennet’te dünya kadar, hattâ bir o kadar daha yer versem, bu tükenmeyen isteklerin son bulur mu?” diye soracak ve sonunda ona hadisimizde de geçtiği üzere; “Haydi git, Cennet’e gir!” denilecek.

Bana Yer Kalmamış!

Adam Cennet’ten içeri girince, her yerin tutulduğunu, kendisine bir yer kalmadığını zannedecek ve geri dönüp Allah Teâlâ’nın huzûruna gelecek ve :

‘Yâ Rabbî! Cennet’e girmemi buyurdun, ama orada herkes yerini almış, bana yer kalmamış’ diyecek. Ona:

Cennet’teki yer ve zamanı, dünya ile kıyaslamanın doğru olmadığı hatırlatılacak ve aklına ne geliyorsa isteyebileceği ve her istediğinin kendisine verileceği söylenecek. O da sahip olmayı arzu ettiği bağları, bahçeleri, köşkleri, sarayları, ovaları, ırmakları, ağaçları, yiyecek ve içecekleri ve daha başka arzu ve isteklerini, velhâsıl bütün hayallerini bir bir sayıp dökecek.

Benimle Alay mı Ediyorsun, Yâ Rabbî!

İsteklerini belirten adama:

"Sana istediklerinin hepsi verilecek, ayrıca dünyadakilerin on misli fazlasıyla istediğin şeyler senin olacak." denecek.

Diğer bir rivâyete göre ona "Cennet'te senin dünya kadar ve dünyanın on misli büyüklüğünde yerin var." denecek.

Bu baş döndürücü bilgilendirme karşısında şaşkına dönen adam, kendisiyle Allah Teâlâ'nın alay ettiğini zannedip:

"Yâ Rabbî! Sen kâinâtın sahibi ve hükümdarı iken benimle alay mı ediyorsun?" diyecek.

Belli ki bu adam, hiç ummadığı şekilde karşılaştığı bu ilâhî lütuf karşısında, şuurunu kaybedecek, ne söylediğini bilemeyecek.

Devesini Yitiren Adam

Hayal bile edemediği bu muazzam lütuf karşısında olmadık şeyler söyleyen adamın hali, yine Peygamber Efendimiz'in anlattığı bir başka olayı hatıra getiriyor:

Adamın biri devesine binerek çölü geçmek üzere uzun bir yolculuğa çıkar. Yiyeceğini, içeceğini de bu deveye yükler. Çölde bir ağacın altında dinlenirken devesini kaybeder. O ıssız yerde ölümü beklerken devesini yanıbaşında görünce, hadisimizdeki adam gibi aşırı sevincinden dolayı, Allah'a şükretmeye çalışırken: "Allahım!" der. "Sen benim kulumsun; ben de Senin Rabbinim."[264]

Hadisimizin konuyla ilgisini, bu hadisin râvisi Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh hadisin sonunda açıklıyor. Onun verdiği bilgiye göre Peygamber Efendimiz, Cennet'e en son girecek bu adamın: "Yâ Rabbî! Sen kâinâtın sahibi ve hükümdarı iken benimle alay mı ediyorsun?" dedikten sonra tatlı tatlı gülmeye başladı; o kadar güldü ki, onun mübârek azı dişleri bile göründü.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Bir mü'min ne kadar günahkâr da olsa, cezasını çektikten sonra Cehennem'den çıkacaktır.

2. Emekleyerek de olsa Cehennem'den çıkan mü'min artık temizlenmiş, günahlarından arınmıştır. Allah Teâlâ temiz kulunun kendisinden bir şeyler istemesinden memnun olur ve ona istediklerini lütfeder.

3. Kâinâtın Rabbi kulunu sevindirmekten de hoşnut olur. Cehennem'den en son çıkan adama: "Haydi, aklından, hayalinden ne geçiyorsa iste!" buyurması, ardından da ona: "Sana istediğin şeylerin hepsi verilecek, ayrıca dünyanın on misli senin olacak!" buyurması ve böylece onu, şuurunu kaybedecek derecede sevindirmesi bunu göstermektedir.

4. Burada Peygamber Efendimiz'in, ümmetinden bir ferdin Cehennem'den kurtulmasına, ardından büyük nimetlere kavuşmasına ne kadar çok sevindiğini de görüyoruz. Sallallahu aleyhi ve sellem.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Hennâd ibni Serî** (v. 243/857), 10. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Muâviye** Muhammed ibni Hâzim es-Sa'dî (v. 194/810), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvi, Kûfeli âmâ bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

3. râvi **A'meş** lakabıyla bilinen Süleyman ibni Mihrân el-Kûfî (v. 148-765), 209. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **İbrâhim** ibni Yezîd en-Nehaî (v. 96/714), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvi; kırâat, tefsir ve fıkıh alanlarında söz sahibi olan bir âlimdir. "Fakîhü'l-Irâk" diye meşhurdur. Son derece mütevâzi olan ve çok ibâdet etmesiyle bilinen İbrâhim en-Nehaî, gün aşırı oruç tutardı.

5. râvi Ebû Amr **Abîde** bin Amr es-Selmânî (v. 72/691), rivâyetlerine güvenilen Kûfeli meşhur bir fakih tâbiîdir. Mekke'nin fethedildiği yıl Yemen'de Müslüman oldu, ancak Seyyid-i Kâinât Efendimiz'i görme bahtiyârlığına eremedi.

Buhârî, Rikak 51, nr. 6571, Tevhîd 36, nr. 7511; Müslim, Îmân 308, nr. 186.

Müslim, Tevbe 7, nr. 2747.

233. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَأُتِيَ بِجَنْبٍ مَشْوِيٍّ، ثُمَّ أَخَذَ

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَغْفِرُ الذُّنُوبَ أَحَدٌ غَيْرُهُ».

Tâbiîn âlimlerinden Ali bin Rebîa şöyle dedi:

Ben Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anh’ın yanındayken, binmesi için ona bir binek hayvanı getirmişlerdi. Ayağını üzengiye koyarken “Bismillah”

dedi. Bineğin üzerine yerleşip doğrulunca “Elhamdülillah” dedi; ardından da:

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا

لَمُنْقَلِبُونَ

“Bunu bizim hizmetimize veren Allah her türlü kusurdan ve ortaktan münezzehtir. Yoksa bizim buna gücümüz yetmezdi. Sonunda hepimiz Rabbimize döneceğiz” âyetini okudu.[265]

Ardından üç defa “elhamdülillah”, üç defa da “Allahu ekber” dedikten sonra:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Ey Rabbim, Seni her türlü kusurdan ve ortaktan tenzîh ederim. Ben kendime zulmettim, beni bağışla. Çünkü Senden başka günahı bağışlayacak kimse yoktur.” diye duâ etti, sonra da güldü. Bunun üzerine:

“Ey mü’minlerin emîri! Niçin güldün?” diye sordum. O da şu cevabı verdi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin benim yaptığım gibi yaptıktan sonra güldüğünü görmüş ve ‘Niçin güldün ey Allah’ın Resülü?’ diye sormuştum. O da şöyle buyurmuştu:

“Şüphe yok ki senin Rabbin şöyle duâ eden kulundan hoşnut olduğu için güldüm:

رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ غَيْرُكَ

‘Allahım günahlarımı bağışla! Çünkü günahları Sen’den başka bağışlayacak kimse yoktur.’”[266]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîften bir sünnet-i seniyyeyi daha öğreniyoruz: Herhangi bir bineğe veya otomobile binerken önce **“bismillah”** diyeceğiz.

Sonra hem bu nimeti bize verdiği hem de ona binme gücünü ihsan ettiği için **“elhamdülillah”** diyerek Cenâb-ı Hakk’a hamd ü senâ edeceğiz.

Ardından da: “Bunu bizim hizmetimize veren Allah her türlü kusurdan ve ortaktan münezzehtir. Yoksa bizim buna gücümüz yetmezdi. Sonunda hepimiz Rabbimize döneceğiz”[267] âyetini okuyarak bize verilen bu nimetin çok büyük bir bağış olduğunu, böyle bir ihsânı Allah Teâlâ’dan başka hiçbir varlığın veremeyeceğini bildiğimizi söyleyeceğiz.

Bundan sonra yine Server-i Enbiyâ Efendimiz’in yaptığı gibi üç defa **“elhamdülillah”**, üç defa da **“Allahu ekber”** diyerek Âlemlerin Rabbine bize verdiği nimetlerden dolayı minnetimizi ve şükrümüzü tekrar tekrar dile getireceğiz. Ardından da şöyle duâ edeceğiz:

“Ey Rabbim, seni her türlü kusurdan ve ortaktan tenzîh ederim. Ben kendime zulmettim, beni bağışla. Çünkü senden başka günahı bağışlayacak kimse yoktur.”

Besmele ve hamdeleden sonra (سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هٰذَا) diye okunan duâ bir âyet-i kerîmedir. Üç hamdele, üç tekbîrden sonra (ظَلَمْتُ نَفْسِي سُبْحَانَكَ إِنِّي) diye okunan duâ ise Fahr-i Âlem Efendimiz’in bir hadîs-i şerîfidir.

Hadisimizde Nebiyy-i Ekrem Efendimiz’in ümmetine olan sevgisinin bir ifâdesini daha görüyoruz:

Bir kulun “Allahım günahlarımı bağışla! Çünkü günahları Sen’den başka bağışlayacak kimse yoktur.” diye duâ edip yalvarmasının Allah Teâlâ’yı memnun edeceğini bildiriyor. Ümmetine böyle bir güzelliği haber vermenin sevinciyle de gülüyor.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İnsan, Rabbi’ni daima hatırlamalı, O’nu her fırsatta zikretmeli ve O’na şükretmelidir.

2. Kendisini bir yerden bir yere ulaştıran bir vâsıtaya binerken “bismillah” demeli, yerine oturunca da “elhamdülillâh” demelidir.

3. Ardından da **“Bunu bizim hizmetimize veren Allah her türlü kusurdan ve ortaktan münezzehtir.”** diye başlayan âyeti okumalıdır. Âyetin metnini okuyabiliyorsa onu, değilse tercümesini okumalıdır.

4. Daha sonra üç defa “elhamdülillah”, üç defa da “Allahu ekber” dedikten sonra, Peygamber Efendimiz’in öğrettiği: “Ey Rabbim, Seni her türlü kusurdan ve ortaktan tenzîh ederim. Ben kendime zulmettim,

beni bağışla. Çünkü Senden başka günahı bağışlayacak kimse yoktur." duâsının Arapça metnini, onu bilmiyorsa tercümesini okumalıdır.

5. Burada, Hz. Ali'nin şahsında ashâb-ı kirâma olan şükran borcumuzu bir kere daha hatırlayalım. Onlar, Peygamber aleyhisselâmdan öğrendikleri böyle güzellikleri önce yaşamışlar, sonra da bize haber vermişlerdir. Allah onlardan râzı olsun.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebü'l-Ahvas** Sellâm ibni Süleym (v. 179/795), 34. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ebû İshak es-Sebîʼî** (v. 127/745), 34. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebü'l-Mugîre **Ali bin Rebîa** el-Vâlibî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvi ve hadis âlimidir.

Zuhruf 43/13-14.

Ebû Dâvûd, Cihâd 74, nr. 2602; Tirmizî, Daavât 47, nr. 3446.

Zuhruf 43/13-14.

234. Hadis

قَالَ أَبُو عِيسَى: وَجَابِرٌ هٰذَا: هُوَ جَابِرُ بْنُ طَارِقٍ، وَيُقَالُ: ابْنُ أَبِي طَارِقٍ، وَهُوَ

ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ قَالَ:

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

«نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ»، فَنَاوَلْتُهُ، ثُمَّ قَالَ: «نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ» فَقُلْتُ: يَا

مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

Aşere-i Mübeşşere’den Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anh şöyle dedi:

“Hendek Savaşı’nın yapıldığı gün Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin azı dişleri görününceye kadar güldüğünü gördüm.”

Bu hadisi Sa‘d ibni Ebî Vakkàs’tan rivâyet eden oğlu Âmir şöyle dedi:

“Babama ‘Resûlullah Efendimiz’in böyle gülmesinin sebebi neydi?’ diye sorduğumda şu cevabı verdi:

“Düşman saflarında elinde kalkan olan bir müşrik vardı. Ben de iyi ok atardım. Kendisine okları fırlattıkça, kalkanını kâh sağına kâh soluna tutarak yüzünü koruyordu. Ok torbamdan bir ok çıkarıp yaya yerleştirdim. Adamın, başını kalkanın altından dışarı çıkarmasını bekledim; çıkarınca da oku fırlattım. Ok adamın tam alnına isâbet etti ve sırtüstü devrildi, ayakları yukarı dikildi. İşte o zaman adamın bu gülünç hâlini gören Resûl-i Ekrem Efendimiz azı dişleri görününceye kadar güldü.”

Sa‘d ibni Ebî Vakkàs’ın oğlu Âmir şöyle dedi:

Babama, “Resûl-i Ekrem’i bu kadar güldüren şey neydi?” diye sorduğumda şöyle dedi:

“Benim o adama yaptığım işten dolayı güldü.”[268]

Hadisin Açıklaması

Sa‘d ibni Ebî Vakkàs’ın ok atıp vurduğu adam, bir İslâm ve Peygamber düşmanıydı. Kalkanını yüzüne siper ederek hem kendini korumaya çalışıyor hem de Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme ve Müslümanlara küfrediyordu.

Sa‘d O Adamı Nasıl Devirdi?

Sahîh-i Müslim’deki rivâyette bu olayın Hendek Savaşı’ında değil, Uhud Savaşı’nda meydana geldiği belirtilmekte ve Sa‘d ibni Ebî Vakkàs şöyle demektedir:

“O gün kâfirlerden biri, Müslümanların canını yakmıştı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz bana: ‘At! Anam babam sana fedâ olsun’ buyurdu. Adama ucunda demir bulunmayan bir ok attım ve böğründen vurdum. Adam yere düştü ve avret yerleri açıldı. Bunu gören Resûl-i Ekrem Efendimiz azı dişleri görününceye kadar güldü.”[269]

Resûl-i Ekrem Neye Güldü?

Sa‘d ibni Ebî Vakkàs bu olayı anlatınca, oğlu Âmir bir husûsu merak etti ve babasına:

“Resûl-i Ekrem’i bu kadar güldüren neydi?” diye sordu.

Âmir’in asıl öğrenmek istediği şuydu: Acaba Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem o kâfirin ölmesine mi, yoksa mahrem yerlerinin açılıp rezil olmasına mı gülmüştü?

Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anh, savaşta öldürülen düşman askerinin mahrem yerlerine bakmanın haram olduğunu biliyordu. Onun için de Peygamber aleyhisselâmın, Müslümanlara ağır hakaretler eden o İslâm düşmanının bu şekildeki ölümüne sevindiğini söyledi.

Sa‘d ibni Ebî Vakkàs, İslâm ve Peygamber düşmanı olan o şahsın sarfettiği çirkin sözleri tekrarlamak istememiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Kâfirler, hem Peygamber Efendimiz’e hem de İslâm dinine sözleriyle, şiirleriyle ağır hakaret ederlerdi. Onların bu tutumu Allah’ın Elçisini çok üzerdi.

2. Bu kâfirlerden biri, sözü geçen savaşta hakaretlerine devam ediyordu. Kendisini 215. hadiste tanıttığımız ve Resûl-i Ekrem’in “Benim dayım.” diye iltifat ettiğini söylediğimiz çok iyi ok atmasıyla bilinen Sa‘d ibni Vakkàs, bu kâfiri alnından vurup sırtüstü devirince, Resûlullah Efendimiz o şımarık kâfirin gülünç haline çok sevindi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Sa‘d ibni Ebî Vakkās radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Abdillâh el-Ensârî** (v. 215/830), 91. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Avn **Abdullah ibni Avn** ibni Ertabân el-Müzenî (v. 151/768), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızı, fakih ve kırâat âlimiydi. Dini güzel yaşayışıyla insanlara örnek olan bir İslâm âlimiydi. Kur’an okumayı, sünnete sarılmayı ve insanlara zarar vermemeyi tavsiye ederdi. Kendisi de kimseye kızmazdı; biri onu kızdıracak bir şey yaparsa ona “Allah hayrını versin.” derdi.

Talebesi Hârice bin Mus’ab, onun yanında yirmi dört yıl kaldığını, meleklerin onun herhangi bir hatasını yazmış olacağına ihtimal vermediğini söylerdi.

Bir defasında annesi ona seslenmiş, annesine cevap verirken sesi biraz yüksek çıkmıştı. Hatasını anlamış ve kendini affettirmek ümidiyle iki köle âzat etmişti. Peygamber Efendimiz’i rüyâsında görmeyi çok isterdi. Bu saâdete ölümünden az bir süre önce nâil olduğu için pek sevinirdi.

Hadis rivâyet ederken bir kelime noksan veya bir kelime fazla rivâyet ederim diye korkup titrer, onun bu hâlini görenler kendisine acırdı.

4. râvi **Muhammed ibni Muhammed ibni’l-Esved** ez-Zührî el-Kureşî, Sa‘d ibni Ebî Vakkās radıyallahu anhın kızından torunu olup hakkında yeterli bilgi yoktur.

5. râvi ***Âmir ibni Sa‘d*** ez-Zührî (v. 104/722), hadisimizin sahâbî râvisi Sa‘d ibni Ebî Vakkās’ın oğlu olup rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Medineli güvenilir bir râvi ve âlimdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû İshâk **Sa'd ibni Ebî Vakkās** radıyallahu anh (v. 55/675) ise 215. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 186, nr. 1620.

Müslim, Fezâilü's-sahâbe 42. nr. 2412.

OTUZ ALTINCI BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN NASIL ŞAKA YAPTIĞI

235. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ أَبِي حَاتِمٍ فِي كِتَابِ الْجَرْحِ وَالتَّعْدِيلِ:

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin kendisine “İki kulaklı” diye takıldığını söyledi.[270]

Tirmizî’nin hocası Mahmûd ibni Gaylân, hocası olan ünlü hadis âlimi Ebû Üsâme’nin şöyle dediğini söylemiştir:

“Resûlullah, Enes’e şaka yapmak maksadıyla ‘iki kulaklı’ derdi.”

Hadisin Açıklaması

Mizah, birini incitmeden onunla şakalaşmak demektir. Bu sebeple mizah alay etmekten farklı bir şeydir. Çünkü biriyle alay etmek incitici bir davranıştır. Biriyle alay etmek, onu horlamak, ona hakaret etmek anlamı taşır.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, ashâb-ı kirâmın gönüllerini hoş etmek, onların daha çok sevinmelerini sağlamak için zaman zaman kendilerine şaka yapardı. Bu sebeple herkes Peygamber aleyhisselâmı kendisine daha yakın hisseder ve onun kendisini herkesten çok sevdiğini düşünürdü.

“İncitecek Şaka Yapma!”

Mizahın azı ve kararında olanı normal görülmüş, aşırısı yasaklanmıştır. Nitekim Fahr-i Âlem Efendimiz bize şöyle buyurmuştur:

لَا تُمَارِ أَخَاكَ وَلَا تُمَازِحْهُ

“Din kardeşinle tartışma, onu incitecek şaka yapma!”[271]

Bazı sahâbîler Peygamber Efendimiz’in şakalaşmasına hayret eder ve ona:

يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّكَ تُدَاعِبُنَا

“Yâ Resûlallah! Sen bizimle şakalaşıyorsun” derlerdi. Allah’ın Elçisi de onlara:

إِنِّي لَا أَقُولُ إِلَّا حَقًّا

“Ama ben, şakalaşırken bile doğruyu söylerim.” buyururdu.[272]

Ağır Şakanın Zararı

Peygamber Efendimiz’in şakaları, karşısındakini inciten türde değil, aksine gönlünü hoş eden ve arada bir yapılan şakalardı.

Yapılması sakıncalı olan şakalar, ölçüsüz, aşırı derecede mizah unsuru taşır. Çok gülmeye, dolayısıyla kalbin katılaşmasına yol açar; Allah’ı zikretmeye, dinî görevleri yerine getirmeye engel olur.

Ağır şakalar, kendisine şaka yapılan kimsenin incinmesine, kırılmasına yol açar.”[273]

“İki Kulaklı” Ne Demek?

Hadisimizin râvilerinden Ebû Üsâme, Resûlullah Efendimiz’in Enes’e ‘iki kulaklı’ derken ona şaka yaptığını söylemişti.

Bazı âlimler “iki kulaklı” sözünü daha farklı yorumlamışlardır. Onlara göre Server-i Enbiyâ Efendimiz Enes’e “iki kulaklı” derken ona şaka yapmamış; bu sözüyle onu, “Allah sana iki kulak vermiş, öyleyse sözlerime iyi kulak ver, beni iyi dinle!” diye uyarmıştır.

Bir başka yoruma göre Resûl-i Ekrem Enes’i, bu sözüyle medhetmiş, hadîs-i şerîfleri dikkatle dinleyip öğrendiği için onu takdîr etmiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem Efendimiz, gönüllerini hoş etmek için zaman zaman ashâbıyla şakalaşırdı.

2. O, şaka ederken bile doğruyu söylerdi.

3. Hizmetkârı Enes ibni Mâlik’e “İki kulaklı” diye takılırdı.

4. Allah’ın Resûlü, Müslümanların birbirini incitecek şekilde şakalaşmasını doğru bulmazdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Üsâme** Hammâd ibni Üsâme (v. 201/816), 163. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şerîk** ibni Abdillâh (v. 177/793), 40. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Âsım el-Ahvel** (v. 142/759), 23. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anh (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Edeb 84, nr. 5002; Tirmizî, Birr 57, nr. 1992, Menâkıb 45, nr. 3828.

Tirmizî, Birr 58, nr. 1995; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 142, nr. 394.

Tirmizî, Birr 57, nr. 1990; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 340, 360, nr. 8462, 8708.

Aliyyü'l-Kàrî, *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 345; Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, III, 218-219.

236. Hadis

حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

مُعَاذُ بْنُ عَفْرَاءَ بِقِنَاعٍ مِنْ رُطَبٍ، وَعَلَيْهِ أَجْرٌ مِنْ قِثَّاءِ زُغْبٍ،

عُمَيْرٍ، مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ؟»

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا عُمَيْرٍ، مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ؟».

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bizimle o kadar şakalaşırdı ki, bir gün benim küçük kardeşime:

“Ebû Umeyr! Ne oldu Nugayr?” diye latîfe yaptı.[274]

Ebû Îsâ et-Tirmizî şöyle dedi:

Bu hadisten çıkarılan sonuçlar şunlardır:

* Resûl-i Ekrem de şaka yapardı.

* Onun şakalarından biri, küçük bir çocuğa “Ebû Umeyr” (Ömerciğin babası!) diye künye vermesi ve ona böyle seslenmesidir.

Resûl-i Ekrem’in Enes’in küçük kardeşine “Ebû Umeyr! Ne oldu Nugayr?” diye latîfe yapmasının sebebi şudur: Enes’in küçük kardeşinin oynayıp eğlendiği serçe cinsinden bir kuşu vardı; bir gün bu kuş öldü. O da buna çok üzüldü. İşte bunun üzerine Nebiyy-i Ekrem Efendimiz ona: “Ebû Umeyr! Ne oldu Nugayr?” diye şaka yaptı.

Peygamber aleyhisselâmın çocuğa “Ebû Umeyr! Ne oldu Nugayr?” diye latîfede bulunması, çocuklara oynamaları için kuş vermekte bir sakınca bulunmadığını gösterir.

Hadisin Açıklaması

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın Ebû Umeyr adında anneleri bir, babaları ayrı bir kardeşi vardı. Enes’in annesi Ümmü Süleym, dul kaldıktan sonra ünlü sahâbî Ebû Talha el-Ensârî ile evlenmiş, bu evlilikten de hadisimizde sözü edilen Ebû Umeyr doğmuştu. Ebû Umeyr’in adı Kebşe olmakla beraber, hep künyesiyle anıldığı için onun asıl adı âdetâ unutulmuştu.

Çocuğu Teselli Etti

Ebû Umeyr’in serçe cinsinden kırmızı gagalı bir kuşu vardı. Bunun serçeye benzer bir kuş olduğu veya bülbül cinsinden bir kuş olduğu da söylenmektedir. Ebû Umeyr kafesteki bu kuşuyla oynayıp eğlenirdi. Bir gün kuşu ölünce buna çok üzüldü.

Fahr-i Âlem Efendimiz Enes’lerin evine gittiğinde Ebû Umeyr’in üzgün hâlini gördü. Onun gönlünü almak, derdine ortak olmak ve kendisini teselli etmek için: “Ebû Umeyr! Ne oldu Nugayr?” diye sordu.

Server-i Enbiyâ Efendimiz, yüce tevâzuu dolayısıyla büyüklere olduğu kadar çocuklara da değer verir, onların hatırlarını sorar, üzüntülerini gidermeye çalışırdı.

Bir yerden gelirken kendisini karşılayan çocukların kimini binitinin önüne kimini arkasına bindirir, böylece onları sevindirirdi.[275]

Çocuk Sırtına Çıkınca

Bir defasında yatsı namazını kıldırmak üzere mescide gelirken torunu Hz. Hasan veya Hz. Hüseyin’i yanında getirmişti. Namaza başlarken çocuğu yere koymuş, fakat secdeye vardığı zaman çocuk sırtına çıkıvermişti. Namaz kılınınca cemâat bir merakını dile getirdi. Secdelerden biri

yeterinden fazla uzayınca, acaba Resûlullah'a bir hal mi oldu, yoksa o sırada vahiy mi geldi diye düşündüklerini söylediler. Fahr-i Âlem Efendimiz bunlardan hiçbirinin olmadığını, secde esnâsında torunu sırtına çıkınca onun oyununu bozmak istemediğini, secdeyi bundan dolayı uzattığını söyledi.[276]

Bazen torunu Ümâme'yi omzuna bindirerek mescide gelir, çocuk omzundayken namaza durur; rükûya varırken onu yere indirir, ayağa kalkarken tekrar omuzuna bindirirdi.[277]

Çocuğa Künye Vermek

İmâm Tirmizî'nin belirttiğine göre, hadiste kendisinden söz edilen bu çocuğa "Ebû Umeyr" künyesini ilk defa Peygamber Efendimiz'in verdiğine dair bir rivâyet bulunmaktadır. Çocuğa "falanın babası" diye hitap etmek, onun büyümesini, evlenip çoluk çocuk sahibi olmasını temenni etmekten ibârettir.

Bu hadisin yine Enes ibni Mâlik tarafından nakledilen ikinci bir rivâyeti daha vardır. Enes radıyallahu anhın: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem insanların en güzel ahlâklısıydı." diye başladığı bu rivâyete göre, Fahr-i Âlem Efendimiz zaman zaman Enes'lerin evine gider, kardeşini gördükçe ona: 'Ebû Umeyr! Ne oldu Nugayr?' diye takılırdı.

Yine bir gün Server-i Enbiyâ Efendimiz Enes'lerin evindeyken namaz vakti girmişti. Allah'ın Elçisi üzerinde oturduğu yaygının namaz için hazırlanmasını emretti; yaygı süpürülüp sulandı; sonra da Peygamber aleyhisselâm imâm oldu, orada bulunanlar da arkasında saf tutarak namaz kıldılar."[278]

Bu Hadisin Fıkhî Açıdan Önemi

Şâfiî âlimlerden İbnü'l-Kàs diye bilinen Ebü'l-Abbâs Ahmed ibni Ebî Ahmed et-Taberî (v. 335/946), bu hadisten 100'den fazla hüküm çıkarmış ve bunları *Şerhu hadisi Ebî Umeyr* adlı bir cüzde toplamıştır.[279]

Başka âlimlerin bu hadisten 250, hattâ 400'den fazla fayda elde ettikleri de söylenmektedir.[280]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz çocukları sevindirmek için onlarla şakalaşır, hattâ kendilerine künye bile verirdi.

2. Allah'ın Resûlü çocukları önemser, onların üzüldüğünü görünce kendilerini teselli etmeye çalışırdı.

3. Kuşa eziyet etmeyeceği bilinen bir çocuğa, bülbül, kanarya ve papağan gibi kafeste beslenen bir kuş verilebilir.

4. Kafese alışık olmayan kuşları kafese koymamalıdır. Çocuğun onlara eziyet etmesine de kesinlikle fırsat vermemelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Hennâd ibni Serî** (v. 243/857) 10. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî' bin Cerrâh** (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu'be bin Haccâc** (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebü't-Teyyâh** Yezîd ibni Humeyd ed-Duba'î (v. 128/746), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir tâbiî ve hadis âlimidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Edeb 81, nr. 6129; Ebû Dâvûd, Edeb 69, nr. 4969; Tirmizî, Birr 57, nr. 1989.

Buhârî, Libâs 98, 99, nr. 5964, 5965.

Nesâî, Tatbîk 82, nr. 1141; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 493-494, nr. 16129, VI, 467, nr 28199.

Buhârî, Salât 106, nr. 516, Edeb 18, nr. 5996; Müslim, Mesâcid 41, nr. 543; Ebû Dâvûd, Salât 164, 165, nr. 918.

Buhârî, Edeb 112, nr. 6203; Müslim, Âdâb 30, nr. 2150.

Zehebî, İbnü'l-Kàss'ın *Şerhu hadisi Ebî Umeyr* adlı bu eserini gördüğünü söylemektedir bk. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Arnaût), XII, 5, XV, 371.

Kettânî, *et-Terâtîbü'l-idâriyye* (*Hz. Peygamber'in Yönetimi*), II, 218-220.

237. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

يُجْزِئُ مَكَانَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ غَيْرُ اللَّبَنِ».

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

Ashâb-ı kirâm Peygamber aleyhisselâma:

“Yâ Resûlallah! Sen de bizimle şakalaşıyorsun” dediler. Resûl-i Ekrem Efendimiz de onlara:

“Ben şaka yaparken bile doğruyu söylerim.” buyurdu.[281]

Hadisin Açıklaması

Ashâb-ı kirâm efendilerimiz, Resûl-i Ekrem’in tenezzül buyurup kendilerine şaka yapmasına pek sevinirlerdi. Fakat onun kendilerinin şaka yapmasına pek izin vermediğini görüyorlar, bunun sebebini yeterince anlamıyorlardı. Bir gün bunu sormaya karar verdiler ve ona:

“Yâ Resûlallah! Sen de bizimle şakalaşıyorsun.” dediler.

Benim Şakam İncitmez

Onlar bu sözleriyle şunu söylemek istediler:

Allah Teâlâ bize senin izinden gitmeyi emretti; yaptıklarını yapmamıza izin verdi. Sen kendin bize şaka yaptığın halde bizim şaka yapmamızı istemiyorsun; hattâ (تُمَازِحْهُ بِسْمِ اللهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ) “Din kardeşinle tartışma, onu incitecek şaka yapma!” diye bizim şaka yapmamızı yasaklıyorsun; bunun hikmeti nedir?

Allah’ın Resûlü ise onlara:

“Ben, şaka yaparken bile doğruyu söylerim.” buyurdu.

Server-i Enbiyâ Efendimiz bu sözüyle şunları söylemiş oldu: Evet, ben şaka yaparım, ama benim ağzımdan hak sözden başkası çıkmaz; ben latîfe

yaparken bile doğruyu ve gerçeği söylerim. Benim latîfelerim insanları üzmez, hattâ onları sevindirir, gönüllerini hoş eder. Siz öyle yapmıyorsunuz. Aşırı derecede gülmeye yol açacak, kalbin katılaşmasına meydan verecek, insanların incinmesine sebep olacak şakalar yapıyorsunuz. Böyle aşırıya kaçmamak, gerçekleri tersyüz etmemek şartıyla elbette siz de latîfe yapabilirsiniz.

Resûlullah'a Yapılan Şaka

Ashâb-ı kirâmdan Üseyd ibni Hudayr (v. 20/641) önemli gazvelere katılmış, Beyatürrıdvân'da bulunmuş azîz bir sahâbî idi. Kendisinin de belirttiği gibi şakacı bir tabiata sahipti. Bir gün Resûlullah Efendimiz'in de bulunduğu bir mecliste yaptığı şakayla arkadaşlarını güldürdü. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz elindeki çöple onun böğrünü hafifçe dürttü. Resûl-i Kibriyâ'nın bu iltifâtı Üseyd ibni Hudayr'ın aklına ona da bir şaka yapma fikri getirdi. Server-i Enbiyâ Efendimiz'e döndü ve:

"Yâ Resûlallah! Canımı yaktın, müsâade et de ben de senin canını yakayım!" dedi. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bu teklifi hemen kabul etti.

"Haydi öyleyse, sen de bana vur!" buyurdu. Üseyd çok ciddi görünüyordu.

"İyi ama" dedi. "Sen bana vururken benim üstümde gömlek yoktu. Hakkıyla kısas yapabilmem için senin de gömleğini açman lâzım!"

Peygamber aleyhisselâm hiç itiraz etmeden gömleğini sıyırdı. Üseyd, Resûl-i Ekrem'e yaklaştı ve onu kucaklayarak açılan böğrünü öpmeye başladı. Herkes ne oluyor diye hayretle bakınırken, Üseyd Fahr-i Cihân Efendimiz'e durumu açıkladı:

"Ey Allah'ın Elçisi! Senden kısas isterken benim asıl maksadım bu idi." dedi.[282]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz her zaman değil, nâdiren şaka yapardı.

2. Heybetinden çekinen, olağanüstü hallerini görüp aşırı duygulanan kimseleri rahatlatıp sâkinleştirmek için latîfede bulunurdu.

3. Resûlullah Efendimiz'in latîfeleri son derece latîfti; kimseyi incitmezdi.

4. Karşısındakini incitmeyecek tarzda şaka yapmakta sakınca yoktur.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Abbâs ibni Muhammed ed-Dûrî** (v. 271/884), 130. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdirrahmân **Ali bin Hasan ibni Şakīk** el-Abdî (v. 215/830), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Mervli güvenilir bir hadis hâfızı ve âlimidir. Horasan bölgesinin önde gelen âlimlerinden biri olan bu muhaddis uzun yıllar Abdullah ibni'l-Mübârek'e talebelik yapmış ve onun bütün kitaplarını kendisinden rivâyet etmiştir.

3. râvi **Abdullah ibni'l-Mübârek** (v. 181/797), 29. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Üsâme bin Zeyd** (v. 153/770), 223. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Saîd el-Makburî** (v. 123/741), 78. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Birr 57, nr. 1990; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 340, 360, nr. 8462, 8708.

Ebû Dâvûd, Edeb 149, nr. 5224; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 327, nr. 5262.

238. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ حُمَيْدٍ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُوا الزَّيْتَ وَادَّهِنُوا بِهِ؛ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ».

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

«وَهَلْ تَلِدُ الْإِبِلَ إِلَا النُّوقُ».

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre bir kimse Peygamber Efendimiz'den binek devesi istedi, o da latîfede bulunarak:

"Seni dişi devenin yavrusuna bindireceğim" buyurdu. Deve isteyen sahâbî:

"Yâ Resûlallah! Ben, deve yavrusunu ne yapayım?" deyince de:

"Canım, her deveyi bir dişi deve doğurmaz mı?" buyurdu.[283]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz kendisinden binek devesi isteyen birine şaka yapmak istedi. Ve ona: "Seni dişi devenin yavrusuna bindireceğim" buyurdu. Onun zekâsını biraz çalıştırmasını ister gibiydi: "Seni dişi deveden doğmuş bir deveye bindireceğim." demek istediğini anlamasını arzu ediyordu. Fakat o zât, büyük olsun küçük olsun bütün develerin bir devenin yavrusu olduğunu hatırlayamadı ve Fahr-i Âlem Efendimiz'in kendisine bir deve yavrusu vereceğini zannetti. Bu sebeple de:

"Ben deve yavrusunu ne yapayım, o beni gideceğim yere götürmez ki!" deyiverdi.

Şefkat Pınarı Efendimiz ona: "Sen nükteden anlamıyorsun." demedi. Aksine yaptığı latîfeyi onun anlayacağı şekilde açıkladı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İnsan kendisine yapılan latîfeyi ilk anda anlamayabilir. O takdirde hemen itiraz etmek yerine yapılan latîfeyi anlamaya çalışmalıdır.

2. **Latîfesi anlaşılmayan kimse de karşısındakini anlayışsızlıkla suçlamak yerine, önce kendisi anlayışlı olmalı ve ne demek istediğini ona anlatmaya çalışmalıdır.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebü'l-Heysem **Hâlid ibni Abdillah** et-Tahhân el-Müzenî (v. 182/798), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve âlimidir. Varlıklı bir insan, faziletli bir Müslümandı. Kaynaklar onun bu yönüne: "Kendini dört defa Allah Teâlâ'dan satın aldı." diye işaret ederler. Yani onun dört defa kendi ağırlığınca gümüşü fakirlere sadaka olarak dağıttığını belirtirler.

İmâm Buhârî'nin hocası olan hadis hâfızı ve âlimi Amr ibni Avn (v. 225/840), Hâlid ibni Abdillah'ın arkasında her namaz kıldığında, gözünden akan yaşların hasıra damlarken çıkardığı sesi duyduğunu söylemiştir.

3. râvi **Humeyd** et-Tavîl (v. 143/760) ise 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) hakkında 1. hadiste bilgi verildi.

Ebû Dâvûd, Edeb 84, nr. 4998; Tirmizî, Birr 57, nr. 1991.

239. Hadis

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ ثَابِتٍ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَطْيَبَ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

«أَنتَ عِنْدَ اللهِ غَالٍ».

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

Çölde yaşayan Zâhir ibni Harâm adında biri vardı. Medine’ye geldikçe Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi ziyâret eder ve ona çölde yetişen şeylerden hediye getirirdi. Köyüne döneceği zaman da Peygamber Efendimiz onun çölde bulunmayan bazı ihtiyaçlarını temin eder ve ona:

“Zâhir bizim köylümüz, biz de onun şehirlisiyiz” diye iltifat ederdi. Yüzü çirkince olmasına rağmen Zâhir’i çok severdi.

Zâhir bir gün çölden getirdiği mallarını pazarda satarken Fahr-i Âlem Efendimiz arkasından yaklaşıp onu kucakladı ve elleriyle gözlerini kapattı. Zâhir, kendisini kimin kucakladığını görmediği için:

“Kim o yahu? Bırak beni!” diye çırpınmaya başladı. Göz ucuyla bakıp da Peygamber Efendimiz’i farkedince, sırtını onun göğsüne iyice yapıştırdı. Allah’ın Sevgili Elçisi şakasına devam ederek:

“Bu köleyi kim satın almak ister?” diye oradakilere sordu. Zâhir de:

“Yâ Resûlallah! Kimse bana para vermez; bu satıştan sen zararlı çıkarsın!” dedi. Peygamber Efendimiz ona:

“Zâhir! İnsanlar senin kıymetini bilmeseler bile, sen Allah katında aslâ değersiz değilsin.” buyurdu.

Diğer bir rivâyete göre: “Sen, Allah katında kıymetlisin.” buyurdu.[284]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde kendisinden söz edilen Zâhir ibni Harâm, Bedir Gazvesi’ne katılmış, Bey‘atü’r-rıdvân’da bulunmuş bir sahâbî idi. Çölde yaşardı.

Kısa boyu, çirkin görünüşü yüzünden insanların çok ilgi göstermediği Zâhir’i, Peygamber Efendimiz temiz kalbi sebebiyle pek sever, ona iltifat ederdi.

Zâhir Medine’ye gelirken, köyünde yetiştirdiği mahsülden Resûl-i Ekrem’e meyve, sebze, yağ ve bal gibi hediyeler getirirdi.

Hediye Alır, Hediye Verirdi

İki Cihan Güneşi Efendimiz kendisine verilen hediyeyi kabul eder, karşılığında da hediye verirdi.[285]

Müslümanları hediyeleşmeye teşvik eder ve:

تَهَادَوْا تَحَابُّوا

“Hediyeleşiniz ki, sevginiz artsın.”[286] buyururdu.
Hediyeleşmenin karşılıklı sevgiye yol açtığını da şöyle ifâde buyururdu:

تَهَادَوْا فَإِنَّ الهَدِيَّةَ تُذْهِبُ وَحَرَ الصَّدْرِ

“Hediyeleşiniz; zira hediye, kalbdeki kin ve nefreti yok eder.”[287]

Sultân-ı Enbiyâ “Zâhir bizim köylümüz” sözüyle onun çölün imkânlarını kendilerine taşıdığını dile getirirdi. Buna karşılık Fahr-i Âlem Efendimiz de, köyüne dönerken Zâhir’e şehirde bulunan bazı ihtiyaç maddelerini hediye ederdi.

Şakacı Bir Sahâbî

Bu vesileyle Server-i Âlem Efendimiz’e hediye vermesiyle bilinen ve şakacılığı ile tanınan Nuaymân ibni Amr’ı hatırlayalım. Nuaymân, Bedir Gazvesi’ne ve daha sonraki gazvelere katılmış bir sahâbî idi. Medine’ye turfanda bir meyve geldiğini veya Peygamber Efendimiz’in ağzına lâyık bulduğu yağ ve bal gibi bir yiyeceğin satıldığını görünce, parasını daha sonra ödemek üzere onu satın alır, Fahr-i Kâinât Efendimiz’e: “Bu, benim size hediyemdir” diye takdim ederdi. Daha sonra satıcı Nuaymân’dan aldığı malın parasını isteyince, Nuaymân adamı alıp Peygamber aleyhisselâmın huzûruna getirir ve:

“Adama sattığı malın parasını ver!” derdi. Fahr-i Cihân Efendimiz huyunu iyi bildiği bu sahâbîsine tebessüm buyurarak:

“Canım onu sen bana hediye etmemiş miydin?” diye sorunca da:

“Evet, ama yanımda para yok.” diye karşılık verirdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de satıcıya parasını öderdi.[288]

Önemli Olan Kalp Güzelliği

Zâhir’in yüzünün çirkin olmasına rağmen Efendimiz aleyhisselâmın onu çok sevdiğini görüyoruz. Böylece dış güzelliğin değil iç güzelliğin önemli olduğunu öğreniyoruz. Nitekim Peygamber Efendimiz sûretin değil sîretin yani yüz güzelliğinin değil, kalp güzelliğinin değerli olduğunu anlatmak üzere şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى

قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ

"Şüphesiz ki Allah, sizin yüzlerinize ve mallarınıza değil, fakat kalblerinize ve yaptığınız işlere bakar."[289]

"Bırak Beni!"

Şimdi asıl konumuza yani Peygamber Efendimiz'in Zâhir'e yaptığı şakaya geliyoruz. O gün Zâhir çarşıda, köyden getirdiği yağ ve bal gibi yiyecekleri satıyordu. Server-i Enbiyâ Efendimiz ona görünmeden arkasından yaklaştı, onu kucakladı ve mübârek elleriyle Zâhir'in gözlerini kapattı.

Zâhir önce kendisine bu kadar samimi davranılmasını yadırgadı; "Bırak beni!" diye çırpındı; göz ucuyla kendisine bu şakayı yapanın Kâinâtın Efendisi olduğunu farkedince dünyalar onun oldu. Bu defa sırtını Efendimiz aleyhisselâmın kucağına yapıştırmaya çalışarak nâil olduğu saâdetin tadını çıkarmaya çalıştı.

"Zarar Edersin!"

İşte bu sırada Server-i Enbiyâ Efendimiz: "Bu köleyi benden kim satın almak ister?" diye sorunca, Zâhir çirkinliğini kastederek kendisine kimsenin değer vermeyeceğini, almaya kalkan olsa bile fazla para vermeyeceğini îmâ ederek Peygamber aleyhisselâmın bu satıştan zararlı çıkacağını belirttti.

Kâinâtın Efendisi ise onun hiç de değersiz olmadığını, Resûlullah'ın muhabbetiyle değerinin daha da yükseldiğini ifâde buyurdu.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz kendisine verilen hediyeyi kabul eder, karşılığında da hediye verirdi.

2. Müslümanları hediyeleşmeye teşvik eder, hediyeleşmenin kalbteki kin ve nefreti yok edeceğini söylerdi.

3. Resûl-i Ekrem'in hediye alıp verdiği ashâbından biri, çölde yaşayan Zâhir ibni Harâm idi. Zâhir, köyde yetiştirdiği mahsûlünden Peygamber aleyhisselâma hediye getirir, Allah'ın Elçisi de Zâhir köyüne dönerken, köyde ihtiyaç duyulan şeyleri ona hediye ederdi.

4. Zâhir ibni Harâm'ın çirkin yüzlü olmasına önem vermeyen Fahr-i Âlem Efendimiz, onun iyi bir insan olmasına bakar ve kendisiyle

şakalaşırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi hadis hâfızı **Abdürrezzâk** ibni Hemmâm es-San'ânî (v. 211/827), 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Yemenli muhaddis **Ma'mer** ibni Râşid es-San'ânî (v. 153/770), 29. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Enes ibni Mâlik'in talebesi **Sâbit el-Bünânî** (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 161, nr. 12676; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VI, 173-174, nr. 3456.

Buhârî, Hibe 11, nr. 2585.

Mâlik, *Muvatta'*, Hüsnü'l-huluk 16; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 306, nr. 594.

Tirmizî, Velâ 6, nr. 2130.

İbni Hacer el-Askalânî, *Fethü'l-bârî* (Hatîb), XII, 77; Aliyyü'l-Kàrî, *Mirkàtü'l-mefâtîh*, VII, 3065.

Müslim, Birr 33, nr. 2564.

240. Hadis

ابْنُ يَزِيدَ بْنِ الصَّلْتِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ، عَنْ عُرْوَةَ،

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا عُرُبًا أَتْرَابًا﴾.

Tâbiîn âlimi Hasan-ı Basrî şöyle dedi:

Yaşlı bir kadın Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna gelerek:

“Yâ Resûlallah! Allah’a duâ et de beni Cennet’e koysun.” dedi. Resûl-i Ekrem de latîfe ederek ona:

“Ey falan hanım! Yaşlılar Cennet’e giremez ki!” buyurdu. Hasan-ı Basrî sözüne devamla dedi ki:

Resûl-i Ekrem’in latîfe yaptığını anlamayan kadın ağlayarak geri dönüp gitti. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü oradaki sahâbîlere şöyle buyurdu:

“O hanıma söyleyin, Cennet’e yaşlı olarak girmeyecek! Çünkü Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyurmuştur:

“Biz o kadınları yeni bir yaratışla yaratmışızdır. Ve onları bâkire yapmışızdır: Eşlerine âşık, hep bir yaşta kılmışızdır.”[290]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz’in huzûruna gelerek “Yâ Resûlallah! Allah’a duâ et de beni Cennet’e koysun.” diyen hanım kimdi?

Bu hanımın, Peygamber-i Zîşân’ın halası Safiyye binti Abdilmuttalib olduğu söylenmektedir. Hz. Safiyye Cennet’le müjdelenen on kişiden biri

olan Zübeyr ibni Avvâm'ın annesidir.

Şâyet bu hanım, rivâyet edildiği gibi Hz. Safiyye ise, Peygamber Efendimiz ona mutlaka adıyla hitap etmiş, fakat hadisin râvisi belki de bu ismi unuttuğu için, Resûl-i Ekrem'in ona: "Ey falan hanım!" diye hitap ettiğini söylemiştir.

Yaşlılar Cennet'e Girmez!

Cennet'e girmek için duâ isteyen bu hanıma Nebiyy-i Muhterem Efendimiz şaka yapmak istedi ve ona yaşlıların Cennet'e giremeyeceğini söyledi.

Aldığı cevabı ciddî zannederek çok üzülen bu hanım, bir açıklama beklemeden ağlayarak oradan ayrıldı. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem onun arkasından birini koşturdu ve ona yeniden genç olarak yaratılacağı, sonra da bu genç haliyle Cennet'e gireceği müjdesini iletti.

Vâkıa sûresinin 35-37. âyetlerinde belirtildiğine göre, kadınlar dünya hayatında ne kadar yaşlansalar da, Peygamber Efendimiz'in ifâdesiyle "ihtiyarlamış ve gözlerinin feri gitmiş olsa da"[291] yeniden genç olarak yaratılacaklardır.

Otuz Yaşında Bir Genç

Muâz ibni Cebel radıyallahu anh'dan rivâyet edildiğine göre Server-i Enbiyâ Efendimiz bu konuda şu bilgiyi de verdi:

يَدْخُلُ أَهْلُ الجَنَّةِ الجَنَّةَ جُرْدًا مُرْدًا مُكَحَّلِينَ، أَبْنَاءَ ثَلَاثِينَ أَوْ

ثَلَاثٍ وَثَلَاثِينَ سَنَةً

"Cennetlikler Cennet'e vücutları kılsız, tüysüz, gözleri sürmeli, otuz (veya otuz üç) yaşında oldukları halde gireceklerdir."[292]

Hadisin râvisi, Peygamber aleyhisselâmın "otuz" yaşında mı, yoksa "otuz üç" yaşında mı dediği hususunda tereddüt etmiştir. Otuz yaş, dünya kadınlarının en olgun, en mükemmel olduğu yaş kabul edilmektedir.

Âyet-i kerîmede hanımların bâkire olarak yaratılacağı, eşleriyle beraber olduklarında hep bâkire kalacakları, eşlerine çok düşkün, onlara âşık ve eşleriyle aynı yaşta olacakları ifâde buyurulmaktadır.[293]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâm, tıpkı bu hadisteki yaşlı hanım gibi Resûl-i Ekrem Efendimiz’den zaman zaman duâ isterlerdi. O da kendilerine duâ ederdi.

2. Peygamber Efendimiz şaka yapmayı severdi. Onun yaptığı şakalarda yalan ve çirkin ifâdeler bulunmazdı. Şaka yaparken bile gerçeği söylerdi.

3. Allah Teâlâ, Cennet’te mü’min kullarına, onların hatır ve hayallerinden bile geçmeyecek lütuf ve ikrâmlarda bulunacaktır. Eşlerin Cennet’te aynı yaşlarda, birbirine âşık ve genç olarak yeniden yaratılması bu eşsiz lütuflardan biridir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi tâbiîn âlimi Hasan-ı Basrî’den 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

Hasan-ı Basrî tâbiî olduğu, bu hadisi hangi sahâbîden rivâyet ettiğini söylemediği için bu hadis mürseldir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Abd ibni Humeyd** (v. 249/863), 59. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdillâh **Mus‘ab ibni Mikdâm** el-Has‘amî (v. 203/818), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Tirmizî, Nesâî ve İbni Mâce’nin *Sünen*’lerinde bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

3. râvi Ebû Fedâle **Mübârek ibni Fedâle** el-Kureşî (v. 165/781), rivâyetleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbni Mâce’nin *Sünen*’lerinde yer alan Basralı âlim, hadis hâfızı ve güvenilir bir râvidir. Hasan-ı Basrî’nin yanında on üç, on dört yıl bulunmuş ve ondan pek çok hadis rivâyet etmiştir.

Hadisimizin râvisi **Hasan-ı Basrî** (v. 110/728), 35. hadiste tanıtıldı.

Vâkıa 56/35-37. Bu hadisi Hz. Âişe de rivâyet etmiştir. Bk. Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-evsat* (İvezullah), VI, 357, nr. 5545.

Tirmizî, Tefsîr 56/5, nr. 3296.

Tirmizî, Cennet 12, nr. 2545; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 295, 343, 415, V, 243, nr. 7920, 8505, 9364, 22457; Elbânî, *Sahîhu’t-tergîb ve’t-terhîb*, III, 491-492, nr. 3698, 3700, 3701.

Vâkıa 56/36-37.

OTUZ YEDİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
ŞİİRE KARŞI TAVRI

241. Hadis

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ أَبِيهِ،

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

ابْنِ رَوَاحَةَ، وَيَتَمَثَّلُ بِقَوْلِهِ: «وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُزَوِّدِ».

Âişe radıyallahu anhâya:

“Hiç Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir şâirin şiirinden beyitler okur muydu?” diye sordular. O da:

“Abdullah ibni Revâha’nın şiirinden bazı beyitler okuduğu olurdu. Zaman zaman da şâir Tarafe ibni Abd’in (ö. 564 milâdî) ‘Azık verip karnını doyurmadığın kişi yakında sana haberler getirecek’ anlamındaki (وَيَأْتِيكَ بِسْمِ اللهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ) mısraını okurdu.” dedi.[294]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Şerîk** ibni Abdillâh en-Nehaî (v. 177/793), 40. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mikdâm ibni Şüreyh** el-Hârisî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

4. râvi bir önceki râvinin **babası** Ebü’l-Mikdâm Şüreyh ibni Hânî el-Hârisî’dir (v. 78/697). Onun rivâyetleri de *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunmaktadır. Şüreyh, Hz. Ali taraftarı olan bir fakihti.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** 25. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Tirmizî, Edeb 70, nr. 2848; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 138, 156, 222, nr. 25585, 25745, 26387.

242. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ: «إِنَّ أَصْدَقَ كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ: كَلِمَةُ لَبِيدٍ:

إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللهِ

وَكَادَ أُمَيَّةُ بْنُ أَبِي الصَّلْتِ أَنْ يُسْلِمَ».

Ebû Hüreyre radıyallahu anh Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söyledi:

“Şâirlerin söylediği en doğru söz, Lebîd’in şu sözüdür:

أَلاَ كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلاَ اللهُ بَاطِلٌ

‘Biliniz ki, Allah’tan başka her şey yok olacaktır.’

Ümeyye bin Ebi’s-Salt’ın şiirleri de, onun İslâmiyet’e iyice yaklaştığını gösterir.”[295]

Hadislerin Açıklaması

Peygamber Efendimiz yeri geldikçe, bazı şâirlerin gerçekleri dile getiren şiirlerinden bir beyit veya bir mısra okurdu.

Resûl-i Ekrem’in Şiire Bakışı

Acaba Resûl-i Ekrem’in şiire bakışı nasıldı? Bunu Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle anlattı:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme şiir hakkında görüşünü sordular. O da şöyle buyurdu:

هُوَ كلامٌ حسنهُ حسنٌ، وقبيحهُ قَبِيحٌ

“Nesir gibi şiir de iyisi iyi, kötüsü kötü olan bir sözdür.”[296]

Nitekim Fahr-i Âlem Efendimiz: “Öyle şiirler vardır ki, hikmetten başka bir şey değildir.” buyurmuştur.[297]

Hassân! Kâfirlere Cevap Ver!

250. hadiste görüleceği üzere Resûl-i Ekrem Efendimiz, kendi şâiri Hassân ibni Sâbit için Mescid-i Nebevî’de yüksekçe bir yer yaptırmıştı. Hassân orada oturur, Resûl-i Ekrem’i medheden şiirler söylerdi. Allah’ın Elçisi de onu:

“Hassân! Aleyhimizde şiir söyleyen kâfirlere cevap ver!” diye teşvik etmiş ve ona: “Allahım! Hassân’ı Rûhülkudüs ile destekle!” diye duâ etmiştir.[298]

Yukarıdaki iki rivâyette iki şâirden bahsedildi. Bunlar, şiirlerini Peygamber aleyhisselâmın beğendiği ve değerli bulduğu şâirlerdi.

Boş Söz Söylemeyen Şâir

Bu şâirlerden biri **Abdullah ibni Revâha** el-Ensârî (v. 8/629) idi. Medineli olan İbni Revâha, İkinci Akabe bîatında bulunmuş ve orada Medineli Müslümanlar tarafından on iki nakibden biri olarak seçilmişti. Bu sahâbî, Fahr-i Âlem Efendimiz’in üç ünlü şâirinden biriydi. İbni Revâha hicretin 8. yılında (miladî 629) Suriyeli hıristiyan Araplarla ve Bizans ordusuyla yapılan Mûte Savaşı’nın üçüncü kumandanıydı. O, bu savaşta şehid düştü. Allah ondan râzı olsun.

İbni Revâha, şiirleriyle Allah’ın Resûlü’nü ve İslâm dinini kâfirlere karşı savunurdu. Peygamber Efendimiz onun “bâtıl ve boş söz söylemediğini” belirtirdi.[299] İbni Revâha’nın şiirlerinin “müşrikler üzerinde oklardan daha etkili olduğunu” söylerdi.[300]

Tarafe bin Abd’in Beyti

Şiirlerini Peygamber Efendimiz’in beğendiği ve zaman zaman bir beytini veya bir mısraını tekrarladığı şâirlerden biri de Muallaka şâirlerinden **Tarafe bin Abd**’dir (milâdî 564).

Tarafe’nin hadisimizde geçen beytinin tamamı şöyledir:

سَتُبْدِي لَكَ الْأَيَّامُ مَا كُنْتَ جَاهِلًا
يَجِدُ مِنَ الدَّقَلِ مَا يَمْلَأُ بَطْنَهُ.

“Günler sana bilmediğin nice şeyleri gösterecek. Azık vererek görevlendirmediğin biri yakında sana haberler getirecek.”

Fahr-i Âlem Efendimiz şâirin bu beytinde kendisini buldu. Özellikle ikinci mısradaki **“Yakında biri sana haberler getirecek!”** ifâdesinde geçen “biri” sözüyle kendisine, “getirdiği haber” ifâdesiyle de Kur’ân-ı Kerîm’e işaret edildiğini düşündü. Şu âyet-i kerîme şâirin sözünü ettiği haberciyi gösteriyordu:

“Ey kavmim! Peygamberlik görevime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfâtım sadece beni yaratana âittir.”[301]

Müslüman Bir Muallaka Şâiri

Şiirlerini Peygamber Efendimiz’in beğendiği Câhiliye döneminin ünlü şâirlerinden biri de **Lebîd ibni Rebîa**’dır (v. 41/661). Muallaka şâirlerinin arasında Müslüman olan sadece odur.

Lebîd, hicretin 9. yılında (milâdî 631) kabilesini temsîlen Medine’ye geldi ve İslâmiyet’i kabul etti. Müslüman olduktan ve Allah Teâlâ’nın kelâmını duyduktan sonra şiir söylemeye utanmış olmalı ki, bir daha şiir söylemedi ve bunu “Allah bana Kur’an’ı öğrettikten sonra ben artık şiir söylemedim.” diye ifâde ederdi. 140 (veya 157) yaşında vefât etti. Allah ondan râzı olsun.

Peygamber Efendimiz, Lebîd’in bir beytini şöyle takdîr etmişti:

“Şâirlerin söylediği sözlerin en doğrusu, Lebîd’in şu sözüdür:

أَلاَ كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلاَ اللهَ بَاطِلٌ

‘Biliniz ki, Allah’tan başka her şey yok olacaktır.’”[302]

Bu beytin ikinci mısraı şöyledir:

وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا مَحَالَةَ زَائِلُ

Her nimet de mutlaka sona erecektir.

Lebîd'in (أَلاَ كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلاَ اللهَ بَاطِلٌ) mısraını, (كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ) "Allah'ın zâtı dışındaki her şey yok olacaktır."[303] âyet-i kerîmesinden iktibas ettiği görülmektedir.

Hasedin Mahvettiği Şâir

Fahr-i Kâinât Efendimiz'in şiirlerini beğendiği şâirlerden biri de hikmetli sözleri ve vecîzeleriyle ünlü **Ümeyye bin Ebi's-Salt**'tır (ö. 8/630). Onun bazı güzel özellikleri vardı:

Câhiliye devrinde düzgün bir hayat sürüp zâhidâne yaşamıştı.

Tevrât'ı ve İncil'i okumuştu.

(بِاسْمِكَ اللّٰهُمَّ) "Allahım! Senin adınla!" ifâdesini ilk defa o kullanmıştı.

Bir peygamberin geleceğine inanmış, o peygamberin kendisi olmasını ümit etmişti.

Ancak peygamberliğin Fahr-i Âlem Efendimiz'e verildiğini görünce, ona duyduğu hased yüzünden Müslüman olmamıştı.

Bu hadiste ve 249 numaralı hadiste görüldüğü üzere, Server-i Enbiyâ Efendimiz, Ümeyye bin Ebi's-Salt'ın Allah'ın birliği ve âhiretin varlığı gibi konuları şiirlerinde işlemesine bakarak, onun Müslüman olmaya iyice yaklaştığını söylemişti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz gerçekleri dile getiren şiirleri beğenir, konuşurken beğendiği beyit veya mısralardan alıntılar yapardı.

2. Resûl-i Ekrem'in şâiri olarak tanınan şâirlerden Hassân ibni Sâbit'i, İslâmiyet aleyhinde şiir söyleyen kâfirlere cevap vermeye teşvik eder ve ona: "Allahım! Hassân'ı Rûhülkudüs ile destekle!" diye duâ ederdi.

3. Bir diğer şâiri olan Abdullah ibni Revâha'nın ise "bâtıl ve boş söz söylemediğini" belirtir, onun şiirlerinin "müşrikler üzerinde oklardan daha etkili olduğunu" ifâde buyururdu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Abdülmelik ibni Umeyr** (v. 136/753), 43. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebû Seleme** bin Abdirrahmân ibni Avf (v. 124/742) 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr 26, nr. 3841, Edeb 90, nr. 6148; Müslim, Şi'r 3-6, nr. 2256; Tirmizî, Edeb 70, nr. 2848;

Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VIII, 200, nr. 4760.

Buhârî, Edeb 90, nr. 6146.

Buhârî, Salât 68, nr. 453, Bed'ü'l-halk 6, nr. 3212.

Buhârî, Teheccüd 21, nr. 1155.

Nesâî, Hac 109, 121, nr. 2873, 2893.

Hûd 11/51.

Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr 26, nr. 3841, Edeb 90, nr. 6147.

Kasas 28/88.

243. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

ابْنِ قَيْسٍ،

عَنْ زَهْدَمٍ الْجَرْمِيِّ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ

إِصْبَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَمِيَتْ، فَقَالَ:

كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، غَيْرَ مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَغْنًى عَنْهُ رَبَّنَا».

Ashâb-ı kirâmdan Cündeb ibni Süfyân el-Becelî radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin parmağına bir taş değmiş ve kanatmıştı. Allah’ın Elçisi o parmağa hitâben şöyle buyurmuştu:

هَلْ أَنْتِ إِلَّا إِصْبَعٌ دَمِيتِ ... وَفِي سَبِيلِ اللهِ مَا لَقِيتِ

“Ey parmağım! Niçin sızlanıp duruyorsun? Sen sadece kanayan bir parmaktan ibâret değil misin? Sen boş yere rahatsız olmuş değilsin ki; sen Allah yolunda sıkıntıya uğradın![304]

Hadisin Açıklaması

Muhtemelen Uhud Gazvesi’nde Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin ayak parmaklarından birine taş değmiş ve kanatmıştı. Parmağı ağrımaya başlayınca Fahr-i Âlem Efendimiz parmağına bir canlıya hitap eder gibi seslenmiş ve ona şöyle demişti:

“Ey parmağım! Ne sızlanıp duruyorsun, kopmadın, kırılmadın, sadece biraz kanıyorsun. Üstelik bu hal Allah yolunda meydana geldiği için de mükâfatını alacaksın.”

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz’in bu sözü şiiri andırsa da şiir değildir. Nitekim Allah Teâlâ şu âyet-i kerîme ile Peygamber aleyhisselâmın şâir

olmadığını belirtmiştir:

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ

“Biz Peygamber’e şiir öğretmedik; bu ona yakışmaz da.”[305]

Peygamber Efendimiz’in parmağına hitâben söylediği secili sözüne şiir değil, Arap edebiyatında **recez** denmektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz şâir değildi; şiir söylemezdi. “Biz Peygamber’e şiir öğretmedik; bu ona yakışmaz da.”[306] meâlindeki âyet-i kerîme de bunu gösterir.

2. Allah’ın Resûlü düz konuşmaları içinde, hadisimizde geçtiği üzere, zaman zaman kàfiyeyi andıran secili sözler söylerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Cündeb ibni Süfyân el-Becelî radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibnü’l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Ca’fer** (v. 193/809), 3. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu‘be bin Haccâc** da (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Esved ibni Kays**, 179. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Abdillah **Cündeb ibni Süfyân el-Becelî** el-Alkamî (v. 60/680‘den sonra), dedesine nisbetle böyle anılmıştır. Onun tam adı Ebû Abdillah Cündeb ibni Abdillah ibni Süfyân el-Becelî el-Alakī’dir. “Cündebü’l-Hayr” diye de anılır. Asr-ı Saâdet’te güçlü kuvvetli bir çocuktu. Önce Kûfe’de, sonra Basra’da yaşadı.

Buhârî, Cihâd 9, nr. 2802, Edeb 90, nr. 6146; Müslim, Cihâd 112, nr. 1796.

Yâsîn 36/69.

Yâsîn 36/69.

244. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

جُنْدَبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْبَجَلِيِّ، نَحْوَهُ.

Yine Cündeb ibni Süfyân el-Becelî tarafından rivâyet edilen bu hadis, bir önceki hadisin benzeridir. Tirmizî o hadisi bu farklı senedle takviye etmiştir.

Senedin sonundaki "نَحْوَهُ" kelimesi hakkında bilgi için 6. hadisin açıklamasına bakılabilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Cündeb ibni Süfyân el-Becelî radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası İbnü **Ebî Ömer** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Esved ibni Kays,** 179. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Cündeb ibni Abdillah** ibni Süfyân **el-Becelî** (v. 60/680'den sonra) bir önceki hadiste tanıtıldı.

245. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

أَبُو إِسْحَاقَ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

بِلِجَامِهَا، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

«أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ.... أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ».

Berâ bin Âzib radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir adam bana: ‘Ey Ebû Umâre! Huneyn Savaşı’nın yapıldığı gün, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi düşman karşısında yalnız bırakıp kaçtınız mı?’ diye sordu. Ben de şu cevabı verdim:

“Hayır, hepimiz birden kaçmadık; ama Resûlullah Efendimiz yerinden bile kımıldamadı. İleri saflarda bulunanlar bozguna uğrayıp geri çekildiler. Zira ok atmakta usta olan Hevâzinliler onları oka tutmuştu. Allah’ın Resûlü ise, Hâris amcasının oğlu Ebû Süfyân’ın gemini tuttuğu beyaz katırının üzerinde geri çekilen askerlere şöyle sesleniyordu:

أَلاَ كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلاَ اللهَ بَاطِلٌ

الْمُطَّلِبْ

‘Yalan yok ben Peygamberim. Ben Abdülmuttalib’in oğluyum.”[307]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin *Sahîh-i Buhârî*’de bulunan rivâyetlerinden biri bundan daha geniştir. Bu rivâyete göre, “Huneyn Savaşı’nın yapıldığı gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanından kaçtınız mı?” sorusuna Berâ bin Âzib şu karşılığı vermiştir:

Biz Kaçtık, O Kaçmadı

“Evet, biz kaçtık; fakat Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kaçmadı. Düşmanımız olan Hevâzin kabilesi iyi ok atan kimselerdi. Biz savaş meydanında Hevâzinlilerle karşı karşıya gelince onların üzerine atıldık; onlar da perişan olup dağıldılar. Onların dağıldığını gören Müslümanlar ganimet toplamaya başladılar. Hevâzinliler ise bizi ok yağmuruna tuttular. İşte o zaman biz kaçtık; fakat Allah’ın Elçisi kaçmadı. Onu gördüğümde beyaz katırının üstünde korkusuzca duruyordu. Amcasının oğlu Ebû Süfyân da katırın gemini tutuyordu. Peygamber aleyhisselâm bozulan Müslümanlara şöyle sesleniyordu:

‘Yalan yok ben Peygamberim. Ben Abdülmuttalib’in oğluyum.”[308]

Düşman Cengâverdi

Huneyn Savaşı, hicretin sekizinci yılında (milâdî 630), Mekke Fethi’nden on beş gün sonra yapıldı. Savaş, Arafat dağının arkasında ve Mekke’den üç mil uzakta bulunan Huneyn vâdisinde meydana geldiği için bu adı aldı.

Müslümanların amansız düşmanı olan Hevâzin kabilesi ile onların müttefiki olan Sakîf kabilesi Arapların en cengâver ve kalabalık kabileleri idi. Müslümanları yeneceklerinden emin oldukları için bütün mallarını ve âilelerini alarak Huneyn vâdisine gelmişlerdi.

Peygamber Efendimiz on bin kişilik kuvveti, bir de yeni Müslüman olan ve henüz tam olarak İslâmiyet’i kabul etmeyen askerleriyle gelmişti.

Yine Ganimet Arzusu

Müslümanlar Hevâzinlilere yüklenince, onlar ilk anda dağıldı. İslâm ordusu ganimete yönelince, bunu fırsat bilen ve zâten pusuda beklemekte

olan Hevâzinli okçular Müslümanları ok yağmuruna tuttu. Bunun üzerine Müslümanlar bozguna uğrayıp dağılmaya başladılar.

Resûl-i Ekrem'in yanında sadece dokuz kişi kaldı. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir yandan:

أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ... أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ

"Ben Peygamberim yalan yok. Ben Abdülmuttalib'in oğluyum!" diye seslenerek kaçmakta olan Müslümanları geri dönmeye çağırıyor, bir yandan da üzerinde bulunduğu "Düldül"ü düşman üzerine sürüyordu.

Hâris amcasının oğlu ve süt kardeşi Ebû Süfyân ise, Düldül'ün gemini tutuyor, amcası Hz. Abbâs ise onun ileri gitmesine engel olmaya çalışıyordu. Gür sesli Hz. Abbâs, Peygamber Efendimiz'in emriyle:

"Ey Akabe'de bîat eden Ensâr! Ey Şecere-i Rıdvân altında söz veren ashâb!" diye seslenince, onu duyan sahâbîler:

"Lebbeyk!" diyerek dönüp geri geldiler ve Resûlullah'ın yanına koştular. Savaş tekrar kızıştı; sonunda İslâm askeri düşmanı yendi.

Bir Avuç Toprak

Ashâb-ı kirâmdan Seleme bin Ekva'ın rivâyetine göre, Huneyn'de düşmanlar Resûl-i Ekrem'i kuşatınca Allah'ın Elçisi katırından indi; yerden aldığı bir avuç toprağı düşmana doğru serperek: (شَاهَتِ الْوُجُوهُ) "Bu yüzler perişan olsun!" buyurdu. O toprak, suratlarına doğru fırlatılanların gözüne doldu. Bunun üzerine dönüp kaçmaya başladılar. Cenâb-ı Hak onları bozguna uğrattı.[309]

Peygamber Efendimiz'in şiiri andıran (أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ، أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ) sözü hakkında bir önceki hadiste bilgi verildi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem Efendimiz düşman karşısında yiğitçe dururdu. Huneyn Savaşı'nda da öyle oldu. İlk anda bozguna uğrayan ve geri çekilen Müslümanları o yeniden toparladı.

2. İnsanın en büyük zaaflarından biri olan mal ve ganimet sevgisi, Uhud Savaşı'ndan beş yıl sonra Huneyn'de de Müslümanları zor durumda bıraktı.

3. Allah'ın Resûlü dâvasının hak olduğuna, Cenâb-ı Hakk'ın kendisine yardım edeceğine gönülden inandığı için düşman karşısında muzaffer oldu.

4. Müslüman adam, dâvasının hak olduğuna inanmalı ve sebat etmelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Berâ bin Âzib radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Yahyâ bin Saîd** el-Kattân (v. 198/814), 35. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû İshâk es-Sebî'î** (v. 127/745), 3. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Berâ bin Âzib** de (v. 71/890) 3. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Cihâd 52, 61, nr. 2864, 2874, Megàzî 54, nr. 4315; Müslim, Cihâd 78, nr. 1776; Tirmizî, Cihâd 15, nr. 1688.

Buhârî, Cihâd 52, nr. 2864.

Müslim, Cihâd 81, nr. 1777.

246. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

حَدَّثَنَا ثَابِتٌ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

خَلُّوا بَنِي الْكُفَّارِ عَنْ سَبِيلِهِ ... الْيَوْمَ نَضْرِبْكُمْ عَلَى تَنْزِيلِهِ

ضَرْبًا يُزِيلُ الْهَامَ عَنْ مَقِيلِهِ ... وَيُذْهِلُ الْخَلِيلَ عَنْ خَلِيلِهِ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

النَّبْلِ».

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem umretülkazâ için Mekke’ye girerken, şâiri Abdullah ibni Revâha da onun önünde yürüyerek şöyle bir recez söylüyordu:

“Ey kâfir oğulları! Çekilin Resûlullah’ın yolundan. Allah Kur’an’da onun hak peygamber olduğunu bildirdi. Şâyet ona bir kötülük yapmaya kalkarsanız, alimallah kellenizi uçururuz. Size öyle bir kılıç sallarız ki, başlar boyunlardan ayrılır; herkes canının derdine düşer de dost dostunu unutur.”

Abdullah ibni Revâha’nın bu sözlerini duyan Ömer radıyallahu anh ona dedi ki:

“Ey İbni Revâha! Resûlullah’ın huzûrunda ve Harem-i şerîf’te şiir söylemek hiç olacak şey mi?”

Bunu duyan Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Hz. Ömer’e şunları söyledi:

“Ömer! Bırak onu, söylesin. İbni Revâha’nın şiiri müşrikler üzerinde oktan daha tesirlidir.”[310]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde Fahr-i Âlem Efendimiz’in umretülkazâ için Mekke’ye girişi anlatılmaktadır.

Önce umretülkazâ olayını hatırlayalım:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, hicretin 6. yılında (milâdî 628) 1400 sahâbîsi ile birlikte umre yapmak üzere Mekke’ye doğru yola çıkmış, ancak Mekkeliler onları şehre sokmamışlardı. Bunun üzerine Allah’ın Elçisi, sahâbîleri ile birlikte Hudeybiye’de konaklamış, orada Mekkeli müşriklerle Hudeybiye Antlaşması diye anılan bir antlaşma yapılmıştı. Bu antlaşmaya göre Müslümanlar o yıl umre yapmayacak, bir yıl sonra Kâbe’yi ziyâret edebilecek ve Mekke’de üç gün kalabileceklerdi.

Bir Yıl Sonra

Ertesi yıl (7/629) Peygamber Efendimiz’in emri üzerine bir yıl önce umre yapamayanlar ile yeni umre yapmak isteyenler hazırlanıp Mekke’nin yolunu tuttular. Antlaşma gereğince Mekkeli müşrikler de şehri tamamen boşaltıp Mekke civarındaki yüksek yerlere çekildiler. Server-i Enbiyâ Efendimiz Kasvâ adlı devesinin üzerinde tekbîr sesleriyle Mekke’ye girdi. Abdullah ibni Revâha, bir yandan Kasvâ’nın yularını tutuyor, bir yandan da hadisimizde geçen şiiri okuyarak Peygamber-i Zîşân’ın önünde yürüyordu.

Hz. Ömer’in bu hali yadırgamasını Resûl-i Ekrem Efendimiz doğru bulmadı ve:

“Ömer! Bırak onu, söylesin. İbni Revâha’nın şiiri müşrikler üzerinde oktan daha tesirlidir.” diyerek Abdullah ibni Revâha’yı şiir söylemeye teşvik etti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz zamanındaki Arapların edebî zevki son derece gelişmişti. Hemen herkes şiirden anlardı. Şiir, düşmanları etkilemek için bir tür silah olarak da kullanılırdı.

2. Hadisimiz, İslâmiyet'i öven, ahlâkî ve dinî konuları işleyen şiirleri hem söylemenin hem de onu dinlemenin câiz olduğunu göstermektedir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdürrezzâk** ibni Hemmâm es-San'ânî de (v. 211/827), 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ca'fer ibni Süleymân** ed-Duba'î (v. 178/794) 72. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Sâbit** el-Bünânî (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Edeb 70, nr. 2847; Nesâî, Hac 109, nr. 2873.

247. Hadis

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَعَهُمْ.

Câbir ibni Semüre radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin sohbetinde 100 defadan fazla bulundum. Sahâbîleri onun huzûrunda birbirlerinden şiir okumalarını isterler, Câhiliye devrinde yaşanmış bazı olayları konuşurlardı; Sultân-ı Enbiyâ da onları sükûnetle dinler, anlatılan şeylere bazen onlarla birlikte tebessüm ederdi.[311]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde Resûlullah Efendimiz'in huzûrunda ashâb-ı kirâmın birbirlerine şiir okuduğu, Fahr-i Âlem Efendimiz'in de onları dinlediği görülmektedir. Elbette bu şiirler edebe aykırı olmayan, çirkin ifâdeler içermeyen şiirlerdi. Muhtemelen bu şiirlerde Câhiliye devrinde yapılan savaşlardan söz edilir, İslâm ahlâkıyla bağdaşmayan hayat tarzından duyulan pişmanlık dile getirilirdi.

Zaten başka türlü olması da mümkün değildi. Çünkü Allah'ın Elçisi, huzûrunda uygun olmayan şekilde konuşanlara dönüp bakmaz, insanın dinine ve dünyasına faydası olmayan sözlerin söylenmemesini ister ve bunu şöyle ifâde buyururdu:

مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ

“Bir kimsenin kendisini doğrudan ilgilendirmeyen şeyi yapmaması, onun iyi Müslüman olduğunu gösterir.”[312]

Baba Evlat Gibi

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz sahâbîleri ile baba evlat gibi samimiydi. Sadece dinî konuları değil, dünyevî konuları görüşürken de onların arasında bulunur, konuşmalarını dinler, sohbetlerine katılırdı. Anlattıkları gülünç olaylara onlarla birlikte gülerdi.[313]

Bir gün Seyyid-i Kâinât Efendimiz’in meclisinde bulunanlardan biri manzum olarak şöyle bir şey anlatmıştı:

Put Hikâyeleri

Hiçbir kimsenin putu, benim putum kadar kendine tapanlara fayda vermemiştir. Zira ben onu süt kurusundan (hays’ten) yapmıştım. Topraklarımızda kıtlık baş gösterince, putumuzu parça parça edip hem ev halkına hem de yakınlarımıza dağıttık; böylece putumuz karnımızı doyurdu, bizi kıtlıktan kurtardı. Server-i Enbiyâ Efendimiz bu zâtın anlattıklarını gülerek dinledi.

Bir başka sahâbî de şunları anlatmıştı:

Bir gün putumuzun üstüne bir tilki çıktı; yüzüne gözüne işedi. Hattâ putun gözü kör oldu. Ben bu duruma çok üzüldüm. Kendi kendime bu nasıl tanrıdır ki, bir tilki üstüne çıksın, üstünü başını kirletsin, o da buna engel olmasın. Bu olay üzerine puta tapmaktan vazgeçip Müslüman oldum. Peygamber aleyhisselâm bu anlatılanlara da tebessüm buyurdu.[314]

Ashâbın Üstün Saygısı

Ashâb-ı kirâmın anlattığı Câhiliye devrinde yaşanmış bazı olaylar bu tür şeylerdi. Yoksa Peygamber-i Zîşân’ın huzûrunda mânasız, faydasız, boş sözler konuşmazlardı.

Sahâbe-i güzîn efendilerimiz hem Fahr-i Âlem’e duydukları saygıdan hem de onun sünnetine olan bağlılıklarından dolayı Peygamber aleyhisselâmın yanında sesleri duyulacak kadar gülmez, sadece tebessüm etmekle yetinirlerdi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâm, Peygamber Efendimiz'i hem çok sever hem de ona karşı saygıda kusur etmezlerdi.

2. Onun huzûrunda kendilerini pek rahat hisseder, İslâm edebine uygun olmak şartıyla her konuyu konuşur, hattâ şiir bile okurlardı. Ashâb-ı kirâm ile Resûl-i Ekrem, baba evlat gibi samimi idi.

3. Fahr-i Âlem Efendimiz ashâbının konuşmalarını dinler, sohbetlerine katılır, anlattıkları gülünç olaylara onlarla birlikte gülerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Câbir ibni Semüre radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Şerîk** ibni Abdillâh (v. 177/793), 40. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Simâk ibni Harb** (v. 123/741), 9. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Semüre** (v. 76/695) radıyallahu anh ise 9. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Edeb 70, nr. 2850; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 105, nr. 21323; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIII, 96-97, nr. 5781.

Tirmizî, Zühd 11, nr. 2317; İbni Mâce, Fiten 12, nr. 3976.

Müslim, Fezâil 69, nr. 2322.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, II, 43.

248. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

قَالَ: «أَشْعَرُ كَلِمَةٍ تَكَلَّمَتْ بِهَا الْعَرَبُ كَلِمَةُ لَبِيدٍ:

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللهَ بَاطِلُ».

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Arapların söylediği şiirler içinde en güzeli Lebîd’in şu sözüdür:

أَلاَ كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلاَ اللهَ بَاطِلٌ

‘Biliniz ki, Allah’tan başka her şey yok olacaktır.’”[315]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ali bin Hucr** (v. 244/858-59), 24. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Şerîk** ibni Abdillâh (v. 177/793), 40. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Abdülmelik ibni Umeyr** (v. 136/753), 43. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Seleme** bin Abdirrahmân ibni Avf (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisin Açıklaması

Lebîd’in’in bu mısraı 242. hadiste de geçmiş ve orada açıklanmıştır.

Buhârî, Menâkıbü’l-Ensâr 26, nr. 3841, Edeb 90, nr. 6148; Müslim, Şi‘r 3-6, nr. 2256; Tirmizî, Edeb 70, nr. 2848.

249. Hadis

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

الطَّائِفِيِّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ فَأَنْشَدْتُهُ مِائَةَ قَافِيَةٍ مِنْ قَوْلِ أُمَيَّةَ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ الثَّقَفِيِّ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

«إِنْ كَادَ لَيُسْلِمُ».

Şerîd ibni Süveyd radıyallahu anh şöyle dedi:

Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin terkisine binmiştim. Ona şâir Ümeyye bin Ebi's-Salt es-Sekafî'nin şiirlerinden 100 beyit okudum. Ben, her beyti okudukça Allah'ın Elçisi "Devam et" anlamında "hıı, hıı!" diyordu. Tam 100 beyit okuyunca:

"Ümeyye bu şiirleriyle neredeyse Müslüman olmak üzereymiş." buyurdu. [316]

Hadisin Açıklaması

Bir gün Peygamber Efendimiz ashâb-ı kirâmdan Şerîd ibni Süveyd'i terkisine bindirmişti. Allah'ın Resûlü Şerîd'in ezberinde pek çok şiir bulunduğunu öğrendi. Ona Ümeyye bin Ebi's-Salt'ın şiirlerini de bilip bilmediğini sordu. Şerîd bildiğini söyleyerek okumaya başladı.

Şerîd her beyti okudukça Resûl-i Ekrem Efendimiz "Devam et, devam et" anlamında "hıı, hıı!" diye ondan okumayı sürdürmesini istedi. O da bu şekilde tam 100 beyit okudu.

Dili Mü'min, Kalbi Kâfir

Fahr-i Âlem Efendimiz, diğer Câhiliye devri şâirlerinin aksine Ümeyye bin Ebi's-Salt'ı, mânevî derinliği olan şiirler söylediği için beğenip takdîr ederdi. 242. hadiste de geçtiği üzere, onun bu tür şiirleriyle İslâmiyet'e iyice yaklaştığını söylemişti.[317]

Bir başka rivâyete göre Fahr-i Âlem Efendimiz Ümeyye bin Ebi's-Salt hakkında (أَمَنَ لِسَانُهُ وَكَفَرَ قَلْبُهُ) "Onun dili iman etti, ama kalbi kâfir kaldı." buyurmuştur.[318]

Resûlullah Efendimiz ahlâkî olmayan şiirleri okumayı, ezberlemeyi doğru bulmaz, "Birinizin içinin irinle dolması, şiirle dolmasından daha hayırlıdır" buyururdu.[319]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz gayr-i ahlâkî duyguları öne çıkaran şiirleri okumayı ve dinlemeyi doğru bulmazdı.

2. Hadisimiz, müstehcen olmayan şiirleri okuyup dinlemenin câiz olduğunu göstermektedir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Şerîd ibni Süveyd radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdillah **Mervân ibni Muâviye** el-Fezarî (v. 193/809), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

3. râvi Ebû Ya'lâ **Abdullah ibni Abdirrahmân et-Tâifî**, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbni Mâce'nin *Sünen*'lerinde bulunan ve sözlerine güvenilen tebe-i tâbiîn nesline mensup bir râvidir.

4. râvi Ebü'l-Velîd **Amr ibni'ş-Şerîd** et-Tâifî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve tâbiîn nesline mensup olan güvenilir bir râvidir. Bu hadisi babası Şerîd ibni Süveyd'den rivâyet etmiştir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Şerîd ibni Süveyd**, Sak**īf kabilesi**ne mensuptu. Kabilesinden birini öldürünce Mekke'ye kaçtı ve Müslüman oldu. Asıl adı Mâlik olan bu sahâbîye Peygamber Efendimiz kaçak anlamında "şerîd"

diye hitap edince, herkes onu bu adla çağırmaya başladı. Şerîd, Beyatürrıdvân'da bulundu.

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Şi'r 1, nr. 2255; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 388, 389, nr. 19686, 19693; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 302-303, nr. 869.

Müslim, Şi'r 1, nr. 2255; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 388, 389, nr. 19686, 19693; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 302-303, nr. 869.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, II, 44.

Buhârî, Edeb 92, nr. 6155; Müslim, Şi'r 7-9, nr. 2257-7259.

250. Hadis

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَى الْفَزَارِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَالْمَعْنَى وَاحِدٌ، قَالَا:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَطْيَبَ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ يُؤَيِّدُ حَسَّانَ بِرُوحِ الْقُدُسِ مَا يُنَافِحُ»، أَوْ

«يُفَاخِرُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, şâiri Hassân ibni Sâbit için Mescid-i Nebevî'de yüksekçe bir yer yaptırdı. Hassân orada oturur, Resûl-i Ekrem'i medheden şiirler söylerdi.

Hadisin râvilerinden Urve (yahut Hz. Âişe) konuyu şöyle dile getirmişti:

Hassân Mescid-i Nebevî'deki o yüksekçe yerde oturur, müşriklerin Peygamber aleyhisselâm ve Müslümanlar aleyhinde söylediği şiirlere cevap vererek Müslümanları över, kâfirleri yererdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de onun hakkında şöyle duâ ederdi:

"Hassân, kâfirleri yerip Allah'ın Resûlü'nü onlara karşı savunduğu sürece Cenâb-ı Hak da onu Rûhülkudüs (Cebrâil aleyhisselâm) ile desteklesin."[320]

Hadisin Açıklaması

Server-i Enbiyâ'nın; Hassân ibni Sâbit'e, üzerine oturup şiir söylemesi için Mescid-i Nebevî'de yüksekçe bir yer yaptırması, bizim için anlaşılması zor bir şey görünüyor. Esasen bu durum, o günün Arapları arasında şiirin ne kadar önemli bir yeri bulunduğunu gösteriyor.

Günümüz dünyasında etkili bir makale ne kadar ses getiriyorsa, uzun süre toplumun gündemini işgal ediyorsa, o günün Arapları arasında da etkili bir şiir aynı şekilde gündem oluşturuyor, o şiir üzerinde günlerce konuşuluyor, hakkında yorumlar yapılıyor ve ona cevap verilmeye çalışılıyordu.

İşte Peygamber Efendimiz de Hassân ibni Sâbit'e Mescit'te bunun için bir kürsü yaptırmış, ondan orada oturup kâfirlerin sataşmalarına karşı Allah'ı, Resûlullah'ı ve İslâm dinini savunmasını istemiştir.

Resûlullah'ın Hassân'a Duâsı

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiği bir hadisten öğrendiğimize göre, Allah'ın Elçisi bu değerli şâirine şöyle buyurmuştu:

يَا حَسَّانُ، أَجِبْ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، اللَّهُمَّ

أَيِّدْهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

"Hassân! Resûlullah adına kâfirlerin şâirlerine cevap ver! Onları hicvet! Allahım! Hassân'ı Rûhülkudüs ile destekle!"[321]

Peygamber aleyhisselâm'ın, tesirli şiirleriyle İslâm düşmanlarını hicvetmesi için kendi şâirine böyle duâ etmesi, o devirde güzel bir şiirin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

Hadisimiz bize, Cebrâil aleyhisselâmın bir isminin de Rûhulkudüs olduğunu gösteriyor. "Rûhulkudüs", lekelenmesi mümkün olmayan tertemiz ruh demektir.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz bu duâsıyla, kendisine vahiy getiren meleğin, Hassân ibni Sâbit'i de ilhamlarıyla desteklemesini Cenâb-ı Hak'tan niyâz etmiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İslâmiyet'i ve Müslümanları öven, İslâmiyet'e ve Müslümanlara hakaret eden kâfirleri yeren şiirler yazmakta ve onları okumakta dînen bir

sakınca yoktur.

2. Allah'ın Resûlü bu tür şiirlerin mescidde okunmasını da sakıncalı görmemiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin iki hocasıdır.

Bunlardan **biri; İsmâil ibni Mûsâ el-Fezârî** (v. 245/859) olup 197. hadiste tanıtıldı.

Diğeri ise **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59) olup 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi, bu iki muhaddisin hocası **Abdurrahmân ibni Ebi'z-Zinâd** el-Medenî (v. 174/790);

3. râvi **Hişâm ibni Urve** el-Kureşî (v. 146/763);

4. râvi bir önceki râvinin babası olan **Urve bin Zübeyr ibni Avvâm** (v. 94/713) ve;

Hadisimizin sahâbî râvisi olan **Hz. Âişe** (v. 58/678), bunların hepsi 25. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Edeb 95, nr. 5015; Tirmizî, Edeb 70, nr. 2846.

Buhârî, Salât 68, nr. 453, Bedü'l-halk 6, nr. 3212, Edeb 91, nr. 6152; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 151, 152, nr. 2485.

251. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ أَبِي عصَامَ،

الطَّعَامِ الْوُضُوءُ بَعْدَهُ، فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،

Yine Âişe radıyallahu anhânın Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet ettiği bu hadisin, lafzı da mânası da bir önceki hadis gibidir. Tirmizî onu farklı bir senedle rivâyet etmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi yine Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin iki hocasıdır.

Bunlardan **biri, İsmâil ibni Mûsâ** (v. 245/859) olup 197. hadiste tanıtıldı.

Diğeri ise**, Alî bin Hucr** (v. 244/858-59) olup, o da 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Ebi'z-Zinâd** el-Medenî (v. 174/790), 25. hadiste tanıtıldı.

3. râvi bir önceki râvinin babası **Ebü'z-Zinâd** Abdullah ibni Zekvân (v. 130/748) ise 81. hadiste tanıtıldı.

4. râvi, **Urve** bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713) olup 25. hadiste hadisimizden söz edildi.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Âişe** radıyallahu anhâ da (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

OTUZ SEKİZİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN AKŞAMLARI HANIMLARIYLA YAPTIĞI SOHBETLER

252. Hadis

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

اللهِ بْنُ عَقِيلٍ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَا رَآنِي مُنْذُ أَسْلَمْتُ إِلَّا تَبَسَّمَ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir akşam hanımlarına garip bir hikâye anlattı. Bu hikâyeye hayret eden hanımlarından biri:

“Bu hikâye, Hurâfe hikâyesine benziyor.” dedi. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü:

“Siz Hurâfe’nin ne olduğunu biliyor musunuz?” diye sordu. Ardından da şunları söyledi: “Hurâfe, Yemen’in Uzre kabilesinden bir adamdı.

Câhiliye devrinde cinler onu esir aldı, uzun zaman aralarında tuttuktan sonra tekrar kabilesine götürüp bıraktılar. Hurâfe cinlerin arasındayken gördüğü garip olayları anlatırdı. Halk öyle tuhaf hikâyeler duyunca: ‘Bu, Hurâfe’nin sözü’ derlerdi.”[322]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz akşamları hanımlarıyla sohbet ederdi. O akşam hangi hanımının yanında kalacaksa, diğer eşleri de orada toplanırdı. Server-i Enbiyâ Efendimiz de onlara kimi zaman bilmeleri gereken konuları öğretir, kimi zaman da gönüllerini hoş etmek için kıssalar, hikâyeler anlatırdı.

Bir akşam Resûl-i Ekrem, hadisimizde sözü edilen garip hikâyeyi anlatınca, hanımlarından biri, “Bu hikâye Hurâfe hikâyesine benziyor.” dedi. Nitekim Araplar, gerçek olduğuna inanmadıkları bir olay, garip bir hikâye, asılsız bir kıssa duyduklarında, onun Hurâfe hikâyesine benzediğini söylerlerdi.

Hurâfe Hikâyesi Gerçektir

Resûlullah Efendimiz, o akşam anlattığı kıssayı hanım annemizin “Hurâfe hikâyesi”ne benzetmesini yerinde bulmadı ve “Hurâfe hikâyesi”nin uydurma olmadığını söyledi. Hattâ bir başka rivâyete göre, “Hurâfe olayı gerçektir.” buyurdu.[323]

Buna göre gerçekten Hurâfe diye biri vardı, onun gördükleri ve anlattıkları da gerçekti. Fakat insanlar, onun cinlerle ilgi olarak anlattıklarını kendi hayatlarıyla kıyaslayıp gerçek dışı bulmuşlardı.

Akşam Sohbeti

Hadisimiz, yatsı namazından sonra âilece oturup sohbet etmenin hem câiz hem de yerinde bir davranış olduğunu göstermektedir.

Efendimiz aleyhisselâmın bu konudaki tutumu bize şunu da göstermektedir:

Âile reisi; ev halkının gönlünü hoş etmeli, onların birbiriyle kaynaşmasını sağlamalı, bunun için de onlara karşı son derece samimi olmalıdır. Hoş hikâyeler anlatarak ev halkının birbirine yakınlaşmasını, birlikte gülüp eğlenmesini sağlamak, zamanı boşa harcamak değildir.

Akşam Sohbetlerinin Sakıncası

Bilindiği gibi Server-i Enbiyâ Efendimiz “yatsı namazından sonra uzun uzun konuşmayı doğru bulmazdı.”[324] Zira geceleyin geç vakte kadar oturanlar, faydasız sözlerle, helâl olmayan eğlencelerle zamanı boşa geçirenler uykularını alamazlar; teheccüd namazı bir yana, sabah namazına bile kalkamazlar. Hattâ gündüz yapmaları gereken işleri tam ve verimli bir

şekilde yapamazlar. Ama Peygamber Efendimiz’in yaptığı gibi âilesiyle hoşça zaman geçirmek veya sâlih kimselerle birlikte faydalı sohbetler etmek için oturmakta hiçbir sakınca yoktur.

Bundan sonra okuyacağımız **Ümmü Zer‘** hadisi, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in akşam sohbetlerinde hanımlarına anlattığı hikâyelerden biridir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz akşamları hanımlarıyla birlikte oturur, onlara hem dinî bilgiler öğretir hem de anlattığı hikâyelerle hoşça vakit geçirmelerini sağlardı.

2. Yatsı namazından sonra gereksiz konuşmalar yaparak uykusuz kalmak, hem sabah namazına kalkmayı zorlaştırır hem de ertesi gün verimli çalışmaya engel olur.

3. Akşamları ev halkının bir araya gelip sohbet etmesi, dinî bir kitap okuması onları birbirine daha çok yaklaştırır ve kaynaştırır.

4. Resûl-i Ekrem’in bildirdiğine göre gerçekten de Hurâfe adında bir adam vardı. Uzun süre cinlerin arasında kaldığı için, orada gördüğü ve yaşadığı garip olayları anlatırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Âişe radıyallahu anhâdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Ebû Alî **Hasan ibni’s-Sabbâh el-Bezzâr** el-Vâsıtî (v. 249/863), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî’nin *Sünen*’lerinde bulunan güvenilir ve çok ibâdet etmesiyle bilinen faziletli bir râvidir.

2. râvi **Ebü’n-Nadr** Sâlim ibni Ebî Ümeyye el-Medenî (v. 129/747), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

3. râvi **Ebû Akīl Abdullah ibni Akīl es-Sekafî**, rivâyetleri dört *Sünen*’de bulunan güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Mücâlid** ibni Saîd (v. 144/761), 148. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Şa‘bî** lakabıyla meşhur Ebû Amr Âmir ibni Şerâhîl (v. 104/722), 70. hadiste tanıtıldı.

6. râvi, **Mesrûk ibni Ecda’** (v. 63/683), 34. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Âişe** radıyallahu anhâ (v. 58/678), 25. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 157, nr. 23757; Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VII, 419-420, nr. 4442.

İbnü’l-Esîr, *en-Nihâye fî garîbi’l-hadîs* (Tanâhî-Zâvî), II, 25; Aliyyü’l-Kàrî, *Cem‘u’l-vesâil*, II, 47.

Buhârî, Mevâkît 23, nr. 568; Müslim, Mesâcid 236, nr. 647.

253. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَبْدِ اللهِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

الصَّائِمُ الْمُتَطَوِّعُ أَمِينُ نَفْسِهِ، إِنْ شَاءَ صَامَ، وَإِنْ شَاءَ أَفْطَرَ

فَقَالَتِ الْأُولَى: زَوْجِي لَحْمُ جَمَلٍ غَثٍّ، عَلَى رَأْسِ جَبَلٍ وَعْرٍ،

لَا سَهْلٌ فَيُرْتَقَى، وَلَا سَمِينٌ فَيُنْتَقَلُ.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

أَذْكُرْهُ أَذْكُرْ عُجَرَهُ وَبُجَرَهُ.

قَالَتِ الثَّالِثَةُ: زَوْجِي الْعَشَنَّقُ، إِنْ أَنْطِقْ أُطَلَّقْ، وَإِنْ أَسْكُتْ أُعَلَّقْ.

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

وَلَا سَاٰمَةَ.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَسْأَلُ عَمَّا عَهِدَ.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اضْطَجَعَ الْتَفَّ، وَلَا يُولِجُ الْكَفَّ لِيَعْلَمَ الْبَثَّ.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

شَجَّكِ أَوْ فَلَّكِ، أَوْ جَمَعَ كُلًّا لَكِ.

قَالَتِ الثَّامِنَةُ: زَوْجِي الْمَسُّ مَسُّ أَرْنَبٍ، وَالرِّيحُ رِيحُ زَرْنَبٍ.

«نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ»، فَنَاوَلْتُهُ، ثُمَّ قَالَ: «نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ» فَقُلْتُ: يَا

قَرِيبُ الْبَيْتِ مِنَ النَّادِ.

«نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ»، فَنَاوَلْتُهُ، ثُمَّ قَالَ: «نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ» فَقُلْتُ: يَا

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الْمِزْهَرِ أَيْقَنَّ أَنَّهُنَّ هَوَالِكُ.

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ

حُلِيٍّ أُذُنَيَّ، وَمَلَأَ مِنْ شَحْمٍ عَضُدَيَّ، وَبَجَّحَنِي فَبَجَحَتْ إِلَيَّ

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

وَأَشْرَبُ فَأَتَقَمَّحُ،

أُمُّ أَبِي زَرْعٍ، فَمَا أُمُّ أَبِي زَرْعٍ؟ عُكُومُهَا رَدَاحٌ، وَبَيْتُهَا فَسَاحٌ،

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ

ذِرَاعُ الْجَفْرَةِ،

حُلِيٍّ أُذُنَيَّ، وَمَلَأَ مِنْ شَحْمٍ عَضُدَيَّ، وَبَجَّحَنِي فَبَجِحَتْ إِلَيَّ

وَمِلْءُ كِسَائِهَا، وَغَيْظُ جَارَتِهَا،

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ

تُنَقِّثُ مِيرَتَنَا تَنْقِيثًا، وَلَا تَمْلَأُ بَيْتَنَا تَعْشِيشًا،

مُعَاذُ بْنُ عَفْرَاءَ بِقِنَاعٍ مِنْ رُطَبٍ، وَعَلَيْهِ أَجْرٌ مِنْ قِثَّاءٍ زُغْبٍ،

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

وَقَالَ: كُلِي أُمَّ زَرْعٍ! وَمِيرِي أَهْلَكِ، فَلَوْ جَمَعْتُ كُلَّ شَيْءٍ

أَعْطَانِيهِ مَا بَلَغَ أَصْغَرَ آنِيَةِ أَبِي زَرْعٍ.

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

وَسَلَّمَ: «كُنْتُ لَكِ كَأَبِي زَرْعٍ لِأُمِّ زَرْعٍ».

Hz. Âişe şöyle dedi:

“Vaktiyle on bir kadın bir araya gelerek kocalarının durumlarıyla ilgili hiçbir şeyi birbirinden gizlemeden anlatmak üzere sözleşmişlerdi.

Birinci kadın şöyle dedi:

“Benim kocam dağ başında bulunan arık bir devenin eti gibidir. Bulunduğu yer düz değil ki, yanına çıkıp varılabilsin. Kendisi semiz değil ki, istenip götürülsün.”

İkinci kadın söze başlayarak dedi ki:

“Kocamın halini ifşâ edemem. Çünkü onun kusurlarını eksiksiz bir şekilde sayamamaktan korkarım. Şâyet onun fenalıklarını saymaya kalksam, bu defa da gizli, âşikâr her şeyini sayıp dökmek zorunda kalacağım.”

Üçüncü kadın dedi ki:

“Benim kocam, uzun boylu ahmağın biridir. Ayıplarını söylersem beni boşar. Susup konuşmazsam beni kendisinden uzak bırakır.”

Dördüncü kadın şunu söyledi:

“Kocam tıpkı Tihâme geceleri gibi, ne sıcaktır ne de soğuk. Bu sebeple kendisinden ne korkulur ne de usanılır.”

Beşinci kadın dedi ki:

“Kocam evine geldiğinde avdan dönen bir pars gibidir. Koynumda mışıl mışıl uyur. Evden çıkınca, dışarıda bir arslan gibidir. Evde ne yapıp ettiğimi hiç sormaz.”

Altıncı kadın dedi ki:

“Kocam oburun biridir, ortada ne varsa siler süpürür. Su içerken de kabı kacağı kurutur. Yatarken yorganına bürünür. Hüznümü anlayıp gidermek için elini elbisemden içeri bile sokmaz.”

Yedinci kadın şunları söyledi:

“Benim kocam iktidarsız aptalın biridir. Kendisinde her türlü dert ve huysuzluk vardır. İnsanın ya başını yarar, ya bir tarafını kırar; yahut hem yarar, hem kırar.”

Sekizinci kadın şunu söyledi:

“Benim kocamın vücudu tavşan gibi yumuşaktır; güzel kokulu bir nebat gibi hoş kokar.”

Dokuzuncu kadın şöyle dedi:

“Kocamın evi yüksek direkli şâhâne bir evdir. Kılıcının kını uzundur. Ocağının külü çoktur. Evi de misafir kabulüne uygun bir yerdedir.”

Onuncu kadın şunları söyledi:

“Kocam mâliktir, hem de nelere mâliktir. Hayalinizden geçen her güzel şeye sahiptir. Geniş ağılları olan sürü sürü develeri vardır; fakat bu develerin otlakları azdır. Develer ud sesini duyunca boğazlanacaklarını anlarlar.”

On birinci kadın (Ümmü Zer) söze şöyle başladı:

“Kocam Ebû Zer’dir. Ama ne Ebû Zer! Kulaklarımı mücevherâtla doldurdu. Bakın! Pazularımı nasıl tombullaştırdı? Rahat bir hayat sağlayarak beni mutlu etti. Ben de buna uydum, huzûr ve sükûna kavuştum.

O, beni ‘Şık’ denilen bir dağ eteğinde, küçük bir koyun sürüsüne sahip olan kabilemin arasında buldu. Beni oradan alarak atları kişneyen, develeri böğüren, ekinleri sürülüp savrulan bir yere getirdi.

O bir dediğimi aslâ iki etmez. Sabaha kadar uyurum da beni kimse uyandırmaz. O kadar çok süt içerim ki, artık içecek hâlim kalmaz.

Ebû Zer’in bir anası var, ama ne kadındır o! Sandıkları, ambarları dolup taşar. Evi rahat ve geniştir.

Ebû Zer’in oğlu, bilseniz ne zarif bir yiğittir. Yattığı yer, kılıcı çekilmiş kın gibi düzgündür. Dört aylık bir kuzunun kol tarafıyla doyacak kadar az yer.

Ebû Zer’in bir kızı var, bilseniz o ne kızdır! Babasının, anasının sözünü dinler. Onun elbisesini biçimli vücudu doldurur. Bu halleri ile o akrânını (veya kumasını) kıskandırır.

Ebû Zer’in câriyesi ne iyi câriyedir! Sırlarımızı kimseye açıp söylemez. Malımızı saçıp savurmaz. Huzûrumuzu kaçırmaz, evimizi tertemiz tutar.”

Ümmü Zer sözüne devam ederek şunları söyledi:

“Bir gün yayıkların yayılmaya başladığı bir zamanda Ebû Zer evden çıktı. Yolda pars gibi iki çocuğu, göğsünün altında iki narı andıran sinesiyle oynayan bir kadın gördü. Beni boşadı, onu aldı.

Ondan sonra ben asil ve zengin başka bir adamla evlendim. Yeni kocam atın en güzeline biner. Mızrak yapımıyla ünlü Hat beldesinde yapılmış mızrağını eline alır; akşama doğru sürüleri önüne katıp bana gelir, bunların her birinden bana birer çift verdikten sonra, ‘Ümmü Zer! Ye, iç, akrabalarına da dağıt!’ der. Ancak onun bana verdiği şeylerin hepsini bir araya toplasan, yine de Ebû Zer’in en küçük kabını bile doldurmaz.”

Bunları naklettikten sonra Hz. Âişe sözüne şöyle devam etti:

“Bunları dinledikten sonra Resûl-i Ekrem bana şöyle buyurdu:

‘Âişe!’ Ümmü Zer’e göre Ebû Zer ne ise, ben de sana karşı öyleyim.’”[325]

Hadisin Açıklaması

Hz. Âişe’nin anlattığına göre Câhiliye devrinde on bir kadın bir yerde toplanmışlar, kocalarının iyi taraflarını da kötü taraflarını da saklamadan birbirine anlatmaya söz vermişler. Ünlü hadis şârihi Kirmânî’nin söylediğine göre bu olay Yemen taraflarında meydana gelmiş.

Birinci kadın kocasının kötü huylu olmasından ve kendisini aşırı derecede beğenmesinden şikâyet ediyor. Kibirli olduğu için yanına yaklaşamadığını, ondan hiçbir şekilde faydalanamadığını söylüyor. Kendisine bir faydası dokunmayan kocasının bu halini, dağın tepesindeki zayıf bir devenin etine benzetiyor; çünkü dağın tepesine çıkmak kolay bir şey değildir. Bir şekilde oraya çıkılsa bile, deve semiz olmadığı ve bu yüzden de etinin bir değeri bulunmadığı için, onu oradan aşağıya indirip taşımaya değmeyeceğini belirtiyor. Kısaca “Kocamın bana da kendisine de bir hayrı yok.” demek istiyor.

İkinci kadın da kocasından şikâyet ediyor. Onun sırlarını ifşâ edemeyeceğini, kusurlarını saymaya kalksa, onun kendisine yaptığı fenalıkların hepsini bir bir söylemesi, gizli açık ayıplarını ortaya dökmesi gerektiğini söylüyor. Onun kötü yanlarını, kusurlarını saymaya imkân olmadığını ifâde ediyor. Anlatacaklarını duyması halinde ise kocasının kendisini boşamasından korktuğunu belirtiyor.

Üçüncü kadın da kocasının kötü huylu bir adam olduğunu söylüyor. Onun hakkında konuşmaya kalksa kendisini boşayacağını; konuşmasa, bu defa da kocası ortalıkta gözükmeyen, dul mu evli mi olduğunu bilinmeyen kadınlara benzeyeceğini anlatmaya çalışıyor. Bu sözleriyle “Kocam var mı desem, yok mu desem bilemiyorum.” demek istiyor.

Dördüncü kadın kocasının güzel huylu olduğunu anlatmak istiyor. Mekke-i Mükerreme ve civarındaki köylere Tihâme denir. Bu hanım, kocasının ılık Tihâme geceleri gibi yumuşak huylu, son derece şefkatli olduğunu, bu sebeple kendisinden hiç korkmadığını, ondan bıkıp usanmadığını, sohbetine doymadığını belirtiyor.

Beşinci kadının sözlerinden kocasını övdüğü mü, yerdiği mi tam olarak anlaşılamıyor. Muhtemelen kocasının avdan dönen pars gibi olduğunu söylerken, onun dışarıda çok çalışıp yorulduğunu, ama eve gelince

koynunda kedi gibi mışıl mışıl uyuduğunu, bu yüzden de kendisinden yeterince faydalanamadığını söylemeye çalışıyor. Belki de kocası çok cömert olduğu için, kendisinin ne alıp sattığını bile sormadığını anlatıyor.

Altıncı kadın kocasının oburluğuna işaret ediyor. Onun evde ne bulursa yiyip yuttuğunu, içinde içecek bulunan kabı kacağı kuruttuğunu, bu kadar yemeden içmeden sonra da ağırlık bastığı için yorganına bürünüp yattığını, kendisiyle hiç ilgilenmediğini, “bir derdi ve ihtiyacı var mı?” diye sormadığını söyleyerek kocasından şikâyet ediyor.

Yedinci kadın kocasını iyice yeriyor. Onun ahmak, iktidarsız ve beceriksiz olduğunu, ayrıca kendisinde her türlü ayıp, dert ve kusurun bulunduğunu söylüyor. Bunca kusurunu görmezden gelip yanına varacak olsa, aşırı öfkesinden dolayı ya başını yaracağını veya bir yerini kıracağını yahut kendisini evden kovacağını anlatıyor.

Sekizinci kadın kocasını kibar bir şekilde kötülüyor. Kendisine dokunduğu zaman elinin tavşan gibi yumuşacık olduğunu, vücudunun hoş kokulu bitkilere benzediğini söyleyerek onu övüyormuş gibi görünüyor. Ancak o bu sözleriyle kocasının kendisine bir fayda sağlamadığını îmâ ediyor.

Dokuzuncu kadın kocasının cömertliğini anlatıyor:

“Kocamın evi yüksek direkli, kılıcının kını uzun” derken onun soylu ve uzun boylu olduğunu anlatıyor.

“Ocağının külü çoktur.” derken onun misafirperverliğine, çok ziyâfet verdiğine işaret ediyor.

“Evi misafir kabulüne uygun yerdedir.” derken de evinin mahallenin ortasında bulunduğunu, gelip geçen yolcuların orada misafir edildiğini, mahalle halkının eğlenmek ve önemli meselelerini konuşmak için orada toplandığını söylemek istiyor.

Onuncu kadın kocasının zenginliğini ve cömertliğini dile getiriyor.

“Kocam mâliktir, hem de nelere..” derken, hem onun adının Mâlik olduğunu hem de dokuzuncu kadının kocasının servetinden daha fazlasına sahip bulunduğunu anlatmaya çalışıyor.

Sürü sürü develerini barındıracak geniş ağılları bulunmakla beraber, bu develerin otlayacağı yerlerin pek az olduğunu söylüyor. O bu ifâdesiyle develerin gelen misafirler için sık sık kesildiğini, dolayısıyla otlaklara ihtiyaç duyulmadığını anlatmak istiyor.

Kocasının çok cömert ve misafirper olduğunu anlatmak isteyen bu hanım, “Develer ud sesini duyunca boğazlanacaklarını anlarlar.” derken,

konuksever kocasının, misafirleri görünce pek sevindiğini, sevincini göstermek üzere onları ud çalarak karşıladığını, ud sesini duyan develerin de kesileceklerini anladığını söylüyor.

On birinci kadın, bu hadise adını veren Ümmü Zer‘dir. Kocasının, muhtemelen tarlaları çok olduğu, çok ziraat yaptığı için Ebû Zer (ziraatçı) diye anıldığına dikkat çekmek istiyor. Bu varlıklı kocanın; kulaklarına taşıyamacağı kadar mücevher küpeler taktığını, kendisine çok iyi baktığını, bu sebeple dolgun vücutlu olduğunu, onun kendisine sağladığı imkânlar sebebiyle rahat ve huzûra kavuştuğunu belirtiyor.

Kocasının Zenginliği

Ümmü Zer‘, kendisinin nereden nereye geldiğine de temas ederek, kocasının onu bir miktar koyunuyla zar zor geçinen bir âileden alıp “atları kişneyen, develeri böğüren, ekinleri sürülüp savrulan” varlıklı bir âileye getirdiğini söylüyor.

Ayrıca Ebû Zer’in hem kendine hem sözüne değer verdiğini, uyusa bile kendisini uyandırmadığını, yemesine içmesine karışmadığını belirtiyor.

Daha sonra Ebû Zer’in annesinin cömertliğini, hizmetçilerinin çokluğu sebebiyle evinin genişliğini, oğlunun zarif ve tertipli olduğunu, kızının anne ve baba sözü dinlediği gibi güzel vücuduyla göz ve gönül doldurduğunu, câriyesinin tutumlu, temiz, aynı zamanda âile sırlarını saklayan özellikleriyle pek değerli olduğunu dile getiriyor.

Ümmü Zer‘, daha sonra başına gelenleri de anlatıyor:

Kocasının bir sabah erkenden (veya bir ilkbahar mevsiminde) evden çıktığını, iki çocuğu nar gibi göğüsleriyle oynayan güzel bir kadına rastladığını, kendisini boşayıp onu aldığını söylüyor.

Ümmü Zer’in Yeni Kocası

Bu üzücü olayın ardından kendisinin de asil, varlıklı, sürü sürü hayvanları olan ve iyi at binen yiğit bir adamla evlendiğini, bu kocasının da servetini önüne serdiğini, malını istediği gibi harcamasına izin verdiğini memnuniyetle belirtiyor. Kendisine verilen bütün bu imkânlara rağmen, gözünün ve gönlünün hâlâ önceki kocası Ebû Zer‘de olduğunu göstermek üzere, yeni kocasının kendisine verdiği şeylerin hepsi bir araya toplansa, yine de Ebû Zer’in en küçük kabını doldurmayacağını dile getiriyor.

Sana Ebû Zer’ Gibiyim

Hz. Âişe'nin anlattığı bu hikâyeyi dinleyen Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, onun gönlünü hoş etmek için kendisine şu anlamda iltifatta bulunmuştur:

"Ey Âişe! Anlattığın kadınların on birincisi olan Ümmü Zer'e kocası Ebû Zer' nasıl faydalı ve hayırlı olmuş, onunla güzel geçinmiş, gönlünü kazanmışsa, ben de sana karşı öyle hayırlı ve faydalıyım; seninle güzel geçiniyor, gönlünü kazanıyorum."

Şüphesiz ki Resûlullah'ın eşi ve Mü'minlerin annesi olma şerefi ve bahtiyârlığı, hiçbir maddî imkânla ölçülemeyecek derecede yüce bir makamdır.

Hadisimizin bu rivâyetinden anlaşıldığına göre Ümmü Zer' hikâyesini Hz. Âişe anlatmış, Peygamber-i Zîşân Efendimiz ile diğer hanımları dinlemiştir. Bu rivâyetin son cümlesi yani **"Ümmü Zer'e göre Ebû Zer ne ise, ben de sana karşı öyleyim"** ifâdesi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sözüdür.

Başka bir rivâyete göre ise bu olayı Resûl-i Ekrem Efendimiz anlatmıştır. [326]

Ümmü Zer' Hadisine Verilen Önem

İslâm âlimleri Ümmü Zer' hadisine büyük önem vermiş, bir kısmı bu hadisi müstakil kitaplarda şerhetmiştir. Hadisimizi en geniş ve en güzel şekilde şerheden *Şifâ-i Şerîf* müellifi Kàdî İyâz'dır. Kàdî İyâz bu şerhine *Buğyetü'r-râid fîmâ fî hadisi Ümmü Zer' mine'l-fevâid* adını vermiştir.[327]

Kàdî İyâz bu hadisten yirmi kadar hüküm çıkarmış olup bunların belli başlıları şunlardır:

***** Bir şahıs âile fertlerine son derece mülâyim ve şefkatli davranmalı, onlarla güzelce geçinmelidir.

***** Onlara zaman zaman hediyeler almalıdır.

***** Birtakım vaadlerle onların gönlünü elde etmelidir.

***** Yaptığı şaka ve latîfelerle, âile fertlerinin kendisine dünyanın en sevimli adamı gözüyle bakmasını sağlamalıdır.

***** Kocasından gördüğü iyiliklere karşılık, kadın da ona teşekkür etmelidir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Bu hadisten elde edilen faydaların bir kısmı yukarıda maddeler halinde sayıldı.

2. Âile fertleriyle kaynaşmak için akşamları onlarla sohbet etmeli, hoşça zaman geçirmelidir.

3. Bir hanım kocasının iyiliklerini unutmamalı, onları zaman zaman dile getirmeli ve eşini sevmelidir.

4. Hem anlatanın hem dinleyenlerin tanımadığı birileri hakkında onların hoşlanmayacağı sözleri söylemek gıybet değildir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Îsâ bin Yûnus** (v. 187/803), 7. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hişâm ibni Urve** el-Kureşî (v. 146/763), 25. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Bekir **Abdullah ibni Urve** bin Zübeyr ibni Avvâm el-Kureşî el-Esedî (v. 133/750 civârı), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

5. râvi **Urve** bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713) ile;

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Nikâh 82, nr. 5189; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 92, nr. 2448.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XXIII, 164, nr. 265.

Bu hadis hakkında geniş bilgi için bk. M. Yaşar Kandemir, "Ümmü Zer Hadisi", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XLII, 333-335.

OTUZ DOKUZUNCU BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN UYKUSU

254. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الْأَيْمَنِ، وَقَالَ:

«رَبِّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ».

Berâ bin Âzib radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem uyumak istediği zaman sağ tarafına yatar, sağ elinin içini sağ yanağının altına koyar, sonra da şöyle duâ ederdi:

“Rabbi kınî azâbek, yevme teb‘asü ibâdek: Yâ Rabbî! Kullarını yeniden dirilttiğin günde, beni azâbından koru!”[328]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Berâ bin Âzib radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Muhammed ibnü’l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31 hadiste tanıtıldı.
3. râvi İsrâîl ibni Yûnus (v. 160/777), 50. hadiste tanıtıldı.
4. râvi **Ebû İshâk** es-Sebî‘î (v. 127/745), 3. Hadisimizde tanıtıldı.
5. râvi Ebû Kılâbe **Abdullah ibni Yezîd** (v. 104/722), 154. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Berâ bin Âzib** (v. 71/890) ise 3. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Tirmizî, Daavât 18, nr. 3398-3399; Ebû Dâvûd, Edeb 97, 98. nr. 5045; İbni Mâce, Duâ 15, nr. 3877.

255. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ، مِثْلَهُ وَقَالَ: «يَوْمَ تَجْمَعُ عِبَادَكَ».

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh tarafından rivâyet edilen bu hadisin lafzı da mânası da bir önceki hadis gibidir. Yalnız senedinde farklı râviler vardır. Bir de bir önceki hadisin metnindeki

"Yâ Rabbî! Kullarını **yeniden dirilttiğin günde**, beni azâbından koru!" ifâdesi bu hadiste:

"Yâ Rabbî! Kullarını **bir araya topladığın günde** beni azâbından koru!**"** şeklindedir.

Hadislerin Açıklaması

Peygamber Efendimiz her konuda sağı, sağ tarafı tercih ederdi. Uyuyacağı zaman da sağ tarafına yatardı.

Sağ Tarafa Yatmanın Faydası

Şifâ-i Şerîf müellifi Kàdî İyâz, sağ tarafına yatmanın faydasını şöyle izah etmektedir:

"Allah'ın Sevgili Elçisi az uyumak için sağ tarafına yatardı; çünkü sol tarafa yatıp uyurken hem kalp, hem de ona bağlı iç organlar sol tarafa meyilli olacağı için vücut daha sâkin ve rahattır. Bu hal, daha derin ve uzun süre uyumaya elverişlidir. İnsan sağ tarafına yatıp uyurken, kalp asılı durumda kalacağı, rahat olmayacağı, tam aksine çabucak uyanmaya elverişli bir konumda bulunacağı için onun ağır bir uykuya dalması mümkün değildir."[329]

Burada şunu ifâde etmeliyiz; sağ tarafına veya sol tarafına yatma konusundaki bu bilgiler daha çok bizi ilgilendirmektedir. Zira Fahr-i Âlem Efendimiz'in kalbi zaten uyumadığı için onun sağ veya sol tarafına yatması arasında bir fark yoktur. Allah'ın Resûlü bu uygulamasıyla ümmetine yapmaları gerekeni öğretmektedir.

Yüzükoyun Yatmanın Sakıncası

Sağ veya sol tarafa yatmakta dinî bakımdan bir sakınca olmamakla beraber, yüzükoyun yatmak sakıncalıdır. Zira Server-i Enbiyâ Efendimiz Mescid-i Nebevî'de yüzükoyun yatan birini görmüş, onu ayağıyla dürterek uyandırmış ve onu şöyle uyarmıştır:

قُمْ وَاقْعُدْ، فَإِنَّهَا نَوْمَةٌ جَهَنَّمِيَّةٌ

"Kalk, otur, bu cehennemliklerin yatma tarzıdır."[330]

Hadisimizin birinci rivâyetinde geçtiği şekilde "Kullarını yeniden diriltttiğin günde" demekle, ikinci rivâyette geçtiği şekilde "Kullarını bir araya topladığın günde" demek aynı şeydir; her ikisi de kıyâmet gününde kulların haşir ve hesap için diriltileceği zamana işaret etmektedir.

Uyuyup Uyanmamak da Var

Uyku ölümün kardeşi olduğu için uyuyup bir daha uyanmamak da var. İşte bu sebeple Peygamber Efendimiz son amelimizin Allah'ı zikretmek olmasını istemiştir. Bundan sonraki hadîs-i şerîfte de göreceğimiz üzere Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz küçük ölüm olan uykudan uyanınca şöyle duâ ederdi:

إِلَّا غِبًّا، وَكَانَ يَعْجَلُ إِلَيْهَا لِأَنَّهَا أَعْجَلُهَا نُضْجًا.

"Bizi öldükten sonra dirilten Allah'a hamdolsun. Bizi yeniden diriltip huzûrunda toplayacak olan da O'dur."[331]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem sahâbîsi Berâ ibni Âzib'in şahsında bize yatağa nasıl yatacağımızı öğretiyor ve şöyle buyuruyor:

Yatacağın zaman, namaz abdesti gibi abdest al.

Sonra sağ yanına yat.

Ardından sana öğrettiğim yatak duâsını oku.

Bu duâdan sonra da artık dünya kelâmı etme.[332]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Yatağa yatarken sağ tarafına yatmalı, sağ elinin içini sağ yanağının altına koymalı, sonra da Resûl-i Ekrem'in bu konuda öğrettiği duâlardan

birini yapmalıdır.

2. Peygamber Efendimiz yüzükoyun yatmayı cehennemliklerin yatma tarzı olarak gördüğü için kesinlikle yüzükoyun yatmamalıdır.

3. İnsan, özellikle de yatarken ölümü, ölüm ötesini, kıyâmeti, haşri ve hesap vermek üzere Allah'ın huzûrunda toplanacağını düşünmeli, bu imtihanlardan başarıyla çıkmak için de Cenâb-ı Hakk'a duâ etmelidir.

4. Uykudan uyanınca da, Peygamber Efendimiz'in öğrettiği duâlardan birini yaparak, yeniden hayata döndürdüğü için Allah'a şükretmelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **İsrâîl** ibni Yûnus (v. 160/777), 50. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû İshâk** es-Sebîʿî (v. 127/745), 3. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebû Ubeyde** Âmir ibni Abdillah ibni Mes'ûd el-Hüzelî (v. 82/701), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan bir tâbiî ve hadisimizin sahâbî râvisi Abdullah ibni Mes'ûd'un oğludur.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Mes'ûd** (v. 32/652) ise 168. hadiste tanıtıldı.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 203.

İbni Mâce, Edeb 27, nr. 3725; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 434, nr. 1188.

Buhârî, Daavât 7 nr. 6312.

Buhârî, Vudû' 75, nr. 247; Müslim, Zikir 56, nr. 2710.

256. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ

ابْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ،

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ قَالَ: «اللّٰهُمَّ بِاسْمِكَ أَمُوتُ وَأَحْيَا»،

ابْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ،

«الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَمَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ».

Huzeyfe ibnü’l-Yemân radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yatağına girdiği zaman şöyle duâ ederdi:

“Allâhümme bismike emûtü ve ahyâ: Allahım! Senin ismini anarak ölür, Senin ismini anarak dirilirim (yani Senin ismini anarak uyur, Senin ismini anarak uyanırım).” derdi.

Uykudan uyanınca da:

“Elhamdülillâhillezî ahyânâ ba‘de mâ emâtenâ ve ileyhi’n-nüşûr: Bizi öldürdükten sonra dirilten (yani bizi uyuttuktan sonra uyandıran) Allah’a hamdolsun. Kıyâmet günü bizi yeniden diriltip huzûrunda toplayacak olan da O’dur.” derdi.[333]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz yatağa yatarken: “Allahım! Senin ismini anarak ölür, Senin ismini anarak dirilirim.” buyuruyor. Bunu söylerken, beni öldüren de Sen’sin, dirilten de Sen’sin demiş oluyor. Bir başka ifâdeyle söyleyecek olursak; Allah’ım ben Sen’in “Mümît” (öldüren) isminle ölür, “Muhyî” (hayat veren) isminle dirilirim, diyor.

Uyku Ölümdür

Fahr-i Kâinât'ın "Bizi öldükten sonra dirilten Allah'a hamdolsun." sözünden uykuya "ölüm" denebileceğini öğreniyoruz. Çünkü insan uykuya dalınca ölüme benzer bir şekilde bilinç kaybına uğruyor; hareket etme kabiliyetini yitiriryor; bu esnada ruh ile beden arasındaki ilişki de değişiyor.

Mâdem ki uyku bir tür ölümdür; şu halde uykuya dalmadan önce, bu benim hayatımın son ânı olabilir; uyuyup bir daha uyanmayabilirim diye düşünmeli, Rabbimizi zikretmeli, O'nun ismini anarak küçük ölümün kollarına kendimizi bırakmalıyız.

Yeniden Dirilince

Uyanınca tekrar Rabbimiz'i hatırlamalıyız. Bizi yeniden diriltti̇ği, küçük ölümden hayata dönderdiği ve bize Kendini zikretme fırsatını yeniden verdiği için Kâinâtın Rabbi'ne hamd ve şükretmeliyiz.

Hadisimizin sonunda, uykudan uyanınca söyleyeceğimiz çok önemli bir ifâde var: **"Ve ileyhi'n-nüşûr:** "Bizi yeniden diriltip huzûrunda toplayacak olan da O'dur." Biz böyle demekle, öldükten sonra Rabbimizin bizi yeniden diriltip, dünyada yaptıklarımızın veya yapmadıklarımızın hesabını vermek üzere huzûruna çıkacağımıza iman ettiğimizi söylemiş oluyoruz.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Uyku küçük ölümdür. Uyuruz, ama bir daha uyanmayabiliriz.

2. Kendimizi uykunun kollarına bırakırken, bizi yaratan ve bir gün yeniden diriltip huzûruna çıkaracak olan Rabbimiz'e sığınmalıyız. Resûl-i Ekrem Efendimiz'in öğrettiği duâları okuyarak imânımızı tazelemeliyiz.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Huzeyfe ibnü'l-Yemân radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Yemenli hadis hâfızı **Abdürrezzâk** ibni Hemmâm (v. 211/827), 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân** es-Sevrî (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Abdülmelik ibni Umeyr** (v. 136/753), 43. hadiste tanıtıldı.

5. râvi Ebû Meryem **Rib'î bin Hırâş** el-Gatafânî (v. 101/719), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan son derece güvenilir bir hadis imâmı ve hadis

hâfızı idi. Tâbiîn nesline mensup olan Rib‘**î** devrinin önde gelen zâhidlerinden biriydi.

Rib‘î bin Hırâş, yalan söylememesiyle bilinirdi. İki oğlu da Haccâc-ı Zâlim’e karşı isyan ettikleri için her yerde aranıyorlardı. Haccâc’a, Rib‘î’nin hiç yalan söylemediği, oğullarının nerede saklandığı sorulursa mutlaka yerlerini söyleyeceği hatırlatıldı. Haccâc’ın adamları ona oğullarının yerini sorunca, “Allah yardımcıları olsun, evdeler.” dedi. Onun bu derece dürüst olduğunu gören Haccâc, oğullarını bağışladı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Huzeyfe ibnü’l-Yemân** (v. 36/656) 122. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Daavât 7, 8, 16, nr. 6312, 6314, 6324, ayrıca bk. Tevhîd 13, nr. 7395; Müslim, Zikir 59, nr. 2711.

257. Hadis

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

طَعَامَنَا».

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

وَوَجْهَهُ وَمَا أَقْبَلَ مِنْ جَسَدِهِ، يَصْنَعُ ذٰلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem her gece yatağına girdiği zaman avuçlarını birleştirir; **Kul hüvallâhü ahad, Kul eûzü bi-rabbi'l-felak ve Kul eûzü bi-rabbi'n-nâs'**ı okuyup ellerine üfler; sonra da başından, yüzünden ve vücudunun ön tarafından başlayarak ulaşabildiği yerlere kadar ellerini sürer ve bunu üç defa yapardı.[334]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz hemen her gece, özellikle de bir rahatsızlık hissettiği zamanlarda şöyle yapardı: Yatağına girince iki avucunu birleştirir, bazı rivâyetlerde belirtildiği üzere önce avuçlarına üfler, ardından İhlâs ile Muavvizeteyn sûrelerini okuyarak tekrar avucuna üflerdi. Sonra da avuçlarını önce başına, sonra yüzüne, ardından kollarına, göğsüne ve dizlerine sürerdi. Ve bunu üç defa yapardı.

Fahr-i Kâinât Efendimiz rahatsızlığı iyice arttığı zaman bu sûreleri Hz. Âişe'ye okutur, annemiz de Resûlullah'ın mübarek eline üfler, sonra onun ellerini yine onun vücuduna sürerdi.[335]

Neden Önce Üflerdi?

Acaba Server-i Enbiyâ Efendimiz açtığı avuçlarına o üç sûreyi okumadan önce neden üflerdi?

Bazı âlimler bunu şöyle açıklamışlardır: Sihirbazlar bir şeyler okuduktan sonra avuçlarına üfler; Resûl-i Ekrem ise onlara benzememek için, hem okumadan önce hem de okuduktan sonra avuçlarına üflerdi.

Diğer bazı âlimler de Yahudilerin duâ okuduklarını, fakat avuçlarına üflemediklerini, Peygamber aleyhisselâmın onlara muhâlefet etmek için avuçlarına üflediğini söylemişlerdir.

Fahr-i Cihân Efendimiz sahâbîsi Abdullah ibni Hubeyb el-Cühenî'ye bu üç sûreyi akşam ve sabah vakitlerinde üçer defa okumasını tavsiye etmiş, böylece her türlü kötülükten korunacağını söylemiştir.[336]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz yatağına yattığı zaman çeşitli duâlar okurdu.

2. Bu duâlardan biri, hadisimizde anlatıldığı üzere İhlâs ile Muavvizeteyn'i okuyarak avuçlarına üflemesi, sonra da ellerini bütün bedenine sürmesiydi. Şifâ bulmak niyetiyle bu işi üç defa yapardı.

3. Hasta olan kimse bu üç sûreyi kendi başına okuyup ellerini bütün vücuduna süremiyorsa, eşi veya bir başkası bunu yapabilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muâviye **Mufaddal ibni Fedâle** bin Ubeyd el-Kıtbânî (v. 181/797), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Mısır kadısı ve güvenilir bir hadis âlimidir. Aynı zamanda çok ibadet eden duâsı makbul olan müttaki bir zât idi.

3. râvi Ebû Hâlid **Ukayl** ibni Hâlid el-Eylî (v. 141/758), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir hadis hâfızı ve âlimidir.

Hadisimizde geçen "أُرَاهُ عَنِ الزُّهْرِيِّ" ifâdesiyle, Ukayl'in bu hadisi Zührî'den rivâyet ettiğini zannettiğini söyleyen Mufaddal ibni Fedâle'dir.

4. râvi Muhammed ibni Şihâb **ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

5. râvi **Urve** bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713), 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** de 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Fezâilü'l-Kur'an 14, nr. 5017; Ebû Dâvûd, Edeb 98, nr. 5056; Tirmizî, Daavât 21, nr. 3402.

Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 14, nr. 5016, Tıb 39, nr. 5748; Müslim, Selâm 51, nr. 2192

Ebû Dâvûd, Edeb 101, nr. 5082; Tirmizî, Daavât 116, nr. 3575.

258. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ كُرَيْبٍ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

أَخْرَجَهَا مِنْ جُؤْنَةِ عَطَّارٍ

وَفِي الْحَدِيثِ قِصَّةٌ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir gece yatıp uyudu, hattâ ağzından “puf” diye bir ses duyuldu. Uyuduğu zaman ağzından böyle “puf, puf” diye ses çıkardı. O böyle uyurken Bilâl-i Habeşî geldi ve ona sabah namazı vaktinin girdiğini haber verdi. Allah’ın Elçisi uyanıp kalktı ve abdest almadan namaz kıldırdı.

Bu hadisin bir de hikâyesi vardır.[337]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Yahyâ **Seleme bin Küheyl** el-Hadramî (v. 121/739), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir hadis âlimi ve hâfızı tâbiîdir.

5. râvi **Kureyb** ibni Ebî Müslim (v. 98/716), 15. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** da (v. 68/687) 15. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 265. hadisle birlikte açıklanacaktır.
Buhârî, Ezân 77, 161, nr. 726, 859; Müslim, Müsâfirîn 763, nr. 181-193.

259. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ قَالَ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَاغْفِرْ لَهُمْ وَارْحَمْهُمْ

Enes radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yatağına girdiği zaman şöyle duâ ederdi:

“el-Hamdü lillâhillezî et‘amenâ ve sekànâ ve kefânâ ve âvânâ, fe-kem mimmen lâ kâfiye lehû velâ mu’vî: Bize yedirip içiren, bizi her türlü tehlikeden koruyan, ev verip barındıran Allah’a hamd olsun. Kendisini tehlikelerden koruyup barındıranı olmayan niceleri var.”[338]

Hadisin Açıklaması

Yeme, içme ve uyuma hayatın üç vazgeçilmezidir. Bunlar olmadan yaşamak mümkün değildir. Bu nimetleri bize karşılıksız bahşeden yüce Rabbimiz’e minnet ve şükran borçluyuz.

Peygamber Efendimiz, hadisimizde, Allah Teâlâ’ya olan minnet borcumuzu en iyi ifâde etmenin yolunun O’na hamdetmek olduğunu öğretmektedir.

Koruma ve Barındırma Nimetleri

Rabbimizin bize ihsân ettiği yedirme, içirme ve uyutma nimetlerinin yanında zikredilmesi gereken iki önemli nimet daha vardır. Bunlar koruma ve barındırma nimetleridir.

Allah Teâlâ koruyucu sıfatıyla bizi kötülerin ve bize sıkıntı veren şeylerin şerrinden muhâfaza buyurmaktadır.

Cenâb-ı Hakk'ın bizi barındırması ise bize merhamet etmesi, sığınacak evler nasip etmesidir. Soğuktan, sıcaktan, tehlikelerden korunacak yuvası bulunmayan diğer varlıkları düşününce, sahip olduğumuz nimetin büyüklüğünü daha iyi anlarız.

Nimeti Verene Şükür

Yeme, içme, uyuma, korunma ve barınma nimetlerine sahip olmak kadar bu nimetlere şükredebilmek de ilâhî bir lütuftur. Bu nimetler kendisine verildiği halde onlara şükredemeyen nice kadirbilmezler vardır.

Hadisimizin sonundaki "Kendisini tehlikelerden koruyup barındıranı olmayan niceleri var." ifâdesi de çok mânidârdır. Fahr-i Cihân Efendimiz'in bu sözü bize şu âyet-i kerîmeyi hatırlatmaktadır:

الْحَجَّاجُ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الصَّوَّافُ، سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ ذٰلِكَ.

"Allah iman edenlerin dostudur; kâfirlerin ise hiçbir dostu yoktur."[339]

Bizi sevdiği için koruyan, akşam olunca evlerimizde barındıran, yatağımızda yatıran ve sahip olduğumuz hesapsız nimetleri bize ihsân eden Mevlâ'mıza hesapsız hamdlerimizi sunmalıyız.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Bu hadiste, Peygamber Efendimiz'in bir başka yatak duâsını görüyoruz.

2. Allah'ın Resûlü bize sahip olduğumuz, ancak pek farkında olmadığımız iki önemli ilâhî lütfu hatırlatıyor. Bu lütuflardan biri, Rabbimiz'in bizi her türlü tehlikeden koruması, diğeri ev verip barındırmasıdır.

3. Bu hesapsız nimetleri hatırlamalı, onları bize ihsân edene şükür görevimizi unutmamalıyız.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Affân** ibni Müslim (v. 220/835), 66. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Sâbit** el-Bünânî (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Zikir 64, nr. 2715; Ebû Dâvûd, Edeb 98, nr. 5053; Tirmizî, Daavât 16, nr. 3396.

Muhammed 47/11.

260. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

ابْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَبَاحٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

الصُّبْحِ، نَصَبَ ذِرَاعَهُ، وَوَضَعَ رَأْسَهُ عَلَى كَفِّهِ.

Ebû Katâde radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir sefer sırasında dinlenmek üzere gecenin sonuna doğru konakladığı zaman, sağ tarafına yatarak uyurdu. Şâyet sabah namazına yakın bir zamanda mola verirlerse, o vakit sağ kolunu diker, mübârek başını el ayasının üstüne koyarak uyurdu.[340]

Hadisin Açıklaması

Peygamber aleyhisselâm bir sefer sırasında geceleyin askerleriyle birlikte yolculuk ederken mola vermek gerektiğinde bakardı; sabah namazına çok zaman varsa, uzunca bir süre dinlenmek için sağ tarafına yatıp uyurdu.

Şâyet sabah namazı yaklaşmış ve kısa bir süre dinlenmek üzere mola vermişlerse, yol yorgunluğu yüzünden derin uykuya dalarak sabah namazını kaçırmamak için ihtiyatlı bir şekilde uyurdu. Bu kısa süreli dinlenme esnasına sağ kolunu diker, mübârek başını avucunun içine koyarak istirahat ederdi.

Peygamber Efendimiz bu tutumuyla, sabah namazının vakti yaklaştığı zamana kadar uyanık kalanların ne yapmaları gerektiğini göstermiştir. Birazcık uyur, dinlenirim, sonra kalkar namazımı kılarım diye kendini uykunun kollarına bırakanların sabah namazını kaçırabileceklerini hatırlatmış; onun için de nasıl bir tedbir alınması gerektiğini bizzat göstermiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Beş vakit namazın en önemlisi sabah namazıdır. Sabah namazı vakti de uykunun en koyu, en derin zamanıdır.

2. Bu bereketli zamanın faziletini kaçırmamak için gayret göstermelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Katâde radıyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Alî **Hüseyin ibni Muhammed** ibni Ca'fer el-Harîrî, tebe-i tâbiîn neslinden hadis rivâyet eden, rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan, fakat hakkında yeterli bilgi bulunmayan bir râvidir.

2. râvi, Ebû Eyyûb **Süleymân ibni Harb** el-Vâşihî (v. 224/839), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır. Mekke kadılığı da yapan bu zâhid hadis hâfızı, Bağdat'ta halife Me'mûn'un sarayının bitişiğinde hadis meclisi yapar, bu meclise 40.000 kişi katılırdı. Halife de sarayının kapısını açıp perde arkasından bu dersleri dinleyerek onun imlâ ettiği hadisleri yazardı. Süleymân ibni Harb, elinde herhangi bir yazılı metin bulunmadan, ezberinden 10.000 kadar hadisi rivâyet ettiği belirtilmektedir.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Humeyd et-Tavîl** (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

5. râvi Ebû Abdillah **Bekr ibni Abdillah el-Müzenî** (v. 108/726), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis ve fıkıh âlimidir. Kader konusunda tartışan iki kişiyi görünce hemen kalkıp namaza durur, iki rekât namaz kılardı. Duâsı makbul bir insandı.

6. râvi, Ebû Hâlid **Abdullah ibni Rebâh** el-Ensârî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Medineli güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Katâde** el-Ensârî'nin (v. 54/674) asıl adı Hâris ibni Rib'î'dir. Cengâverliği ile ünlü olup Resûl-i Ekrem'in süvarisi (Fârisü Resûlillah) diye bilinir. Muhtelif seriyyelerde kumandanlık etmiştir. Savaşlarda gösterdiği kahramanlıklar sebebiyle Peygamber Efendimiz'in duâsını almış, Allah'ın Resûlü onun için "Süvarilerimizin en hayırlısı Ebû Katâde'dir." buyurmuştur.[341]

Bir gazvede gece boyunca devam eden yolculuk sırasında Peygamber Efendimiz sabaha karşı bineğinin üzerinde uyuklamaya başlayınca, Ebû Katâde iki defa onu uyandırmadan doğrultmuş, üçüncüsünde Resûl-i Ekrem

uyanarak kendisine: “Peygamberini koruduğun için Allah da seni korusun” diye duâ etmiştir.[342]

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Mesâcid 313, nr. 683.

Müslim, Cihâd 132, nr. 1807.

Müslim, Mesâcid 311, nr. 681

KIRKINCI BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
İBADET HAYATI

261. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَبْدًا شَكُورًا؟».

Mugîre bin Şu‘be radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mübârek ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Ashâb-ı kirâm:

“Yâ Resûlallah! Allah Teâlâ senin geçmiş ve gelecek bütün hatâlarını bağışladığı halde niye kendini bu kadar çok yoruyorsun?” dediklerinde:

“Bu lütuflarından dolayı Allah’a çok şükreden bir kul olmayayım mı?” buyurdu.[343]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Mugîre bin Şu‘be radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; Tirmizî bu hadisi iki hocasından rivâyet etmiştir.

Birinci hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) olup 1. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası Ebû Sehl **Bişr ibni Muâz** el-Akadî’dir (v. 240/854 civarı). Bu zât da rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

2. râvi **Ebû Avâne** (v. 176/792), 46. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Mâlik **Ziyâd ibni İlâka** es-Sa‘lebî (v. 135/752), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Mugîre bin Şu‘be** (v. 50/670), 70. hadîs-i şerîfte tanıtıldı

Bu hadis, 263. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Buhârî, Teheccüd 6, nr. 1130, Tefsîr 48/2, nr. 4836; Müslim, Münâfikìn 81, nr. 2819.

262. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

ابْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

«أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا؟».

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mübârek ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Ashâb-ı kirâm:

“Yâ Resûlallah! Allah Teâlâ senin geçmiş ve gelecek bütün hatâlarını bağışladığına dair âyet indirmişken niye kendini bu kadar çok yoruyorsun?” dediklerinde:

“Bu lütuflarından dolayı Allah’a çok şükreden bir kul olmayayım mı?” buyurdu.[344]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ebû Ammâr Hüseyin ibni Hureys** (v. 244/858), 21. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Fazl ibni Mûsâ** el-Mervezî (v. 192/808), 54. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Abdillah **Muhammed ibni Amr** ibni Alkame bin Vakkās el-Leysî (v. 145/762), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Medineli güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Ebû Seleme** bin Abdirrahmân ibni Avf (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** (v. 58/678) radıyallahu anh da 12. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 263. hadisle birlikte açıklanacaktır.
İbni Huzeyme, es-*Sahîh* (A'zamî), II, 201, nr. 1184

263. Hadis

سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبَّادٍ يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ يَحْيَى بْنِ

يَحْيَى بْنُ عِيسَى الرَّمْلِيُّ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

«أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا؟».

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin kalkıp namaz kılmaya başlar, uzun süre kıyâmda durduğu için de mübârek ayakları şişerdi. Ashâb-ı kirâm ona:

“Yâ Resûlallah! Allah Teâlâ senin geçmiş ve gelecek bütün hatâlarını bağışlamışken niçin kendine bu kadar eziyet ediyorsun?” dediler. Allah’ın Resûlü onlara:

“Bu lütuflarından dolayı Allah’a çok şükreden bir kul olmayayım mı?” buyurdu.[345]

Hadislerin Açıklaması

Peygamber Efendimiz geceleyin çok ibadet eder, bu sebeple uzun süre ayakta dururdu. 276. hadîs-i şerîfte göreceğimiz üzere, kıyâmda iken en uzun sûreleri okurdu. Rekâtların herbirinde Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ ve Mâide sûrelerini okuduğu olurdu.

Neden Kendini Yoruyorsun?

Hz. Âişe radıyallahu anhânın söylediğine göre Resûl-i Ekrem geceleyin vitirle birlikte on bir veya on üç rekât namaz kılardı. Bu namazın bazı

rekâtlarında, elli âyet okunacak kadar bir süre başını kaldırmadan secde yapardı.[346] Yaşı ilerleyip de kilosu biraz artınca, gece namazını oturarak kılmaya başladı; rükûya varmak istediğinde ayağa kalkıp okumaya devam eder, sonra rükûya varırdı.[347]

Ashâb-ı kirâm, Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz'i canlarından aziz bildikleri için, onun ibâdet ederken kendisini bu kadar yormasına gönülleri râzı olmazdı. İşte bu sebeple Fahr-i Kâinât'ın ayakları şişinceye kadar ibadet etmesine dayanamadılar. Belirtildiğine göre Hz. Ömer, ona Cenâb-ı Hakk'ın habîbi olduğunu, bu sebeple bütün kusurlarının bağışlandığını, öyle olduğu halde neden kendisine eziyet edercesine aşırı derecede ibadet ettiğini sordu.

Şükreden Kul Olmak

Sevgili Efendimiz de, onlara Cenâb-ı Hakk'ın kendisine bahşettiği büyük lütfu hatırlattı. Olmuş ve olacak bütün hata ve kusurlarının bağışlanmasının ne büyük ikrâm ve ihsân olduğunu belirtti. Böylesine muazzam bir lütuf karşısında elinden gelenin âzamîsiyle şükretmek gerektiğini söyledi. Şâyet Cenâb-ı Hak nasıl olsa benim günahlarımı affetti deyip de gerektiği şekilde ibadet etmezse, "Allah'a gereği ve yeterince çok şükreden bir kul" olmayacağını dile getirdi.

"Şükreden kul olmak", Cenâb-ı Hakk'ın çok değer verdiği bir özelliktir. Nitekim Kâinâtın Rabbi, Nûh aleyhisselâmı (إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا) "Şüphesiz Nûh çok şükreden bir kuldu."[348] diye övmektedir.

Biz Ne Yapmalıyız?

Peygamber Efendimiz, Allah Teâlâ'nın bizim de şükreden kul olmamızı istediğini hatırlatarak şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللهَ لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ، أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ

فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا

"Allah Teâlâ, kulunun bir şey yedikten sonra hamdetmesinden, bir şey içtikten sonra hamdetmesinden hoşnut olur."[349]

İşin aslına bakılacak olursa yüce Rabbimiz (وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ) "Kullarımdan gereği gibi şükredenler pek azdır."[350] âyet-i kerîmesiyle

insanın şükür görevini gereği gibi yapmadığını dile getirmektedir. Efendimiz aleyhisselâm da ayakları şişinceye kadar ibadet etmek suretiyle, bize şükreden kulun nasıl olması gerektiğini öğretmektedir.

Gücü Yettiği Kadar

Şüphesiz herkes elinden geldiği, gücünün yettiği kadar nâfile ibadet etmekle yükümlüdür. Nitekim Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, 311. hadiste okuyacağımız üzere bize şöyle buyurmuştur:

عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ، فَوَاللهِ لَا يَمَلُّ اللهُ حَتَّى تَمَلُّوا

“Elinizden gelen ibadetleri yapınız. Yemin ederim ki, siz ibadet etmekten usanmadığınız takdirde Allah da sevap vermekten usanmaz.”[351]

İşte bu sebeple herkes devamlı surette yapabileceği ibadetlere girişmelidir. Fahr-i Âlem Efendimiz ise ayakları şişinceye kadar ibadet edebiliyordu; buna gücü yetiyordu.

Günahı mı Vardı ki?

Peygamber Efendimiz bütün peygamberler gibi mâsumdu. Yani Allah Teâlâ onu günah işlemekten korumuştu. Öyleyse “onun gelmiş geçmiş günahlarının bağışlanması” ne anlama geliyor?

Peygamber olmayanlar, kendilerine yasaklanmayan şeyleri, yapmaları emredilmeyen işleri yapabilirler; bunları yaptıkları için de sorumlu olmazlar. Ancak peygamberler öyle değildir; onlar bu yüzden hesaba çekilebilirler. Daha açık bir söyleyişle, bizim yapmamızda sakınca bulunmayan şeyleri peygamberlerin yapması, onlar için kusur sayılabilir. Çünkü peygamberlerin makàmı yücedir; onlar Cenâb-ı Hakk’a son derece itaatkâr kullardır.

Ebrâr ile Mukarrabîn Farkı

Burada, tasavvuf büyüklerinden Ebû Saîd el-Harrâz’a (v. 277/890) veya Cüneyd-i Bağdâdî’ye (v. 297/909) nisbet edilen, âlimlerimiz tarafından da beğenilen şu sözü hatırlamak uygun olacaktır:

حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقَرَّبِينَ

“Ebrârın hasenâtı, mukarrabînin seyyiâtı gibidir.” Yani peygamberler (mukarrabîn) yüce makamlara sahip oldukları için, takvâ sahibi insanların (ebrârın) iyilik diye yaptığı şeyleri, kendileri açısından yetersiz bulurlar. Kendilerinin, takvâ sahibi mü’minlerin yaptığı iyiliklerden kat kat değerli ve mükemmel hayırlar ve güzel işler yapmaları gerektiğini hesap ederler.[352] Yukarıdaki hadislerde geçen Peygamber Efendimiz’in “geçmiş ve gelecek hatâları” ifâdesini işte böyle anlamak gerekir.

Kimi âlimler de onun “geçmiş ve gelecek hatâları” sözünü “istemeden yaptığı hatalar”, kimi âlimler de “öncelikle yapması gerekeni yapmamak” (terk-i evlâ) diye açıklamışlardır.

Günah Ne Zaman Silinir?

İnsanın günahından kurtulmasının bir tek yolu vardır: Cenâb-ı Hakk’ın bağışlaması. Allah Teâlâ bağışlamadan hiç kimse günahından kurtulamaz. Buna peygamberler de dâhildir. Fahr-i Âlem Efendimiz bu gerçeği şöyle dile getirmiştir:

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَطْيَبَ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مِنْهُ وَفَضْلٍ»

“İşlerinizde orta yolu tutunuz, dosdoğru olunuz. Biliniz ki, hiç biriniz ameli sâyesinde kurtuluşa eremez.” Sahâbîler:

“Sen de mi kurtulamazsın, ey Allah’ın Elçisi?” diye sordular. Peygamber aleyhisselâm onlara şu cevabı verdi:

“Evet, ben de kurtulamam. Şâyet Allah Teâlâ rahmet ve keremiyle beni bağışlarsa, işte o zaman kurtulurum!”[353]

Son olarak burada, 262. hadîs-i şerîfte geçen bir ifâdeyi açıklayalım. Ashâb-ı kirâm, Peygamber Efendimiz’e şöyle demişti:

“Yâ Resûlallah! Allah Teâlâ senin geçmiş ve gelecek bütün hatâlarını bağışladığına dair âyet indirdiği halde niye kendini bu kadar çok yoruyorsun?”

Sahâbe efendilerimizin sözünü ettiği âyet-i kerîme şudur:

إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ عَلَى الطَّعَامِ، فَلاَ يَعْجَلْ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَتَهُ

وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

"Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlayacak, üzerindeki nimetini tamama erdirecek ve seni dosdoğru bir yola iletecektir."[354]

Bu âyet-i kerîme, ashâb-ı kirâmın da dediği gibi, Server-i Enbiyâ'nın hesabını vermek zorunda olduğu bir günâhı bulunmadığını göstermektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ayakları şişinceye kadar ibadet ederdi.

2. Ashâb-ı kirâm, onun kendini bu kadar yormasına üzüldüklerinden ona geçmiş ve gelecek bütün hatâları bağışlandığı halde kendini neden bu kadar çok yorduğunu sordular. O da, bunca lütuflarından dolayı Allah'a çok şükreden bir kul olmaya çalıştığını söyledi.

3. Allah Teâlâ peygamberlerini çok şükrettikleri için "şükreden kul" diye medheder. Kullarından gereği gibi şükredenlerin çok az olduğunu söyler.

4. Biz, efendisinden korktuğu için çalışan köle gibi olmayalım. Ücreti verilmediği takdirde çalışmayan işçi durumuna düşmeyelim. Yüce Rabbimiz bize Cennet gibi bir mükâfât va'detmese bile, bize verdiği sayısız nimetler dolayısıyla şükretmeye lâyık olduğu için O'na şükredelim.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, İmâm Tirmizî'nin hocası **Îsâ bin Osmân ibni Îsâ bin Abdirrahmân er-Remlî** (v. 251/865), Kûfeli sözlerine güvenilir bir râvi olup rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunmaktadır.

2. râvi **Yahyâ bin Îsâ er-Remlî** (v. 201/816), bir önceki râvinin amcasıdır. Rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbni Mâce'nin *Sünen*'lerinde bulunan "doğru sözlü" (صَدُوق) bir râvidir.

3. râvi **A'meş** lakabıyla bilinen Süleyman ibni Mihrân (v. 148-765), 209. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Sâlih** Semmân Zekvân (v. 101/719-20), 176. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

İbni Huzeyme, es-*Sahîh* (A'zamî), II, 201, nr. 1184İbni Mâce,

Buhârî, Vitir 1, nr. 994,Teheccüd 3, 1123.

Buhârî, Tefsîr 48/2, nr. 4837.

İsrâ 17/3.

Müslim, Zikir 89, nr. 2734; Tirmizî, Et'ime 18, nr. 1816.

Sebe' 34/13.

Buhârî, Îmân 32, nr. 43.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, III, 71, 170.

Müslim, Kıyâmet 76, 78, nr. 2816, 2818.

Fetih 48/2.

264. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

جُنُبًا أَفَاضَ عَلَيْهِ مِنَ الْمَاءِ، وَإِلَّا تَوَضَّأَ وَخَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ.

Hz. Âişe'nin talebesi Esved ibni Yezîd şöyle dedi:

Âişe radıyallahu anhâya Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin geceleyin nasıl namaz kıldığını sordum. Bana şu cevabı verdi.

"Allah'ın Resûlü çoğu zaman yatsı namazını kılınca yatıp uyurdu. Sonra gecenin son üçte birine doğru kalkar, istediği kadar namaz kılardı. Seher vakti girince de vitir namazını edâ ederdi. Ardından dinlenmek için yatağına girerdi. Eşiyle beraber olmak isterse olurdu. Sabah ezânını duyunca hemen kalkardı. Boy abdesti alması gerekiyorsa alırdı; boy abdesti alması gerekmiyorsa, (sabah namazının sünnetini evde kıldıktan sonra) namazı kıldırmak üzere mescide giderdi."[355]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizi Hz. Âişe'den rivâyet eden Esved ibni Yezîd, tâbiîn neslinin ünlü sekiz zâhidinden biriydi. Esved, Âişe annemize Peygamber aleyhisselâmın gece namazı demek olan **teheccüd namazını ve vitir namazını** gecenin hangi vaktinde kıldığını sordu. Hz. Âişe de Efendimiz aleyhisselâmın yatsı namazını kıldıktan sonra yatıp uyuduğunu söyledi. Ayrıca ona Peygamber aleyhisselâmın genellikle gecenin ilk yarısında uyuduğunu belirtti.

Neden Erkenden Yatardı?

Yatsı namazından sonra yatmayıp geç saatlere kadar faydasız konuşmalarla vakit öldürenler, sabah namazı vaktinde uyanamayabilir. İşte bu sebeple Fahr-i Âlem Efendimiz yatsı namazından sonra oturup uzun uzun konuşmayı doğru bulmazdı.

Allah'ın Resûlü teheccüd namazına da büyük önem verirdi. Çünkü Allah Teâlâ ona, daha peygamberliğinin ilk günlerinde Müzzemmil sûresini indirmiş; bu sûrede geceleyin kalkmasını, az bir kısmı dışında geceyi ibâdetle geçirmesini emretmişti.[356]

İşte bu sebeple Fahr-i Cihân Efendimiz teheccüd namazını hiç kaçırmaz, hanımlarını, kızı Hz. Fâtıma'yı, damadı Hz. Ali'yi de gece namazına kaldırırdı.[357]

Teheccüdün Bizim İçin Değeri

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, ümmetinin de geceleyin kalkıp teheccüd kılmasını, hattâ eşlerin birbirini gece namazı kılmak için uyandırmasını tavsiye eder ve şöyle buyururdu:

"Geceleyin kalkıp namaz kılan, karısını da kaldıran, kalkmazsa yüzüne su serperek uyandıran kimseye Allah rahmetiyle muâmele etsin. Aynı şekilde geceleyin kalkıp namaz kılan, kocasını da uyandıran, uyanmazsa yüzüne su serperek uykusunu kaçıran kadına da Allah merhamet etsin."[358]

Vitir Namazını Ne Zaman Kılardı?

Vitir namazına gelince, Resûlullah Efendimiz gece namazının sonunda, diğer bir ifâdeyle seher vakti de dediğimiz gecenin son altıda birinde üç rekât vitir kılardı. Vitrin birinci rekâtında A'lâ sûresini, ikinci rekâtında Kâfirûn sûresini, üçüncü rekâtında da İhlâs sûresini okurdu.[359]

Gece namazıyla vitir namazını kıldıktan sonra, sabah namazına daha dinç olarak kalkmak için yatağına yatardı. Şâyet eşiyle beraber olmak isterse olur, sonra bir süre dinlenirdi; ezân sesini duyunca hemen doğrulur, yıkanması gerekiyorsa yıkanır, değilse abdestini alır, sabah namazının sünnetini evde kılar, farzını kıldırmak üzere Mescid-i Nebevî'ye giderdi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz namaza büyük önem verirdi.

2. Teheccüd namazına ve sabah namazına vaktinde uyanmak için yatsı namazını kıldıktan sonra yatar uyurdu. Sabah namazına kalkamayacak şekilde geceleyin uzun uzun sohbet etmeyi doğru bulmazdı.

3. Ümmetinin de teheccüd namazını kılmasını arzu eder, eşlerin birbirini gece namazına kaldırmasını tavsiye ederdi.

4. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vitir namazını, gece namazından sonra kılardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866);

2. râvi **Muhammed ibni Ca'fer** (v. 193/809) ve:

3. râvi **Şu'be** bin Haccâc (v. 160/776) 3. hadiste önce tanıtıldı.

4. râvi **Ebû İshak** es-Sebîʼî (v. 127/745), 40 hadiste tanıtıldı.

5. râvî **Esved ibni Yezîd** en-Nehaî (v. 75/694), 143. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** radıyallahu anhâ (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Teheccüd 15, nr. 1146; Müslim, Müsâfirîn 129, nr. 739.

Müzzemmil 73/2-3.

Buhârî, Teheccüd 5, nr. 1127.

Ebû Dâvûd, Tatavvu' 18, nr. 1308, Vitir 13, nr. 1450.

Tirmizî, Salât 340, nr. 463; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl 36, nr. 1699-1701.

265. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ،

ح، وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا مَعْنٌ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ

هُوَ خَيْرٌ، وَكَفِّرْ عَنْ يَمِينِكَ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ يُؤَيِّدُ حَسَّانَ بِرُوحِ الْقُدُسِ مَا يُنَافِحُ»، أَوْ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

الْوُضُوءَ، ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي،

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى الصُّبْحَ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ bir gece Peygamber Efendimiz'in hanımlarından olan teyzesi Meymûne radıyallahu anhânın evinde kaldığını şöyle anlattı:

O gece ben başımı yastığın enine, Resûlullah ile teyzem de boyuna koyarak uyuduk.

Gece yarısı olunca (veya gece yarısından biraz önce yahut biraz sonra) Fahr-i Âlem Efendimiz uyandı, gözlerini oğuşturarak uyku mahmurluğunu gidermeye çalıştı. Ardından Âl-i İmrân sûresinin son on âyetini okudu.

Sonra kalktı, asılı duran kırbadan güzelce bir abdest aldı. Sonra namaza durdu. Ben de kalktım, abdest alıp sol yanına durdum.

Allah'ın Elçisi sağ elini başımın üstüne koydu, sağ kulağımı tutup büktü.

Hadisin râvisi Ma'n'ın söylediğine göre İbni Abbâs radıyallahu anhümâ altı defa "Sonra iki rekât namaz kıldı" diyerek sonuncusu vitir olmak üzere on üç rekât namaz kıldığını anlattı.

Sonra müezzin gelip kendisini uyandırıncaya kadar tekrar yatıp uyudu.

Ardından kalktı, kısa sûreler okuyarak sabah namazının iki rekât sünnetini kılıp evden çıktı, sabah namazını kıldırmak için Mescid-i Nebevî'ye gitti. [360]

Hadisin Açıklaması

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ, Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'in gece ibadetini öğrenmek ve onun gibi ibadet etmek istiyordu. Fahr-i Cihân Efendimiz'in hanımı Hz. Meymûne onun teyzesiydi. Bu arzusunu gerçekleştirmek için bir gece teyzesine misafir oldu.

İbni Abbâs'ın o gece neler gördüğünü daha geniş bir şekilde öğrenmek için, bu hadisin başka rivâyetlerinde verilen bilgileri birlikte değerlendirelim ve şimdi İbni Abbâs'a kulak verelim:

"O gece Resûl-i Ekrem Efendimiz'i ağırlama sırası teyzemdeydi. Allah'ın Elçisi yatsı namazını kıldırdıktan sonra teyzemin evine geldi; dört rekât

namaz kıldı; eşiyle biraz sohbet etti. Teyzeme Peygamber Efendimiz gece namaz kılmak üzere kalktığında beni de uyandırmasını söyledim.

Gece Uyanınca

Allah'ın Elçisi geceleyin uyandı. Elleriyle mübârek gözlerini oğuşturup uyku mahmurluğunu giderdi. Sonra Âl-i İmrân sûresinin: "Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün birbirini takip edişinde akıl sahipleri için birçok deliller vardır" diye başlayan on âyetini okudu. Sonra dişlerini misvâkleyip abdest aldı.

Sonra beni kastederek: "Çocuk uyudu mu?" diye sordu.

Ben de kalktım, onun gibi abdest aldım, sonra onunla birlikte namaz kılmak için sol tarafına durdum. Beni eliyle çekerek sağ tarafına geçirdi."

Fahr-i Kâinât Efendimiz'in İbni Abbâs'ın sağ kulağını tutup çekmesi, ona: "Mâdem ki benim gece nasıl ibadet ettiğimi öğrenmek üzere geldin, öyleyse gördüklerini aklında iyi tut!" anlamında bir uyarı olmalıdır.

Gece Namazından Sonra

O gece hiç uyumayan veya pek az uyuyan İbni Abbâs'ın ayrıca şu bilgileri verdiğini de görmekteyiz:

"Sonuncusu vitir namazı olmak üzere on üç rekât namaz kıldı. Sonra müezzini Bilâl-i Habeşî gelip kendisini uyandırıncaya kadar yatıp uyudu. Bu sırada onun ağzından "puf puf" diye bir ses çıktığını duydum. Daha sonra abdest almadan evden çıktı, sabah namazını kıldırmak için Mescid-i Nebevî'ye gitti."[361]

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in muhtelif hadislerinde belirttiği üzere, onun gözleri uyusa bile kalbi uyumadığı için[362] abdesti bozulmazdı. Bunun için de yeniden abdest alma gereği duymadan sabah namazının farzını kıldırmak için mescide gitti.

İki Önemli Hak

Her insan gibi Server-i Enbiyâ Efendimiz'in üzerinde de hem eşinin hem de Allah Teâlâ'nın hakkı vardı. Onun için eve gelince eşiyle sohbet etti, sonra onunla aynı yatağa yattı.

Daha sonra Cenâb-ı Hakk'a olan borcunu ödemek için uykusunu bölüp kalktı ve gece ibadetini îfâ etti.

Meymûne annemiz hakkında 205. hadisin açıklamasında bilgi verilmişti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in evinde bir tane yastık vardı. Misâfirine verecekleri ikinci bir yastıkları bile yoktu.

2. Gece uykudan uyanıp kalkınca, âyet veya hadislerde geçen duâ ve zikirlerle Cenâb-ı Hakk’ı anmalıdır.

3. İmâm, bir kişiyle birlikte namaz kılıyorsa, imâma uyan kimse onun sağ tarafında durmalıdır.

4. Nâfile namaz cemâatle de kılınabilir.

5. Bir kimsenin eşinin mahremi olan mümeyyiz bir çocuk, eşiyle kendisinin yanında yatıp uyuyabilir.

6. Abdullah ibni Abbâs, Resûlullah Efendimiz’in gece nasıl ibadet ettiğini öğrenip onun gibi ibadet etmeye çalışan zeki bir çocuktu.

7. Sabah namazının sünneti mescitte de kılınabilir; fakat onu evde kıldıktan sonra mescide gitmek daha faziletlidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan **iki ayrı senedle** rivâyet etmiştir. Senedin **tahvîli** İmâm Mâlik’ten başladığına göre Tirmizî’nin bu hadisi İmâm Mâlik’ten iki ayrı senedle rivâyet ettiğini de söyleyebiliriz.

Birinci sened şöyledir:

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Mâlik ibni Enes** de (v. 179/795) 1. hadiste tanıtıldı.

İkinci sened ise şöyledir:

1. râvi, **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858), 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma‘n ibni Îsâ** da (v. 198/814), 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Mahrame bin Süleymân** el-Vâlibî (v. 30/650), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Medineli güvenilir bir tâbiîdir.

5. râvi **Küreyb** ibni Ebî Müslim el-Hâşimî (v. 98/716), 15. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** (v. 68/687) radıyallahu anhümâ ise 15. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Vudû’ 36, nr. 183; Müslim, Müsâfirîn 182, nr. 763.

Buhârî, İlim 41, nr. 117, Vudû’ 5, 36, nr. 138,183, Ezân 161, nr. 859, Tefsîr 3/17-20, nr. 4569-4572; Müslim, Müsâfirîn 763, nr. 181-193.

Buhârî, Vudû’ 5, nr. 138; Müslim, Müsâfirîn 186, nr. 763.

266. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ أَبِي جَمْرَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يُجْزِئُ مَكَانَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ غَيْرُ اللَّبَنِ».

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin on üç rekât namaz kılardı.[363]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Küreyb Muhammed ibni'l-Alâ** (v. 248/862), 41. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî' bin Cerrâh** (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu'be bin Haccâc** (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Cemre** Nasr ibni İmrân ed-Duba'î (v. 128/746), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir önceki hadiste açıklanmıştır.

Buhârî, Teheccüd 10, nr. 1138; Müslim, Müsâfirîn 194, nr. 764

267. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

سَعْدِ بْنِ هِشَامٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

مِنَ النَّهَارِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin uyku bastırdığı veya uykudan gözünü açamadığı için teheccüd namazını kılamazsa, onun yerine gündüz on iki rekât namaz kılardı.”[364]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz ibadetlerini derin bir huzûr ve huşû içinde îfâ ederdi.

Allah’ın Elçisi, teheccüd kılmayı çok istediği halde, bazen kendisini huşûya engel olacak derecede derin bir uyku bastırdığı olurdu. O da ibadetinin kalitesini düşürmemek için yatıp uyurdu.

Şâyet gece ibadetinin bir kısmını ağır uyku hali veya rahatsızlık yüzünden îfâ edememişse, bunları ertesi gün kazâ ederdi. Teheccüdün tamamını kılamamışsa, bu defa on iki rekâtın tamamını gündüz vakti kazâ ederdi.

Nâfile ibadetleri kazâ etme mecburiyeti yoktur. Ancak bir kimse her zaman yaptığı nâfile bir ibadeti ihmâl ederse, nefsi tembelliğe alışabilir. Buna meydan vermemek için, geceleyin kılamadığı namazını, ertesi gün öğle vaktine kadar kazâ etmesi uygun görülmüştür.

Vitir namazı, Kur’ân-ı Kerîm kırâati de böyledir. Kur’ân-ı Kerîm’den geceleyin okuyamadığı bölümü gündüz okumalıdır.

Fahr-i Âlem Efendimiz bu konuda şöyle buyurmuştu:

مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ، أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ، فَقَرَأَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ

الْفَجْرِ، وَصَلَاةِ الظُّهْرِ، كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ

"Bir kimse, geceleri okuduğu zikir ve duâsını okumadan veya tamamlayamadan uyur da, sonra onu sabah namazı ile öğle namazı arasında okursa, gece okumuş gibi sevap kazanır."[365]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Gündüz olsun gece olsun, bütün ibâdet ve zikirler huzûr ve huşû içinde yapılmalıdır.

2. Bir kimse geceleyin kılmayı âdet edindiği namazını bir sebeple kılamamış veya okumayı âdet edindiği vird ve zikirlerini okuyamamışsa, onları ertesi gün okumalıdır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Âişe** radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Avâne** (v. 176/792), 46. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Katâde bin Diâme es-Sedûsî** (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Hâcib **Zürâre bin Evfâ** el-Âmirî (v. 93/712), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ünlü âlim, güvenilir bir râvidir. Basra kadılığı da yapan bu âlim çok duygulu bir insandı. Sabah namazında Müddessir sûresinin 8. âyeti olan "Sûra üfürüldüğünde" âyetini okuyunca yere düşüp vefât etti.

5. râvi **Sa'd ibni Hişâm** el-Ensârî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve Hindistan'da şehid olan Medineli güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Salât 328, nr. 445; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), VI, 178-179, 371-372, nr. 2420, 2645.

Müslim, Müsâfirîn 142, nr. 747.

268. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ،

فَقَالَتِ الْأُولَى: زَوْجِي لَحْمُ جَمَلٍ غَثٍّ، عَلَى رَأْسِ جَبَلٍ وَعْرٍ،

قَالَتِ الثَّامِنَةُ: زَوْجِي الْمَسُّ مَسُّ أَرْنَبٍ، وَالرِّيحُ رِيحُ زَرْنَبٍ.

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Biriniz geceleyin namaz kılmak için kalktığında önce gayet kısa iki rekât namaz kılsın.”[366]

Hadisin Açıklaması

Allah katında değerli olan namaz, bilinçli olarak kılınan namazdır. Bu bilincin ve şevkin namaz boyunca devam etmesi gerekir. Uzun uzun gece namazı kılmak isteyen bir kimse, namazın ilk rekâtlarında uzun sûreler okuyarak işe başlarsa, daha sonra yorgunluk ve bıkkınlık hissedebilir, namaz kılma şevk ve neşesi azalabilir.

Uyku Mahmurluğunu Atmak İçin

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz, uyku mahmurluğunun atılmasını sağlayacak olan ilk iki rekâtın oldukça kısa tutulmasını tavsiye buyurmuştur. Hz. Âişe annemiz, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in de öyle yaptığını şöyle dile getirmiştir:

إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَمُصَّ مَصًّا، وَلَا يَعُبَّ عَبًّا، فَإِنَّ الْكُبَادَ مِنَ

افْتَتَحَ صَلَاتَهُ بِرَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin namaz kılmak üzere kalktığında, namazına fazla uzatmadan kıldığı iki rekâtla başlardı.”[367]

Bir İşe Başlarken

Bu hadîs-i şerîf bize şunları ilhâm etmektedir:

Herhangi bir işe başlayan kimse, önce o işi yavaş yavaş, azar azar yapmalıdır. Daha başlangıçta bütün enerjisini tüketirse, o işten kısa zamanda usanır.

Gece namazına hafif iki rekâtla başlayan kimse sadece bununla yetinmemeli, Peygamber Efendimiz gibi uzun uzun namaz kılmasa bile, en azından dört veya altı rekât namaz kılmalıdır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İnsan her konuda ölçülü olmalı, bir işin başlangıcında bütün enerjisini sarfetmemelidir.

2. Teheccüd namazına da önce kısa iki rekâtla başlamalı, sonra elden geldiğince namaz kılmalıdır.

3. Nâfile ibadete başlarken daha ilk iki rekâtta kendini yoran kimse, daha sonra ibadet neşesini kaybedebilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Küreyb **Muhammed ibni'l-Alâ** el-Hemedânî (v. 248/862), 41. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Üsâme** Hammâd ibni Üsâme el-Kûfî (v. 201/816), 163. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hişâm ibni Hassân** el-Ezdî (v. 147/764), 35. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Muhammed ibni Sîrîn** (v. 110/729), 71. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Müsâfirîn 198, nr. 768; Ebû Dâvûd, Tatavvu‘ 23, nr. 1323.

Müslim, Müsâfirîn 197, nr. 767.

269. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ،

ح، وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا مَعْنٌ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي

بَكْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ قَيْسِ بْنِ مَخْرَمَةَ أَخْبَرَهُ

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

رَكْعَةً».

Ashâb-ı kirâmdan Zeyd ibni Hâlid el-Cühenî radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin teheccüd namazını nasıl kıldığını görüp öğrenmek istiyordum. Beraber bulunduğumuz bir sefer esnâsında çadırının eşiğine başımı koyup bekledim.

Allah’ın Elçisi önce kısa bir şekilde iki rekât namaz kıldı. Ardından da kıldığı bu iki rekât namazın neredeyse üç misli uzunluğunda iki rekât daha kıldı. Ondan sonra iki rekât namaz daha kıldı ki, bu namaz önce kıldığından daha kısa idi. Sonra bu namazdan daha kısa iki rekât namaz daha kıldı.

Ardından bundan da kısa iki rekât namaz daha kıldı. Bundan sonra da üç rekât vitir namazı kıldı; böylece Fahr-i Âlem Efendimiz on üç rekât namaz kılmış oldu.[368]

Hadisin Açıklaması

Zeyd ibni Hâlid el-Cühenî de tıpkı diğer sahâbîler gibi, Fahr-i Kâinât'ın gece ibadetlerini merak ediyordu. Sadece hanımlarının görme imkânı olan bu ibâdeti, Resûlullah'ın nasıl kıldığını izlemek ve teheccüd namazını onun gibi kılmak istiyordu.

Seyyid-i Kâinât Efendimiz'in teheccüd namazını görme bahtiyârlığına, 265. hadiste okuduğumuz üzere, Meymûne annemizin yeğeni olması sebebiyle sadece Abdullah ibni Abbâs nâil olmuştu.

Bir Sefer Sırasında

Zeyd ibni Hâlid bu imkânı bir sefer sırasında yakaladı. Hadisimizde gördüğümüz üzere, Zeyd o gece Nebiyy-i Ekrem Efendimiz için kurulan çadırın kapısına başını koyup yattı ve Server-i Enbiyâ'nın teheccüd namazı için uyanacağı vakti kollamaya başladı.

İki Cihan Güneşi'nin kalkıp namaza durduğunu hissedince, onu dikkatle izlemeye başladı ve gördüklerini hâfızasına nakşetti; sonra da bu güzelliği mü'minlerle paylaştı.

Namazların Süresi

Resûlullah Efendimiz, ümmetine tavsiye ettiği gibi, önce kısa iki rekât namaz kılarak teheccüde başladı. Böylece uyku mahmurluğunu üzerinden attıktan sonra, büyük bir şevkle ikinci iki rekâta başladı ve onu ilk kıldığı namazdan aşağı yukarı üç misli uzunlukta kıldı. Daha sonra da iki rekâtlık namazların süresini azalta azalta devam etti ve gece ibadetini tamamladı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâm, Resûl-i Ekrem'in her halini olduğu gibi, nasıl ibâdet ettiğini de öğrenmek ve onun gibi ibâdet etmek isterdi.

2. Beş vakit namazı kendileriyle birlikte kıldığı için onu görüp öğreniyorlardı. En merak ettikleri namazı, onun geceleri kıldığı teheccüd namazıydı. Bunu hanımlarından başkasının görme imkânı yoktu.

3. Ashâb-ı kirâmdan Zeyd ibni Hâlid el-Cühenî, Fahr-i Âlem Efendimiz ile birlikte bir sefere katılmıştı. Resûl-i Ekrem'in kendisi için kurulan çadırda teheccüd namazını nasıl kıldığını görmek için uyumadı ve murâdına nâil oldu.

4. Peygamber-i Zîşân Efendimiz önce kısa iki rekât, ardından uzunca iki rekât namaz kıldı. Daha sonra da teheccüdünü iki rekâtlık namazların süresini azaltarak tamamladı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Zeyd ibni Hâlid el-Cühenî** radıyallahu anhdan iki ayrı senedle rivâyet etmiştir.

Birinci sened şöyledir:

1. râvi Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) olup 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795) 1. hadiste tanıtıldı.

Birinci senedin geri kalan râvileri aşağıdaki ikinci senedde tanıtılacaktır.

İkinci sened ise şöyledir:

1. râvi Tirmizî'nin hocası **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858) olup 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma'n ibni Îsâ** (v. 198/814) 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795) 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Abdullah ibni Ebî Bekr** el-Ensârî (v. 135/752) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Medineli güvenilir bir tâbiî ve kadıdır.

5. râvi, bir önceki râvinin **babası** olan ünlü âlim Ebû Bekr ibni Muhammed ibni Amr ibni Hazm el-Ensârî (v. 110/728), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvi, Medine vâlisi ve kadısıdır. Hadislerin toplanmasında büyük hizmeti olmuştur. Ömer ibni Abdülazîz halîfe olunca ona bir mektup gönderdi ve "âlimlerin ölüp gitmesiyle ilmin (yani hadislerin) yok olmasından endişe ettiğini" söyledi ve ondan hadislerin derlenmesine yardımcı olmasını istedi. O da kendisinden istenen görevi hakkıyla yerine getirdi.

6. râvi **Abdullah ibni Kays ibni Mahreme** el-Muttalibî (v. 76/695), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Medine kadılığı da yapan tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Abdirrahmân **Zeyd ibni Hâlid el-Cühenî** (v. 78/697) ise rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Medineli güvenilir bir sahâbîdir. Hudeybiye'de bulunan ashâb-ı kirâmdandır.

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Müsâfirîn 195, nr. 765; Ebû Dâvûd, Salât 26, nr. 1366; İbni Mâce, İkàme 181, 1362.

270. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، أَنَّهُ أَخْبَرَهُ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ، فَوَاللهِ لَا يَمَلُّ اللهُ حَتَّى تَمَلُّوا

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

تُوتِرَ؟ فَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ، إِنَّ عَيْنَيَّ تَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي».

Tâbiîn âlimlerinden Ebû Seleme bin Abdirrahmân ibni Avf, Âişe radıyallahu anhâya:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ramazan gecelerinde teheccüd namazını nasıl kılardı?” diye sordu. Hz. Âişe de ona şu cevabı verdi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, ramazan ayında ve diğer gecelerde on bir rekâttan fazla namaz kılmazdı. Önce dört rekât kılardı. Artık o dört rekâtı ne kadar güzel ve uzun kıldığını sorma! Anlatmak mümkün değil. Ardından dört rekât daha kılardı. Onları da ne kadar güzel ve uzun kıldığını sorma gitsin! Daha sonra da üç rekât vitir namazı kılardı. Ben:

“Ey Allah’ın Elçisi! Vitir namazını kılmadan mı yatıp uyuyorsun? Ya vitir kılmaya kalkamazsan!” deyince şöyle buyurdu:

“Âişe! Benim gözüm uyur, ama kalbim uyumaz.”[369]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizi Hz. Âişe annemizden öğrenip rivâyet eden âlim ve hadis hâfızı Ebû Seleme, Medine’nin ünlü yedi fakihinden biridir; Tanınmış sahâbî Abdurrahmân ibni Avf’ın da oğludur. Ebû Seleme, mü’minlerin annesine önemli bir soru soruyor. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin ramazan gecelerinde, terâvih namazını kıldıktan ve bir süre uyuyup uyandıktan sonra kıldığı teheccüd namazının mâhiyetini öğrenmek istiyor.

Annemiz de ona, Server-i Enbiyâ’nın kendi evinde iken, gerek ramazan gecelerinde gerekse diğer gecelerde teheccüd namazını “dörder rekât” halinde vitirle birlikte on bir rekât olarak kıldığını söylüyor.

Gece Namazını Kaçar Rekât Kılardı?

Bu hadisten önce okuduğumuz Zeyd ibni Hâlid el-Cühenî rivâyetinde ise, Resûl-i Ekrem’in teheccüd namazını “ikişer rekât” halinde, vitirle birlikte on üç rekât olarak kıldığını görmüştük.

Demek ki Allah’ın Resûlü gece namazlarını kimi zaman ikişer, kimi zaman dörder rekât olarak kılmış, her sahâbî de gördüğünü anlatmıştır.

Fakihler; daha sahih gördükleri rivâyetleri benimsemiş, ona göre fetvâ vermişlerdir.

Meselâ **İmâm-ı A‘zam Ebû Hanîfe**, gece ve gündüz kılınan nâfile ibadetlerde dört rekâtta bir selâm vermenin faziletli olduğunu söylemiştir. Öte yandan onun iki talebesi **İmâm Muhammed** ile **İmâm Ebû Yûsuf** da gece kılınan nâfile namazlarda iki rekâtta bir selâm vermenin daha faziletli olduğunu kabul etmişlerdir.

Hz. Âişe, Resûl-i Ekrem’in sekiz rekât teheccüd namazından sonra kıldığı üç rekât vitri, sonunda bir selâm vererek kıldığını bildirmiştir.

Ya Siz de Vitri Zamanında Kılamazsanız?

Peygamber Efendimiz’in yatsı namazını kıldıktan sonra vitir namazını kılmadan yatması, vitri gecenin sonuna bırakması Âişe’nin merakını uyandırdı. Muhtemelen annemiz, Resûlullah Efendimiz’in Hz. Ebû Hüreyre’ye vitri uyumadan önce kılmasını tavsiye ettiğini duymuştu.[370]

Bu sebeple Resûl-i Ekrem'e: "Ya siz de uykudan uyanamayıp vitir namazını kılamazsanız!" diye sordu.

Kâinâtın Efendisi de ona, "Kendisinin gözleri uyusa bile kalbinin uyanık olduğunu, bu sebeple vitir namazını kaçırma ihtimâlinin bulunmadığını" söyledi. Çünkü peygamberlerin kalpleri hep diridir, uyanıktır, Cenâb-ı Hak ile meşguldür.

Vitri Ne Zaman, Nasıl Kılmalı?

Vitir namazını gecenin son üçte birinde kılmak daha sevaptır; çünkü Fahr-i Cihân Efendimiz "Geceleyin kıldığınız namazın sonuncusu vitir olsun."[371] buyurmuştur. Vitri gecenin son saatlerinde kılmayı garanti edemeyenlerin, onu yatsının son sünnetinden sonra kılması daha uygundur.

Hanefîlere göre vitir namazının, Hz. Âişe'nin görüp anlattığı gibi tek selâmla üç rekât halinde kılınması vaciptir.

Şâfiîlere göre ise vitri iki rekât kılıp selâm verdikten sonra, ayrıca bir rekât kılıp selâm verilmesi daha faziletlidir.

Nâfile Namazları Nasıl Kılmalı?

Hz. Âişe radıyallahu anhâ, Peygamber Efendimiz'in gece namazını "uzun uzun kıldığını" söylüyor. Âlimler onun bu sözünü şöyle değerlendirmişlerdir:

Gece kılınan nâfile namazlarda çok Kur'an okumak, rükûu ve secdeyi uzun tutmak daha sevaptır.

Gündüz kılınan nâfile namazların ise çok rekâtlı kılınması daha faziletlidir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz geceleyin sekiz rekât teheccüd, üç rekât da vitir kılardı.

2. Gece namazlarını kimi zaman ikişer, kimi zaman dörder rekât olarak kılardı.

3. Allah'ın Resûlü, vitir namazını gecenin son üçte birinde kılardı.

4. Onun gözü uyusa bile kalbi uyumadığı için, vitir namazını kaçırma ihtimâli yoktu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Âişe'den 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858), 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma'n ibni Îsâ el-Medenî** de (v. 198/814), 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı

4. râvi **Saîd ibni Ebî Saîd el-Makbürî** (v. 123/741), 78. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebû Seleme bin Abdirrahmân** ibni Avf (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Âişe** radıyallahu anhâ (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Teheccüd 16, nr. 1147, Terâvîh 1, nr. 2013, Menâkıb 24, nr. 3569; Müslim, Müsâfirîn 125, nr. 738.

Buhârî, Vitir 2, bab başlığı; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 265, 311, nr. 7585, 8091; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), XI, 96-99, nr. 6226.

Buhârî, Vitir 3, nr. 998; Müslim, Müsâfirîn 151, nr. 751.

271. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

طَعَامَنَا».

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَإِذَا فَرَغَ مِنْهَا اضْطَجَعَ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin son rekâtı vitir olmak üzere on bir rekât namaz kılardı. Sonra da dinlenmek için sağ tarafı üzerine uzanırdı.”[372]

Hadisin Açıklaması

Bu hadiste Hz. Âişe’den öğrendiğimize göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin vitirle birlikte on bir rekât namaz kılardı. Öte yandan Fahr-i Cihân’ın, vitirle birlikte kimi zaman yedi, kimi zaman dokuz, kimi zaman on üç rekât namaz kıldığını da bilmekteyiz. Bu rivâyetler arasında bir zıtlık yoktur. Âişe annemiz Efendimiz aleyhisselâmın genellikle veya kendi yanında iken geceleyin bu kadar ibadet ettiğini söylemiştir.

Zamana ve Duruma Göre

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz’in gece namazları zamana ve duruma göre değişirdi. Hasta veya sağlıklı oluşuna, kendini güçlü veya güçsüz hissetmesine göre kıldığı rekâtların sayısı, uzunluğu ve kısalığı artar veya eksilirdi.

Teheccüdü kıldıktan sonra sabah namazı vakti yaklaşmışsa, biraz dinlenmek için sağ tarafı üzerine yatardı. Şâyet sabah namazına daha çok vakit varsa, o zaman Bilâl-i Habeşî gelip de kendisini sabah namazı için uyandırana kadar yatardı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz gece namazlarını, zamanın veya sağlığının elverdiği nispette kılardı.

2. Vitirle birlikte kimi zaman on üç, kimi zaman on bir rekât namaz kılardı. Bazen de yine vitirle birlikte dokuz veya yedi rekât namaz kılardı.

3. Teheccüdden sonra biraz dinlenmek için sağ tarafı üzerine uzanırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshak ibni Mûsâ** (v. 244/858), 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma'n** ibni Îsâ da (v. 198/814), 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik** ibni Enes (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Muhammed **ibni Şihâb** ez-Zührî (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Urve** bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713), 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Âişe** radıyallahu anhâ da (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Müsâfirîn 121, nr. 765; Ebû Dâvûd, Tatavvu' 26, nr. 1335; Tirmizî, Salât 325, nr. 440. Ayrıca bk. Buhârî, Teheccüd 3, nr. 1123.

272. Hadis

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، حَدَّثَنَا مَعْنٌ، حَدَّثَنَا مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، نَحْوَهُ

ح، وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، نَحْوَهُ

İmâm Tirmizî bir önceki hadisi takviye etmek için, onu iki ayrı hocasından daha rivâyet etmiştir.

Bu hadislerin metni bir önceki hadisin benzeridir. Bunu "نَحْوَهُ" kelimesiyle göstermiştir.

"نَحْوَهُ" kelimesinin teknik anlamı hakkında bilgi için 6. hadisin açıklamasına bakılabilir.

273. Hadis

حَدَّثَنَا هَنَّادٌ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ،

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى صَفِيَّةَ بِتَمْرٍ وَسَوِيقٍ.

Yine Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bazı geceler dokuz rekât namaz kılardı.[373]

Hadisin Açıklaması

Resûlullah Efendimiz'in geceleri kıldığı namaz konusunda Hz. Âişe'den çeşitli hadisler rivâyet edilmiştir. 271. hadisi açıklarken bunların kaç rekât olduğunu ve rekât sayılarının neden birbirinden farklı olduğunu belirtmiştik.

Fahr-i Âlem Efendimiz'in geceleri kıldığı bu dokuz rekâtın altısı teheccüd, üçü de vitir namazıydı. Altı rekât teheccüdü ya ikişer rekât olarak kılmış veya birini dört, geri kalanı da iki rekât olarak kılmıştır. Geceleyin yedi rekât namaz kılmışsa bunun dördü teheccüd, üçü de vitir namazıydı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz gece namazlarını zamanın ve sağlığının elverdiği ölçüde kılardı.

2. Bu namazları duruma göre 7, 9, 11 veya 13 rekât olarak kıldığı olurdu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Hennâd** ibni Serî (v. 243/857), 10. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebü'l-Ahvas** Sellâm ibni Süleym (v. 179/795), 34. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **A‘meş** lakabıyla bilinen Süleyman ibni Mihrân (v. 148/765) 209. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **İbrâhim** ibni Yezîd en-Nehaî (v. 96/714), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvi, kırâat, tefsir ve fıkıh alanlarında söz sahibi olan bir âlimdir. “Fakîhü’l-Irâk” diye meşhurdur. Son derece mütevâzi olan ve ibâdete düşkünlüğü ile bilinen İbrâhim en-Nehaî gün aşırı oruç tutardı.

5. râvi **Esved** ibni Yezîd en-Nehaî (v. 75/694), 143. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Âişe** radıyallahu anhâ (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Salât 210, nr. 443; Nesâî, Kıyâmü’l-leyl 43, nr. 1720-1725.

274. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ الأَعْمَشِ، نَحْوَهُ

İmâm Tirmizî, bir önceki hadisi, bu rivâyetle takviye etmiştir. Hadisin metni bir öncekinin benzeridir, ancak senedi farklıdır.

275. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

مُرَّةَ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي عَبْسٍ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قَرَأَ الْبَقَرَةَ، ثُمَّ رَكَعَ فَكَانَ رُكُوعُهُ نَحْوًا مِنْ قِيَامِهِ، وَكَانَ يَقُولُ:

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُوا الزَّيْتَ وَادَّهِنُوا بِهِ؛ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ».

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

وَالْمَائِدَةَ أَوِ الْأَنْعَامَ، شُعْبَةُ الَّذِي شَكَّ فِي الْمَائِدَةِ وَالْأَنْعَامِ

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

الضُّبَعِيُّ اسْمُهُ نَصْرُ بْنُ عِمْرَانَ.

Ashâb-ı kirâmdan Huzeyfe ibnü'l-Yemân radıyallahu anh bir gece Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte gece namazı kıldığını şöyle anlatmıştır:

Allah'ın Resûlü namaza başlarken iftitah tekbîrini aldıktan sonra "**Allahü ekber zü'l-melekût ve'l-ceberût ve'l-kibriyâ ve'l-azame**" (En büyük Allah'tır; mülkün sahibidir ve gayb âlemi O'nun yönetimindedir; kahhâr'dır yani yenilmeyen, hep galip gelendir; kusurdan ve noksan sıfatlardan münezzehtir; azamet sahibidir.) dedi; ardından Fâtiha sûresini, daha sonra Bakara sûresini okudu ve rükûya vardı.

Sonra kıyâmda kaldığı süre kadar rükûda kalarak bu esnada "Sübhâne rabbiye'l-azîm, sübhâne rabbiye'l-azîm" (Kudretli Rabbimi noksan sıfatlardan tenzîh ederim.) tesbîhini tekrarlayıp durdu.

Sonra rükûdan doğruldu; doğrulduktan sonra rükûda kaldığı süre kadar kıyâmda durdu ve bu esnada: "li-Rabbiye'l-hamd, li-Rabbiye'l-hamd" (Rabbime minnetimi ve şükrümü sunarım.) sözünü çokça tekrarladı.

Ardından secdeye vardı. Kıyâmda durduğu kadar secdede kaldı ve secdede: "Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ, Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ" (Yüce Rabbimi noksan sıfatlardan tenzîh ederim.) tesbîhini çokça tekrar etti.

Sonra secdeden başını kaldırdı; iki secde arasında secdede kaldığı süre kadar durdu ve bu sırada "Rabbiğfir lî, Rabbiğfir lî" (Rabbim beni bağışla) diye duâ etti.

Bu namazı Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide veya En'âm sûreleriyle kıldı. [374]

Ebû Îsâ et-Tirmizî şöyle dedi:

Hadisin râvilerinden Şu'be, Resûl-i Ekrem'in Nisâ sûresinden sonra Mâide sûresini mi, yoksa En'âm sûresini mi okuduğunda şüphe etmiştir.

"Hadisin senedindeki Ebû Hamza'nın adı Talha ibni Zeyd'dir. Ebû Hamza ed-Duba'î'nin adı da Nasr ibni İmrân'dır."

Hadisin Açıklaması

Huzeyfe ibnü'l-Yemân radıyallahu anh'ın bir gece Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte kıldığı gece namazının, terâvih mi, yoksa teheccüd namazı mı olduğu bilinmemektedir.

Beş Sıfat

Bu hadiste nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz namaza başlarken, tekbîr aldıktan sonra Allah Teâlâ'yı şu ifâdelerle nitelemiştir.

Allahü ekber; Allah Teâlâ en büyüktür, pek yücedir, pek uludur.

Zü'l-melekût; O, mülkün sahibidir; hem bu âlemi hem de gayb âlemini istediği gibi kullanır.

Ve'l-ceberût; Bu ve ardından gelen nitelemeler de, yukarıdaki ifâdeye bağlı olduklarından, hepsinde de "zû" (sahip olma) anlamı dikkatten kaçmamalıdır. O, ceberut sahibidir; kahhâr'dır yani yenilmeyen, hep galip gelendir; kendisine karşı çıkanları ezen, yok edendir. (وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ) "O, kullarının üzerinde her istediğini yapma kudretine sahiptir."[375] âyet-i kerîmesi de bunu ifâde etmektedir.

Ve'l-kibriyâ; Yine O, her türlü noksandan münezzehtir, yücedir.

Ve'l-azame; Ve nihâyet O, azamet sahibidir; kimse O'nun aslını, gerçek mâhiyetini bilip kavrayamaz.

Allah Teâlâ'dan başka hiçbir varlık "kibriyâ" ve "azamet" sıfatlarıyla anılamaz; zira bir hadisi-i kudsîde Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

لَا تَشْرَبُوا وَاحِدًا كَشُرْبِ البَعِيرِ، وَلَكِنْ اشْرَبُوا مَثْنَى وَثُلَاثَ،

قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ

"Büyüklük benim ridâm, yücelik ve kudret de benim izârım sayılır. Bunlardan biri kendisinde varmış gibi davranan olursa, onu cehenneme atarım."[376]

Ridâ, İzâr

Araplar, belden yukarı tutundukları örtüye **ridâ**, belden aşağısını örtmek için giyindikleri örtüye de **izâr** derler. Allah Teâlâ: "Büyüklük Benim ridâm, yücelik ve kudret de Benim izârım sayılır." buyururken, "Sizin giyindiğiniz kumaşlar bedeninizi nasıl sarıp kuşatırsa, yücelik ve büyüklük sıfatları da Beni öylesine kuşatmıştır." demektedir. Yukarıda zikrettiğimiz beş sıfat da aynen böyledir. Bu sıfatlar, Cenâb-ı Hakk'ın ayrılmaz özellikleridir.

O Sûreleri Kaç Rekâtte Okudu?

Huzeyfe ibnü'l-Yemân hazretlerinin: "Bu namazı Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide veya En'âm sûreleriyle kıldı" ifâdesinden Peygamber Efendimiz'in birinci rekâtta Fâtiha sûresinden sonra Bakara, ikinci rekâtta Âl-i İmrân, üçüncü rekâtta Nisâ, dördüncü rekâtta Mâide veya En'âm sûrelerini okuduğu hatıra geliyorsa da, Huzeyfe hazretlerinin böyle mi demek istediği, yoksa birinci rekâtta Bakara sûresini, ikinci rekâtta ise son üç sûreyi okuduğunu mu söylediği tam olarak anlaşılmamaktadır.

Zikirleri Kaç Defa Tekrarladı?

Huzeyfe ibnü'l-Yemân, Peygamber Efendimiz'in namazın her bir rüknünde "Sübhâne rabbiye'l-azîm, li-Rabbiye'l-hamd, Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ, Rabbiğfir lî" zikirlerini ikişer defa tekrarladığını söylemekle, Fahr-i Kâinât'ın bu zikirleri namazın o rüknünü îfâ ettiği süre zarfında durmadan tekrarladığını anlatmak istemiştir.

Muhtelif rivâyetlerden anlaşıldığına göre, rükûda söylenen "sübhâne rabbiye'l-azîm", secdede söylenen "sübhâne Rabbiye'l-a'lâ" tesbîhlerini en az üç defa, en fazla on bir defa söylemek sünnettir. İmâma uyan kimse, bu zikirleri yetiştirebildiği kadar söylemelidir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz iftitah tekbîrinden sonra bazen sübhâneke duâsını, bazen de burada olduğu gibi farklı duâ ve zikirleri okurdu.

2. Nâfile namazlarda Resûl-i Ekrem'in kıyâmı, rükûu ve secdesi bazen bizim dayanamayacağımız kadar uzun olurdu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Huzeyfe ibnü'l-Yemân radıyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Ca'fer** (v. 193/809), 3. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu'be** bin Haccâc (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Amr ibni Mürre** (v. 116/734), 174. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebû Hamza** Talha bin Zeyd el-Eylî, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan, Ensâr'ın mevlâsı olduğu için "el-Ensârî" nisbesiyle anılan, tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

6. râvi olarak kendisinden “**Benî Abs kabilesinden bir adam”** diye söz edilen zâtın, ileri gelen tâbiîlerden olup rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ve güvenilir bir râvi olan Sıla bin Züfer olduğu söylenmektedir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Huzeyfe ibnü’l-Yemân** (v. 36/656) ise 122. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Salât 146, 147, nr. 874; Nesâî, Tatbîk 25, 86, nr. 1069, 1145.

En’âm 6/18, 61.

Ebû Dâvûd, Libâs 26, nr. 4090.

276. Hadis

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُسْلِمٍ الْعَبْدِيِّ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ،

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

وَسَلَّمَ بِآيَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ لَيْلَةً.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bütün bir gece Kur'ân-ı Kerîm'den bir âyet okuyarak namaz kıldı.[377]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîften, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in bütün bir gece Kur'ân-ı Kerîm'den bir âyet okuyarak namaz kıldığını öğrenmekle beraber, onun hangi âyeti okuduğunu bilemiyoruz.

Acaba Şu Âyet miydi?

Ebû Zer el-Gıfârî radıyallahu anh da, bir gece Peygamber Efendimiz'in sadece bir âyet okuyarak namaz kıldığını söylemişti. Ona, Server-i Enbiyâ'nın namaz boyunca tekrar ettiği o âyetin, hangi âyet olduğunu sordular, o da şu âyet-i kerîmeyi söyledi:[378]

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

"Onlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarındır. Eğer onları bağışlarsan, elbette Sen karşı konulmaz kudret sahibi, her işi yerli yerince yapansın."[379]

Her Rekâtta Aynı Âyeti Okudu

Fahr-i Âlem Efendimiz o gece kıldığı namazın her rekâtında bu âyet-i kerîmeyi okumuştur. Rükû ve secde halindeyken de aynı âyeti okuduğuna dair bir rivâyet varsa da, Allah'ın Resûlü Hz. Ali'ye rükû ve secde ederken Kur'ân-ı Kerîm'den âyet okumamasını tenbih etmiştir.[380] Hattâ kendisi de son hastalığı sırasında "rükû ve secde halinde Kur'an okumaktan kesinlikle nehyedildiğini söylemiş", rükûda "sübhâne Rabbiye'l-azîm" diyerek Allah'ı yüceltmeye, (nâfile namazlarda) secde halinde iken duâ etmeye teşvik etmiştir.[381]

Rükû ve Secdenin Değeri

Rükû ve secde, kulun âcizliğini, hiçliğini Cenâb-ı Hakk'a en iyi arzettiği haldir; tevâzu mekânıdır. Onun için kul bu durumda iken Rabbini yüceltmeli, O'na duâ edip yalvarmalıdır. Kur'ân-ı Kerîm ise, Allah'ın kitâbının şânına ve yüce mertebesine lâyık olarak namazda sadece kıyâm halinde iken okunmalıdır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz bir defasında bütün bir gece aynı âyeti okuyarak namaz kıldı.

2. Rükû ve secde, kulun Rabbi'nin huzûrunda kendi âczini ve hiçliğini en iyi ifâde eden haldir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Bekir Muhammed ibni** Ahmed ibni **Nâfi' el-Basrî** (v. 240/854), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim, Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan güvenilir bir muhaddistir.

2. râvi Ebû Sehl **Abdüssamed ibni Abdilvâris** et-Temîmî (v. 207/822), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

3. râvi Ebû Muhammed **İsmâîl ibni Müslim el-Abdî** el-Basrî, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim, Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Ebü'l-Mütevekkil** Ali bin Dâvûd en-Nâcî el-Basrî (v. 102/720), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiî, hadis âlimi ve kadıdır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Salât 330, nr. 448

İbni Mâce, İkàme 179, nr. 1350.

Mâide 5/118.

Müslim, Salât 209-213, nr. 480.

Müslim, Salât 207, 208, nr. 479; Ebû Dâvûd, Salât 147, 148, nr. 876; Dârimî, Salât 77, nr. 1331.

277. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

إِنَّ مِنَ البَيَانِ لَسِحْرًا

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَطْيَبَ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ.

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir gece Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte namaz kıldım. O kadar uzun süre kıyâmda durdu ki, aklıma kötü bir şey geldi.”

İbni Mes‘ûd’u dinleyenler:

“Aklına ne geldi?” diye sorduklarında da şunu söyledi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ayakta namaz kılarken, ben namaza oturduğum yerden devam etmeyi düşündüm.”[382]

Hadisin Açıklaması

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anhın Resûl-i Ekrem ile birlikte kıldığı namaz, vakit namazı değil nâfile namazdı. 275. hadiste de gördüğümüz gibi, Fahr-i Âlem Efendimiz teheccüd namazını, insanın dayanamayacağı kadar uzun kılardı.

Aklına Gelen Düşünce Neydi?

Önde gelen sahâbîlerden biri olan İbni Mes’ûd hazretleri bile kıyâmda o kadar uzun süre kalmaya dayanamamış, namaza oturduğu yerden devam etmeyi düşünmüştü. Ancak böyle yapmayı edebe aykırı bulduğu için, namaz bitene kadar ayakta durmaya gayret etmişti.

Abdullah ibni Mes‘ûd’un, kendi ifâdesiyle söyleyecek olursak, aklına gelen “kötü bir şey”, artık namaza devam edecek gücü kalmadığı için namazı bozup oturmak, Peygamber Efendimiz’i yalnız başına bırakmak da olabilir. Elbette bu ihtimâl diğerinden daha kötüdür. Zira onun böyle bir şey yapması, Peygamber aleyhisselâm ile birlikte namaz kılma şerefini ve kazanacağı büyük sevabı kaybetmek olurdu.

Cemâate Hafif Kendine Ağır

Fahr-i Kâinât Efendimiz ibâdet etmekten derin haz alırdı. Uzun uzun namaz kılmaya doyamazdı. Fakat ümmetine olan derin şefkati sebebiyle onlara imâm olup namaz kıldırdığında, namazı gereğinden fazla uzatmaz, cemâatin dayanma gücünü zorlamazdı.

Anlaşılan bir ramazan günü ashâbının ısrarı üzerine onlara normal ölçülerde terâvih namazı kıldırdı. Sonra evine gitti uzun sûreler okuyarak namaz kıldı. Ardından ashâbının yanına döndü, yine onları yormayacak uzunlukta bir namaz kıldırdı. Evine gidince yine uzun sûreler okuyarak namaz kıldı. Sabahleyin ashâbı ona neden kendi başına kaldığında namazı uzun uzun kılıp kendilerine oldukça kısa kıldırdığını sordukları zaman da, (مِنْ أَجْلِكُمْ مَا فَعَلْتُ) “Sizin için öyle yaptım.” buyurdu.[383]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâm Peygamber Efendimiz ile birlikte namaz kılmayı, böylece daha çok sevap kazanmayı arzu ederdi.

2. Peygamber aleyhisselâm tek başına kıldığı nâfile namazları, herkesin dayanamayacağı kadar uzun kılardı. Nitekim Abdullah ibni Mes‘ûd, onunla birlikte kıldığını aktardığı böyle nir nâfile namazda dayanamayıp yorulmuş, namaza oturduğu yerden devam etmeyi bile düşünmüştü. Resûl-i Ekrem, ashâbına cemâatle nâfile namaz kıldırdığında ise onların dayanma gücünü dikkate alırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî’nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süleymân ibni Harb** (v. 224/839), 261. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu‘be bin Haccâc** (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **A‘meş** (v. 148-765), 209. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebû Vâil** Şak**īk ibni Seleme el-Esedî el-Kûfî** (v. 99-101/717-719 arası), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir hadis âlimidir. Asr-ı Saâdet’e yetişmiş, fakat Resûlullah’ı görme bahtiyârlığına erememiştir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Mes’ûd** (v. 32/652) radıyallahu anh ise 168. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Teheccüd 9, nr. 1135; Müslim, Müsâfirîn 204, nr. 773.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 154, 212, 258, 291, nr. 12598, 12245, 13857, 14148.

278. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، نَحْوَهُ

İmâm Tirmizî bir önceki hadisi takviye etmek için, onu bir başka senedle daha rivâyet etmiştir. "نَحْوَهُ" kelimesiyle bu hadisin metninin bir önceki hadisin benzeri olduğunu söylemiştir. "نَحْوَهُ" kelimesinin teknik anlamı hakkında bilgi için 6. hadisin açıklamasına bakılabilir.

279. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

النَّضْرِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

كَانَ يُصَلِّي جَالِسًا، فَيَقْرَأُ وَهُوَ جَالِسٌ، فَإِذَا بَقِيَ مِنْ قِرَاءَتِهِ قَدْرُ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَجَدَ، ثُمَّ صَنَعَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ ذٰلِكَ».

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bazen namaza oturarak başlar ve okuyacağı âyetlerin bir kısmını oturduğu yerde okurdu. Okumayı tasarladığı yerden geriye otuz veya kırk âyet kalınca ayağa kalkar, onları da ayakta okurdu. Ardından rükû ve secde eder, daha sonra ikinci rekâtta, birinci rekâtta yaptıklarını tekrarlardı.[384]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem Efendimiz yaşı ilerleyip kilosu artınca, nâfile namazlarını oturduğu yerde kılmaya başladı. Okuyacağı âyetlerden otuz veya kırk âyet kalınca, ayağa kalkar ve geri kalanı ayakta okurdu. Ayakta okuduğu âyetler sûrenin geri kalan kısmı olduğuna göre, oturduğu yerde okuduğu âyetlerin ayakta okuduklarından çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Efendimiz'in bu uygulaması, nâfile namaza oturduğu yerde başlayanların, namazı yine oturduğu yerde bitirmesi gerekmediğini; ayakta başlayanların da ayakta bitirmesi gerekmediğini göstermektedir.

Âişe annemiz, bu rivâyetin sonunda şöyle buyurmuştur:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazını bitirince bakardı, Şâyet ben uyanıksam benimle konuşurdu; eğer uyumuşsam o da yerine

yatardı."[385]

Allah'ın sevgili Elçisi namazı oturduğu yerde de kılsa, ayakta da kılsa aynı sevabı alır; çünkü onun için tembellik söz konusu değildir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Nâfile namazı ayakta kılma gücü olanın, onu oturduğu yerde kılmasında sakınca yoktur. Aynı şekilde nâfile namazın bir kısmı ayakta bir kısmı da oturarak kılınabilir.

2. Peygamber Efendimiz, nâfile namazı hep neşeyle, istekle kıldığı için, oturduğu yerde de kılsa, ayakta da kılsa aynı sevabı alır. Ancak ayakta namaz kılabilecekleri halde oturarak namaz kılan diğer insanlar ise, ayakta kılmaları halinde kazanacakları sevabın yarısını elde ederler.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858), 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma'n** ibni Îsâ da (v. 198/814), 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik** ibni Enes (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebü'n-Nadr** Sâlim ibni Ebî Ümeyye el-Medenî (v. 129/747), 252. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebû Seleme bin Abdirrahmân ibni Avf** (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Taksîru's-salât 19, nr. 1119; Müslim, Müsâfirîn 112, nr. 731.

Buhârî, Salât 20, nr. 1119.

280. Hadis

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

شَقِيقٍ قَالَ:

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

وَإِذَا قَرَأَ وَهُوَ جَالِسٌ رَكَعَ وَسَجَدَ وَهُوَ جَالِسٌ.

Tâbiîn muhaddislerinden Abdullah ibni Şakìk şöyle dedi:

Âişe radıyallahu anhâya Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin nâfile namazları nasıl kıldığını sordum. O da şunları söyledi:

Allah'ın Resûlü uzun uzun kıldığı nâfile namazını bir gece ayakta kılar, ertesi gece de oturduğu yerden kılardı. Şâyet uzun uzun kıldığı bu namazını ayakta kılmışsa, kırâatini tamamlayınca ayakta iken rükûya, rükûdan da secdeye giderdi. Eğer namazı oturduğu yerden kılmaya başlamış ve kırâati oturduğu yerde yapmışsa, rükûu ve secdeyi de oturduğu yerden yapardı.[386]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin tâbiî râvisi Abdullah ibni Şakìk, Hz. Âişe'ye Resûlullah Efendimiz'in "tatavvu'"nu sorduğunu söylüyor.

Tatavvu', bir mü'minin yapmak zorunda olmadığı, fakat Allah Teâlâ'nın rızâsını kazanmak için yaptığı ibadet demektir. Tatavvu'a nâfile ibadet de denir.

Mü'minlerin annesi ise Fahr-i Âlem Efendimiz'in geceleyin uzun zaman ibadet ettiğini, diğer bir ifâdeyle uzun uzun namaz kıldığını söylüyor.

270. hadiste de açıklandığı üzere "uzun uzun ibadet etmek", gece namazını uzun sûreler okuyarak, uzun süre ayakta durarak kılmaktır. Gece

namazı için faziletli olan budur. Gündüz nâfilelerini ise çok rükû ve secde ile yani çok rekâtlı kılmak daha faziletlidir.

Farklı Şekillerde Kılardı

Bir önceki hadiste Peygamber Efendimiz’in gece namazlarını oturarak kıldığında, rükû ve secdeye gitmek istediği zaman ayağa kalktığını, bir süre daha okuduktan sonra rükûya ve secdeye vardığını görmüştük. Burada ise namazı ayakta kılmışsa, okuyuşunu tamamlayınca ayakta iken rükûya, oradan da secdeye gittiğini görüyoruz. Şâyet namazı oturduğu yerden kılmaya başlamış, kırâati de oturduğu yerde tamamlamışsa, ayağa kalkmadan, rükû ve secdeye oturduğu yerden gittiğini görüyoruz. Bundan da Fahr-i Cihân Efendimiz’in bu konuda farklı uygulamalarının olduğunu, bazen öyle bazen de böyle yaptığını anlıyoruz.

Burada şunu da söyleyelim: Gece namazı, oturularak da kılınabilir; fakat ayakta namaz kılabilenlerin oturduğu yerden kılması pek uygun değildir; zira oturduğu yerden namaz kılanın sevabı, ayakta kılanın alacağı sevabın yarısı kadardır. Ancak Peygamber Efendimiz için durum böyle değildir. O, ibadet etmekten derin zevk aldığı, ibadet etmekten hiç usanmadığı için, onun oturduğu yerden kılmasıyla ayakta kılması arasında bir fark yoktur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Nâfile namazları ayakta kılabilenler, daha çok sevap kazanmak için ayakta kılmalıdır.

2. Gece namazlarını uzun sûreler okuyarak, uzun süre ayakta durarak kılmak daha sevaptır. Gündüz nâfilelerini ise çok rekâtlı kılmak daha faziletlidir

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Hüşeym** ibni Beşîr (v. 183/799), 45. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hâlidü’l-Hazzâ**’ (v. 141/758), 76. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Abdirrahmân **Abdullah ibni Şakīk** el-Ukaylî (v. 108/726), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de yer alan Basralı güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Hz. Âişe (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Müsâfirîn 106, 107, nr.730; Tirmizî, Salât 158, nr. 375.

281. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

شِهَابٍ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ السَّهْمِيِّ،

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

وَيُرَتِّلُهَا حَتَّى تَكُونَ أَطْوَلَ مِنْ أَطْوَلَ مِنْهَا.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin eşi Hz. Hafsa şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem nâfile namazını oturduğu yerde kılardı. Tertîl üzere yani okuma kàidelerine uyarak okuduğu kısa bir sûre, âyet sayısı çok olan bir sûreden daha uzun olurdu.[387]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde geçen “sübha” kelimesi zikir ve namaz anlamına gelmekle beraber, özellikle nâfile namazlara sübha denir. Meselâ “sübhatü’d-duhâ” kuşluk namazı demektir.

Vefâtından Bir Yıl Önce

Sahîh-i Müslim, *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve İmâm Mâlik’in *Muvatta*’ı gibi kaynaklarda geçtiği üzere Hafsa annemiz hadisin baş tarafında şu bilgiyi veriyor:

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin nâfile namazı oturduğu yerden kıldığını hiç görmedim; ancak vefâtından bir yıl önce nâfile namazı oturarak kılmaya başladı.”[388]

Hafsa annemizin bu ifâdesinden Peygamber Efendimiz’in ömrünün son yılında bir miktar kilo aldığı, uzun sûreler okuyarak kıldığı nâfile namazlarının sonuna doğru yorulduğu, bu yüzden de namazının bir kısmını oturarak kıldığı anlaşılmaktadır.

Bir sonraki hadiste bu konuda daha geniş açıklama yapılacaktır.

Tertîl Üzere Okurdu

Hz. Hafsa bize bir bilgi daha vermekte, Peygamber Efendimiz'in namazda okuduğu sûreyi "tertîl" üzere yani tecvîd kàidelerine uyarak ve mânasını düşünerek ağır ağır okuduğunu haber vermektedir.

Bunu bir misâlle açıklayacak olursak, 75 âyet olan Enfâl sûresinin tertîl üzere okunma süresi, 206 âyet olan A'râf sûresinin tertîle riâyet edilmeden okunacağı bir süreye tekabül etmektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz hayatının son yılına kadar, farz namazlar gibi nâfile namazları da ayakta kılardı. Ancak vefâtından bir yıl önce nâfile namazların bir miktarını oturduğu yerden kılmaya başladı.

2. Onun tecvîd kàidelerine uyarak yani tertîl üzere okuduğu kısa bir sûre, tecvîd kàidelerine uymadan okunan uzun bir sûreden daha fazla zaman alırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hafsa radıyallahu anhâda 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858), 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma'n** ibni Îsâ da (v. 198/814) 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik** ibni Enes (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **İbni Şihâb** ez-Zührî (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Sâib ibni Yezîd** (v. 91/710) sahâbî olup 16. hadiste tanıtıldı.

6. râvi, Ebû Abdillah **Muttalib ibni Ebî Vedâ'a** Hâris es-Sehmî'nin kendisi de, babası da sahâbîdir. Annesi Ervâ binti Hâris, Resûl-i Ekrem'in amcasının kızıdır. Muttalib, Mekke'nin fethi günü Müslüman oldu, Medine'ye yerleşti ve orada vefât etti. Rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Hafsa** (v. 45/665) ise, eşinin vefâtından sonra Resûlullah Efendimiz ile evlendi. Hz. Ömer'in kızı olan Hz. Hafsa, çok oruç tutup çok namaz kılmasıyla bilinirdi. Az sayıdaki hâfız sahâbîlerden biri de o idi. Resûl-i Ekrem'den ve babası Hz. Ömer'den altmış hadis rivâyet etmiştir.

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Müsâfirîn 118, nr. 733; Tirmizî, Salât 158, nr. 373; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl 19, nr. 1658; Mâlik, *Muvatta'*, Salâtü'l-cemâ'a 21.

Bir önceki dipnotuna bakınız.

282. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

قَالَ: أَخْبَرَنِي عُثْمَانُ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ، أَنَّ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَخْبَرَهُ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ لَمْ يَمُتْ حَتَّى كَانَ أَكْثَرُ صَلَاتِهِ وَهُوَ جَالِسٌ.

Âişe radıyallahu anhâ Abdurrahmân ibni Avf'ın oğlu Ebû Seleme'ye şunu haber verdi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, hayatının son günlerinde nâfile namazlarını çoğu zaman oturarak kılardı.[389]

Hadisin Açıklaması

Hemen bütün rivâyetler, Fahr-i Âlem Efendimiz'in ömrünün son zamanlarında nâfile namazların çoğunu oturarak kıldığını göstermektedir.

Bir defasında tâbiîn muhaddislerinden Abdullah ibni Şakìk (v. 108/726), Hz. Âişe annemize:

هَلْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ يُصَلِّي وَهُوَ قَاعِدٌ؟

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hiç oturarak namaz kılar mıydı?" diye sordu, o da şu cevabı verdi:

نَعَمْ، بَعْدَ مَا حَطَمَهُ النَّاسُ

"Evet, insanlar onu yorup ihtiyarlattıktan sonra kıldı."[390]

Yine Hz. Âişe'ye yeğeni Urve bin Zübeyr de Server-i Enbiyâ Efendimiz'in namazını oturarak kılıp kılmadığını sordu, o da şu cevabı

verdi:

وَالْمَائِدَةَ أَوِ الْأَنْعَامَ، شُعْبَةُ الَّذِي شَكَّ فِي الْمَائِدَةِ وَالْأَنْعَامِ

صَلَاتِهِ جَالِسًا

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaşı ilerleyip de kilo alınca, çoğu zaman namazını oturarak kılmıştır.”[391]

Ümmü Seleme annemize de aynı konu sorulunca şöyle cevap verdi:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قَاعِدًا إِلَّا الْفَرِيضَةَ، وَكَانَ أَحَبُّ الْعَمَلِ إِلَيْهِ أَدْوَمَهُ وَإِنْ قَلَّ

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât etmeden önce farz namazlar dışındaki nâfile namazlarının çoğunu oturarak kılardı. Onun en çok sevdiği ibadet ise, az da olsa devamlı yapılanıydı.”[392]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem Efendimiz zamanının çoğunu ashâbının işleriyle, sıkıntılarıyla ve onların dertlerine çözüm bulmakla geçirirdi. Elbette bu da onu çok yorardı.

2. Gerek bu sebeple gerekse vefâtından bir yıl önce aldığı kilolar sebebiyle, o farz namazlar dışındaki nâfile namazlarının çoğunu oturarak kılmıştı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Hasan ibni Muhammed ez-Zağferânî** (v. 260/874), 164. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Haccâc ibni Muhammed** el-Massîsî de (v. 206/821), 164. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **İbni Cüreyc** (v. 150/767), 93. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Osmân ibni Ebî Süleymân** el-Kureşî en-Nevfelî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile *Sünen-i Tirmizî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve Mekke kadısı olan güvenilir bir râvidir.

5. râvi **Ebû Seleme bin Abdirrahmân** ibni Avf (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Müsâfirîn 116, nr. 732.

Müslim, Müsâfirîn 115, nr. 732; Nesâî, kıyâmü'l-leyl 19, nr. 1657.

Müslim, Müsâfirîn 117, nr. 732.

Nesâî, Kıyâmü'l-leyl 19, nr. 1654, 1655.

283. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

بَعْدَ الْمَغْرِبِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ فِي بَيْتِهِ.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte (mescitte) öğle namazından önce iki rekât, öğle namazından sonra iki rekât namaz kıldım. Aynı şekilde evinde de akşam namazından sonra iki rekât ve yatsı namazından sonra iki rekât namaz kıldım.[393]

Hadisin Açıklaması

Ashâb-ı kirâm nasıl ibadet edileceğini Allah'ın Resûlü'nden öğrendiler. Onun farz namazlar dışında kıldığı namazları da izlediler ve daha çok sevap kazanmak arzusuyla bu namazları kılmaya çalıştılar.

İbni Ömer'in Öğrendiği Sünnetler

Server-i Enbiyâ Efendimiz'i bütün dikkatiyle takip edenlerden biri de Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ idi. Bir defasında o, Resûl-i Kibriyâ'nın mescitte öğle namazından önce iki rekât, öğle namazından sonra da iki rekât namaz kıldığını görünce kendisi de bu namazları kıldı.

İbni Ömer, Resûl-i Kibriyâ'nın kayın birâderi yani Hz. Hafsa'nın kardeşiydi. Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin evde daha başka namaz kılıp kılmadığını merak etmiş olmalı ki, akşam ablasının yanında kaldı. Peygamber aleyhisselâmın evde akşam namazından sonra iki rekât, yatsı namazından sonra da iki rekât kıldığını görünce, o da bu sünnetleri sevap kazanmak için kıldı.

Bu hadisin bazı rivâyetlerinde, İbni Ömer'in cumadan sonra da aynı şekilde iki rekât namaz kıldığı belirtilmektedir.[394]

Bundan sonra okuyacağımız 284 ve 285. hadislerde Abdullah ibni Ömer'in bu konudaki dikkatini ve tesbitini göreceğiz.

Nerede Kılmalı?

Bu rivâyetlerden nâfile namazların evde de, câmide de kılınabileceği anlaşılmaktadır. Fakat Resûl-i Kibriyâ Efendimiz nâfile namazların evde kılınmasının daha faziletli olduğunu söylemiş ve şöyle buyurmuştur:

فَعَلَيْكُمْ بِالصَّلاَةِ فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ خَيْرَ صَلاَةِ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا

الصَّلاَةَ الْمَكْتُوبَةَ

"Size nâfile namazı evinizde kılmanızı tavsiye ederim. Zira farz namaz dışındaki namazları evde kılmak daha sevaptır."[395]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ, Peygamber Efendimiz'in öğle namazından önce iki, öğle namazından sonra iki, akşam ve yatsı namazlarından sonra da ikişer rekât namaz kıldığını görmüş, bu namazları o da kılmıştır.

2. Farz namazlar câmide, cemâatle kılınmalıdır. Sünnetleri, nâfileleri başkalarının görmediği yerde, evde kılmak ihlâsa uygun ve riyâdan uzak olduğu için daha sevaptır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **İsmâil ibni İbrâhîm** (v. 193/809), 24. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Eyyûb** es-Sahtiyânî (v. 131/749), 71. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Abdullah İbni Ömer'in âzatlı kölesi **Nâfi'** el-Kureşî (v. 117/735), 40. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** (v. 73/692) ise 40. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Teheccüd 25, 34, nr. 1165, 1180; Müslim, Müsâfirîn 104, nr. 729.

Buhârî, Cum‘a 39, nr. 937, Teheccüd 25, nr. 1165; Müslim, Müsâfirîn 104, nr. 729.

Buhârî, Edeb 75, nr. 6112; Müslim, Müsâfirîn 213, nr. 781.

284. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ نَافِعٍ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

وَيُنَادِي الْمُنَادِي.

قَالَ أَيُّوبُ: أُرَاهُ قَالَ: خَفِيفَتَيْنِ.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhüma şöyle dedi:

Bana Hafsa ablam, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin tanyeri ağarıp ta müezzin ezân okuyacağı sırada iki rekât namaz kıldığını söyledi.[396]

Hadisin râvilerinden Eyyûb es-Sahtiyânî şöyle dedi:

Hocam Nâfi‘ bu hadisi rivâyet ederken Tanyeri ağarıp da müezzin ezân okuyacağı sırada Resûlullah'ın kıldığını söylediği iki rekât namazın, "gayet kısa" olduğunu da söyledi.

Hadisin Açıklaması

Tanyeri ağarıp müezzinin ezân okuyacağı sırada Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kıldığı iki rekât namaz, sabah namazının sünnetiydi.

Allah'ın Elçisi sabah namazının sünnetine çok değer verirdi. Bunu Hz. Âişe şöyle ifâde ederdi:

لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ النَّوَافِلِ

أَشَدَّ مِنْهُ تَعَاهُدًا عَلَى رَكْعَتَيِ الفَجْرِ

"Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, nâfile namazlardan hiçbirine, sabah namazının iki rekât sünneti derecesinde önem vermezdi."[397]

Yine Âişe annemizin rivâyet ettiğine göre Fahr-i Cihân Efendimiz bu namazın değerini şöyle dile getirirdi:

رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا

"Sabah namazının iki rekât sünneti, dünyadan ve dünyadaki her şeyden daha hayırlıdır."[398]

Âişe radıyallahu anhâdan gelen bir başka rivâyete göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazının sünnetinden bahisle şöyle buyurmuştur:

لَهُمَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا جَمِيعًا

"Benim için sabah namazının iki rekât sünneti bütün dünyadan daha kıymetlidir."[399]

Sabah namazının iki rekât sünneti böyle büyük bir öneme ve şerefe sahip olduğu için, Server-i Enbiyâ Efendimiz onu seferdeyken bile terketmez, bu konuda ümmetine şu tavsiyede bulunurdu:

لَا تَدَعُوهُمَا، وَإِنْ طَرَدَتْكُمُ الْخَيْلُ

"Sizi düşman atlıları kovalasa bile, sabah namazının iki rekât sünnetini yine de sakın bırakmayın."[400]

Sabah namazının iki rekât sünnetinin işte böylesine değerli ve son derece müekked olması sebebiyle İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe hazretleri, "Bir özrü yokken sabah namazının iki rekât sünnetini oturarak kılmak câiz değildir." demiştir.

Kàmet Getirilmişse

Peygamber Efendimiz'in koyduğu genel bir kàide vardır; o şöyle buyurmuştur:

إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةُ

“Kàmet getirilince, farz namazdan başka namaz kılınmaz.”[401] Diğer bir ifâdeyele farza durulacağı sırada sünnet namaz kılınmaz. Şâyet sünnete durulduğu sırada kàmet getirilirse, iki rekâtta selâm verilerek hemen farz namaza yetişilir.

Ancak bu kàidenin bir tek istisnâsı vardır. O da sabah namazının sünnetidir. Sabah namazının farzının ilk rekâtı kaçırılacak bile olsa, önce sabah namazının iki rekât sünneti çabucak kılınıp farzın ikinci rekâtına yetişilir.

Sünnetin Kazâsı Olur mu?

Sabah namazı vaktinde kılınamamış, kazâya kalmış olursa, sünnetiyle birlikte kazâ edilir. Bunun hangi yaşanmış bir olaya dayandığını şu rivâyetten öğreniyoruz:

Peygamber Efendimiz bir seferde bulunuyordu. Ashâbıyla birlikte uyuya kalmış, sabah namazını vaktinde kılamamıştı. Güneş doğduktan sonra müezzine ezân okuttu; ardından sabah namazının iki rekât sünnetini kıldılar. Ondan sonra müezzin kàmet getirdi, Server-i Enbiyâ Efendimiz de sabah namazının farzını kıldırdı.[402]

İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe ile İmâm Ebû Yûsuf, sabah namazının sünnetinin kazâ edilmeyeceği görüşündedir.[403]

Sabah Namazının Sünnetinde Ne Okurdu?

Hadisimizde sabah namazının iki rekât sünnetini Peygamber Efendimiz’in “gayet kısa” kıldığı belirtilmektedir. Bunu duyunca hatıra şu soru gelebilir:

Acaba Allah’ın Resûlü sabah namazının sünnetini kısaca kılarken hangi âyetleri okurdu?

Bu konuda Resûl-i Ekrem’in değişik uygulamaları vardı. Bazen sabah namazının sünnetinin birinci rekâtında **Kâfirûn** sûresini, ikinci rekâtında ise **İhlâs** sûresini okurdu.[404]

Bazen de birinci rekâtta Bakara sûresinin şu 136. âyetini okurdu:

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

İkinci rekâtta da Âl-i İmrân sûresinin şu 52. âyetini okurdu: [405]

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ

Peygamber Efendimiz sabah namazının sünnetinde daha başka âyetler de okurdu.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber aleyhisselâm sabah namazının sünnetini gayet kısa kılardı.

2. Sabah namazının sünnetini bazen Kâfirûn ve İhlâs sûreleriyle kılardı.

3. O, farz namazlar dışında hiçbir namaza sabah namazının iki rekât sünneti derecesinde önem vermezdi.

4. Sabah namazının farzının bir rekâtı kaçırılacak bile olsa, yine de önce sünnet kılınır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hafsa radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi İsmâil ibni İbrâhîm (v. 193/809), 24. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Eyyûb** es-Sahtiyânî (v. 131/749), 71. hadiste tanıtıldı.

4. râvi İbni Ömer'in âzatlı kölesi **Nâfi'** (v. 117/735), 40. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Abdullah ibni Ömer** (v. 73/692), 40. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Hafsa** (v. 45/665) ise 281. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Ezân 12, nr. 618; Müslim, Müsâfirîn 87, nr. 723.

Buhârî, Teheccüd 27, nr. 1169; Müslim, Müsâfirîn 94, nr. 724.

Müslim, Müsâfirîn 96, nr. 725; Tirmizî, Salât 307, nr. 416.

Müslim, Müsâfirîn 97, nr. 725.

Ebû Dâvûd, Tatavvu' 3, nr. 1258; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 405.

Müslim, Müsâfirîn 63, nr. 710.
Ebû Dâvûd, Salât 11, nr. 443-445.
Bu konuda geniş bilgi için bk. *Tecrîd-i Sarîh Tercümesi*, IV, 145-148.
Müslim, Müsâfirîn 98, nr. 726; Ebû Dâvûd, Tatavvu‘ 3, nr. 1256.
Müslim, Müsâfirîn 100, nr. 757; Ebû Dâvûd, Tatavvu‘ 3, nr. 1259.

285. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

عَنْ مَيْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden şu sekiz rekât namazı öğrendim: Öğle namazının farzından önce iki rekât, farzından sonra iki rekât, akşam namazının farzından sonra iki rekât, yatsı namazının farzından sonra da iki rekât.”

“Hafsa ablam bana Peygamber aleyhisselâmın sabah namazının farzından önce de iki rekât kıldığını söyledi; ancak ben Resûl-i Ekrem’in bu namazı kıldığını görmedim.”[406]

Hadisin Açıklaması

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ, Peygamber Efendimiz’den sekiz müekked sünnet öğrendiğini, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bu sekiz sünneti hiç terketmediğini gözleriyle gördüğünü söylüyor. Bu bilgisini ablası Hz. Hafsa’ya söylediği zaman, o da Fahr-i Âlem Efendimiz’in hiç terketmediği sünnetler arasında sabah namazının iki rekât sünnetinin de bulunduğunu belirtiyor.

Yalnız İbni Ömer, Resûl-i Ekrem’in sabah namazının iki rekât sünnetini devamlı olarak kıldığını hiç görmediğini ifâde ediyor. Onun Resûlullah Efendimiz’i sabah namazının sünnetini kılarken görmemesi son derece tabiîdir; çünkü Server-i Enbiyâ Efendimiz bu sünneti Mescid-i Nebevî’de değil, her zaman evinde, hanımlarının yanında kılardı. Ardından da mescide gider, kendisini bekleyen cemâate sabah namazını kıldırırdı.

Hadisimizde zikredilen sekiz rekâtlık sünneti İbni Ömer’in görmesinin sebebi, Sultân-ı Enbiyâ’nın bu namazları kimi zaman evinde, kimi zaman da Mescid-i Nebevî’de kılmasıydı. Zaten Abdullah ibni Ömer de onu bu namazları mescitte kılarken görmüştü.

Bu Peygamber âşığı, ablası Hz. Hafsa’dan sabah namazının sünnetine dair bu bilgiyi öğrendi; muhtemelen katıldığı bir gazvede Resûlullah Efendimiz’in bu sünneti devamlı kıldığını gözleriyle gördükten sonra şunu söyledi:

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

قَبْلَ الفَجْرِ، بِقُلْ يَا أَيُّهَا الكَافِرُونَ، وَقُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ

Bir ay boyunca Peygamber aleyhisselâmın namazına dikkat ettim, sabah namazının sünnetinde Kâfirûn ve İhlâs sûrelerini okurdu.[407]

O günden sonra da İbni Ömer sünnetler konusundaki bilgisini şöyle dile getirdi:

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

سَاعَةً لاَ يُدْخَلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden şu on rekât namazı öğrendim: Öğle namazının farzından önce iki rekât, farzından sonra iki

rekât; akşam namazının farzından sonra evinde kıldığı iki rekât; yatsı namazının farzından sonra yine evinde kıldığı iki rekât ve sabah namazının farzından önce kıldığı iki rekât. Sabah namazından önceki vakit, Resûl-i Ekrem'in huzûruna girilmeyecek bir zaman dilimiydi."[408]

Bu hadisten öğrenilen bilgiler, bir sonraki hadiste verilecektir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Mervân ibni Muâviye el-Fezarî** (v. 193/809), 249. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ca'fer ibni Bürkān** (v. 154/771), 136. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Eyyûb **Meymûn ibni Mihrân** el-Cezerî (v. 117/735) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'nin Sahîh-i Buhârî* ***dışındaki kitaplarında***, tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** radıyallahu anhümâ da (v. 73/692) 40. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Salât 320, nr. 433; Ayrıca bk. Buhârî, Teheccüd 34, nr. 1180.

Tirmizî, Mevâkît 191, nr. 308 (417); İbni Mâce, İkàmet 102, nr. 1149.

Buhârî, Teheccüd 34, nr. 1180.

286. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ قَالَ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُوا الزَّيْتَ وَادَّهِنُوا بِهِ؛ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ».

Tâbiîn muhaddislerinden Abdullah ibni Şakìk şöyle dedi:

Âişe radıyallahu anhâya Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kıldığı namazların (müekked sünnetlerin) sayısını sordum. Hz. Âişe bana şunları söyledi:

"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem öğle namazının farzından önce iki rekât, farzından sonra iki rekât, akşam namazının farzından sonra iki rekât, yatsı namazının farzından sonra iki rekât ve sabah namazının farzından önce de iki rekât namaz kılardı."[409]

Hadisin Açıklaması

Bir önceki hadiste Resûl-i Ekrem'in devamlı kıldığı sünnetlerle ilgili iki farklı bilgi verilmektedir. Birisinde Peygamber aleyhisselâmın günde **sekiz**, ikincisinde ise **on** rekât sünnet kıldığı belirtilmektedir.

Halbuki sahih rivâyetlerde Hz. Âişe annemiz, Fahr-i Âlem Efendimiz'in "öğle namazının farzında önce dört rekât namaz kılmayı hiç ihmal etmediğini" söylemiştir.[410] Daha da önemlisi, öğle namazının farzından önceki dört rekât sünneti kılamadığı zaman, onu öğle namazının son sünnetinin ardından kıldığını ifâde etmiştir.[411]

Hiç Bırakmadığı On İki Rekât

Böylece Resûl-i Kibriyâ'nın hiç bırakmadan kıldığı günlük müekked sünnetlerin sayısı **on iki** olmaktadır.

Fahr-i Kâinât Efendimiz bu on iki rekât sünnete pek değer vermiştir. Nitekim mü’minlerin annesi Ümmü Habîbe radıyallahu anhâ, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir:

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الْجَنَّةِ

“Bir Müslüman farzların dışında nâfile olarak her gün Allah rızası için on iki rekât namaz kılarsa, Allah Teâlâ ona Cennet’te bir köşk yapar” veya “Ona Cennet’te bir köşk yapılır.”[412]

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz her gün, beş vakit namazın farzından önce veya sonra olmak üzere on iki rekât sünnet kılmıştır.

2. Allah’ın Resûlü bu on iki rekât sünneti çoğunlukla evinde kılmıştır.

3. Allah’ın Elçisi bu on iki rekât sünneti Allah rızası için her gün kılanlara Cennet’te bir köşk yapılacağını müjdelemiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ebû Seleme Yahyâ bin Halef** el-Bâhilî (v. 242/856), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ve *Sünen-i Nesâî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

2. râvi **Bişr ibni’l-Mufaddal** (v. 186/802), 53. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hâlidü’l-Hazzâ**’ (v. 141/758), 76. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Abdullah ibni Şakīk** (v. 108/726), 280. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Salât 322, nr. 436.

Buhârî, Teheccüd 34, nr. 1182; Müslim, Salât 105, nr. 730.

Tirmizî, Salât 200; İbni Mâce, İkàmet 106, nr. 1158.

Müslim, Müsâfirîn 103, nr. 728.

287. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

إِسْحَاقَ قَالَ: سَمِعْتُ عَاصِمَ بْنَ ضَمْرَةَ يَقُولُ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

عَنْ جَدَّتِهِ كَبْشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَنْ جَدَّتِهِ كَبْشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ

تَبِعَهُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ.

Tâbiîn muhaddislerinden Âsım ibni Damre şöyle dedi:

Hz. Ali’ye, Allah onun yüzünü ak etsin, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin gündüzün kıldığı nâfile namazları sorduk; bize:

“Siz, Sultân-ı Enbiyâ’nın kıldığı namazları devamlı kılmaya dayanamazsınız.” dedi. Biz de:

“Hele siz anlatın da, buna gücü yetenimiz kılsın, gücü yetmeyenimiz de öğrensin.” dedik. Bunun üzerine Hz. Ali şunu söyledi:

“İkindi vakti, güneşin batıya ne kadar yaklaşmasıyla girerse, o da sabahları güneşin doğudan o kadar uzaklaşmasından sonra iki rekât namaz kılardı **(kuşluk namazı)**.

Öte yandan öğle namazı, zevâl vaktinden ne kadar sonra kılınıyorsa, zevâl vaktinden o kadar süre önce de dört rekâtlık bir namaz kılardı **(evvâbîn namazı)**.

Bundan başka öğle namazının farzından önce dört, farzından sonra iki rekât namaz kılardı. Ayrıca ikindinin farzından önce de dört rekât namaz kılardı. Bu namazların ikinci rekâtında teşehhüde oturur, Mukarrabîn meleklere, peygamberlere ve onlara tâbi olan mü'minlere ve Müslümanlara duâ ederdi."[413]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz'in gündüz yaptığı nâfile ibadetleri merak edenler bunu Hz. Ali'ye sordular. O da:

"Siz Resûl-i Ekrem'in kıldığı namazları devamlı kılmaya dayanamazsınız." dedi. Böylece onların bu namazları Fahr-i Âlem Efendimiz gibi hem devamlı bir şekilde hem de huşû içinde, şartlarını gözeterek kılamayacaklarını söyledi.

Hz. Ali, Resûl-i Kibriyâ'nın gündüz yaptığı nâfile ibadetleri anlatırken onları ikiye ayırdı. Önce onun farz namazlara bağlı olmadan kıldığı namazları, sonra da farz namazların önünde ve sonunda kıldıklarını anlattı.

Evvâbîn Namazı

Hz. Ali, Resûlullah'ın farz namazlara bağlı olmadan kıldığı iki nâfile ibadetten söz etti. Bunlar, iki rekât Duhâ (kuşluk) namazı ile dört rekât Evvâbîn namazıydı.

Bundan sonraki bölüm Duhâ (kuşluk) namazı bölümü olduğu için, bu namaz hakkındaki açıklamayı o bölüme bırakalım. Biz burada Evvâbîn namazı'ndan söz edelim.

Evvâb ne demektir?

"Tövbe edip Allah'a dönen kimse" demektir. Günah işledikleri zaman derhal Allah'a yönelen, günahlarına tövbe eden, Allah'a itaat ederek hayır işleyen kimselere evvâb denir.

Evvâbîn namazının vakti ne zamandır?

Güneşin tam tepede olduğu zamana "zevâl vakti" denir. Zevâl vaktinden yaklaşık olarak on dakika sonra öğle namazının vakti girer.

Resûl-i Ekrem Efendimiz zevâl vaktinden yaklaşık on dakika önce, "kaba kuşluk" da denen bu zamanda Evvâbîn namazını kılardı.

Peygamber Efendimiz Evvâbîn namazının ne zaman kılınacağını belirttiği bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ حِينَ تَرْمَضُ الْفِصَالُ

“Tövbe edip Allah’a dönenlerin (evvâbînin) namazı, çölde deve yavrularının ayaklarının sıcaktan yandığı zamandır.”[414]

Öğle Namazının Sünnetleri

Hz. Ali’nin, “Resûl-i Ekrem bundan başka, öğle namazının farzından önce dört, farzından sonra iki rekât namaz kılardı. Ayrıca ikindinin farzından önce de dört rekât namaz kılardı.” diye anlattığı sünnetler, bugün de uygulanan ve herkes tarafından bilinen sünnetlerdir.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz, sünnet namazlarını genellikle evinde kılardı. Öğle namazının farzdan önce kılınan dört rekât sünnetinin bazen iki rekâtını evinde, iki rekâtını da mescitte kılardı. Onun mescitte kıldığı bu iki rekâtı görenler, bu müşâhedelerine göre onun öğlenin farzından önce iki rekât sünnet kıldığını söylemişlerdir.

Hz. Ali’nin, açıklamakta olduğumuz hadisimizde geçen şu ifâdesini bir daha okuyalım:

Tahiyyât Duâsı

Resûl-i Ekrem “Bu namazların ikinci rekâtında teşehhüde oturur, Mukarrabîn meleklere, peygamberlere ve onlara tâbi olan mü’minlere ve Müslümanlara duâ ederdi.”

Hz. Ali bu sözüyle, Fahr-i Kâinât Efendimiz’in Tahiyyât duâsını okuduğunu söylemektedir. Şöyle ki bu duâda geçen (السَّلَامُ عَلَيْنَا، وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ) “Allah’ın selâmı bizim ve Cenâb-ı Hakk’ın sâlih kullarının üzerine olsun.” ifâdesiyle peygamberlere, meleklere ve bütün mü’minlere duâ edilmiş olmaktadır.

Mukarrabîn denilen melekler, dört büyük melek (Cebrâil, Mîkâil, İsrâfil ve Azrâil) ile Arş’ı taşıyan sekiz melektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz farz namazlardan önce ve sonra, bizim “sünnet” adını verdiğimiz namazları kılardı.

2. Allah’ın Elçisi, güneş doğduktan 45 dakika sonra bazen iki rekât, bazen dört rekât, bazen de daha fazla kuşluk namazı; öğle namazından yaklaşık 20 dakika önce de dört rekât evvâbîn namazı kılardı.

3. Namazlarda et-Tahiyyâtü duâsını okuyanlar, mukarrabîn meleklere, peygamberlere ve onların yolunca giden mü’minler ile Müslümanlara duâ etmiş olurlar.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ali radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibnü’l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Ca’fer** (v. 193/809), 3. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu‘be bin Haccâc** (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû İshâk** es-Sebî‘î de (v. 127/745) 3. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Âsım ibni Damre** es-Selûlî (v. 74/693), rivâyetleri dört meşhur *Sünen*’de yer alan Kûfeli güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ali bin Ebî Tâlib** (v. 40/661) ise 5. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 85, 160, nr. 650, 1375; Tirmizî, Salât 315, 318, 419, nr. 424, 429, 598, 599; Nesâî, İmâme 65, nr. 874.

Müslim, Müsâfirîn 143, nr. 848.

KIRK BİRİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
DUHÂ NAMAZI

288. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

الرِّشْكِ قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاذَةَ، قَالَتْ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

اللهُ عَزَّ وَجَلَّ.

Tâbiîn muhaddislerinden Muâze el-Adeviyye şöyle dedi:
Âişe radıyallahu anhâya:
"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kuşluk namazı kılar mıydı?" diye sordum. O da:
"Evet, kuşluk namazını bazen dört rekât kılar, bazen de dörtten fazla, artık Allah ne kadar dilemişse o kadar kılardı."[415]

Hadisin Açıklaması

Duhâ, kuşluk vakti demektir.

Kuşluk vaktinin başlangıcında kılınan namaza **işrâk namazı** denir. Kuşluk ve işrâk namazlarının vakti, bayram namazının vakti olup güneş doğduktan 45 dakika sonradır.

Kuşluk vaktinin sonunda kılınan namaza ise **evvâbîn namazı** denir. Bir önceki hadisin açıklamasında belirttiğimiz gibi, evvâbîn namazı, zevâl vaktinden on dakika önce kılınır. Dört rekât olan Evvâbîn namazı kılınınca zevâl vakti de girer.

Peygamber Efendimiz kuşluk namazını her zaman kılmış mıdır? İnşallah bu bahiste kuşluk namazına dair sekiz hadis okuyacağız. Bu hadislerin bir kısmında Fahr-i Âlem Efendimiz'in kuşluk namazını değişik rekâtlar halinde kıldığı görülecektir. Bu hadislerin bir kısmından da Resûl-i Ekrem'in bu namazı devamlı sûrette kılmadığı öğrenilecektir.

Kuşluk Namazının Sevâbı

Kuşluk namazının en azı iki rekâttır. Bu iki rekâtı bırakmayanları Efendimiz aleyhisselâm şöyle müjdelemiştir:

مَنْ حَافَظَ عَلَى شُفْعَةِ الضُّحَى، غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ وَإِنْ كَانَتْ

مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ

“İki rekât kuşluk namazını devamlı surette kılan kimsenin günahları deniz köpüğü kadar çok olsa bile Allah onları bağışlar.”[416]

Bir başka hadisinde de şöyle buyurmuştur:

“Her birinizin her bir eklemi için bir sadaka gerekir. Binaenaleyh her tesbîh (sübhânallah demek) sadakadır, her hamd (elhamdülillah demek) sadakadır, her tehlîl (lâilâheillah demek) sadakadır, her tekbîr (Allâhü ekber demek) sadakadır. İyiliği tavsiye etmek sadakadır, kötülükten sakındırmak sadakadır. Kulun kuşluk vakti kılacağı iki rekât namaz bütün bunları karşılar.”[417]

Kuşluk Namazı Kaç Rekâttır?

Aşağıda okuyacağımız hadislerde görüleceği üzere Resûl-i Kibriyâ Efendimiz kuşluk namazını bazen iki, bazen dört, bazen altı, bazen sekiz, bazen de on iki rekât olarak kılardı. Onun bu namazı çoğu zaman dört rekât olarak kıldığı görülecektir; altı ve sekiz rekât kıldığına dair hadisler gelecektir. Fahr-i Âlem Efendimiz’in kuşluk namazını on iki rekât kılanlara müjdesi ise şöyledir:

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

فِي الجَنَّةِ

“Kuşluk namazını on iki rekât olarak kılan kimseye Allah Teâlâ Cennet’te altından bir köşk yapacaktır.”[418]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz kuşluk namazını kılardı.

2. Bu namazı bazen iki, bazen dört, bazen altı, bazen sekiz, bazen de on iki rekât kılardı.

3. Resûl-i Ekrem kuşluk namazını kılanların günahlarının bağışlanacağını, onlara Cennet'te altın bir köşk yapılacağını müjdelemiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd et-Tayâlisî** (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu'be bin Haccâc** (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebü'l-Ezher **Yezîd er-Rişk** diye anılan Yezîd ibni Ebî Yezîd ed-Duba'î (v. 80/699), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir. İmam Tirmizî, Yezîd er-Rişk hakkında 308. hadiste geniş bilgi vermiştir.

5. râvi Ümmü's-Sahbâ **Muâze** binti Abdillah el-Adeviyye (v. 83/702), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir âlimdir. Çok ibadet etmesiyle de bilinir.

Muâze hanım, gaflet halinde veya uykuda iken ölmekten korktuğunu söylerdi. Çok değerli bir insan olan kocası Sıla bin Eşyem ile oğlu bir savaşta şehid düşmüşlerdi. Bu münâsebetle evine gelen kadınlara:

"Beni tebrik için geldiyseniz, hoş geldiniz. Yok başka bir maksatla geldiyseniz evinize dönün." demişti.

Bu pek değerli hanım tâbiînin güzel sözlerinden biri şöyledir:

"Kabrin karanlığında uzun süre uyuyacağını bildiği halde bu dünyada uyuyan göze hayret ederim."

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) vâlidemiz ise 25. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Müsâfirîn 78, 79, nr. 719.

Tirmizî, Salât 346, nr. 476; İbni Mâce, İkàme 187, nr. 1382.

Müslim, Müsâfirîn 84, nr. 720.

Tirmizî, Salât 346, nr. 473; İbni Mâce, İkàme 187, nr. 1380.

289. Hadis

سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبَّادٍ يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ يَحْيَى بْنِ

عُبَيْدِ اللهِ بْنِ الرَّبِيعِ الزِّيَادِيُّ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

كَانَ يُصَلِّي الضُّحَى سِتَّ رَكَعَاتٍ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kuşluk namazını (bazen) altı rekât kılardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Hakîm ibni Muâviye ez-Ziyâdî**, tebe-i tâbiînden hadis rivâyet eden Basralı bir râvi olup hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye*'sinde onun sadece bu rivâyeti bulunmaktadır.

3. râvi **Ziyâd ibni Ubeydillah ibni'r-Rebî' ez-Ziyâdî** (v. 155/772), etbâu't-tâbiîn nesline mensup Basralı güvenilir bir râvidir. Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye*'sinde onun sadece bu rivâyeti bulunmaktadır.

4. râvi **Humeyd et-Tavîl** (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtılmıştır.

Bu hadis bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

290. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

أَنَّهُ كَانَ يُتِمُّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ.

Tâbiîn âlimlerinden Abdurrahmân ibni Ebî Leylâ şöyle dedi:

Ümmü Hânî radıyallahu anhâ dışında, görüştüğüm sahâbîlerden hiçbiri bana, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi kuşluk namazı kılarken gördüğünü söylememiştir.

Ümmü Hânî radıyallahu anhâ da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Mekke fethi gününde evini şereflendirdiğini, boy abdesti aldıktan sonra sekiz rekât namaz kıldığını, fakat Allah'ın Elçisi'ni o kadar çabuk namaz kılarken hiç görmediğini, bununla beraber o sekiz rekâtın rükû ve secdesini tam olarak yaptığını belirtmiştir.[419]

Hadislerin Açıklaması

Hadisimizde belirtildiğine göre Mekke'nin fethedildiği gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Ümmü Hânî'yi ziyârete gitti; orada boy abdesti aldıktan sonra sekiz rekât namaz kıldı.

Ziyârete Giden Ümmü Hânî İdi

Hadisimizin *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'deki rivâyetlerine göre ise Ümmü Hânî, Mekke fethedildiği yıl Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi ziyârete gitmişti. O sırada Allah'ın Resûlü yıkanıyor, kızı Hz. Fâtıma da onun mübârek vücudunun görünmemesi için perde tutuyordu. Peygamber-i Zîşân yıkanması bitince elbisesini alıp giyindi, sonra sekiz rekât kuşluk namazı kıldı.[420]

Çabuk Kıldı, Ama Tam Kıldı

Ümmü Hânî'nin söylediğine göre Fahr-i Âlem Efendimiz bu sekiz rekât namazı kısa zamanda kıldı. Bununla beraber ta'dîl-i erkâna riâyet etti, yani namazın rükû ve secdelerini eksiksiz olarak yaptı. Zira insanlar namazı çabucak kıldıkları zaman genellikle rükû ve secdeleri tam olarak yapmazlar.

Bazı âlimler Fahr-i Âlem Efendimiz'in kıldığı bu sekiz rekât namazın kuşluk namazı değil, Mekke'nin fethi dolayısıyla kıldığı şükür namazı olduğunu söylemişlerdir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in kuşluk namazı kıldığını görüp rivâyet eden pek az sahâbî vardır; onlardan biri de Ümmü Hânî radıyallahu anhâdır.

2. Ümmü Hânî, Resûl-i Ekrem'in kuşluk namazını sekiz rekât kıldığını söylemiştir.

3. Ümmü Hânî'nin önemli bir tesbiti de, Allah'ın Elçisi'nin kuşluk namazını çabucak kılmasına rağmen rükû ve secdeleri tam olarak yapmasıdır.

4. Aslında Fahr-i Âlem Efendimiz, kuşluk namazını bu hadiste nakledildiği gibi her zaman çabucak kılmazdı. Ancak o, fetih günü muhtemelen önemli işleri bulunduğu için böyle yapmış olmalıdır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Hânî radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Ca'fer** (v. 193/809), 3. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu'be bin Haccâc** da (v. 160/776) 3. hadiste önce tanıtıldı.

4. râvi **Amr ibni Mürre** (v. 116/734), 174. hadiste tanıtıldı.

5. râvi Ebû Îsâ **Abdurrahmân ibni Ebî Leylâ** el-Ensârî el-Evsî (v. 83/702), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı, hadis, fıkıh ve kırâat âlimidir. Ensârdan 120'den fazla sahâbî ile görüşen Kûfeli bu zâhid âlimden sahâbîler bile hadis dinlerdi.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ümmü Hânî (v. 50/670'ten sonra) ise 28. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Taksîru's-salât 12, nr. 1103, Teheccüd 31, nr. 1176, Megàzî 50, nr. 4292; Müslim, Hayz 70, nr. 336.

Buhârî, Salât 4, nr. 357, Cizye 9, nr. 3171; Müslim, Hayz 71, nr. 336

291. Hadis

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا كَهْمَسُ بْنُ الْحَسَنِ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

يَجِيءُ مِنْ مَغِيبِهِ.

Tâbiîn muhaddislerinden Abdullah ibni Şakìk şöyle dedi:

Ben, Âişe radıyallahu anhâya:

"Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kuşluk namazı kılar mıydı?" diye sordum. O da:

"Hayır, sadece seferden geldiği zaman kılardı." dedi.[421]

Hadisin Açıklaması

Muhtemelen Hz. Âişe'ye, Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'in kuşluk namazını mescidde kılıp kılmadığını sordular veya o, soruyu böyle anladı. Bunun için de:

"Hayır, sadece seferden geldiği zaman kılardı." dedi.

Kuşluk Namazını Mescitte Kılardı

Nitekim Kâ'b ibni Mâlik radıyallahu anh rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîfte bu konuya açıklık getirdi ve şöyle dedi:

"Fahr-i Âlem Efendimiz seferden mutlaka gündüzün kuşluk vakti dönerdi. Dönünce de ilk iş olarak Mescid'e uğrar, hemen iki rekât namaz kılar, sonra orada otururdu."[422]

Âişe annemizin, Abdullah ibni Şakìk'in "Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kuşluk namazı kılar mıydı?" sorusuna, "Hayır, kılmazdı." demesi elbette mümkün değildir.

Muâze el-Adeviyye'nin Sorusu

Nitekim 288. hadiste geçtiği üzere, tâbiîn muhaddislerinden Muâze el-Adeviyye kendisine

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kuşluk namazı kılar mıydı?” diye sormuştu. O da:

“Evet, kuşluk namazını bazen dört rekât kılar, bazen de dörtten fazla, artık Allah ne kadar dilemişse o kadar kılardı.” demişti.

Kuşluk Namazını Devamlı Kılmazdı

Hz. Âişe, Server-i Enbiyâ Efendimiz’in kuşluk namazını devamlı olarak veya cemâatle kılmadığını şöyle dile getirmiştir:

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: مَا

وَإِنِّي لَأُسَبِّحُهَا

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kuşluk namazını kesinlikle devamlı olarak kılmamıştır; ancak kuşluk namazını ben devamlı sûrette kılarım.”[423]

Kuşluk Vaktinde Nerede Olurdu?

Server-i Enbiyâ sabah namazını kıldıktan sonra, kuşluk vaktine kadar sahâbenin arasında olurdu. İşte bu sebeple Hz. Âişe Peygamber-i Zîşân’ı kuşluk namazı kılarken görmemiş olabilir.

Allah’ın Elçisi arada bir kıldığı kuşluk namazını diğer hanımlarının yanında bulunduğu sırada kılmış olabilir.

Hz. Âişe, hadisimizde geçtiği üzere “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kuşluk namazını bazen dört rekât kılar, bazen de dörtten fazla, artık Allah ne kadar dilemişse o kadar kılardı.” derken bu bilgiyi diğer sahâbîlerden duymuş olabilir.[424]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz, kuşluk namazını devamlı olarak kılmazdı.

2. Resûlullah Efendimiz seferden kuşluk vaktinde döner, doğruca Mescid’e gider ve orada kuşluk namazı kılardı.

3. Resûl-i Ekrem kuşluk namazını bazen dört rekât, bazen daha fazla kılardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi İbnü **Ebî Ömer** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî‘** bin Cerrâh (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebü'l-Hasan **Kehmes ibni Hasan** et-Temîmî (v. 149/766), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan son derece güvenilir bir râvi idi. Çok ibâdet etmesi ve annesine düşkünlüğü ile bilinirdi. Bir defasında evde bir akrep gördü, onu öldürmeye çalışırken akrep bir deliğe girdi, o da onu yakalamak için parmağını deliğe sokunca akrep onu soktu. Neden elini deliğe soktuğunu soranlara "Oradan çıkıp annemi sokar diye korktum." dedi.

4. râvi **Abdullah ibni Şakīk** (v. 108/726), 280. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi Hz. Âişe (v. 58/678) vâlidemiz 25. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Müsâfirîn 75, 76, nr. 717.

Buhârî, Cihâd 198, nr. 2087, 2088; Müslim, Müsâfirîn 74, nr. 716.

Buhârî, Teheccüd 5, 32, nr. 1128, 1177; Müslim, Müsâfirîn 77, nr. 718.

Resûl-i Ekrem'in kuşluk namazını kıldığı veya kılmadığı husûsundaki hadisler arasında bir çelişki bulunmadığı konusunda geniş bilgi için bk. *Tecrîd-i Sarîh Tercümesi*, IV, 46-50, 152-154.

292. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

قَالَ عَبْدُ اللهِ: يَعْنِي مَا بَقِيَ مِنَ الطَّعَامِ.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kuşluk namazını bazen devamlı ve düzenli olarak kılardı; buna bakarak biz de: ‘Allah’ın Elçisi kuşluk namazını artık hiç terketmez.’ derdik. Bazen de kuşluk namazını kılmaz; hattâ biz: ‘Galiba Allah’ın Elçisi artık kuşluk namazını kılmıyor.’ derdik.”[425]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, kuşluk namazı kılmanın çok sevap olduğunu söylerdi; ancak onun bu namazı bazen günlerce düzenli bir şekilde kıldığını, bazen de günlerce kılmadığını bu hadisimizden öğreniyoruz. Kuşluk namazının insana büyük sevap kazandıracağını söylediği halde, kendisi bu namazı niçin devamlı surette kılmazdı?

Farz Olduğunu Sanmasınlar Diye

Bunun sebebi şudur: Peygamber Efendimiz’in kuşluk namazını hiç bırakmadığını gören bazı Müslümanlar, kuşluk namazının farz olduğunu zannedebilirlerdi. Kuşluk namazının farz olmadığını bilmeyenlerin, Resûlullah’ın bu namazı devamlı kıldığını görerek onun farz olduğu zannına kapılması elbette çok yanlış olurdu. Peygamberler Sultanı bu dikkat ve hassâsiyeti birçok konuda gösterirdi. Terâvih namazını devamlı sûrette cemâatle birlikte kılmamasının sebebi de aynı idi.

Kuşluk Namazının Kazandırdığı

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir hadîs-i şerîfinde kuşluk namazının ne kadar önemli bir ibadet olduğunu şöyle bir örnekle anlatmıştır:

Her Müslüman, vücudundaki her bir eklem için Allah'a şükretmek maksadıyla bir sadaka vermelidir. Sadaka sadece para vermekle olmaz. Bazı zikirler de sadaka yerine geçer. Meselâ:

"Sübhânallah" demek bir sadakadır.

"Elhamdülillah" demek bir sadakadır.

"Lâilâheillallah" demek bir sadakadır.

"Allâhü ekber" demek bir sadakadır.

İyiliği tavsiye etmek, kötülükten sakındırmak da bir sadakadır.

Fahr-i Âlem Efendimiz sözünü şöyle bağladı:

وَيُجْزِئُ مِنْ ذٰلِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحَى

"Kulun, kuşluk vakti kılacağı iki rekât namaz ise, bütün bunları karşılar."[426]

Çünkü namazdaki kıyâm, rükû ve secde sırasında vücutta bulunan 360 eklemin tamamı hareket halinde olacağı için, iki rekât kuşluk namazı kılan kimse Allah'a en güzel şekilde şükretmiş olacaktır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz bazı konuları halkın yanlış anlamasından, meselâ nâfile bir ibâdetin farz zannedilmesinden çekinirdi. Bu sebeple de bazı nâfileleri devamlı yapmazdı.

2. Resûl-i Ekrem'in belirttiğine göre insan, vücudundaki her bir eklem için hergün bir sadaka vermek durumundadır. Ancak onun kılacağı iki rekâtlık bir kuşluk namazı, vereceği bu sadakaların yerini tutar.

3. Kuşluk namazının en azı iki rekât, en çoğu ise on iki rekâttır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ziyâd ibni Eyyûb el-Bağdâdî** (v. 252/866), 56. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdillah **Muhammed ibni Rebî‘a** el-Kilâbî er-Ruâsî (v. 190/806’dan sonra), rivâyetleri dört *Sünen*’de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir râvidir.

3. râvi Ebû Abdirrahmân **Fudayl ibni Merzûk** er-Rakāşî (v. 160/777 [?]), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

4. râvi Ebü’l-Hasan **Atıyye** bin Sa‘d el-Avfî (v. 111/729), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan tâbiîn nesline mensup bir Şîîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Saîd el-Hudrî** (v. 74/693) ise 22. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Vitir 14, nr. 477; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 21, 36, nr. 11172, 11332.

Müslim, Müsâfirîn 84, nr. 720.

293. Hadis

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

عَنْ سَهْمِ بْنِ مِنْجَابٍ، عَنْ قَزَعَةَ، أَوْ عَنْ قَزَعَةَ، عَنْ قَرْثَعٍ الضَّبِّيِّ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

تَسْلِيمٌ فَاصِلٌ؟ قَالَ: «لَا».

Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anhdan şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin âdeti, zevâl vaktinden sonra dört rekât namaz kılmaktı. Bir gün kendilerine:

“Yâ Resûlallah! Zevâl vaktinden sonra bu dört rekâtı her zaman kılmanızın hikmeti nedir?” diye sordum. Bana şu cevabı verdi:

“Zevâl vaktinden hemen sonra gök kapıları açılır ve öğle namazı kılınıncaya kadar da kapanmaz. İşte bu sebeple o saatte yaptığım hayırlı bir amelin göklere yükselmesini (Allah’ın huzûruna çıkmasını) arzu ettiğim için bu namazı kılarım.”

Ben de Resûl-i Kibriyâ’ya:

“Bu dört rekâtın her birinde Fâtiha’dan sonra zamm-ı sûre okumak gerekir mi?” diye sordum.

“Evet, gerekir.” buyurdu. Ben tekrar:

“Bu dört rekât, iki rekâtta bir selâm vererek kılınabilir mi?” diye sordum.

“Hayır, iki rekâtta bir selâm vermek olmaz. Dört rekâtı birlikte kılıp sonunda selâm vermelidir.” buyurdu.[427]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Hüşeym** ibni Beşîr (v. 183/799), 45. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Abdilkerîm **Ubeyde** bin Muattib ed-Dabbî, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd, Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup Kûfeli âmâ ve zayıf bir râvidir.

4. râvi **İbrâhim** en-Nehaî (v. 96/714), 273. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Sehm ibni Mincâb** ed-Dabbî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ve *Sünen-i Tirmizî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

6. râvinin ismi hakkında Tirmizî’nin tereddüdü vardır. Bir ihtimâle göre bu râvi **Karsa‘ ed-Dabbî**’dir. Şâyet bu ihtimâl doğru ise, bu zât, rivâyetleri Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbni Mâce’nin *Sünen*’lerinde bulunan, muhadramûn nesline mensup olan ve Hz. Osmân dönemindeki kargaşada katledilen doğru sözlü bir râvi ve kırâat âlimidir.

Diğer bir ihtimâle göre 6. râvi, **Kaza‘a** bin Yahyâ el-Basrî olup **Karsa‘ ed-Dabbî**’den rivâyette bulunan odur. Kaza‘a ise, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Eyyûb el-Ensârî** radıyallahu anh ise 188. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 295. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Ebû Dâvûd, Salât 297, nr. 1270; İbni Mâce, İkàme 105, nr. 1157.

294. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ نَافِعٍ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَحْوَهُ

İmâm Tirmizî, 295 nolu hadisi takviye etmek için bu senedi zikretmiştir. Bu senedin bir öncekinden farkı, birinci seneddeki Hüşeym ibni Beşîr'in yerine, burada 86. hadiste tanıtılan **Ebû Muâviye**'nin zikredilmesidir.

Bu iki rivâyet aynı mânada olmakla beraber lafızları farklıdır.

295. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

الْوَضَّاحِ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيِّ، عَنْ مُجَاهِدٍ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

لِلظُّهْرِ، وَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَتْهُ بِعُلَالَةٍ مِنْ عُلَالَةِ الشَّاةِ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

لِي فِيهَا عَمَلٌ صَالِحٌ».

Abdullah ibni’s-Sâib radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, zevâl vaktinden sonra ve öğle namazının farzından önce dört rekât namaz kılar ve şöyle derdi:

“Bu vakit, gök kapılarının açıldığı bir zamandır. Ben yaptığım iyi bir amelin o saatte Allah’ın huzûruna ulaşmasını isterim.”[428]

Hadislerin Açıklaması

İbâdet edilmesi mekrûh olan üç vakit vardır. Bunlar güneşin doğduğu, tam tepede olduğu ve battığı anlardır.

Hadisimizde bu üç vakitten birinden, güneşin tam tepede olduğu zevâl vaktinden söz edilmektedir.

Bu Namazı Terketmezdi

Fahr-i Âlem Efendimiz, zevâl vaktinden sonra ve öğle namazının farzından önce dört rekât namaz kılardı. Bazı âlimler, Resûl-i Ekrem’in zevâl vaktinden sonra kıldığı bu dört rekât namazın adının “Salâtü’z-zevâl” olduğunu söylemişlerdir.

Bazı âlimler ise, Fahr-i Âlem Efendimiz’in zevâl vaktinden sonra ve öğle namazının farzından önce kıldığı bu dört rekât namazın öğle namazının ilk

sünneti olduğunu söylemişlerdir.

Hz. Âişe annemizin haber verdiğine göre Peygamber aleyhisselâm öğle namazının farzından önce kıldığı bu dört rekât namazı hiç terketmezdi.[429]

Gök Kapılarının Açılması

Hadisimizde zevâl vaktinden sonra gök kapılarının açıldığı belirtilmektedir. "Gök kapılarının açılması" demek, Allah'ın rahmetinin âdetâ sağanak sağanak yağması demektir. 293. hadîs-i şerîfte gördüğümüz üzere, Server-i Enbiyâ Efendimiz bu bereketli vaktin, "öğle namazı kılınıncaya kadar" devam ettiğini söylemişti.

Allah'ın Resûlü, "o saatte yaptığı iyi bir amelinin Allah'ın huzûruna çıkmasını istediğini" söylüyor. Yani gök kapılarının açıldığı o saatte yaptığı bir ibadetin kabul edilmesini, duâların kabul edildiği "illiyyîn" makamına yükselmesini istiyor.

O Namaz Nasıl Kılınacak?

293. hadisten öğrendiğimize göre Ebû Eyyûb el-Ensârî Peygamber aleyhisselâma: "Bu dört rekâtın her birinde Fâtiha'dan sonra zamm-ı sûre okumak gerekir mi?" diye sordu. Allah'ın Elçisi de bunun gerekli olduğunu belirtti.

Bundan sonra okuyacağımız 296. hadiste, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in öğle namazının bu dört rekât sünnetini uzun âyetler okuyarak kıldığı görülecektir.

Nitekim Hanefîlere göre bu dört rekâtın her birinde Fâtiha'dan sonra zamm-ı sûre okumak veya Kur'ân-ı Kerîm'den başka âyetler okumak vaciptir.

Bu defa Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh: "Bu dört rekât namaz, iki rekâtta bir selâm vererek kılınabilir mi?" diye sordu. Server-i Enbiyâ Efendimiz de ona, öyle kılınmayacağını, dört rekâtı birlikte kıldıktan sonra selâm verileceğini belirtti.

Hanefî âlimlerin büyük çoğunluğu gündüz namazlarını dört rekât olarak kılmanın, selâmı bu dört rekâtın sonunda vermenin daha faziletli olduğunu söylemişlerdir.

Gece namazlarını ise ikişer rekât kılmak daha faziletli sayılmıştır.

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Bu hadislerde bize bir sır veriliyor. Buna göre, zevâl vaktinden hemen sonra gök kapıları açılıyor, Allah'ın rahmeti âdetâ yağıyor ve öğle namazı kılınıncaya kadar da gök kapıları kapanmıyor.

2. Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu değerli saatte yaptığı hayırlı bir işin, bir ibadetin göklere yükselmesini yani Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna çıkmasını arzu ettiğini söylüyor.

3. Muhtemelen Peygamber aleyhisselâmın kıldığı bu namaz öğle namazının ilk sünnetiydi. Bu sebeple bu bereketli zamanı kaçırmamalı, iyi değerlendirmelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni's-Sâib radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd et-Tayâlisî** (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Saîd **Muhammed ibni Müslim ibni Ebi'l-Vaddâh** el-Kudâ'î (v. 180/796'dan sonra) güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunmaktadır. Kendisi daha çok Ebû Saîd el-Müeddib diye meşhurdur.

4. râvi Ebû Saîd **Abdülkerîm** ibni Mâlik **el-Cezerî** (v. 127/745), 214. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Mücâhid ibni Cebr** (v. 102/720), 28. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebü's-Sâib veya Ebû Abdirrahmân **Abdullah ibni's-Sâib** el-Mahzûmî (v. 60/680), Mekkeli olup hem kendisi de hem de babası Sâib ibni Ebi's-Sâib sahâbîdir. Babası, Resûl-i Ekrem'in ticaret ortağıdır. Abdullah ibni's-Sâib, **güzel Kur'ân-ı Kerîm okumasıyla ve Mekkeliler**e Kur'ân-ı Kerîm öğretmesiyle bilinir.

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Salât 347, nr. 478

Buhârî, Teheccüd 34, nr. 1182.

296. Hadis

عَنْ جَدَّتِهِ كَبْشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ

ابْنِ كِدَامٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَةَ،

كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَأُتِيَ بِلَحْمِ دَجَاجٍ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بِاسْمِكَ اللّٰهُمَّ

Tâbiîn muhaddislerinden Âsım ibni Damre'nin Hz. Ali'den rivâyet ettiğine göre, Ali radıyallahu anh öğle namazının farzından önce dört rekât namaz kılardı ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin de bu dört rekât sünneti zevâl vaktinden hemen sonra ve uzun âyetler okuyarak kıldığını söylerdi.[430]

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Biz, namazları nasıl kılacağımızı Peygamber Efendimiz'den öğreniriz.

2. Onun, sabah namazının sünnetini kısa sûreler okuyarak kıldığını 284. hadiste görmüştük.

3. Şimdi ise öğle namazının dört rekâtlık sünnetini uzun âyetler okumak suretiyle kıldığını görmekteyiz.

4. Bu namaz, insanların öğle sıcağı yüzünden bir yerlere çekilip dinlendiği veya öğle uykusuna yattığı bir zamanda kılındığı için şüphesiz ayrı bir değere ve fazilete sahiptir.

Bir önceki hadîs-i şerîfte, bu hadis hakkında bilgi verilmişti.

Hadisin râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Ali radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ebû Seleme Yahyâ bin Halef** el-Bâhilî (v. 242/856), 286. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Hafs **Ömer ibni Ali el-Mukaddimî** (v. 190/806), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Tedlis yapmasıyla da bilinmektedir.

3. râvi **Mis'ar ibni Kidâm** el-Hilâlî el-Amirî (v. 155/772), 166. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû İshâk** es-Sebî'î (v. 127/745), 3. hadisimizde tanıtıldı.

5. râvi **Âsım ibni Damre** es-Selûlî (v. 74/693), 287. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Ali** (v. 40/661) ise 5. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Salât 315, nr. 424

KIRK İKİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN NÂFİLE NAMAZLARI EVDE KILMASI

297. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ حَرَامِ بْنِ مُعَاوِيَةَ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُصَلِّيَ فِي الْمَسْجِدِ، إِلَا أَنْ تَكُونَ صَلَاةً مَكْتُوبَةً».

Abdullah ibni Sa‘d radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme, “Evimde kıldığım namaz mı, yoksa mescitte kıldığım namaz mı daha faziletlidir?” diye sordum; bana şöyle buyurdu:

“Evimin mescide ne kadar yakın olduğunu görüyorsun. Böyle olduğu halde farz namaz dışındaki nâfile namazları evimde kılmayı mescitte kılmaya tercih ederim.”[431]

Hadisin Açıklaması

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Sa‘d, Fahr-i Âlem Efendimiz’e “Nâfile namazı evde kılmak mı daha sevaptır, yoksa mescitte kılmak mı?” diye sormuştu. Server-i Enbiyâ Efendimiz de ona kendisinin nâfile namazlarını, Mescid-i Nebevî’ye bitişik olduğu halde evinde kıldığını söyledi. Ama farz namazların mutlaka câmide, cemaatle birlikte kılınması gerektiğini ifâde buyurdu.

Evlerinizde Kılınız!

Bir terâvih namazından sonra Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ashâbına hitâben şöyle buyurdu:

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَا

صَنِيعِكُمْ، فَصَلُّوا أَيُّهَا النَّاسُ فِي

صَنِيعِكُمْ، فَصَلُّوا أَيُّهَا النَّاسُ فِي

صَنِيعِكُمْ، فَصَلُّوا أَيُّهَا النَّاسُ فِي

“Yaptığınızı gördüğüm şu ibâdeti beğendim. Ey insanlar! Siz yine de bu nâfile namazı evlerinizde kılınız. Çünkü insanın cemaatle kılması gereken farz namazlar dışındaki ibadetlerinin en faziletlisi, evinde kıldığı namazdır.”[432]

Neden Evde Kılmalı?

İki sebepten dolayı evde kılınan nâfile namaz, mescitte kılınan nâfile namazdan daha sevaptır.

Bunlardan biri, câmide kılınan nâfile namazın başkaları tarafından da görülüp, bu güzel ibadete riyâ karışma ihtimâlidir. Halbuki başkalarının gözünden uzak şekilde evde kılınan nâfile namaza riyâ ve gösteriş karışmaz.

Nâfile namazı evde kılmayı daha sevaplı hale getiren ikinci husus ise, içinde namaz kılınan evin, içinde namaz kılınmayan eve göre daha nurlu, daha ışıklı, daha aydın oluşudur. Nitekim Resûl-i Kibriyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

أَمَّا صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ فَنُورٌ، فَنَوِّرُوا بُيُوتَكُمْ

“İnsanın kendi evinde namaz kılması bir nûrdur; öyleyse siz de evlerinizi nurlandırın.”[433]

Evi Kabristana Çevirmemeli

Peygamber Efendimiz’e göre evde namaz kılmamak, orayı âdetâ kabristana çevirmek olur. İçinde namaz kılınmayan ve Kur’an okunmayan

bir evde yaşayanların, ölülerden farkı kalmaz. İşte bunun içindir ki, Allah'ın Sevgili Elçisi bir hadîs-i şerîfinde bu durumu şöyle dile getirmiştir:

اجْعَلُوا فِي بُيُوتِكُمْ مِنْ صَلاَتِكُمْ، وَلاَ تَتَّخِذُوهَا قُبُورًا

"Namazınızın bir kısmını mutlaka evinizde kılın! Evlerinizi sakın kabirlere çevirmeyiniz."[434]

Bir evde namaz kılıp Kur'an okunması, hem o ev için hem de orada yaşayanlar için berekettir. İçinde namaz kılınan, Kur'an okunan eve melekler iner; şeytan ise böyle evlerden kaçar.

Farz namazlar mutlaka camide, diğer Müslümanlarla birlikte cemaat halinde kılınmalıdır. Çünkü namazı câmide cemaatle kılmak, o şehrin bir İslâm şehri olduğunu, o beldenin sâkinlerinin de Müslüman olduğunu dünya âleme ilân anlamına gelir. Diğer bir söyleyişle namazı câmide kılmak, İslâm şeâirindendir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Farz namazlar câmide, nâfile namazlar ise evde kılınmalıdır. Çünkü bu daha sevaptır.

2. İçinde namaz kılınan ev, namaz kılınmayan eve göre daha nurlu, daha bereketli olur.

3. Peygamber Efendimiz içinde namaz kılınmayan evleri kabristana benzetmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Sa'd radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebü'l-Fazl **Abbâs** ibni Abdilazîm **el-Anberî** (v. 240/854), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* yer alan Basralı hadis hâfızı güvenilir bir râvidir.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi, Ebû Amr (Ebû Abdirrahmân) **Muâviye bin Sâlih** ibni Hudeyr el-Hımsî (v. 158/775), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i* Sitte'de bulunan ve Endülüs kadılığı yapmış olan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızı.

4. râvi Ebû Vehb **el-Alâ' ibni Hâris** ed-Dımaşkī el-Hadramî (v. 136/753), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan sika bir râvi ve fakihtir.

5. râvi **Harâm ibni Muâviye** bin Hakîm el-Ensârî, tâbiîn nesline mensup olup Peygamber aleyhisselâmdan mürsel rivâyetleri bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Sa‘d** radıyallahu anh, bir önceki râvi Harâm ibni Muâviye'nin amcasıdır. Rivâyetleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbni Mâce'nin *Sünen*'lerinde yer alan bu sahâbî, Resûl-i Ekrem'in vefâtından sonra Dımaşk'a yerleşmiş ve orada yaşamıştır.

Allah ondan râzı olsun.

İbni Mâce, İkàme 186, nr. 1378.

Buhârî, Ezân 81, nr. 731, İ‘tisâm 3, nr. 7290.

İbni Mâce, nr. 1375.

Buhârî, Salât 52, nr. 432, Fazlü's-salât 37, nr. 1187; Müslim, Müsâfirîn 208, nr. 777.

KIRK ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN ORUCU

298. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ،

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

الْمَدِينَةَ إِلَّا رَمَضَانَ.

Tâbiîn muhaddislerinden Abdullah ibni Şakìk şöyle dedi:

Âişe radıyallahu anhâya Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ne kadar nâfile oruç tuttuğunu sormuştum; şunları söyledi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bazen o kadar çok oruç tutardı ki, biz onun o ay boyunca oruca hiç ara vermeyeceğini zannederdik. Bazen de oruca öyle ara verirdi ki, biz onun artık o ay hiç oruç tutmayacağını düşünürdük.

Hz. Âişe sözüne şöyle devam etti:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Medine’ye geldikten sonra, ramazan ayı dışında hiçbir ayı tamamen oruçlu geçirmemiştir.” [435]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Kâinât Efendimiz, bazı aylarda günlerce oruç tutardı. Bunu gören ashâb-ı kirâm kendi arasında: “Allah’ın Elçisi galiba bu ay hiç ara vermeden oruç tutacak.” diye konuşurlardı. Bazı aylarda onun hiç oruç tutmadığını görünce: “Herhalde bu ay hiç oruç tutmayacak” derlerdi.

Hz. Âişe annemizin söylediğine göre, Resûl-i Kibriyâ Medine’ye geldikten sonra, sadece ramazan ayının tamamında oruç tutardı; diğer ayların tamamını nâfile oruçla geçirmezdi. Diğer bir söyleyişle Efendimiz

aleyhisselâm bir ayın tamamında değil, bazen bir haftasında, bazen on beş veya yirmi gününde nâfile oruç tutardı.

301. hadise ve açıklamasına bakınız.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz nâfile ibadetleri, kendi sağlık durumuna, dolayısıyla istekli oluşuna göre az veya çok nispette yapardı.

2. Bazı aylar günlerce, bazı aylarda ise birkaç gün oruç tutardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Hammâd ibni Zeyd** (v. 179/795), 23. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Eyyûb** es-Sahtiyânî (v. 131/749), 71. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Abdullah ibni Şakīk** (v. 108/726), 280. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Sıyâm 174, nr. 1156; Ebû Dâvûd, Savm 59, nr. 2434; Tirmizî, Savm 57, nr 768.

299. Hadis

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ حُمَيْدٍ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

مَا أَنْزَلَ اللهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın anlattığına göre, kendisine Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin hangi sıklıkla nâfile oruç tuttuğunu sordular. O da şu cevabı verdi:

“Resûlullah Efendimiz bazı aylarda o kadar çok oruç tutardı ki, biz ‘Galiba bu ay her gün oruç tutacak’ derdik. Bazı aylarda ise oruç tutmaz, biz de ‘Herhalde bu ay hiç oruç tutmayacak’ derdik.”

“Peygamber Efendimiz’i bir gece namaz kılarken değil de uyurken görmek istesen, tam aksine onu namaz kılarken bulurdun; Bir başka gece de onu uyurken değil de namaz kılarken görmek istesen, bu defa da uyurken görürdün.”[436]

Hadisin Açıklaması

Allah Teâlâ kullarının gecenin bir kısmında yatıp dinlenmesini, bir kısmında da kalkıp ibadet etmesini istemiş, ancak gece ibadeti için belli bir zaman tâyin etmemiştir. Bu sebeple Fahr-i Cihân Efendimiz geceleyin ibadet etmek için de uyumak için de belli bir zamanı seçmezdi. Canı ne zaman ibadet etmek isterse, o zaman ibadet eder, ne zaman uyumak isterse o zaman uyurdu.

Teheccüdün Belli Zamanı Yoktu

Daha açık bir söyleyişle bazı geceler, gecenin ilk kısmında, bazı geceler ortasında, bazı geceler de gecenin son kısmında kalkıp teheccüdünü kılardı. Böylece gecenin her bir vaktinde ibadet etmiş olurdu. Uykusu da ona göre idi. Bir gece uyuduğu saatte bir başka gece namaz kılardı. Bir gece namaz kıldığı saatte, bir başka gece uyurdu. İşte bunun için de hiç kimse, onu tahmin veya arzu ettiği şekilde bulamazdı.

Bu durum farz namazlar için de böyleydi. Farz namazları bazı günler ilk vaktinde, bazı günler son vaktinde kılardı.

Canı İstediği Zaman Oruç Tutardı

Server-i Enbiyâ'nın tuttuğu nâfile oruçlar da böyleydi. O, bir ayın bazı günleri oruç tutar, bazı günleri tutmazdı. Böylece onun orucu da gece ibadeti gibi değişik zamanları kapsardı.

Nitekim Allah Teâlâ da ramazân-ı şerîfi dört mevsime dağıtmak suretiyle, her yılın değişik zamanlarını, dolayısıyla insan ömrünü bu mübârek ayın bereketiyle şereflendirmiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in nâfile namazlarının da, nâfile oruçlarının da belli bir zamanı yoktu.

2. Allah'ın Resûlü nâfile ibadetlerini canı istediği zaman yapardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **İsmâil ibni Ca'fer** (v. 180/796), 175. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Humeyd et-Tavîl** (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Sıyâm 57, nr. 769. Ayrıca bk. Buhârî, Teheccüd 11, nr. 1141, Savm 53, nr. 1972.

300. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الْمَدِينَةَ إِلَّا رَمَضَانَ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bazı aylar o kadar çok oruç tutardı ki, biz ‘Bu ayın her günü oruç tutacak.’ derdik. Bazı aylarda ise hiç oruç tutmazdı; biz ‘Bu ay hiç oruç tutmayacak’ derdik. O, Medine’yi şereflendirdiği günden beri, ramazan ayı dışında hiçbir ayda baştan sona oruç tutmamıştır.”[437]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd et-Tayâlisî** (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu‘be bin Haccâc** (v. 160/776), 3. hadiste önce tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Bişr** Ca‘fer ibni Ebî Vahşiyye (v. 124/742), 88. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Saîd ibni Cübeyr** (v. 94/713), 52. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir önceki hadiste açıklanmıştır.
Buhârî, Sıyâm 53, nr. 1971; Müslim, Sıyâm 178, nr. 1157.

301. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

الْكَرِيمِ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ زَيْدٍ ابْنِ ابْنَةِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ،

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ إِلَّا شَعْبَانَ وَرَمَضَانَ.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Ben, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin şâban ve ramazan ayları dışında, birbiri ardınca iki ay oruç tuttuğunu görmedim.[438]

İmâm Tirmizî, bu hadisi şöyle değerlendirmiştir:

Ümmü Seleme radıyallahu anhânın rivâyet ettiği bu hadisin senedi sahihtir.

Hadisimizin râvilerinden Sâlim ibni Ebi’l-Ca‘d’in tâbiîn muhaddislerinden Ebû Seleme’den rivâyet ettiğine göre Ebû Seleme, hadisi Ümmü Seleme’den bu isnâd ile rivâyet etmiştir.

Ayrıca pek çok muhaddis, bu hadisi Ebû Seleme’nin aynı zamanda Hz. Âişe’den, Hz. Âişe’nin de Resûl-i Ekrem’den rivâyet ettiğini söylemişlerdir.

Muhtemelen bu hadisi Ebû Seleme bin Abdirrahman, hem Hz. Âişe’den hem de Ümmü Seleme’den (radıyallahu anhümâ) rivâyet etmiş, onlar da Allah’ın Resûlü’nden öğrenmişlerdir.[439]

Hadisin Açıklaması

Bu hadisten, ilk bakışta, Peygamber Efendimiz’in ramazan ve şâban aylarının tamamını oruçlu geçirdiği anlaşılıyor. Halbuki 298. ve 300 numaralı hadislerde, Resûl-i Ekrem’in, ramazan ayı dışında hiçbir ayda baştan sona oruç tutmadığı belirtildi.

Bu Hadisler Birbirine Zıt mı?

Bu hadisler arasında herhangi bir zıtlık yoktur. Ümmü Seleme radıyallahu anhâ, Sultân-ı Enbiyâ’nın, ramazanın tamamını, şâban ayının ise çoğunu oruçlu geçirmesine bakarak bu iki ayın tamamında oruç tuttuğunu söylemek istemiştir.

Nitekim İmâm Tirmizî, ünlü eseri *es-Sünen*’inde bu meseleye açıklık getirmiştir.[440] Buna göre, ünlü muhaddis ve fakih Abdullah ibni’l-Mübârek, Resûl-i Ekrem’in şâban ayının çoğunu oruçlu geçirdiğini söylemiştir. Bu Türk asıllı büyük âlime göre, bir kimse bir ayın çoğu günlerinde oruç tutarsa, Araplar bu durumu anlatmak için, o kimsenin bütün bir ayı oruçlu geçirdiğini söylerler.

Mecâzî Anlatım

Bunu şöyle bir misâlle de açıklayabiliriz:

Biri, “Falan kimse bütün gece namaz kıldı.” dese, bu sözden o kimsenin gece boyunca hiç ara vermeden namaz kıldığı anlaşılmaz. Çünkü bu mecâzî bir anlatımdır. O kimse, gece boyunca ara sıra bir şeyler yemiş; abdest tazelemiş; biriyle kısa bir süre de olsa konuşmuştur. Ancak bütün bunlar onun için “Bütün gece namaz kıldı.” dememize engel teşkil etmez.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in ramazandan sonra en çok şâban ayında oruç tuttuğunu Hz. Âişe annemiz şöyle ifâde buyurmuştur:

لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الشَّهْرِ مِنَ السَّنَةِ

أَكْثَرَ صِيَامًا مِنْهُ فِي شَعْبَانَ

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, şâban ayında senenin diğer aylarından daha fazla oruç tutardı.”[441]

Bir sonraki hadiste aynı konuya devam edilecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz sadece ramazan ayının tamamında oruç tutmuştur.

2. Ramazan dışında, Şaban ayının büyük bir kısmını da oruçlu geçirmiştir. İşte bu sebeple de mecâzî bir ifâdeyle, “onun şaban ayının tamamında oruç tuttuğu” söylenmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Attâb **Mansûr** ibni Mu‘temir es-Sülemî (v. 132/750) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis âlimi ve hadis hâfızı tâbiîdir. Aynı zamanda hem fakih hem de kırâat âlimidir. Güçlü hâfızasıyla ünlü olup çok oruç tutması ve namaz kılmasıyla da bilinir. Onun kırk yıl oruç tuttuğu, geceleri de namaz kıldığı ve çok ağladığı anlatılır.

5. râvi **Sâlim ibni Ebi’l-Ca‘d** el-Eşca‘î (v. 100/718), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvi ve fakihtir.

6. râvi, **Ebû Seleme bin Abdirrahmân ibni Avf** (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ümmü Seleme** radıyallahu anhâ (v. 62/681) ise 46. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Savm 12, nr. 2336; Nesâî, Sıyâm 70, nr. 2353.

Tirmizî, Savm 37, nr. 736. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Savm 12, nr. 2336.

Tirmizî, Savm 37, nr. 737.

Müslim, Sıyâm 177, nr. 782.

302. Hadis

حَدَّثَنَا هَنَّادٌ، حَدَّثَنَا عَبْدَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

يَصُومُ شَعْبَانَ إِلَّا قَلِيلًا بَلْ كَانَ يَصُومُهُ كُلَّهُ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hiçbir ayda şâban ayındaki kadar çok oruç tuttuğunu görmedim. Allah'ın Elçisi, şâban ayının hemen hemen tamamını oruçlu geçirirdi.[442]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz her ay nâfile oruç tutardı; ancak o, şâban ayında diğer aylardan daha fazla oruç tutardı. Bu ayda onun oruçlu olmadığı günler pek azdı. Bu sebeple sahâbe-i güzîn Efendilerimiz onun şâban ayının tamamını oruçlu geçirdiğini zannederlerdi.

Şaban Ayının Değeri

Şâban ayı orucu neden değerlidir?

Bunu, Resûlullah'ın sevgilisi diye bilinen Üsâme bin Zeyd radıyallahu anhdan öğreniyoruz. Üsâme diyor ki:

Resûl-i Ekrem Efendimiz'e:

"Yâ Resûlallah! Senin, hiçbir ayda şâban ayı kadar oruç tuttuğunu görmedim. Bunun sebebi nedir?" diye sordum. Bana şu cevabı verdi:

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

صَائِمٌ

"Şâban ayı, receb ile ramazan arasında bulunan bir aydır; insanlar onun değerini yeterince bilmez. Halbuki bu ayda kulların amelleri Âlemlerin Rabbi'ne sunulur. Ben, amellerimin oruç tuttuğum sırada Cenâb-ı Hakk'a sunulmasını isterim."[443]

Şâban ayına bu değeri kazandıran bir diğer sebep de, onun ramazan ayına bitişik olması ve Müslümanları ramazan ayına hazırlamasıdır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ramazan dışında, en çok şaban ayında oruç tutardı.

2. Resûl-i Ekrem, kulların yaptığı amellerin şaban ayında Allah Teâlâ'ya sunulduğunu, kendisi de amellerinin oruçlu olduğu sırada Cenâb-ı Hakk'a sunulmasını arzu ettiğini söylerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Hennâd** ibni Serî (v. 243/857), 10. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abde** bin Süleymân el-Kilâbî (v. 187/803), 143. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Muhammed ibni Amr** ibni Alkame el-Leysî (v. 145/762), 262. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Seleme** bin Abdirrahmân ibni Avf (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Sıyâm 37, nr. 736. Ayrıca bk. Buhârî, Savm 52, nr. 1970.

Nesâî, Sıyâm 70, nr. 2357.

303. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرِّ بْنُ حُبَيْشٍ،

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

عَنْهُ قَالَ: فَقَدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

الْجُمُعَةِ.

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem her ayın ilk üç gününü oruçlu geçirirdi. Onun oruç tutmadığı cuma günü ise nâdirdi.[444]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde iki konuya temas edilmiştir.

Birinci konu; Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin **her ayın ilk üç günü** oruç tutmasıdır.

İkinci konu ise**,** onun **cuma günlerini** çoğunlukla oruçlu geçirmesidir.

Bire On Sevap

Allah Teâlâ, yapılan iyiliklere ne kadar sevap verdiğini şöyle belirtmiştir:

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ

أَمْثَالِهَا

"İyilik edene, yaptığı iyiliğin on misli mükâfât verilir."[445]

Bir ay genellikle otuz gündür. Şu halde her ayın başlangıcında üç gün oruç tutan kimse, o ayı baştan sona oruçlu geçirmiş gibi sevap kazanacaktır.

Bire Yedi Yüz...

Bir iyiliğe on misli mükâfat asgarî ölçüdür. Daha fazlasının da verileceğini Fahr-i Âlem Efendimiz şöyle belirtmiştir:

وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا، كَتَبَهَا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ

إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ

"Şâyet bir kimse iyilik yapmak ister sonra da onu yaparsa, Cenâb-ı Hak o iyiliği on mislinden başlayıp yedi yüz misliyle, hattâ kat kat fazlasıyla yazar."[446]

Her Ay Üç Oruç

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz bir hadîs-i şerîfinde:

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللهَ بَاطِلُ».

"Her ay üç gün oruç tutmak, bütün seneyi oruçla geçirmek demektir." buyurmuştur.[447]

Hz. Âişe'nin belirttiğine göre Allah'ın Elçisi, her ay tutulacak bu üç günlük oruç için belli günler tâyin etmemiştir.[448] Buna göre bu orucu isteyen istediği günde tutabilecektir.

Eyyâm-ı Bîyz

Fahr-i Kâinât Efendimiz Ebû Zer el-Gıfârî'ye de her ay üç gün oruç tutmasını tavsiye etmiş, ancak ona bu günleri belirleyerek şöyle buyurmuştur:

يَا أَبَا ذَرٍّ، إِذَا صُمْتَ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَصُمْ ثَلَاثَ عَشْرَةَ،

وَأَرْبَعَ عَشْرَةَ، وَخَمْسَ عَشْرَةَ

"Ey Ebû Zer! Ayda üç gün oruç tutacaksan, bunu ayın on üç, on dört ve on beşinci günlerinde tut."[449]

Resûl-i Ekrem'in Ebû Zerr'e oruç tutmasını tavsiye ettiği bu üç güne, aydınlık günler anlamında "eyyâm-ı bîyz" denir.

İbni Abbâs'ın söylediğine göre, sevgili Efendimiz gerek hazarda gerek seferde bu üç günü oruçsuz geçirmezdi.[450]

Hadislerde sözü edilen "her ayın on üç, on dört ve on beşinci günleri", ifâdesiyle kamerî aylar kasdedilmiştir.

Cuma Günü Oruç Tutulur mu?

Şimdi gelelim cuma günü oruç tutma meselesine.

Bazı âlimler sadece cuma günü oruç tutmayı güzel bir âdet saymış, bazıları ise bunun mekrûh olduğunu söylemiştir. Sadece cuma günleri oruç tutmanın güzel bir âdet olduğunu söyleyen iki ünlü âlim, İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe ile İmâm Mâlik'tir.

İmâm Mâlik şöyle demiştir:

"Ben, hiçbir âlim, fakih ve sözüne güvenilip kendisine uyulan kimsenin cuma günü oruç tutmayı yasakladığını görmedim. Cuma günleri oruç tutmak güzel bir âdettir. Ben, bazı âlimlerin cuma günü oruç tuttuğunu gördüm; hattâ onlar oruç tutmak için cuma gününü âdeta iple çekerlerdi."[451]

Cuma Günü Bayram Günüdür

Şâfiîlerin büyük çoğunluğu sadece cuma günü oruç tutmayı mekrûh saymıştır. Onların bu konuda, Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiği şu hadîs-i şerîfe dayandıkları anlaşılmaktadır:

لَا يَصُمْ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، إِلَّا أَنْ يَصُومَ قَبْلَهُ، أَوْ يَصُومَ

بَعْدَهُ

"Hiçbiriniz sadece cuma günü oruç tutmasın. Ya bir gün öncesi veya bir gün sonrasıyla birlikte tutsun."[452]

Şu hadîs-i şerîf de sadece cuma günü değil, ya bir önceki günle veya bir sonraki günle birlikte oruç tutmanın uygun olduğunu göstermektedir:

Bir gün Fahr-i Âlem Efendimiz mü'minlerin annesi Cüveyriye binti'l-Hâris'in yanına uğramıştı. Onun oruçlu olduğunu görünce kendisine:

"Dün oruç tutmuş muydun?" diye sordu. Onun:

“Hayır, tutmadım.” demesi üzerine:

“Peki, yarın oruç tutacak mısın?” diye sordu. Cüveyriye vâlidemiz:

“Hayır, tutmayacağım.” deyince:

“Öyleyse orucunu boz!” buyurdu.[453]

Yine Server-i Enbiyâ Efendimiz’den öğrendiğimize göre cuma günü Müslümanların bayramıdır. Bayram günü oruç tutmak uygun değildir. Bunu Peygamber Efendimiz şöyle dile getirmiştir:

مُرَّةَ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي عَبْسٍ،

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ

“Cuma günü bayram günüdür. Bu sebeple bayram gününüzü oruçla geçirmeyiniz. Şâyet o gün oruç tutacaksanız, ya bir gün öncesiyle veya bir gün sonrasıyla birlikte tutunuz.”[454]

Hz. Ali bu hadîs-i şerîfi açıklarcasına şöyle demiştir:

“Cuma yeme, içme ve Allah’ı zikretme günüdür.”[455] İnsan cuma günü yiyip içecek, böylece Allah Teâlâ’yı zikredebilmek için güç kuvvet toplayacaktır. Ayrıca o gün banyo yapıp temizlenecek, cuma namazı için câmiye erken gidecek, hutbe dinleyecek; bu görevleri canlı ve neşeli bir şekilde yapabilmesi için de yiyip içecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz her kamerî ayın ilk üç günü oruç tutardı. Her ay üç gün oruç tutan kimsenin, bütün bir sene oruç tutmuş gibi sevap kazanacağını söylerdi.

2. Her ay üç gün oruç tutacak olanların, “eyyâm-ı bîyz” de denen, kamerî ayların on üç, on dört ve on beşinci günlerinde oruç tutabileceğini belirtirdi.

3. Cuma günü mü’minlerin bayramı olduğu için, sadece bu gün oruç tutmamak daha iyidir. Cuma günü oruç tutmak isteyenler, bu orucu bir gün öncesiyle veya bir gün sonrasıyla birlikte tutmalıdır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Muhammed **Kāsım ibni Dînâr el-Kûfî** (v. 250/864 civârı), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Tirmizî, Nesâî ve İbni Mâce'nin *es-Sünen*'lerinde bulunan güvenilir bir râvidir.

2. râvi iki muhaddistir.

Birincisi, **Ubeydullah ibni Mûsâ** el-Absî (v. 213/828) olup bu zât 50. hadiste tanıtılmıştır.

İkincisi ise, Ebû Muhammed **Talk ibni Gannâm** en-Nehaî'dir (v. 211/826). Bu râvi, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis hâfızıdır.

3. râvi **Şeybân** ibni Abdirrahmân et-Temîmî (v. 164/781), 41. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Bekr **Âsım** ibni Ebi'n-Necûd Behdele el-Esedî (v. 127/745), yedi kırâat imâmından biri ve rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir. Âmâ olup güzel sesiyle ünlüydü. Çok ibadet etmesiyle de bilinirdi.

5. râvi Ebû Meryem **Zir ibni Hubeyş** el-Esedî (v. 82/701), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvi ve kırâat âlimidir. Hem Câhiliye hem de İslâm devrinde yaşadığı halde Resûl-i Ekrem'i görememiştir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Mes'ûd** radıyallahu anh (v. 32/652) ise 168. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Savm 41, nr. 742. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Savm 68, nr. 2450; İbni Mâce, Sıyâm 37, nr. 1725.

En'âm 6/160.

Buhârî, Rikâk 31, nr. 6491; Müslim, Îmân 207, nr. 131.

Buhârî, Savm 59, nr. 1979; Müslim, Sıyâm 197, nr. 1162.

Müslim, Sıyâm 194, nr. 1160.

Tirmizî, Savm 54, nr. 760.

Nesâî, Sıyâm 70, nr. 2345.

Mâlik, *Muvatta'*, Sıyâm 60.

Müslim, Sıyâm 147, nr. 1144; Ebû Dâvûd, Savm 51, nr. 2420; Tirmizî, Sıyâm 42, nr. 743.

İshak ibni Râhûye, *Müsned* (Belûşî), IV, 255, nr. 2079; Begavî, *Şerhu's-sünne* (Arnaût-Şâvîş), VI, 359, nr. 1805.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 303, 532, nr. 8012, 10903.

İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), II, 302, nr. 9243.

304. Hadis

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ رَبِيعَةَ الْجُرَشِيِّ،

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

وَسَلَّمَ يَتَحَرَّى صَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ.

Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmaya özen gösterirdi.[456]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ebû Hafs Amr ibni Alî** (v. 249/863), 221. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdirrahmân **Abdullah ibni Dâvûd** el-Huraybî (v. 213/828), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir hadis âlimi ve hâfızıdır. Çok ibadet etmesiyle bilinen bir zâhiddir.

3. râvi **Sevr ibni Yezîd** (v. 150/767), 192. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Hâlid ibni Ma'dân** da (v. 103/721), 192. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Rebîa el-Cüreşî**, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de rivâyetleri bulunan Yemenli bir râvi olup hakkında yeterli bilgi yoktur. Bazı kaynaklarda onun sahâbî olduğu kaydedilmektedir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Tirmizî, Sıyâm 44, nr. 745; Nesâî, Sıyâm 34, nr. 2362, 2363.

305. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

«أَنْتَ عِنْدَ اللهِ غَالٍ».

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

يُعْرَضْ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ».

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet olunduğuna göre Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kulların amelleri pazartesi ve perşembe günleri Cenâb-ı Hakk’a arz olunur. Ben de amellerimin Allah Teâlâ’ya oruçlu iken arz olunmasını istediğimden, o günlerde oruç tutmaya özen gösteriyorum.”[457]

Hadislerin Açıklaması

Bir önceki hadîs-i şerîfte Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmaya özen gösterdiğini okuduk. Bu hadiste ise onun pazartesi ve perşembe oruçlarına neden özen gösterdiğini öğreniyoruz.

Pazartesi Orucunun Önemi

Önce pazartesi günü oruç tutmanın hikmetini görelim:

Bir defasında ashâb-ı kirâm Fahr-i Âlem Efendimiz’e pazartesi günü oruç tutmanın faziletini sordular. Allah’ın Elçisi şöyle buyurdu:

فِيهِ وُلِدْتُ وَفِيهِ أُنْزِلَ عَلَيَّ

“O gün, benim doğduğum ve peygamber olduğum gündür.” buyurdu.[458]

Biz Muhammed ümmeti için, Sultân-ı Enbiyâ’nın dünyayı şereflendirdiği gün büyük öneme sahiptir. İlk vahyin, o muhteşem nûruyla dünyanın üzerindeki karanlıkları silip süpürdüğü gün de bizim için çok değerlidir.

Pazartesi ve Perşembe Oruçları

Yine sahâbe-i güzîn Efendilerimiz bir başka gün:

“Yâ Resûlallah! Sen pazartesi ve perşembe günleri çok oruç tutuyorsun, bunun sebebi nedir?” diye sordular. Bunun üzerine Server-i Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurdu:

إِنَّ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ يَغْفِرُ اللهُ فِيهِمَا لِكُلِّ مُسْلِمٍ إِلَّا ذَا

هَاجِرَيْنِ، يَقُولُ: دَعْهُمَا حَتَّى يَصْطَلِحَا

“Allah Teâlâ pazartesi ve perşembe günleri oruç tutan her Müslümanı bağışlar. Ancak bu günlerde oruç tuttukları halde birbiriyle küs olanları ise bağışlamaz. Allah Teâlâ meleklerine ‘Onlar, birbiriyle barışana kadar günahlarını silmeyiniz.’ buyurur.”[459]

Amellerin Allah’a Arzedildiği Günler

Esasen bizim amellerimiz Kâinâtın Sahibi’ne muhtelif şekillerde arzedilir. Şöyle ki:

Yaptığımız işler;

önce **her gün** sabah ve akşam vakitlerinde geniş bir şekilde Rabbimize arzolunur.

Sonra **haftada iki defa** pazartesi ve perşembe günlerinde özet olarak Âlemlerin Rabbi’ne bildirilir.

Bir de **yılda bir defa** Şâban ayının on beşinci gecesinde, Berat kandili diye kutlanan gecede ve Kadir gecesinde toplu bir şekilde Cenâb-ı Hakk’a sunulur.

Elbette yüce Rabbimiz yaptığımız işleri her an görmekte ve bilmektedir. İbadetlerimizin Kendisine arzedilmesine de ihtiyacı yoktur.

Hani Allah Teâlâ bir zamanlar meleklere yeryüzünde bir halîfe yaratacağını söylediği zaman onlar: “Biz Seni hamdederek tesbîh edip dururken, orada bozgunculuk edip kan dökecek birini mi yaratacaksın?” demiş, insanların yaratılmasına ihtiyaç bulunmadığını söylemişlerdi. Allah

Teâlâ ise onlara: “Ben sizin bilmediklerinizi bilirim” diyerek insanların kendisine ibadet edeceğini ifâde buyurmuştu. Muhtemelen Kâinâtın Rabbi meleklere karşı, kullarının ibadetleriyle iftihar etmek için bu kabil arzları gerekli görmüştür.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Pazartesi günü Fahr-i Âlem Efendimiz’in doğduğu ve peygamber olduğu gündür.

2. Ayrıca insanların amelleri pazartesi ve perşembe günleri Allah Teâlâ’ya sunulur. Bu sebeple, bu iki günü Resûl-i Ekrem’in yaptığı gibi oruçla değerlendirmelidir.

3. Allah Teâlâ, birbirine dargınlıklarını sürdürenler dışında, pazartesi ve perşembe günleri oruç tutan Müslümanları bağışlar.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Ebû Yahyâ **Muhammed ibni Yahyâ** es-Sekafî, tebe-i tâbiîn neslinden hadis rivâyet eden ve rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Tirmizî’*de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır.

2. râvi **Ebû Âsım en-Nebîl** diye bilinen **Dahhâk ibni Mahled** (v. 212/828), 20. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Muhammed ibni Rifâ‘a** el-Kurazî, rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Süheyl ibni Ebî Sâlih** el-Medenî (v. 140/757), 176. hadiste tanıtıldı.

5. râvi Bir önceki râvinin **babası** olan Ebû Sâlih Semmân Zekvân (v. 101/719-20), 176. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** (v. 58/678) radıyallahu anh ise 12. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Savm 44, nr. 747.

Müslim, Sıyâm 198, nr. 1162.

İbni Mâce, Sıyâm 42, nr. 1740; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 268,329, nr. 7627, 8343.

306. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ خَيْثَمَةَ،

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

الْآخَرِ الثُّلَاثَاءَ وَالْأَرْبَعَاءَ وَالْخَمِيسَ.

Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir ay cumartesi, pazar, pazartesi günleri; bir sonraki ay da salı, çarşamba ve perşembe günleri oruç tutardı. [460]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz, bir ay cumartesi, pazar, pazartesi günleri; bir sonraki ay da salı, çarşamba ve perşembe günleri oruç tutardı.

Allah'ın Elçisi bu uygulamasıyla ümmetine haftanın her günü oruç tutulabileceğini göstermiştir.

Resûl-i Kibriyâ "Neden her gün oruç tutmamış da, bir ay sadece cumartesi, pazar, pazartesi günleri, bir sonraki ay da salı, çarşamba ve perşembe günleri oruç tutmuştur?" diye sorulabilir.

Kendisi istese hergün oruç tutabilirdi; güçlü bir bünyeye sahip olduğu için bunu rahatça yapabilirdi. Fakat o her zaman yaptığı gibi ümmetini düşündü. Ümmetinin kendisini örnek alacağını, bunun da onlara zor geleceğini dikkate aldı.

Onun sadece Cumaları tek gün şeklinde oruç tutmamasının sebebi ise, 303. hadiste açıklandığı üzere, bu günü Müslümanların bayramı kabul etmesi, bayram günü oruçlu olmayı doğru bulmamasıdır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz, ümmetine sıkıntı vermek, onları zora sokmak istemezdi. Bu sebeple o, her gün oruç tutmazdı.

2. Allah'ın Elçisi bir ay cumartesi, pazar ve pazartesi günleri; bir sonraki ay da salı, çarşamba ve perşembe günleri oruç tutardı.

3. Müslümanların bayramı olduğunu söylediği cuma günü ise oruç tutmazdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi iki ayrı muhaddistir.

Bunlardan biri, **Ebû Ahmed** ez-Zübeyrî (v. 203/818) olup 77. hadiste tanıtıldı.

Diğeri ise **Muâviye bin Hişâm** el-Kûfî'dir (v. 204/819). Bu zât da 41. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** (v. 198/814), 41. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Mansûr** ibni Mu'temir (v. 132/750), 301. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Hayseme** bin Abdirrahmân ibni Ebî Sebre el-Cu'fî (v. 80/699'dan sonra) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvi, fakih ve zâhiddir. Bu zâtın babası da, dedesi de sahâbîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Âişe radıyallahu anhâ (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Savm 44, nr. 746;

307. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ فِي شَهْرٍ أَكْثَرَ مِنْ صِيَامِهِ فِي شَعْبَانَ.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, hiçbir ayda şâban ayındaki kadar çok oruç tutmazdı.[461]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Mus'ab el-Medînî (el-Medenî)** (v. 242/856), 18. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ebü'n-Nadr** Sâlim ibni Ebî Ümeyye el-Medenî (v. 129/747), 252. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Seleme bin Abdirrahmân** ibni Avf (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Âişe** radıyallahu anhâ (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 302 numaralı hadisin tekrarı mâhiyetinde olup orada açıklanmıştır.

Tirmizî, Sıyâm 37, nr. 736.

308. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، وَأَبُو نُعَيْمٍ، قَالَا:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قَالَتِ الثَّالِثَةُ: زَوْجِي الْعَشَنَّقُ، إِنْ أَنْطِقْ أُطَلَّقْ، وَإِنْ أَسْكُتْ أُعَلَّقْ.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

قَالَتِ الثَّالِثَةُ: زَوْجِي الْعَشَنَّقُ، إِنْ أَنْطِقْ أُطَلَّقْ، وَإِنْ أَسْكُتْ أُعَلَّقْ.

Hanım tâbiîlerden Muâze el-Adeviyye şöyle dedi:

Âişe radıyallahu anhâya:

“Her ay üç gün oruç tutmak Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin âdeti miydi?” diye sordum. O da:

“Evet, âdetiydi.” buyurdu. Ben tekrar:

“Fahr-i Âlem ayın hangi günleri oruç tutardı?” dedim. Hz. Âişe şu cevabı verdi:

“Öyle bir sıra gözetmez, ne zaman isterse o zaman oruç tutardı.”[462]

Ebû Îsâ et-Tirmizî şöyle dedi:

Hadisin senedinde adı geçen 4. râvi Yezîd er-Rişk, Bekr ibni Vâil kabilesinin bir oymağı olan Dubey‘a bin Kays’e mensup Basralı güvenilir bir râvidir. Yezîd er-Rişk’ten Şu‘be bin Haccâc, Abdülvâris ibni Saîd, Hammâd ibn Zeyd ve İsmâîl ibni İbrâhîm gibi ünlü hadis âlimleri rivâyette bulunmuştur. Yezîd er-Rişk’e Yezîdü’l- Kàsım” ve “Yezîdü’l-Kassâm” da

denir. Basralıların kullanımına göre Rişk, “kassâm” (mal ve arâzi taksim eden) anlamına gelen bir kelimedir.

Hadisin Açıklaması

Hz. Âişe’ye soru soran Muâze el-Adeviyye, onun talebelerindendi. Tâbiîn âlimleri, Peygamber Efendimiz’i daha iyi tanımak için, annelerimize böyle sorular sorarlardı.

Muâze, Âişe annemize, “Her ay üç gün oruç tutmak Resûl-i Ekrem’in âdeti miydi?” diye sorup ondan: “Evet, âdetiydi.” cevabını alınca, ikinci bir soru sordu: “Sultân-ı Enbiyâ, o üç gün orucunu ayın başında mı, ortasında mı, yoksa sonunda mı tutardı?” dedi. Hz. Âişe de ona, Peygamber aleyhisselâmın öyle bir sıra gözetmediğini, canı ne zaman oruç tutmak isterse o zaman tuttuğunu söyledi.

Neden Değişik Günlerde?

Server-i Enbiyâ Efendimiz’in bu üç orucu belli günlerde değil de, her ayın değişik günlerinde tutmasının sebebi şuydu:

Şâyet Allah’ın Resûlü bu oruçları hep aynı günlerde tutsaydı, ümmeti, bu oruçları aynı günlerde tutmanın farz olduğunu sanabilirdi. Seyyid-i Kâinât Efendimiz, insanlar böyle bir zanna kapılmasın diye bu üç gün orucunu belli zamanlarda değil, değişik günlerde tutardı.

Her ay üç gün oruç tutma sünnetini yerine getirmek isteyenler, bu oruçları dilediği günlerde tutabilirler.

Bir Başka Yol

Bu üç gün orucunu belli günlerde tutmak isteyenlere âlimlerimiz şöyle bir yol göstermiştir. Onlar Hz. Ömer, Abdullah ibni Mes’ûd ve Ebû Zer el-Gıfârî gibi sahâbe efendilerimizin uygulamasına bakmışlar, bu seçkin sahâbîlerin, **eyyâm-ı bîyz denilen her kamerî ayın on üç, on dört ve on beşinci günlerinde** oruç tuttuklarını görmüşler, o üç gün orucunu bu günlerde tutmanın daha faziletli olacağını söylemişlerdir.

303 numaralı hadisimizde, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin **her kamerî ayın ilk üç gününde** oruç tuttuğunu okuduk. Her ay üç gün oruç tutma sünnetini uygulamak isteyenler, üç gün orucunu böyle de tutabilirler.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz her ay üç gün oruç tutardı. Ancak bu oruçları belli günlerde değil, canı ne zaman isterse o zaman tutardı.

2. Bununla beraber bu üç günlük oruç, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in ve bazı büyük sahâbîlerin yaptığı gibi "eyyâm-ı bîyz" denilen her kamerî ayın on üç, on dört ve on beşinci günlerinde tutulabileceği gibi, her ayın ilk üç gününde de tutulabilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd** et-Tayâlisî (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Bistâm **Şu'be** bin Haccâc (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Yezîd er-Rişk** (v. 80/699) hakkında İmam Tirmizî'nin yukarıda verdiklerinden başka 288. hadiste de bilgi verildi.

5. râvi **Muâze** binti Abdillah el-Adeviyye de (v. 83/702), 288. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Âişe** radıyallahu anhâ (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Sıyâm 194, nr. 1160; Tirmizî, Savm 54, nr. 761; Ebû Dâvûd, Savm 70, nr. 2453.

309. Hadis

سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبَّادٍ يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ يَحْيَى بْنِ

عَنْ أَبِي عِصَامٍ،

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

صَامَهُ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَهُ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Aşûre, Kureyş kabilesinin Câhiliye devrinde oruç tuttuğu bir gündü. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de o gün oruç tutardı.

Medine’ye hicret edince yine aşûre günü oruç tuttu, ashâbına da bu orucu tutmalarını emretti. Fakat Ramazan orucu farz kılınınca, artık farz oruç sadece ramazan orucu oldu; bu sebeple de aşûre orucu terkedildi. Artık isteyen aşûre günü oruç tutar, istemeyen de tutmazdı.[463]

Hadisin Açıklaması

Aşûre günü Muharrem ayının onuncu günüdür. Zaten aşûre (âşûrâ) on demektir. Câhiliye devrinde, diğer bir söyleyişle Allah’ın Resûlü peygamber olmadan önceki zamanda Kureyş kabilesi, belki de **Ehl-i Kitâb** dediğimiz yahudi ve hıristiyanların etkisiyle o günde oruç tutarlardı.

Aşûre Günü Neden Oruç Tutulurdu?

Aşûre günü neden oruç tutulduğu konusunda başlıca iki görüş vardır. Bu görüşlerden birine göre Hz. Mûsâ ile kavmi o gün Firavun’un zulmünden kurtulmuşlardı. Diğer bir görüşe göre ise Hz. Nûh’un gemisi o gün Cûdi

dağına oturmuştu. Her iki büyük peygamber de bu ilâhî lütfa şükür maksadıyla o gün oruç tutmuşlardı.

Muhtemelen Kureyş kabilesi, Hz. Nûh ve Hz. İbrâhim şerîatında mevcut olan aşûre orucunu tutmaya devam etmiş, Fahr-i Âlem Efendimiz de bu güzel âdete uyarak o gün oruç tutmuştu.

O Gün Başka Neler Oldu?

Bu iki olaydan başka Hz. Âdem'in günahının aşûre günü bağışlandığı, Hz. Îsâ'nın o gün doğduğu, Hz. Yûnus'un balığın karnından, Hz. Yûsuf'un ise atıldığı kuyudan o gün çıktığı, kısacası o günün çok önemli bir gün olduğu belirtilmektedir.

Server-i Enbiyâ Efendimiz Medine'yi şereflendirdiği zaman Yahudilerin oruç tuttuklarını gördü ve onlara bu orucu niçin tuttuklarını sordu. Onlar da; "Allah Teâlâ Hz. Mûsâ'yı Firavun'un elinden o gün kurtardı ve Firavun'u denizde boğdu. Mûsâ peygamber işte bu nimetinden dolayı Allah'a şükretmek maksadıyla oruç tuttu; biz de onun için tutuyoruz." dediler. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem (بِمُوسَى مِنْكُمْ سِوَاكِ»·): "Biz Mûsâ'nın yaptığını yapmaya sizden daha lâyığız."[464] buyurdu ve aşûre orucunu tutmaya başladı, ashâbına da o gün oruç tutmalarını emretti. Muhtemelen bu tutumuyla o, Yahudileri de İslâmiyet'e ısındırmayı düşünmüştü.

Olay Şöyle Oldu

Daha sonra Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz ashâbından birini görevlendirdi ve ona şöyle duyuruda bulunmasını emretti:

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

"Bugün oruçlu olmayan oruç tutsun; bu saatten önce yemek yemiş olan da orucunu geceye kadar devam ettirsin."[465]

Hanefîlere göre, Resûl-i Ekrem'in bu emri sebebiyle, bu olaydan bir yıl sonra ramazan orucu emredilinceye kadar, aşûre orucu Müslümanlara farz kılındı. Ramazan orucu farz kılınınca da, aşûre orucu isteğe bırakıldı. Hadisimizin sonunda bu durum: "Artık isteyen aşûre günü oruç tutar, istemeyen de tutmazdı." şeklinde ifâde edilmektedir.

Bu ifâde bazı rivâyetlerde Resûl-i Ekrem'in sözü olarak: "İsteyen o günde oruç tutsun, istemeyen tutmasın." şeklinde geçmektedir.[466]

Günahlara Kefâret Olur

Sahâbîler, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e aşûre günü tutulan orucun önemini sordular. Allah'ın Elçisi de (يُكَفِّرُ السَّنَةَ الْمَاضِيَةَ) "Geçmiş senenin günahlarına kefâret olur" buyurdu.[467]

Yahudiler ve hıristiyanlar Muharrem ayının sadece onuncu gününe hürmet ederlerdi. Bu yüzden Peygamber Efendimiz, bizim aşûre orucunu, onların aksine ya Muharrem ayının dokuz ve onuncu günleri veya on ve on birinci günleri tutmamızı istedi.[468] Kendisi de şâyet gelecek seneye kadar yaşarsa, Muharrem'in dokuzuncu günü oruç tutacağını söyledi; ancak o, ertesi yıl Muharrem ayından önce vefât etti.[469]

Acaba Peygamber aleyhisselâm, sırf yahudilere muhalefet için sadece muharrem ayının dokuzuncu günü mü, yoksa dokuzuncu ve onuncu günleri mi oruç tutacaktı?

Muhtemelen Server-i Enbiyâ, muharrem ayının sadece dokuzuncu günü oruç tutacaktı; çünkü onun: 'şâyet gelecek seneye kadar yaşarsa, Muharrem'in dokuzuncu günü oruç tutacağını söylemesinden' bu anlaşılıyor. Ancak o, ertesi yıla ulaşamadan vefât ettiği ve bu orucu tutamadığı için bu sorunun tam cevabı bilinemedi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Muharrem ayının onuncu günü olan aşûre gününde dünya tarihinde önemli olaylar meydana gelmiştir.

2. İslâm öncesinde, Mekkeliler aşûre orucunu tuttuğu için, Peygamber Efendimiz de bu orucu tutardı. Hicretten sonra Medine'de yahudilerin de bu orucu tuttuklarını görünce, belki de onları İslâmiyet'e ısındırmak için, aşûre orucunu tutmaya devam etti, ashâbına da bunu tutmalarını emretti.

3. Ramazan orucu farz kılınınca, artık aşûre orucunu sadece isteyenler, muharrem ayının dokuz veya onuncu yahut on ve onbirinci günlerinde tutmaya devam ettiler.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Hârûn ibni İshâk el-Hemdânî** (v. 258/872), 117. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abde bin Süleymân** el-Kilâbî (v. 187/803), 143. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hişâm ibni Urve** el-Kureşî (v. 146/763);

4. râvi Hişâm ibni Urve'nin **babası** Urve bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713);

ve hadisimizin sahâbî râvisi Âişe radıyallahu anhâ (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Savm 1, 69, nr. 1893, 2002; Müslim, Sıyâm 116, nr. 1125; Tirmizî, Savm 49, nr. 753.

İbni Mâce, Sıyâm 41, nr. 1734.

Müslim, Sıyâm 135, nr. 1135.

Buhârî, Savm 69, nr. 2003; Müslim, Sıyâm 126, nr. 1129.

Müslim, Sıyâm 197, nr. 1162.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 241, nr. 2154.

Müslim, Sıyâm 133, 134, nr. 1134.

310. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

مَنْصُورٍ، عَنِ إِبْرَاهِيمَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

وَسَلَّمَ يُطِيقُ؟

Tâbiîn âlimlerinden Alkame bin Kays şöyle dedi:

Âişe radıyallahu anhâya:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bazı günlere mahsus ibâdeti var mıydı?” diye sordum. O da şu cevabı verdi:

“Allah’ın Elçisi’nin yaptığı hayır ve ibâdetler, durmadan yağan bahar yağmuru gibi kesintisizdi. Onun yaptığı hayır ve ibâdetleri yapmaya hanginizin gücü yeter ki?”[470]

Hadisin Açıklaması

Tâbiîn neslinin ünlü âlimlerinden Alkame bin Kays, Hz. Âişe’ye Resûl-i Ekrem’in bazı günlerde özellikle yaptığı ibâdetlerinin olup olmadığını sordu.

Hz. Âişe de, Fahr-i Âlem Efendimiz’in pazartesi ve perşembe günleri oruç tuttuğunu, aydınlık günler anlamında “eyyâm-ı bîyz” denen her kamerî ayın on üç, on dört ve on beşinci günlerinde, bir de her ayın ilk üç gününde oruç tutmayı tavsiye ettiğini elbette biliyordu.

İbadetleri Bahar Yağmuru Gibiydi

Âişe annemiz, Server-i Enbiyâ’nın yaptığı hayır ve ibâdetlerin, şimşek çakmadan, yıldırım düşmeden yağan bahar yağmurları gibi kesintisiz

olduğunu söyledi. Ardından da, onun yaptığı hayır ve ibâdetleri yapmaya hiç kimsenin gücünün yetmeyeceğini belirtti.

Mü'minlerin annesi bu sözüyle çok önemli bir hususa, insanın namaz kılmaya veya oruç tutmaya istekli olduğu zamanlarda ibadet etmesi gerektiğine işaret etti ve Allah'ın Resûlü'nün de öyle yaptığını hatırlattı.

İstek Şart

İki Cihan Güneşi Efendimiz ashâbına oruç tutmalarını tavsiye ettiği günlerde, meselâ pazartesi ve perşembe günlerinde, kendisi de oruç tutardı. Bununla beraber şâyet o günlerden birinde bir rahatsızlığı sebebiyle neşesi yoksa oruç tutmazdı. Ümmetinin de mutlaka belli günlerde nâfile namaz kılmak ve oruç tutmak yerine, istekli oldukları günlerde bu ibadetleri yerine getirmelerini söylerdi. Çünkü insan, ibadet etme neşesine sahip olduğu günlerde daha bir zevkle, huşû ve ihlâsla ibadet eder.

Bu itibarla insan, namaz kılarken uykusu gelmişse yatıp uyumalı, dinlenmelidir. Pazartesi ve perşembe oruçlarını tutma alışkanlığına sahip olmakla beraber, o günlerde kendisini rahatsız hissediyorsa, bu oruçları kendini iyi hissettiği günlere bırakmalıdır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Fahr-i Âlem Efendimiz'in, pazartesi ve perşembe oruçları, Eyyâm-ı bîyz oruçları, her ayın ilk üç günü tuttuğu oruçlar gibi çeşitli nâfile oruçları vardı.

2. Peygamber Efendimiz'in yaptığı hayır ve ibâdetler, Hz. Âişe'nin ifâdesiyle, durmadan yağan bahar yağmurları gibi kesintisizdi.

3. Allah'ın Resûlü, nâfile namaz ve oruçlarını rahatsız ve neşesiz olduğu günlerde îfâ etmezdi. Herkesin nâfile ibadetleri, bunlara istekli olduğu günlerde yapmasını tavsiye ederdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31 hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân** ibni Uyeyne (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Mansûr** ibni Mu‘temir es-Sülemî (v. 132/750), 301. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **İbrâhim** en-Nehaî (v. 96/714), 273. hadiste tanıtıldı.

6. râvi, Ebû Şibl **Alkame** bin Kays en-Nehaî (v. 62/682), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ünlü fakih, müfessir, kırâat âlimi ve hadis hâfızı olan bir tâbiîdir. Kur’ân-ı Kerîm’i beş günde bir hatmeder, güzel sesiyle pek güzel Kur’an okurdu. Hocası Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh ona; “Şâyet seni Resûl-i Ekrem görseydi sevinirdi.” derdi.

Hadisimizin sahâbî râvisi Hz. **Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Savm 64, nr. 1987, Rikàk 18, nr. 6466; Müslim, Müsâfirîn 217, nr. 783.

311. Hadis

حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَبْدَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

صَاحِبُهُ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Birgün yanımda bir kadın varken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem odama geldi ve:

“Bu hanım kim?” diye sordu. Ben de:

“Geceleri hiç uyumadan ibadet eden falan hanımdır.” dedim. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

“Elinizden gelen ibadetleri yapın. Yemin ederim ki, siz ibadet etmekten usanmadıkça Allah da sevap vermekten usanmaz.”

Hz. Âişe sözüne şöyle devam etti:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin en sevdiği ibadet, insanın devamlı olarak yaptığı ibadettir.[471]

Hadisin Açıklaması

Acaba Peygamber Efendimiz’in Hz. Âişe’nin yanında gördüğü kadın kimdi?

Sahîh-i Müslim’deki rivâyetten öğrendiğimize göre bu hanım, tıpkı Hz. Hatice annemiz gibi, Kureyş’in Esedoğulları kabilesinden olan Havlâ binti Tüveyt idi.

Överken Dikkatli Olmalı

Bu rivâyete göre Havlâ Hanım, Hz. Âişe'nin yanında otururken Server-i Enbiyâ Efendimiz eve geldi veya onun evden çıkıp gitmekte olduğunu görünce kim olduğunu sordu. Âişe radıyallahu anhâ da onu tanıttıktan sonra önemli bir özelliğine işaret etti. Gecesini namaz kılmakla, Kur'ân-ı Kerîm okumakla ve Allah'ı zikretmekle geçirdiğini söyledi.

Peygamber Efendimiz, Âişe annemizin o kadını böyle övmesinden memnun olmadı. Onun bu memnuniyetsizliğini iki açıdan değerlendirebiliriz:

Biri, annemizin bu övgüyü Havlâ Hanım oradayken yapmış olması ihtimâlidir. Şâyet öyleyse, yüzüne karşı övülen kimse kendini beğenip şımarabilir, gurura kapılabilir; bu da onun mânevî dünyasını mahvetmek, Efendimiz'in ifadesiyle "bel kemiğini kırmak", "boynunu koparmak" ile eşdeğerdir."[472]

İbadette Ölçü

Peygamber-i Zîşân Efendimiz'in doğru bulmadığı diğer husus ise, hayatın diğer alanlarını ihmal edecek derecede ibadete yönelmektir. Fahr-i Âlem Efendimiz, başka rivâyetlerden öğrendiğimize göre, Hz. Âişe'nin sözünü "meh" yani "Bütün bunları sayıp dökmeyi bırak!" diyerek kesti. Sonra da söyleyeceği sözün önemine dikkat çekmek için cümleye yemin ile başlayarak insanın elinden geldiği kadar ibadet etmesi, ancak kesinlikle aşırıya kaçmaması gerektiğini hatırlattı. İbadet edenlerin, bu ibadetlerin karşılığını Allah Teâlâ'dan her zaman alacaklarını, kul ibadet etmekten usanmadıkça Cenâb-ı Hakk'ın da ona sevap yazmaktan usanmayacağını bildirdi.

İki Cihan Güneşi Efendimiz nâfile ibadetler konusunda çok önemli ölçüler ortaya koymuştur:

***** İnsan, nâfile ibadetleri ibadet etme isteği duyduğu zaman yapmalıdır.

***** Herkes nâfile ibadetleri dayanma gücüne göre yapmalıdır. Aşırı nâfile ibadette bulunduğu için halsiz düşen kimse, farz ibadetlerini olması gerektiği şekilde yapamaz.

***** Az fakat devamlı yapılan ibadet, bir süre sonra terkedilen aşırı ibadetten çok daha değerlidir. Bu mesele, bir sonraki hadiste de ele alınacaktır.

Orta Yol

Peygamber Efendimiz, çok sevap kazanma arzusuyla aşırıya kaçmama, kendini perişan etmeme, farz ibadetleri bile yapamayacak kadar yorgun düşmeme konusunda pek çok uyarıda bulunmuştur. Onun bu uyarılarından biri şöyledir:

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

أَفْطَرَ عِنْدَكُمُ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلَ طَعَامَكُمُ الْأَبْرَارُ، وَصَلَّتْ

“Din kolaylıktır. Dinin belirlediği emir ve yasaklarla yetinmeyip kendini daha fazlasını yapmaya zorlayan kimse dine yenik düşer. O halde, orta yolu tutunuz, en iyiyi yapmaya çalışınız, o zaman size müjdeler olsun; günün başlangıcından, sonundan ve bir miktar da geceden faydalanınız.”[473]

Allah Teâlâ, kullarına hiçbir zaman zorluk çıkarmamış, onların huzûrlu ve mutlu olmasını ön planda tutmuştur. Şu âyet-i kerîme bunu göstermektedir:

يُرِيدُ اللهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ

“Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez.”[474]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Kul ibadet etmekten usanmadıkça Cenâb-ı Hak da ona sevap yazmaktan usanmaz.

2. Peygamber Efendimiz’in en sevdiği ibadet, az da olsa devamlı yapılan ibadetti.

3. Aşırı derecede nâfile ibadet ederek güç kaybeden kimse, farz ibadetlerini gerektiği şekilde yapamaz.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Hârûn ibni İshâk** (v. 258/872), 117. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abde** bin Süleymân (v. 187/803), 141. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hişâm ibni Urve** (v. 146/763);

4. râvi Hişâm ibni Urve’nin **babası** Urve bin Zübeyr (v. 94/713);

ve hadisimizin sahâbî râvisi Hz. **Âişe** (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Îmân 32, nr. 43, Teheccüd 18, nr. 1151; Müslim, Müsâfirîn 220, nr. 785.

Buhârî, Şehâdât 16, 17, nr. 2662, 2663; Müslim, Zühd 65, 67, nr. 3000, 3001.

Buhârî, Îmân 29, nr. 39.

Bakara 2/185.

312. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو هِشَامٍ مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الرِّفَاعِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ فُضَيْلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ،

وَقَالَ: كُلِي أُمَّ زَرْعٍ! وَمِيرِي أَهْلَكِ، فَلَوْ جَمَعْتُ كُلَّ شَيْءٍ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَ.

Tâbiîn muhaddislerinden Ebû Sâlih Semmân şöyle dedi:

Mü'minlerin anneleri Âişe ve Ümmü Seleme radıyallahu anhümâya;

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin en sevdiği ibadet hangisiydi?" diye sordum. Onlar da:

"Az da olsa devamlı yapılan ibadet." dediler."[475]

Hadisin Açıklaması

Devamlı yapılan az ibadet, arada bir yapılan çok ibadetten daha hayırlıdır.

İbâdet konusunda gençlik çağında da, yaşlılık döneminde de ölçüyü elden bırakmamak gerekir. Henüz gençken, gücü kuvveti yerindeyken aşırı derecede ibadet edenler, yaşları ilerleyip de güçleri azalınca ister istemez ibadetlerini de azaltırlar.

Böyle Yapma Abdullah!

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Amr ibni Âs'ın durumu, bunun açık bir örneğidir.

Server-i Enbiyâ Efendimiz'in bu genç sahâbîsi her gün oruç tutar ve Kur'ân-ı Kerîm'i her gün hatmederdi. Peygamberler Sultanı Efendimiz onu bu konuda uyardı:

"Bak böyle yapma, bazen oruç tut, bazen tutma; gece hem uyu, hem de teheccüde kalk!

Şüphesiz senin üzerinde vücudunun hakkı vardır, iki gözünün hakkı vardır, hanımının hakkı vardır, ziyaretçilerinin hakkı vardır.

Şüphesiz her ay üç gün oruç tutman sana yeter. Çünkü yaptığın her iyiliğin on misli karşılığı vardır; bu da bütün zamanının oruçlu geçmesi demektir.” buyurdu.

Ancak Abdullah ibni Amr, namaz kılmaktan, oruç tutmaktan, Kur’an okumaktan derin haz alıyordu:

“Yâ Resûlallah! Ben gencim, daha fazlasını yapabilirim.” diye ısrar etti. Daha çok ibadet etme hususunda Resûl-i Kibriyâ ile âdetâ pazarlığa tutuştu.

İki Cihan Güneşi ona Kur’ân’ı daha seyrek hatmetmesini tavsiye etti. O daha fazlasını istedikçe:

“Öyleyse Kur’ân-ı Kerîm’i ayda bir hatmet!”

“Yirmi günde bir hatmet!”

“On günde bir hatmet!” diyerek tekliflerindeki süreleri azalttı. Fakat Abdullah bu teklifleri azımsadı.

Sonunda Kur’ân-ı Kerîm’i haftada bir hatmetme, gün aşırı oruç tutma konusunda anlaştılar.[476]

Yaşlanınca Gerçeği Anladı

Abdullah ibni Amr, yaşı ilerleyip de gücü kuvveti azalınca pişmanlığını dile getirdi:

يَا لَيْتَنِي قَبِلْتُ رُخْصَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Keşke Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ruhsatını kabul etseymişim.” dedi.[477]

İnsan, her konuda ölçülü olmalıdır. İbadetlerde ve hayır işlerinde ölçüyü elden bırakmamalı, orta yoldan ayrılmamalıdır. Çünkü insan gücünün yettiği nispette sorumludur; gücünün yetmediği ibadetlerden sorumlu değildir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz, ibadetlerin az da olsa devamlı yapılmasını isterdi.

2. Gençken, gücü kuvveti yerindeyken aşırı derecede ibadet edenler, yaşları ilerleyip güçleri azalınca, ister istemez ibadetlerini de azaltırlar.

3. Abdullah ibni Amr ibni Âs’ın yukarıda aktarılan mâcerâsı bunun en güzel örneğidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Hişâm Muhammed ibni Yezîd er-Rifâ'î** (v. 248/862), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Tirmizî ve İbni Mâce'nin *es-Sünen*'lerinde bulunan Kûfeli hadis hâfızı, Bağdat kadısı, fakih ve kırâat âlimidir.

2. râvi Muhammed **ibni Fudayl** ibni Gazvân ed-Dabbî (v. 195/811), 167. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **A'meş** (v. 148/765), 209. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Sâlih** Semmân Zekvân (v. 101/719-20), 176. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) 25. hadiste; **Hz. Ümmü Seleme** (v. 62/681) ise 46. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Edeb 73, nr. 2856; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 33, 289, nr. 24544, 27012. Ayrıca bk. Buhârî, Teheccüd 7, nr. 1132, Rikàk 18, nr. 6462; Müslim, Müsâfirîn 131, nr. 741.

Buhârî, Savm 55, 56, 57, nr. 1975-1977, Enbiyâ 37, nr. 3418, Nikâh 89, nr. 5199; Müslim, Sıyâm 181-193, nr. 1159.

Buhârî, Savm 55, nr. 1975; Müslim, Sıyâm 182, nr. 1159.

313. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يُقَالُ: لَهُ

صَالِحٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ قَيْسٍ: أَنَّهُ سَمِعَ عَاصِمَ بْنَ حُمَيْدٍ قَالَ:

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

«نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ»، فَنَاوَلْتُهُ، ثُمَّ قَالَ: «نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ» فَقُلْتُ: يَا

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَطْيَبَ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

Ashâb-ı kirâmdan Avf bin Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir gece Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanındaydım. Dişlerini misvâkla temizledi, sonra abdest aldı; ardından kalkıp namaza durdu. Ben de onunla birlikte namaza durdum.

(Allah’ın Resûlü iftitâh tekbîri alıp Fâtiha sûresini okuduktan sonra) Bakara sûresini okumaya başladı. Bir rahmet âyeti geçince duruyor, Cenâb-ı Hak’tan rahmetini niyâz ediyordu; bir azab âyeti geçince yine duruyor, Cenâb-ı Hakk’ın azabından merhametine sığınıyordu.

Ardından rükûya vardı; kıyâmda durduğu kadar rükûda durdu ve orada: ‘Sübhâne zi’l-ceberûti ve’l-melekûti ve’l-kibriyâi ve’l-azameti’: (Kudreti

sonsuz, uçsuz bucaksız mülk ve azamet sahibi Allah'ı her türlü noksandan tenzîh ederim.) tesbîhini okudu.

Sonra secdeye vardı, orada da rükûda kaldığı kadar durdu ve yine 'Sübhâne zi'l-ceberûti ve'l-melekûti ve'l-kibriyâi ve'l-azameti' tesbîhini okudu.

Böylece birinci rekâtı tamamladıktan sonra ikinci rekâta kalktı ve Fâtiha'dan sonra Âl-i İmrân sûresini okudu. Daha sonra üçüncü ve dördüncü rekâtlarda da birer sûre okudu ve bu üç rekâtta ilk rekâtta yaptığını aynen yaptı."[478]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde Avf ibni Mâlik radıyallahu anh, bir gece Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz ile birlikte kıldığı bir nâfile namazı anlatmaktadır.

275. hadîs-i şerîfte de, Huzeyfe ibnü'l-Yemân radıyallahu anhın Allah'ın Elçisiyle böyle bir gece namazı kıldığını okumuştuk.

Bu hadisin râvisi Avf ibni Mâlik, Huzeyfe ibnü'l-Yemân'ın rivâyetinden farklı bazı tesbitlerde bulunuyor.

Misvâke Verdiği Önem

Bu tesbitlerden biri, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in geceleyin bile namaz kılmak üzere kalktığında, abdest almadan önce dişlerini misvâklemesidir.

Server-i Enbiyâ Efendimiz'in bu âdetini bize öğreten bir çok hadis vardır. Onlar arasında şu hadîs-i şerîf, Peygamber-i Zîşân'ın diş temizliğine ne kadar önem verdiğini pek güzel ortaya koymaktadır:

لَوْلاَ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي

لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ مَعَ كُلِّ صَلاَةٍ

"Ümmetime zor geleceğinden endişe etmeseydim, onlara **her namaz kıldıkları zaman** misvâk kullanmalarını emrederdim."[479] Bazı rivâyetlerde ise şu ifâde geçmektedir:

لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ مَعَ كُلِّ وُضُوءٍ

“Onlara **her abdest aldıkları zaman** misvâk kullanmalarını emrederdim.”[480]

Kendisi de gece olsun gündüz olsun uykudan uyandığı zaman, abdest almadan önce mutlaka ağzını misvâklerdi.[481] Çünkü uykuda ağız kokusu değişebilir; bu da insanları veya melekleri rahatsız edebilir.

Allah’ın Resûlü, kendisine ağzını temiz tutması husûsunda çok tenbihte bulunulduğunu, hattâ bu konuda bir âyet nâzil olacağını bile düşündüğünü söylemiştir.[482]

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz’in, teheccüd namazı *kılarken hem* Avf bin Mâlik’in hem de Huzeyfe ibnü’l-Yemân’ın kalkıp kendisine uymalarına ses çıkarmaması, nâfile namazların cemâatle kılınabileceğini göstermektedir.

Kimin Gücü Yeter?

313. hadiste Hz. Âişe annemizin, Peygamber aleyhisselâmın yaptığı ibadetlere kimsenin dayanamayacağını anlatırken şöyle dediğini görmüştük:

لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ النَّوَافِلِ

“Resûlullah’ın yaptığı hayır ve ibâdetleri yapmaya hanginizin gücü yeter ki?”

Okuduğumuz bu hadîs-i şerîf, Hz. Âişe annemizin ne kadar haklı olduğunu gösteriyor. Şimdi hadisimize bu açıdan bakalım:

Allah’ın Sevgili Elçisi namaza niyet edip “Allâhü ekber” diye tekbîr aldıktan ve Fâtiha sûresini okuduktan sonra zamm-ı sûre olarak Bakara sûresini okumaya başlıyor.

Namaz Sırasındaki Niyâzı

Bir rahmet âyeti geçince okumayı bırakıp Cenâb-ı Hak’tan rahmetini niyâz ediyor. Bir azab âyeti geçince yine duruyor, Allah’ın azâbından O’nun sonsuz merhametine sığınıyor.

Bu uygulamaya bir misâl verelim:

Meselâ (فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ) “Ulu Rabbinin adının, kusurdan çok uzak ve yüce olduğunu söyle.”[483] âyeti geçince okumayı bırakıyor, “sübhânallah” diye Allah’ı zikrediyor, ardından sûreyi okumaya devam ediyor.

Muselâ (وَاسْأَلُوا اللهَ مِنْ فَضْلِهِ) "Allah'ın tükenmeyen hazinesinden isteyin."[484] âyetini okuduğu zaman duruyor, (اللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ) "Allah'ım ben senin tükenmeyen hazinenden istiyorum." diyor, sonra kaldığı yerden sûreyi okumaya devam ediyor.

Hadisimizin râvisi Avf ibni Mâlik, Resûl-i Ekrem'in rükûda ve secdede şu tesbîhi okuduğunu söyledi:

سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ

"Sübhâne zi'l-ceberûti ve'l-melekûti ve'l-kibriyâi ve'l-azameti": (Kudreti sonsuz, uçsuz bucaksız mülk ve azamet sahibi Allah'ı her türlü noksandan tenzîh ederim.)

Huzeyfe ibnü'l-Yemân ise Fahr-i Cihân Efendimiz'in bu tesbîhi, namaza durduktan hemen sonra okuduğunu söylemişti.

Uzun Zamm-ı Sûreler

Hadisimizde Resûl-i Ekrem "Daha sonra üçüncü ve dördüncü rekâtlarda da birer sûre okudu." denmektedir. Efendimiz aleyhisselâmın, üçüncü rekâtta Nisâ sûresini, dördüncü rekâtta ise Mâide sûresini okuduğunu 275. hadiste görmüştük.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ağız ve diş temizliğine çok önem verirdi. Namaz kılınacağı zaman veya abdest almadan önce dişlerin misvâklenmesi veya fırçalanması sünnete uygun bir davranıştır.

2. Resûl-i Ekrem'in teheccüd namazları, kıyâmı, rükûu, secdesi ve tesbîhleriyle bizlerin yapamayacağı, dayanamayacağı kadar uzun sürerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Avf ibni Mâlik radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni İsmâîl** el-Buhârî (v. 256/870), 5. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Sâlih **Abdullah ibni Sâlih** el-Cühenî (v. 223/838), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ve *Sünen-i Nesâî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Mısırlı

güvenilir bir hadis âlimidir. Kâtibü'l-Leys diye bilinir.

3. râvi **Muâviye bin Sâlih** el-Hımsî (v. 158/775), 297. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Sevr **Amr ibni Kays** es-Sekûnî (v. 140/757), rivâyetleri dört *Sünen*'de bulunan ve yetmiş sahâbî ile görüşen tâbiîn nesline mensup Humuslu güvenilir bir muhaddistir.

5. râvi **Âsım ibni Humeyd** es-Sekûnî, rivâyetleri Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbni Mâce'nin *Sünen*'lerinde bulunan, hem Cahiliye hem de İslâm devrinde yaşamış olan güvenilir muhadram tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Avf ibni Mâlik** el-Eşcaî radıyallahu anh (v. 73/692), hicretin altıncı yılında Müslüman oldu. Hayber ve daha sonraki savaşlara katıldı ve kahramanlığı ile tanındı. Peygamber Efendimiz onu Ebü'd-Derdâ hazretleri ile kardeş yaptı. Avf ibni Mâlik, Yezîd ibni Muâviye kumandasında İstanbul Seferi'ne katıldı. Resûl-i Ekrem'den altmış yedi hadis rivâyet eden Avf, Efendimiz'in vefâtından sonra Humus'a yerleşti ve orada vefât etti.

Allah ondan râzı olsun.

Ebû Dâvûd, Salât 146, 147. nr. 873. Ayrıca bk. Müslim, Müsâfirîn 203, nr. 772.

Buhârî, Cum'a 8, nr. 887, Temennî 9, nr. 7240; Müslim, Tahâret 42, nr. 252.

Mâlik, *el-Muvatta'*, Tahâret 115; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 460, nr. 9930.

Ebû Dâvûd, Tahâret 30, nr. 57; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 121, 160, nr. 25412, 25787.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 237, 307, 337, nr. 2125, 2799, 3122.

Vâkıa 56/74,96.

Nisâ 4/32.

KIRK DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM
KUR’ÂN-I KERÎM’İ NASIL OKURDU?

314. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ قَالَ:

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَإِذَا هِيَ تَنْعَتُ قِرَاءَةً مُفَسَّرَةً: حَرْفًا حَرْفًا.

Tâbiîn râvilerinden Ya'lâ bin Memlek, Mü'minlerin annesi Ümmü Seleme radıyallahu anhâya Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Kur'ân-ı Kerîm'i nasıl okuduğunu sordu.

O da: "Resûl-i Ekrem, Kur'ân-ı Kerîm'i harfleri sayılacak kadar ağır ağır okurdu." diyerek tıpkı onun gibi tecvîd üzere okumaya başladı.[485]

Hadisin Açıklaması

Ümmü Seleme annemize, Fahr-i Âlem Efendimiz'in Kur'ân-ı Kerîm'i nasıl okuduğu soruldu. O da onun, âyetleri, her harfi sayılacak kadar yavaş sûrette ve tecvîd kàidelerine uygun şekilde okuduğunu söyledi. Kendisini dinleyenlerin, onun mübarek ağzından çıkan her kelimeyi anladığını söyledi.

Hadîs-i şerîf'in Ebû Dâvûd ve Tirmizî'nin *Sünen*'lerinde daha geniş bir rivâyeti vardır. Buna göre tâbiîn neslinden Ya'lâ bin Memlek, Ümmü Seleme radıyallahu anhâya Server-i Enbiyâ Efendimiz'in sadece Kur'ân-ı Kerîm'i nasıl okuduğunu değil, aynı zamanda namazı nasıl kıldığını da sordu.

Kimse Onun Gibi İbâdet Edemez

Annemiz de ona şu cevabı verdi:

"Resûl-i Ekrem gibi yapamayacağınıza göre, onun Kur'an okuyuşunu ve namaz kılışını öğrenmek size ne kazandıracak bilemiyorum! Allah'ın Elçisi namaz kılar, sonra namaz kıldığı süre kadar uyurdu. Ardından uyuduğu kadar yine namaz kılar, sonra da namaz kıldığı kadar uyurdu. Sabaha kadar bu böyle devam ederdi. Hz. Ümmü Seleme bunları söyledikten sonra:

‘Resûl-i Ekrem, Kur’ân-ı Kerîm’i harfleri sayılacak kadar ağır ağır okurdu.’ diyerek tıpkı onun gibi tecvîd üzere okumaya başladı.”[486]

Ümmü Seleme radıyallahu anhânın anlattığı bu okuyuş tarzına “tertîl” denir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz Kur’ân-ı Kerîm’i harfleri sayılacak kadar ağır ağır okurdu.

2. Ümmü Seleme annemiz, Resûl-i Ekrem’in okuyuş şeklini göstermek için Kur’ân-ı Kerîm’i onun gibi okudu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Leys ibni Sa‘d** (v. 175/791), 13. hadiste tanıtıldı.

3. râvi, Ebû Bekir **İbni Ebî Müleyke** diye de tanınan Abdullah ibni Ubeydillah ibni Abdillah et-Teymî’dir (v. 117/735). Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan İbni Ebî Müleyke, tâbiîn neslinden Mekkeli güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Ya‘lâ bin Memlek** el-Hicâzî, rivâyet ettiği hadisler Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî’nin *Sünen*’lerinde bulunan Mekkeli güvenilir bir râvi ve otuz sahâbî ile görüşmüş bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ümmü Seleme** radıyallahu anhâ (v. 62/681) ise 46. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Vitir 20, nr. 1466; Tirmizî, Fezâilü’l-Kur’ân 23, nr. 2923; Nesâî, İftitâh 83, nr. 1022.

Ebû Dâvûd, Vitir 20, nr. 1466; Tirmizî, Fezâilü’l-Kur’ân 23, nr. 2923.

315. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

قَتَادَةَ، قَالَ:

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: مَدًّا.

Tâbiîn âlimlerinden Katâde bin Diâme es-Sedûsî şöyle dedi:

Enes ibni Mâlik radıyallahu anha:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Kur’ân-ı Kerîm’i nasıl okurdu?” diye sordum. O da:

“Usûlüne göre medleri çekerek tecvîd üzere okurdu.” diye cevap verdi. [487]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde Peygamber-i Zîşân Efendimiz’in Kur’ân-ı Kerîm’i medleri çekerek okuduğu belirtilmektedir.

Med, sözlükte “çekmek” anlamındadır. Bir harften sonra “elif veya vâv yahut yâ” harfleri varsa, bu harflerden önceki harfi uzatarak okumaya onu “meddetmek” denir.

Kur’an’ı Nasıl Okurdu?

Sahîh-i Buhârî’deki şu rivâyet, Server-i Enbiyâ Efendimiz’in nerelerde med ettiğini (uzatarak okuduğunu) daha iyi anlamamıza yardım edecektir:

Enes ibni Mâlik’e Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin nasıl Kur’an okuduğunu sordular. O da:

“Allah’ın Resûlü Kur’ân-ı Kerîm okurken meddedilmesi gereken yerleri meddederdi.” dedikten sonra buna misâl vermek için “مُلَئِكَةَ، بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ” diye besmele çekti. Ardından şunları söyledi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem “بِسْمِ اللهِ” derken meddederdi yâni lâm harfini uzatarak okurdu.

“الرَّحْمٰنِ” derken mim harfini uzatarak okurdu.
“مَلٰئِكَةً،”derken de hâ harfini uzatarak okurdu.[488]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Tâbiîn nesli, Peygamber Efendimiz’in Kur’an okuyuşunu öğrenmek için, bu hususla ilgili olarak ashâb-ı kirâma çeşitli sorular sorardı.

2. Onlar da bunu Resûl-i Ekrem’den dinleyerek öğrendikleri şekilde uygulamalı olarak gösterirlerdi.

3. Kur’ân-ı Kerîm okurken, Efendimiz aleyhisselâm’ın yaptığı gibi okumaya, tecvîd kurallarına riâyet etmeye özen gösterilmelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vehb ibni Cerîr ibni Hâzim** el-Ezdî (v. 206/821);

3. râvi bir önceki râvinin **babası** olan Cerîr ibni Hâzim (v. 170/786) ve;

4. râvi tâbiîn âlimi **Katâde bin Diâme** (v. 117/735), her üçü de 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Fezâilü’l-Kur’ân 29, nr. 5045, 5046; Ebû Dâvûd, Vitir 20, nr. 1465; Nesâî, İftitâh 82, nr. 1014; İbni Mâce, İkàmet 179, nr. 1353.

Buhârî, Fezâilü’l-Kur’ân 29, nr. 5046.

316. Hadis

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ،

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

الدِّينِ﴾.

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Kur'ân-ı Kerîm'i her âyetin sonunda dura dura okurdu. Şöyle ki:

"Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn" deyince dururdu; ardından "er-Rahmâni'r-rahîm" deyince yine dururdu; daha sonra "Mâliki yevmiddîn" derdi.[489]

Hadisin Açıklaması

Ümmü Seleme annemize Resûl-i Ekrem Efendimiz'in Kur'ân-ı Kerîm'i nasıl okuduğunu sordular. O da bunu şöyle târif etti:

Resûl-i Ekrem, Kur'an'ın her âyetini okuyunca azıcık durup nefes alırdı; bu arada o âyetin mânasını düşünürdü. Ardından bir sonraki âyete geçerek okumaya devam eder ve sûrenin sonuna kadar böyle sürerdi.

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ, bu okuyuş tarzını göstermek üzere, yedi âyetten ibâret olan Fâtiha sûresini usûlüne uygun şekilde okudu.

Biz yaptığımız her işte Resûl-i Ekrem Efendimiz'i kendimize örnek almak zorundayız. Her işimizin güzel, hayatımızın huzûrlu ve verimli geçmesi buna bağlıdır.

Kur'ân-ı Kerîm okurken de Efendimiz aleyhisselâmın sünnetini gözetmeliyiz. Allah'ın kelâmını tıpkı onun okuduğu gibi, her âyette dura dura okumalıyız.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ashâbına Kur'ân-ı Kerîm âyetlerini tebliğ ettiği gibi, onlara Kelâm-ı Kadîm'i nasıl okuyacaklarını da öğretirdi.

2. O, Kur'ân-ı Kerîm'i her âyetin sonunda dura dura, ağır ağır okurdu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Eyyûb **Yahyâ bin Saîd** ibni Ebân el-Kureşî **el-Ümevî** (v. 194/810), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

3. râvi Abdülmelik ibni Abdilazîz **ibni Cüreyc** (v. 150/767), 93. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **ibni Ebî Müleyke** et-Teymî el-Mekkî (v. 117/735), 172. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ümmü Seleme** radıyallahu anhâ (v. 62/681) ise 46. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Hurûf ve'l-kırâât 33, nr. 4001; Tirmizî, Kırâât 1, nr. 2927.

317. Hadis

عَلَيْهِ شَيْئًا مِنْ زَيْتٍ، وَدَقَّتِ الْفُلْفُلَ وَالتَّوَابِلَ، فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْهِمْ،

عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

جَعَلَ فِي الْأَمْرِ سَعَةً.

Tâbiîn râvilerinden Abdullah ibni Ebî Kays şöyle dedi:

Âişe radıyallahu anhâya, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Kur'ân-ı Kerîm'i okuyuş tarzını sordum:

"Allah'ın Elçisi Kur'ân-ı Kerîm'i başkası duymayacak şekilde içinden mi, yoksa başkası da duyacak şekilde sesli mi okurdu?" dedim. O da:

"Her iki şekilde de okurdu. Bazen sessiz, bazen de başkaları duyacak şekilde sesli okurdu." dedi. Bunun üzerine ben:

"Dinde kolaylık gösteren, kullarına sıkıntı vermeyen Allah'a hamdolsun." diye sevincimi dile getirdim.[490]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz'in "en hayırlı nesil" dediği ashâb-ı kirâm da, onlardan sonra gelen tâbiîn de, Resûl-i Kibriyânın bir şeyi nasıl yaptığını öğrenmek ve o işi Allah'ın Resûlü gibi yapmak isterlerdi.

Vitri Ne Zaman Kılardı?

Açıklamakta olduğumuz bu hadis, uzunca bir rivâyetin bir bölümüdür. Bu hadise göre, Hz. Âişe'nin talebesi olan Abdullah ibni Ebî Kays, mü'minlerin annesine Resûlullah aleyhisselâmın ibadetiyle ilgili birkaç soru sordu.

Önce Fahr-i Âlem'in vitri gecenin ilk kısmında mı, yoksa son kısmında mı kıldığını sordu.

O da, kimi zaman ilk kısmında kimi zaman da son kısmında kıldığını söyledi.

Bunun üzerine Abdullah ibni Ebî Kays, "Dinde kolaylık gösteren, kullarına sıkıntı vermeyen Allah'a hamdolsun." diye sevincini dile getirdi.

Kur'ân-ı Kerîm'i Nasıl Okurdu?

Ardından Fahr-i Cihân'ın Kur'ân-ı Kerîm'i nasıl okuduğunu, içinden sessizce mi, yoksa başkaları da duyacak şekilde sesli mi okuduğunu sordu.

Hz. Âişe annemiz Server-i Enbiyâ'nın kimi zaman sessiz, kimi zaman da sesli okuduğunu söyledi.

Abdullah ibni Ebî Kays, bu cevaba da pek sevindi. Peygamber aleyhisselâmın her işi Cenâb-ı Hakk'ın bilgisi dâhilinde yaptığını düşünerek: "Dinde kolaylık gösteren, kullarına sıkıntı vermeyen Allah'a hamdolsun." dedi. Zira önemli olan Kur'ân-ı Kerîm'i huşû içinde ve riyâdan uzak bir biçimde okumaktı.

Ama insanın her hali bir olmaz. Kimi zaman insan coşkulu bir ruh haline sahip olduğunda sesli okumak ister ve bundan zevk alır. Şâyet Kur'ân'ı kendisi duyacak şekilde okuma mecburiyeti olsaydı, o takdirde Allah'ın kitâbını coşkulu bir şekilde değil, belki de biraz zorlanarak okuyacak ve önemli bir sevaptan mahrûm kalacaktı. Bunun aksi de böyledir. Bir Müslüman'a mukaddes kitabını arzu ettiği şekilde okuma imkânının lütfedilmesi, şükretmeye değer bir haldir.

Ne Zaman Yıkanırdı?

Daha sonra Abdullah ibni Ebî Kays, Âişe annemize Fahr-i Âlem Efendimiz boy abdesti alması gerektiğinde, "Uyumadan önce mi, yoksa uyuduktan sonra mı yıkanırdı?" diye sordu.

Ümmü'l-mü'minîn Âişe radıyallahu anhâ da, Resûlullah'ın kimi zaman boy abdesti aldıktan sonra uyuduğunu, kimi zaman da sadece abdest alıp uyuduğunu, daha sonra yıkandığını söyledi. Bu bilgiye de pek sevinen Abdullah: "Dinde kolaylık gösterip kullarına sıkıntı vermeyen Allah'a hamdolsun." dedi.[491]

Tâbiîn âlimi Abdullah ibni Ebî Kays, bu bilgileri öğrendikçe neden Allah'a şükretti? Çünkü insan, vitri kimi zaman gecenin ilk kısmında, kimi zaman da son kısmında kılmak isteyebilir. Kur'ân-ı Kerîm'i kimi zaman

sesli, kimi zaman da sessiz okumak isteyebilir. Boy abdesti almak gerektiğinde de bazen yıkandıktan sonra, bazen de sadece abdest alarak uyumak, daha sonra yıkanmak isteyebilir. Bütün bunlar, dinimizin bize sağladığı kolaylıklardır ve bütün bu kolaylıklar Allah'a şükretmeye değer birer nimet, birer güzelliktir.

Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in Okuyuşu

Şu hadîs-i şerîf, Kur'ân-ı Kerîm'i sesli mi, yoksa sessiz mi okumak gerektiği konusuna açıklık getirmektedir:

Bir gece Peygamberler Sultanı Efendimiz iki sevgili dostunun, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in evine uğradı ve onların teheccüd namazı kılarken Kur'ân-ı Kerîm'i ne şekilde okuduklarına dikkat etti. Her ikisi de tabiatlarına uygun bir şekilde kırâat ediyordu: Allah'ın kitabını Hz. Ebû Bekir pek sessiz, Hz. Ömer ise oldukça sesli bir şekilde okuyordu. Ertesi gün bir araya geldiklerinde Seyyid-i Kâinât Efendimiz önce Hz. Ebû Bekir'e döndü ve:

"Ebû Bekir! Senin evine uğrayıp Kur'ân-ı Kerîm'i okuyuşunu dinledim; pek sessiz bir şekilde okuyorsun." buyurdu ve bunun sebebini sordu. Hz. Ebû Bekir de sesli okumasına gerek olmadığını söyleyerek:

"Ben, ihtiyacımı bilen Rabbime halime arzediyorum." dedi. Resûl-i Kibriyâ daha sonra Hz. Ömer'e döndü:

"Ömer! Senin evine de uğradım; sen de yüksek sesle okuyorsun." buyurdu ve onun neden yüksek sesle okuduğunu öğrenmek istedi. Hz. Ömer de:

"Şeytanı yanımdan kovmak, uyuklayanı uyandırmak için öyle yapıyorum." dedi.

Bunun üzerine Allah'ın Resûlü, Hz. Ebû Bekir'den okurken sesini biraz yükseltmesini, Hz. Ömer'den de sesini biraz alçaltmasını istedi.[492]

Kur'an Okumada Orta Yol

Namazda Kur'ân-ı Kerîm'in nasıl okunacağını belirtmek üzere nâzil olan şu âyet-i kerîme, Peygamber aleyhisselâmın bu tavsiyesini doğruladı:

وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا

“Namazda sesini pek yükseltme, büsbütün de kısma, ikisinin ortasında bir yol tut.”[493]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz Kur’ân-ı Kerîm’i bazen sesli, bazen de sessiz şekilde okurdu.

2. Mü’minler de Kur’an okuyacakları zaman, o andaki duygularına, istek ve arzularına göre sesli veya sessiz okuyabilirler.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî’nin hocası **Kuteybe** bin Saîd (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Leys** ibni Sa‘d (v. 175/791), 13. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Muâviye bin Sâlih** (v. 158/775), 297. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebü’l-Esved **Abdullah ibni Ebî Kays** en-Nasrî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan, hem Câhiliye hem de İslâm devrinde yaşamış olan (muhadram) Humuslu güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Âişe** radıyallahu anhâ (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Hayz 26, nr. 307; Ebû Dâvûd, Vitr 8, nr. 1437; Tirmizî, Salât 330, nr. 449.

Tirmizî, Fezâilü’l-Kur’ân 23, nr. 2924; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 73, nr. 24957.

Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A‘zamî), II, 495; İbni Abdilber, *et-Temhîd* (Alevî-Bekrî), XIX, 43.

İsrâ 17/110.

318. Hadis

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

عَنْ يَحْيَى بْنِ جَعْدَةَ،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَأُتِيَ بِجَنْبٍ مَشْوِيٍّ، ثُمَّ أَخَذَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاللَّيْلِ وَأَنَا عَلَى عَرِيشِي.

Peygamber Efendimiz'in amcasının kızı Ümmü Hânî şöyle dedi:

"Ben geceleyin çardağımda uyurken Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i dinlerdim."[494]

Hadisin Açıklaması

Ümmü Hânî radıyallahu anhâ bu hadiste bize, hicretten önce Mekke'de yaşadığı bir geceden söz etmektedir.[495] O gece Ümmü Hâni, Kâbe civarındaki evlerinin damındaki yatağında yatmaktaydı.[496]

O sırada Kâbe'de nâfile namaz kılmakta olan Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sesini duydu. Allah'ın Elçisi orada nâfile namaz kılıyor ve yüksek sesle Kur'ân-ı Kerîm okuyordu. Onun gönüllere ferahlık veren sesi, yatağına uzanmış olan Ümmü Hânî'ye kadar ulaşıyordu.

Fahr-i Âlem Efendimiz'in sesi, duyanı mestedecek kadar güzeldi. Nitekim ashâb-ı kirâmdan Berâ bin Âzib, Resûl-i Ekrem'in arkasında kıldığı yatsı namazını anlatırken şöyle demişti:

"Allah'ın Elçisi o gün yatsı namazında Tîn sûresini okudu. Ben hayatımda, sesi ondan daha güzel birini dinlemedim."[497]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz Mekke döneminde bazı geceler Kâbe'ye giderdi.
2. Orada yüksek sesle Kur'an okuyarak namaz kılardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Hânî radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî'** bin Cerrâh da (v. 197/813) 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mis'ar** ibni Kidâm (v. 155/772), 166. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebü'l-Alâ' el-Abdî** Hilâl ibni Habbâb (v. 144/761), rivâyetleri 4 *Sünen*'de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

5. râvi **Yahyâ bin Ca'de** el-Mahzûmî, rivâyetleri Ebû Dâvûd, Nesâî, ve İbni Mâce'nin *Sünen*'lerinde bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ümmü Hânî** radıyallahu anhâ (v. 50/670'ten sonra) ise 28. hadiste tanıtıldı.

Nesâî, İftitâh 81, nr. 1013; İbni Mâce, İkàmet 179, nr. 1349.

Bâcûrî, *el-Mevâhibü'l-ledüniyye ale'ş-Şemâili'l-Muhammediyye* (Avvâme), s. 503.

Sindî, *Hâşiyetü's-Sindî alâ Süneni İbni Mâce,* I, 407, nr. 1349.

Buhârî, Ezân 102, nr. 769; Müslim, Salât 177, nr. 464.

319. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ قَالَ:

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا، وَلَمْ

مُعَاذُ بْنُ عَفْرَاءَ بِقِنَاعٍ مِنْ رُطَبٍ، وَعَلَيْهِ أَجْرٌ مِنْ قِثَّاءٍ زُغْبٍ،

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَطْيَبَ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَلَيَّ لَأَخَذْتُ لَكُمْ فِي ذٰلِكَ الصَّوْتِ، أَوْ قَالَ: اللَّحْنِ.

Tâbiîn muhaddisi Muâviye bin Kurre'nin naklettiğine göre ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Mugaffel şöyle dedi:

"Mekke'nin fethedildiği gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi devesinin üzerinde gördüm. Sesini yükselterek:

Fetih sûresinin 'Biz sana apaçık bir fetih yolu açtık. Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlayacak'[498] anlamındaki âyetlerini okuyordu."

Muâviye bin Kurre sözüne şöyle devam etti:

"Şâyet insanların etrafımda toplanacağından çekinmesem, size tıpkı Abdullah ibni Mugaffel'in, Resûlullah aleyhisselâmın okuyuşunu anlatırken sesini yükselttiği gibi ben de sesimi yükseltirdim."[499]

Hadisin Açıklaması

Fetih sûresi, hicretin altıncı yılında Hudeybiye Antlaşması yapılırken nâzil olmuştu. Bu sûrede verilen fetih müjdesi iki yıl sonra gerçekleşmiş ve Mekke fethedilmişti.

Fetih Sevinci

Hadisimizden öğrendiğimize göre; fetih günü Peygamber Efendimiz Mekke'ye giderken, "şehirlerin anası olan"[500] bu mübarek beldeyi, "İnsanların ibâdeti için yapılan ilk ev olan mübârek Kâbe'yi"[501] fethetmenin sevinciyle Fetih sûresini okuyordu; hem de medleri çekerek ve sesini âhenkli şekilde yükselterek okuyordu.

Hadisimizin tâbiî râvisi Muâviye bin Kurre, sahâbî Abdullah ibni Mugaffel'in, Efendimiz'in okuyuşunu uygulamalı olarak anlatarak medleri "âââ" diye çektiğini söylemiştir.[502]

Kur'an, Güzel Sesle Okunmalı

Bu tür okuyuşa tegannî ile okumak da denir. Fahr-i Âlem Efendimiz: "Allah, güzel sesli bir peygamberin, Kur'an'ı tegannî ile yüksek sesle okumasından hoşnut olduğu kadar hiçbir şeyden hoşnut olmamıştır." buyurmuştur.[503]

Esasen teğannî, **sesi Kur'an'la güzelleştirip süslemek** demektir; Kur'an okurken "sevincini ve hüznünü sesiyle belli etmek" demektir. Bu anlamda Server-i Enbiyâ Efendimiz Kur'ân-ı Kerîm'in güzel bir sesle okunmasını tavsiye ederek şöyle buyurmuştur:

زَيِّنُوا الْقُرْاٰنَ بِأَصْوَاتِكُمْ

"Kur'an'ı seslerinizle süsleyiniz."[504]

Bazı sahâbîler ve âlimler, bu hadisten hareketle Kur'ân-ı Kerîm'i makamla okumayı uygun görmüşlerdir. Onların dayanaklarından biri de şu hadîs-i şerîftir:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْاٰنِ

"Kur'ân-ı Kerîm'i âhenkle okumayan bizden değildir." yani bizim sünnetimize uyanlardan değildir[505] Buna göre Kur'ân-ı Kerîm okuyanlar, ellerinden geldiği kadar seslerini güzelleştirmeye çalışacaklardır.

Âhenkli Okumaya Karşı Olanlar

Bazıları Kur'ân-ı Kerîm'i âhenkle, teganni ile okumanın huşûya engel olacağını ileri sürmüşlerdir. Onlara göre Resûlullah Efendimiz, sesine

âhengi bilerek, isteyerek vermemiştir. Onun sesindeki âhenk, devenin yürürken onu sallamasından meydana gelmiştir.

Ancak kanaatimizce şâyet durum, bu görüşü benimseyenlerin dediği gibi olsaydı, hadisin sahâbî râvisi Abdullah ibni Mugaffel medleri “âââ” diye çekerek Sultân-ı Enbiyâ’nın okuyuşunu göstermeye çalışmazdı.

Ölçüye Dikkat Etmeli

Âhenkli okumaya taraftar olanların da, karşı olanların da ittifak ettiği husus şudur:

Güzel sesle okuyacağım diye ölçüyü kaçırmamalı, Kur’an’ı kıraat olmaktan çıkarmamalıdır; teganni yapacağım diye aşırıya kaçmamalı, bir harf bile ziyâde etmemeli veya noksanlaştırmamalıdır. Bu ölçülere dikkat edildiği takdirde Kur’ân-ı Kerîm’i tegannî ile okumak müstehap görülmüştür. Okurken bir harf ilâvesi veya çıkarılması ise haram kabul edilmiştir.[506]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz Mekke’nin fethedildiği gün, fetih sevinciyle devesinin üzerinde yüksek sesle ve âhenkle Fetih sûresini okumuştu.

2. Allah’ın Resûlü, ümmetine Kur’ân-ı Kerîm’i güzel sesle ve âhenkle okumayı tavsiye buyurmuştur.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Mugaffel radıyallahu anhdan râvi 4 vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd** et-Tayâlisî (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu‘be** bin Haccâc (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Muâviye bin Kurre** (v. 123/741), 58. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Mugaffel** (v. 59/679) ise 35. hadiste tanıtıldı.

Fetih 48/1-2.

Buhârî, Megàzî 49, nr. 4281, Tefsîr 48/1, nr. 4835, Fezâilü’l-Kur’ân 24, 30, nr. 5034, 5047, Tevhîd 50, nr. 7540; Müslim, Müsâfirîn 237, 238, nr. 794.

En’âm 6/92.

Âl-i İmrân 3/96.

Buhârî, Tevhîd 50, nr. 7540.

Buhârî, Fezâilü’l-Kur’ân 19, nr. 5023, 5024, Tevhîd 32, nr. 7482; Müslim, Müsâfirîn 232-234, nr. 792.

Ebû Dâvûd, Vitir 20, nr. 1468; Nesâî, İftitâh 83, nr. 1015. Ayrıca bk. Buhârî, Tevhîd 52, bab başlığı.

Buhârî, Tevhîd 44, nr. 7527; Ebû Dâvûd, Vitir 20, nr. 1469, 1471.

Bu konuda geniş bilgi için bk. Kandemir-Çakan-Küçük, *Riyâzü’s-sâlihîn Tercüme ve Şerhi*, *Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, V, 117-119, hadis nr. 1006.

320. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا نُوحُ بْنُ قَيْسٍ الْحُدَّانِيُّ، عَنْ حُسَامِ بْنِ مِصَكٍّ،

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

حَسَنَ الصَّوْتِ، وَكَانَ لَا يُرَجِّعُ.

Tâbiîn âlimlerinden Katâde bin Diâme es-Sedûsî şöyle dedi:

“Allah Teâlâ, bütün peygamberleri güzel yüzlü ve güzel sesli olarak göndermiştir. Sizin Peygamberiniz Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de güzel yüzlü ve güzel sesliydi. O, Kur’an’ı nağme yaparak okumazdı.”[507]

Hadisin Açıklaması

Tirmizî bu eserde, hadisimizi tâbiîn âlimi Katâde bin Diâme’den rivâyet etmiştir. Ünlü hadis âlimi Dârekutnî ise Katâde’nin bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan duyup rivâyet ettiğini söylemiştir.[508]

Yüzü de Sesi de Çok Güzeldi

Enes ibni Mâlik ise Resûl-i Ekrem’in güzelliğini şöyle anlatmıştır:

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَا رَآنِي مُنْذُ أَسْلَمْتُ إِلَّا تَبَسَّمَ.

“Sizin Peygamberiniz, diğer peygamberlerin yüzü en güzel, sesi en güzel olanıdır.”[509]

Berâ ibni Âzib radıyallahu anhümâ da, Server-i Enbiyâ Efendimiz’in sesinin güzelliğini şöyle dile getirmiştir:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi yatsı namazında “Ve’t-tîni ve’z-zeytûni” sûresini okurken dinledim. Ben, sesi ve okuyuşu ondan daha güzel birini dinlemedim.”[510]

Fahr-i Âlem Efendimiz'in yüzünün güzelliği 8 nolu hadiste genişçe açıklanmıştı.

Peygamber Efendimiz ve diğer peygamberler, kendilerinin dış güzelliğini görenlerin, onların içlerinin de aynı şekilde güzel olduğunu anlamaları için öyle güzel yaratılmışlardır. Zira çoğu zaman dış güzelliği, iç güzelliğini de yansıtır. Bazen bunun aksine de rastlanabilir.

Bazen Nağme Yapmadan Okurdu

Bir önceki hadiste ve açıklamasında Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz'in Kur'ân-ı Kerîm'i nağme ile okuduğuna dair hadisler okumuştuk. Bu hadiste ise onun "Kur'an'ı nağme yaparak okumadığı" ifadesi geçmektedir. Bu ifâde, Peygamber-i Zîşân Efendimiz'in bazen nağme yapmadan okuduğu veya huşûu giderecek şekilde nağme yapmadığı şeklinde anlaşılmıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in yüzü gibi sesi ve okuyuşu da güzeldi.

2. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, Kur'ân-ı Kerîm okurken huşûya engel olacak derecede nağme yapmaz; hattâ bazen açık ve anlaşılır okumak için özellikle bundan kaçınırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi tâbiîn âlimi Katâde'den 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Nûh ibni Kays** (v. 183/799), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

3. râvi Ebû Sehl **Husâm ibni Misak** el-Ezdî (v. 163/780), rivâyetleri zayıf kabul edilen Basralı bir râvidir.

Hadisimizin tâbiî râvisi **Katâde bin Diâme** (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 376, 420.

Dârekutnî, *el-İlelü'l-vâride fi'l-ehâdîsi'n-Nebeviyye*, XII, 160.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 323.

Buhârî, Ezân 102, nr. 769; Müslim, Salât 177, nr. 464; İbni Mâce, İkâmet 10, nr. 835.

321. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

بْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ عِكْرِمَةَ،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ يُؤَيِّدُ حَسَّانَ بِرُوحِ الْقُدُسِ مَا يُنَافِحُ»، أَوْ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُبَّمَا يَسْمَعُهَا مَنْ فِي الْحُجْرَةِ وَهُوَ فِي الْبَيْتِ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem evinde Kur'ân-ı Kerîm okuduğu zaman, sesini sadece ev halkı duyardı.[511]

Hadisin Açıklaması

Mü'minlerin annesi olan Hz. Meymûne, Abdullah ibni Abbâs'ın teyzesiydi. O zamanlar henüz küçük bir çocuk olan İbni Abbâs, zaman zaman Efendimiz'in saâdethânesinde bulunur, hattâ 265. hadiste geçtiği üzere geceleyin orada kalır ve Allah'ın Resûlü'nün arkasında namaz kılardı. Bu sebeple onun Kur'ân-ı Kerîm'i nasıl okuduğunu iyi bilirdi.

İbni Abbâs, sahip olduğu bu imkân sebebiyle, Server-i Enbiyâ Efendimiz'i hem Mescid-i Nebevî'de hem de evinde Kur'ân-ı Kerîm okurken dinleme saâdetine eren nâdir bahtiyârlardan biriydi.

İşte bu sebeple o, hadisimizde Fahr-i Âlem Efendimiz'in evinde Kur'ân-ı Kerîm okurken veya namaz kılarken sesini sadece ev halkı duyacak kadar yükselttiğini nakletmektedir. Halbuki Allah'ın Elçisi mescitte namaz kıldırırken, sesini en arka saftaki sahâbîlerinin duyabileceği kadar yükseltirdi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz evinde Kur'ân-ı Kerîm okuduğu zaman, sesini sadece ev halkı duyardı.

2. Mescid-i Nebevî'de namaz kıldırırken ise, sesini en arka saftakilerin duyabileceği kadar yükseltirdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası, Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Yahyâ bin Hassân** el-Bekrî (v. 208/823), 95. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Abdurrahmân ibni Ebi'z-Zinâd** (v. 174/790), 25. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Osmân **Amr ibni Ebî Amr** el-Kureşî (v. 150/767'den sonra), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Medineli güvenilir bir râvidir.

5. râvi **İkrime** el-Berberî (v. 105/723), 41. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Tatavvu‘ 25, nr. 1327; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 271, nr. 2446.

KIRK BEŞİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN AĞLAMASI

322. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا

ثَابِتٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي، وَلِجَوْفِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ.

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Şıhhîr radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir keresinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gitmiştim. Namaz kılıyor ve ağlamaktan dolayı göğsünden, kaynayan kazan sesi gibi sesler geliyordu.”[512]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerifi bize nakleden Abdullah ibni Şıhhîr radıyallahu anh bir gün Resûl-i Ekrem’i ziyarete gitmişti. O sırada Fahr-i Kâinât Efendimiz namaz kılmaktaydı. Cenâb-ı Hakk’ın huzûrunda olmanın bilinciyle dünya ile alâkasını kesip hıçkırıklara gömülmüştü. Nebiyy-i Ekrem Efendimiz yüksek sesle ağlamamaya çalışıyordu. Ağlamamaya çalıştığı için, hıçkırıkları kaynayan tencere sesini andırıyordu.

Ağlamak Namazı Bozar mı?

Efendimiz aleyhisselâmın bu hali, namaz kılarken ağlayan kimsenin kendisini büsbütün bırakmaması gerektiğini göstermektedir. Zira namazda ağlamamak için kendisini tutmaya çalışan kimsenin ağzından “ah!” gibi iki harflik de olsa bir kelime çıkarsa namazı bozulur.

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz, kendisinin Allah Teâlâ’nın habîbi olduğunu biliyordu; âlemlere rahmet olarak gönderildiğini, gelmiş geçmiş bütün günahlarının bağışlandığını çok iyi biliyordu. Öyle olduğu halde Allah korkusuyla kendinden geçercesine ağlıyordu.

Bildiklerimi Bilseydiniz

Elbette Kâinâtın Rabbi, Habîb-i Ekrem'ini bu âlemin ve âhiret hayatının nice sırlarından, Kendisinin nice kudretinden haberdâr etmişti. Diğer kullarına bildirmediklerini ona bildirmişti.

Fahr-i Kâinât Efendimiz, insanın Mârifetullah (Allah'ı bilme) yolunda aldığı mesâfe ölçüsünde O'ndan korkacağını şöyle ifâde buyurmuştu:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَوْ

أَلاَ كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلاَ اللهَ بَاطِلٌ

وَلَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا

"Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, şâyet siz benim bildiklerimi bilseydiniz, çok ağlar, az gülerdiniz."[513]

Arkamdan da Görürüm

Bu hadisin başka bir rivâyeti şöyledir: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir defasında ashâb-ı kirâmı namaz kılarken kendisinden önce rükûya ve secdeye varmamaları yönünde uyardı; kendisinden önce secdeden kalkmamaları ve selâm verip namazdan çıkmamaları gerektiğini söyledi. Ardından da "Ben sizi önümde gördüğüm gibi arkamdan da görürüm" buyurdu. Daha sonra şunları söyledi:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

كَثِيرًا، قَالُوا: وَمَا رَأَيْتَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: رَأَيْتُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ

"Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, şâyet siz benim gördüklerimi görseydiniz, az güler çok ağlardınız." Bunun üzerine ashâb-ı kirâm:

"Ne gördün, yâ Resûlallah?" diye sordular. Fahr-i Âlem Efendimiz şöyle buyurdu:

"Cennet'i ve Cehennem'i gördüm."[514]

Allah'tan En Çok Korkan

Yine bir hadisinde kendisinin üstün konumuna temasla şöyle buyurdu:

فَوَاللهِ إِنِّي أَعْلَمُهُمْ بِاللهِ وَأَشَدُّهُمْ لَهُ خَشْيَةً

“Allah’a yemin ederim ki, insanların içinde Allah’ı en iyi bilen ve O’ndan en çok korkan benim”[515]”

Kàdî İyâz peygamberlerin insanlarla kıyâs edilemeyecek üstün hallerini şöyle anlatır:

“Şunu iyi bilmelisin ki, peygamberlerin dereceleri pek yüksektir, Allah Teâlâ’yı ve O’nun kullarına uyguladığı kanunlarını, muhteşem saltanatının yüceliğini, insanı Kendisinden korkmaya yönelten gücünün üstünlüğünü, en iyi peygamberler bilir. Bu bilgi onları Allah’tan korkmaya, diğer insanlardan çok daha fazla hesaba çekileceklerini düşünerek ürpermeye yöneltir.”[516]

Neden Ağlardı?

Server-i Enbiyâ Efendimiz çeşitli sebeplerle ağlardı. Kimi zaman hadisimizde gördüğümüz gibi Allah korkusundan, kimi zaman bir ölüye olan merhameti ve şefkatinden dolayı, kimi zaman da ümmetinin başına neler geleceğini düşünerek ağlardı. Bir sonraki hadiste okuyacağımız üzere, kimi zamanda Kur’ân-ı Kerîm dinlerken Cenâb-ı Hakk’a duyduğu sevgi ve saygı sebebiyle ağlardı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz namaz kılarken Cenâb-ı Hakk’ın huzûrunda olmanın bilinciyle duygulanıp ağlar, bu sırada göğsünden, kaynayan bir kazandan çıkar gibi sesler gelirdi.

2. O, kendisine dünya ve âhiret hayatının nice sırlarını bildirdiği, Cenâb-ı Hakk’ın yüce kudretini gösteren hususların pek çoğundan haberdâr olduğu için ağlardı.

3. Allah’ı bilme (mârifetullah) konusunda zirvede olan, elbette O’ndan en çok korkandır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî bu hadîs-i şerifi ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Şıhhîr radıyallahu anhdan 5 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Süveyd ibni Nasr** el-Mervezî (v. 240/854), 29. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdullah ibni Mübârek** de (v. 181/797), 29. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** bin Dînâr (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Sâbit** el-Bünânî (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

5. râvi Ebû Abdillah **Mutarrif ibni Abdillah ibni Şıhhîr** el-Âmirî (v. 95/714), hadisimizin sahâbî râvisi Abdullah ibni Şıhhîr'in oğludur. Kendisi rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir âlimdir. Tâbiîn neslinin ünlü zâhidi ve fakîhidir. Hicretin ikinci yılında doğmuş, sahâbe olma şerefini kıl payı kaçırmıştır.

Ünlü âlim Zehebî'nin dediği gibi Mutarrif, ilim ve amelde önderdi; yaşama tarzı ve vaazlarıyla gönülleri etkileyen manevî bir liderdi.

Onun güzel sözlerinden bazıları şöyledir:

"Kıyâmet gününde Allah Teâlâ'nın bana 'Mutarrif! Şunu niye yapmadın?' demesi, 'Bunu niye yaptın?' demesinden bence daha iyidir."

"Âfiyette olup şükretmeyi, belâya uğrayıp sabretmeye tercih ederim."

"Bana bütün dünyayı verseler, bunun karşılığında bir defa bile yalan söylemek istemem."

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Mutarrif **Abdullah ibni Şıhhîr** el-Âmirî, Basralıydı. Benî Âmir kabilesini temsilen Peygamber Efendimiz'in huzûruna gelmiş ve kendisiyle görüşmüştü. Onun Mekke fethinde Müslüman olduğu da söylenmektedir. Tâbiîn neslinin iki ünlü büyüğü, hadisimizin 5. râvisi Mutarrif bin Abdullah ile yine tâbiîn büyüklerinden olan Yezîd ibni Abdullah bu sahâbînin oğullarıdır.

Allah ondan râzı olsun.

Ebû Dâvûd, Salât 156, 157, nr. 904; Nesâî, Sehv 18, nr. 1214; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 25, 26.

Buhârî, Rikàk 27, nr. 6485, Eymân 3, nr. 6631; Müslim, Küsûf 1, nr. 901.

Müslim, Salât 112, nr. 426.

Buhârî, İ'tisâm 5, nr. 7301; Müslim, Fezâil 127, 128, nr. 2356.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, III, 169.

323. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

الْأَعْمَشِ، عَنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبِيدَةَ،

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؟ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ،

شَهِيدًا﴾ قَالَ: فَرَأَيْتُ عَيْنَيْ رَسُولِ اللهِ تَهْمِلَانِ.

Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana:

“Kur’an oku da dinleyeyim!” buyurdu. Ben de ona:

“Yâ Resûlallah! Kur’an sana indirilmişken, onu sana ben mi okuyacağım?” diye sordum. Allah’ın Elçisi:

“Evet, ben Kur’an’ı bir başkasından dinlemeyi pek severim, buyurdu. Ben de ona Nisâ sûresini okumaya başladım. ‘Biz her ümmetten, o ümmetin yaptıklarına bir şâhit getirdiğimizde, seni de ümmetine şâhit kıldığımızda halleri nice olacak?’[517] âyetine gelince Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin gözlerinden yaşlar süzüldüğünü gördüm.”[518]

Hadisin Açıklaması

İki Cihan Güneşi Efendimiz bir gün, Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhdan kendisine Kur’an okumasını istedi. Çünkü İbni Mes‘ûd, Kur’ân-ı Kerîm’i güzel okumasıyla ünlüydü. Bununla beraber o, Sultân-ı Enbiyâ’nın bu teklifine hayret etti ve:

Kur’an’ı Başkasından Dinlemeyi Severdi

Yâ Resûlallah! Kur’ân-ı Kerîm zât-ı âlîne nâzil olmuşken, ben senin huzûrunda nasıl Kur’an okuyabilirim? Ben, buna nasıl cesaret ederim? Huzûrunuzda Kur’an okumaya utanırım, dedi.

Seyyid-i Kevneyn Efendimiz de ona Kur’ân-ı Kerîm’i bir başkasından dinlemeyi pek sevdiğini söyledi. Böylece ona Kur’an okuduğu takdirde kendisini derin bir zevkle dinleyeceğini ifâde buyurdu. Öyle de oldu. Resûl-i Ekrem Efendimiz, okunan âyetleri gönül telleri titreyerek dinlediği için, bir yerden itibaren artık gözyaşlarına hâkim olamadı.

Dinleyen Daha İyi Anlar

Acaba Fahr-i Cihân Efendimiz Kur’ân-ı Kerîm’i bir başkasından dinlemeyi niçin severdi? Şu bir gerçek ki, Kur’an’ı dinleyen, onun mânasını okuyandan daha iyi düşünüp anlar. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm’i okuyan, daha çok onu usûlüne uygun olarak okumak için gayret sarfeder. Muhtemelen Resûl-i Ekrem de Kur’ân-ı Kerîm’in mânası üzerinde daha çok düşünmek için onu başkasından dinlemeyi arzu etmiştir. Onun bizi Allah’ın kitabı üzerinde düşünmeye teşvik etmek için bu yolu tercih ettiği de söylenebilir.

Ümmetini Sîmâlarıyla Tanır

Abdullah ibni’l-Mübârek *ez-Zühd ve’r-rekàik* adlı eserinde, ünlü tâbiîn âlimi Saîd ibni Müseyyeb’den mürsel olarak şöyle bir hadis rivâyet etmektedir:

“Hergün sabah akşam mutlaka Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme kendilerini tanıması ve yaptıklarına şâhitlik etmesi için ümmeti sunulur; o da ümmetini sîmâlarıyla bilip tanır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

‘Biz her ümmetten, o ümmetin yaptıklarına bir şâhit getirdiğimizde, seni de ümmetine şâhit kıldığımızda halleri nice olacak?’”[519]

Allah’ın Elçisi mübârek çenesi titreyerek niçin bu kadar çok ağladı? Çünkü okunan o âyet-i kerîme Peygamber aleyhisselâma kıyâmetin korkunç hallerini hatırlattı. Ümmetinin amellerine şâhitlik edeceğini, onların ise gerektiği gibi dürüst yaşamadıkları için zor duruma düşeceklerini gözünün önüne getirdi ve bunun için gözyaşlarına boğularak ağladı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz Kur’ân-ı Kerîm’i bir başkasından dinlemeyi pek severdi. Onun için Abdullah ibni Mes‘ûd’dan kendisine Kur’an okumasını istedi.

2. Kur’ân-ı Kerîm dinlemenin üstün bir hazzı olduğu için Allah’ın Elçisi onu dinlemiş, dolayısıyla bizi de Kur’an dinlemeye teşvik etmiştir.

3. Kur’ân-ı Kerîm okunurken onu dinlemek sünnettir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhdan 6 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muâviye bin Hişâm** (v. 204/819), 41. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân** es-Sevrî (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **A‘meş** lakabıyla anılan Süleyman ibni Mihrân (v. 148-765), 209. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **İbrâhim** ibni Yezîd en-Nehaî (v. 96/714), 273. hadiste tanıtıldı.

6. râvi, **Abîde** bin Amr es-Selmânî (v. 72/691) ise 232. hadiste tanıtıldı.

Nisâ 4/41.

Buhârî Tefsîr 4/9, nr. 4582, Fezâilü’l-Kur’ân 33, 35, nr. 5049, 5050, 5055; Müslim, Müsâfirîn 247, 248, nr. 800; Tirmizî, Tefsîr 4, nr. 3025.

Nisâ 4/41; Abdullah ibni’l-Mübârek, *ez-Zühd* (A’zamî), s. 468 (Nuaym ibni Hammâd, *Ebvâbü ziyâdâti’z-Zühd*, nr. 166).

324. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ اللَّحْمَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِينِي فَيَقُولُ: «أَعِنْدَكِ غَدَاءٌ؟» فَأَقُولُ: لَا، فَيَقُولُ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَطْيَبَ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَٰلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ

وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا انْكَسَفَا فَافْزَعُوا إِلَى ذِكْرِ اللهِ تَعَالَى».

Abdullah ibni Amr radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında bir gün güneş tutuldu. Fahr-i Âlem Efendimiz hemen kalkıp **küsûf namazı** kılmaya başladı. Kıyâmı o kadar uzattı ki, rükûya varmayıp hep ayakta duracak zannedildi;

sonra rükûya vardı. Rükûda o kadar çok durdu ki, rükûdan kalkmayacak zannedildi. Ardından rükûdan başını kaldırıp doğruldu ve uzun süre o halde durdu. Biz secde etmeyecek galiba derken secdeye gitti ve orada o kadar uzun süre durdu ki, secdeden başını kaldırmayacak zannedildi. Sonra secdeden doğruldu; o vaziyette o kadar uzun süre durdu ki, ikinci secdeye gitmeyeceği sanıldı. Daha sonra tekrar secdeye vardı; ikinci secdeyi o kadar uzattı ki, başını hiç kaldırmayıp hep secdede kalacağı sanıldı. Secdedeyken kuvvetli kuvvetli nefes alıp vererek ağlamaya başladı. Bir yandan da şöyle diyordu:

'Yâ Rabbî! Ben aralarında iken ümmetime azap etmeyeceğini bana vaad buyurmamış mıydın? Onlar Sana tövbe ve istiğfâr ettikleri sürece kendilerine azap etmeyeceğini bana vaad etmemiş miydin? İşte biz, Senden bizi bağışlamanı niyâz ediyoruz.'

Allah'ın Elçisi iki rekât namazı kılıp bitirince, güneş tutulması da bitti, gökyüzü pırıl pırıl açıldı. İşte o zaman Resûl-i Ekrem ashâbına hitap etmek üzere ayağa kalktı, Cenâb-ı Hakk'a hamdü senâ ederek şunları söyledi:

'Güneş ve Ay Allah'ın varlığını, birliğini ve kudretini gösteren alâmetlerden ikisidir. Onlar bir kimse doğduğu veya öldüğü için tutulmazlar. Güneş ve Ay tutulacak olursa hemen namaz kılmaya başlayın.'"[520]

Hadisin Açıklaması

Güneş tutulmasına "küsûf", ay tutulmasına "husûf" denir.

Peygamber Efendimiz'in oğlu İbrâhim, hicretin 10. yılında henüz on yedi, on sekiz aylıkken vefât etmişti. Tesâdüf bu ya, o gün de güneş tutulmuştu. İnsanlar kendi aralarında "Güneş, İbrâhim öldüğü için tutuldu." diye konuşmaya başladılar.

Resûl-i Ekrem'in Endişesi

Öte yandan Peygamber Efendimiz, güneş tutulmasını büyük bir hâdise olarak değerlendirirdi ve güneş tutulmaya başlayınca, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin yorumuyla "kıyâmet kopuyor zannetti."[521] Veya başlarına bir azâbın geleceğinden korkarak dehşet içinde mescide geldi ve hemen namaza durdu.

Hadisimizde okuduğumuz üzere, Fahr-i Âlem Efendimiz kıyâmı, rükûu ve secdeyi diğer namazlarında yapmadığı şekilde uzatarak bir namaz kıldı.

Bu namazın birinci rekâtında neredeyse Bakara sûresinin tamamını okudu. İkinci rekâtında da bir başka sûre okudu.

Namazın ikinci secdesinde son derece duygulandı ve ağlamaya başladı. Bir yandan da:

"Yâ Rabbî! Ben aralarında iken ümmetime azap etmeyeceğini bana vaad buyurmamış mıydın? Onlar Sana tövbe ve istiğfâr ettikleri sürece kendilerine azap etmeyeceğini bana vaad etmemiş miydin? İşte biz, Senden bizi bağışlamanı niyâz ediyoruz." diye yalvardı.

İstiğfâr Can Simidi

Fahr-i Cihân Efendimiz bu duâ ve niyâzıyla Kâinâtın Rabbi'ne âdetâ nazlanıyordu. Onun bu naz ve niyâzı, Cenâb-ı Hakk'ın şu âyet-i kerîmede kendisine olan va'di sebebiyle idi:

جُنُبًا أَفَاضَ عَلَيْهِ مِنَ الْمَاءِ، وَإِلَّا تَوَضَّأَ وَخَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ.

يَسْتَغْفِرُونَ

"Sen içlerinde iken Allah onlara aslâ azap etmez; istiğfâr ettikleri sürece de Allah onlara azap edecek değildir."[522]

Bu âyet-i kerîmede istiğfârın bizim için âdetâ bir "can simidi" olduğu dile getirilmektedir. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir hadîs-i şerifinde istiğfârın bu ümmeti kurtaracağını şöyle dile getirmiştir:

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَإِذَا فَرَغَ مِنْهَا اضْطَجَعَ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ.

"Şeytan, Allah Teâlâ'ya 'Yâ Rabbî! Ruhları bedenlerinde olduğu sürece kullarını azdırmaya devam edeceğim' dedi.

Allah Teâlâ da ona şunu söyledi: 'İzzet ve Celâlime yemin olsun ki, onlar Bana istiğfâr ettikleri sürece, ben de kendilerini bağışlamaya devam edeceğim.'"[523]

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz bu hadîs-i şerîfiyle bir belânın ve azâbın gelmesinden korkulduğu zaman hemen namaza durmamızı, duâya sarılmamızı, istiğfâra tutunmamızı tavsiye buyurmaktadır.

Yanlış İnancı Düzeltti

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz namazı kıldırdıktan sonra bir konuşma yaptı. Böyle bir konuşmaya neden ihtiyaç duymuştu? Çünkü bazı kimseler güneşin tutulmasını, Peygamber Efendimiz'in oğlu İbrâhim'in ölümüne bağlamışlardı. Kendi aralarında: "İbrâhim öldüğü için güneş tutuldu." diye konuşmaya başlamışlardı.

Peygamber-i Zîşân, onların bu dayanaksız sözlerini duyunca, halkın yanlış bir inanca kapılmasından korktu ve bu söylentiye son vermek istedi. Yaptığı konuşmada güneşin bir kimsenin doğumu veya ölümünden dolayı tutulmayacağını ifâde buyurdu.

Öyle Zamanlarda Namaz Kılmalı

Hadisimizin sonundaki "Güneş ve Ay tutulacak olursa hemen Allah'ı zikretmeye başlayın!" ifâdesi, "Namaz kılmaya başlayın, duâ edin." şeklinde anlaşılmıştır; zira namaz her türlü zikri içine alan bir ibâdettir. (وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي) "Beni anmak için namaz kıl"[524] âyet-i kerîmesi de bunu göstermektedir.

Sünen-i Ebî Dâvûd'daki rivâyete göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, güneş tutulunca ne yapılması gerektiğini şöyle açıklamıştır:

"Allah Teâlâ böyle (Güneş ve Ay tutulması gibi) olaylarla kullarını korkutup uyarıyor. Siz böyle olaylarla karşılaştığınız zaman, en son kıldığınız farz namaz gibi namaz kılın!"[525]

Bir başka rivâyete göre ise: "Allah'ı zikredin, duâ edin, istiğfâr edin!" buyurmuştur.[526]

Bu konuyla ilgili rivâyetlerden birinde de: "Sadaka verin!" ifâdesi vardır.[527]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz zamanında güneş tutuldu. Allah'ın Resûlü, eski kavimlerin böyle olağandışı hâdiselerin ardından helâk edildiklerini düşünerek endişeye kapıldı ve Allah'a sığınmak için namaza durdu.

2. Güneş'in tutulduğu gün, Resûl-i Ekrem'in oğlu İbrâhim vefât ettiği için, halk, güneşin bu yüzden tutulduğunu zannetmişti. Fahr-i Âlem yaptığı konuşmada, Güneş ve Ay'ın Allah'ın kudretini gösteren iki alâmet olduğunu, onların bir kimsenin doğumu veya ölümü sebebiyle tutulmayacağını söyledi.

3. Allah'ın Elçisi ümmetine karşı çok şefkatliydi. Allah Teâlâ'dan onları felâketlerden, dünya ve âhiret sıkıntılarından korumasını niyâz ederdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Amr radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Cerîr** ibni Abdilhamîd (v. 188/804), 100. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Muhammed **Atâ bin Sâib** ibni Mâlik es-Sekafî (v. 136/753), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiî, hadis âlimi ve hâfızıdır; ancak hayatının son döneminde hâfıza kaybı yaşamıştır.

4. râvi bir önceki râvinin **babası** olan Ebû Yahyâ Sâib ibni Mâlik es-Sekafî, rivâyetleri dört *Sünen*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Amr** ibni Âs (v. 65/684) ise 207. hadiste tanıtıldı.

Nesâî, Küsûf 14, nr. 1482; Ebû Dâvûd, Salât 268, nr. 1194.

Müslim, Küsûf 24, nr. 912.

Enfâl 8/33.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 29, 41, nr. 11264, 11387; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 290, nr. 7672; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, I, 212, nr. 104.

Tâhâ 20/14.

Ebû Dâvûd, İstiskà 4, nr. 1185.

Buhârî, Küsûf 14, nr. 1059; Müslim, Küsûf. 24, nr. 912.

Buhârî, Küsûf 2, nr. 1044.

325. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

السَّائِبِ، عَنْ عِكْرِمَةَ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

الشَّفْرَةَ، فَجَعَلَ يَحُزُّ، فَحَزَّ لِي بِهَا مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ

عَنْهُ قَالَ: فَقُدِّمَ طَعَامُهُ وَقُدِّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمُ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَطْيَبَ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَيَقُولُ: نَعَمْ، قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: فَيَتَمَنَّى،

وَهُوَ يَحْمَدُ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ».

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât etmek üzere olan kızını kucaklayıp bağrına bastı. Onu bir süre öyle tuttuktan sonra önüne koydu; yavru Resûl-i Ekrem'in önündeyken rûhunu teslim etti. O zaman Resûl-i Ekrem'in dadısı Ümmü Eymen feryat edip ağlamaya başladı. Fahr-i Âlem Efendimiz ona:

"Allah'ın Resûlü'nün yanında böyle ağlıyorsun öyle mi?" buyurdu. Ümmü Eymen, Fahr-i Kâinât Efendimiz'e:

"Sen ağlamıyor musun? Senin ağladığını görünce ben de ağladım." dedi. Peygamber aleyhisselâm da Ümmü Eymen'e şunları söyledi:

"Ben sabırsızlık gösterip de feryat ederek ağlamam. Ben merhametimden dolayı ağlarım. Çünkü mü'min her durumda her türlü hayra nâil olur.

Rûhunu teslim ederken bile bu halinin kendisi için hayırlı olduğunu düşünerek Allah’a hamdeder.” buyurdu.[528]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, vefât etmek üzere olan kızını kucaklayıp bağrına bastığı belirtilmekte ise de, bu çocuk, Peygamber Efendimiz’in kızı değil torunu olup Resûlullah’ın kızı Zeynep radıyallahu anhânın yavrusuydu. Bu hadiste, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin torununa mecâzen kızı dendiği görülmektedir.

Esasen Fahr-i Âlem Efendimiz’in dört kızı dünyaya gelmiş, hepsi de büyüyüp evlenmişti. Üçü daha o hayattayken vefât etmiş, sadece Hz. Fâtıma kendisinden altı ay sonra Rabbine kavuşmuştu.

Sakıncalı Görülen Ağlama Şekli

Fahr-i Âlem Efendimiz, kendi ağlamasını sakıncalı görmemiş, ancak Ümmü Eymen’in ağlamasını doğru bulmamıştı. Demek ki ağlamanın helâl olanı var, haram olanı vardır.

Haram olan ağlama, başa gelen bir sıkıntıya sabretmeyip yüksek sesle feryat edip âdetâ yırtınarak, dövünerek ağlamaktır. Vefât eden kimseye duyulan merhamet dolayısıyla hüzünlenip sessizce ağlamak ise sakıncalı değildir.

Peygamber Efendimiz birinin vefâtına, “keşke ölmeseydi” diye ağlamazdı; çünkü böylesi ağlama, ilâhî takdîre boyun eğmeme anlamına gelir. Allah’ın Elçisi, birine duyduğu şefkat ve merhamet dolayısıyla ağlardı. Ancak o, ölünün ardından çığlık atarak, üstünü başını yırtarak ve dövünerek ağlamayı şiddetle yasaklardı.

Peygamber Ağlar mı?

Enes radıyallahu anhın anlattığına göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin oğlu İbrâhim vefât etmek üzereydi. Allah’ın Elçisi onu bu halde görünce gözlerinden yaşlar boşanmaya başladı. O sırada Fahr-i Âlem Efendimiz’in yanında ünlü sahâbîsi Abdurrahmân ibni Avf da bulunuyordu. İbni Avf, Efendimiz’in bu halini yadırgadı ve:

“Ey Allah’ın Resûlü! Sen de mi ağlıyorsun?” diye sordu. Peygamber aleyhisselâm ona:

“Ey İbni Avf! **Bu gördüğün gözyaşları rahmet ve şefkat eseridir.”** buyurduktan sonra sözüne şöyle devam etti:

إِنَّ العَيْنَ تَدْمَعُ، وَالقَلْبَ يَحْزَنُ، وَلاَ نَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا،

وَإِنَّا بِفِرَاقِكَ يَا إِبْرَاهِيمُ لَمَحْزُونُونَ

“Göz yaşarır, kalp hüzünlenir. Biz, ancak Rabbimiz’in râzı olacağı sözleri söyleriz. Ey İbrahim! Seni kaybetmekten dolayı gerçekten üzgünüz.”[529]

Peygamberin Yanında Ağlanır mı?

Server-i Enbiyâ Efendimiz, feryâd ü figàn ederek ağlamayı yasakladığı halde, Ümmü Eymen’in kendisinin yanında yüksek sesle ağlamasına hayret etmişti. Onu: “Allah’ın Resûlü böyle ağlamayı yasakladığı halde, sen onun yanında hâlâ feryat ederek mi ağlıyorsun?” diye uyarmıştı.

Ümmü Eymen ise, muhtemelen Resûl-i Ekrem’in de ağladığını görünce, ağlama yasağının kalktığını düşünerek ağlamaya başlamıştı.

Her hareketi ölçülü olan Kâinâtın Efendisi yüksek sesle gülmediği gibi, yüksek sesle de ağlamazdı. Feryâd ederek ağlamamak gerektiğini anlatırken, hadisimizde geçtiği üzere şöyle buyurmuştu:

“Mü’min, rûhunu teslim ederken bile, bu halinin kendisi için hayırlı olduğunu düşünerek Allah’a hamdeder.”

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Bir ölüm, başa gelen bir felâket dolayısıyla feryat ederek ağlamak, ilâhî takdîre rızâ göstermemek anlamına gelir. Peygamber Efendimiz bu sebeple o şekilde ağlamayı doğru bulmazdı.

2. Kendisi ise, sabırsızlık gösterdiği için değil, vefât edene olan merhamet ve şefkatinden dolayı ağlardı.

3. Mü’minin her durumda hayra nâil olduğunu söyler, rûhunu teslim ederken bile, bu halin kendisi için hayırlı olacağını düşünerek Allah’a hamdetmek gerektiğini belirtirdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Ahmed** ez-Zübeyrî (v. 203/818), 77. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân** ibni Uyeyne (v. 198/814) 28. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebü's-Sâib **Atâ bin Sâib** ibni Zeyd es-Sekafî (v. 136/753), rivâyetleri 4 ünlü *Sünen*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis hâfızıdır. Ancak hayatının son döneminde hâfızası biraz bozulmuştur.

5. râvi **İkrime** el-Berberî (v. 105/723), 41. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi Abdullah **ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Nesâî, Cenâiz 13, nr. 1843; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 273-274, nr. 2475.

Buhârî, Cenâiz 43, nr. 1303; Müslim, Fedâil 62, nr. 2315.

326. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عُثْمَانَ بْنَ مَظْعُونٍ وَهُوَ مَيِّتٌ وَهُوَ يَبْكِي، أَوْ قَالَ: عَيْنَاهُ تُهْرَاقَانِ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Ashâb-ı kirâmdan Osmân ibni Maz‘ûn vefât edince, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ağlayarak onu öptü.”

Râvi, Hz. Âişe’nin ifâdesinde tereddüt ederek onun şöyle söylemiş olabileceğini belirtti:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Osmân ibni Maz‘ûn’u gözyaşı dökerek öptü.”[530]

Hadisin Açıklaması

Osmân ibni Maz‘ûn radıyallahu anh, Kureyş kabilesindendi ve Resûl-i Ekrem’in süt kardeşiydi. On dördüncü Müslüman olan Osmân ibni Maz‘ûn önce Habeşistan’a, ardından Medine’ye hicret etti. Bedir Gazvesi’ne katıldıktan bir süre sonra da vefât etti.

Bahtiyâr Ölü

Osmân’ın vefâtına üzülen Fahr-i Âlem Efendimiz, onun yüzünden veya iki gözünün arasından öperek ağladı. Hicretten sonra ilk vefât eden muhâcir Osmân ibni Maz‘ûn olduğu için de: “Bu, bizim âhirete ilk gidenimizdir.” diyerek süt kardeşini Bakì Kabristanı’na defnetti.

Osmân ibni Maz‘ûn’un İslâm’dan önce de düzgün bir hayatı vardı. İçkinin su gibi içildiği o devirde bile içki içmezdi.

Çok ibadet ettiği için eşini bile ihmâl etmişti. Bunu öğrenen Peygamber Efendimiz bir gün onu karşısına aldı ve kendisine her hususta ölçülü olmayı tavsiye etti ve bu konuda kendisini örnek almasını söyledi.

Ayrıca ona; eşinin, misâfirinin, hattâ nefsinin bile kendi üzerinde hakkı bulunduğunu hatırlattı.

Ölünün Nâşını Öpmek

Hadisimiz, sâlih bir mü'minin yüzünü açıp onun nâşını öpmenin câiz olduğunu göstermektedir. Nitekim Server-i Enbiyâ Efendimiz vefât ettiğinde Hz. Ebû Bekir: "Anam babam sana fedâ olsun; hayatında güzeldin, vefâtında da güzelsin." diyerek onu öpmüştü.

Peygamber aleyhisselâmın ağlamasına gelince; bir önceki hadiste de görüldüğü üzere, o birinin ölümüne çok üzüldüğü için değil, ölen zâta olan şefkat ve merhameti dolayısıyla ağlardı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz süt kardeşi Osmân ibni Maz'ûn vefât edince, ağlayarak onu öptü.

2. Sâlih bir mü'min vefât edince, yüzünü açıp nâşını öpmek câizdir. Hz. Ebû Bekir de aynı şekilde Resûl-i Ekrem'in mübârek yüzünü öpmüştü.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, İmâm Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), olup 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân** es-Sevrî (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Âsım ibni Ubeydillâh** el-Kureşî el-Adevî (v. 136/754'dan sonra), Hz. Ömer'in oğlu Âsım'ın torunudur. Rivâyetleri dört *Sünen*'de yer almıştır. Münekkidlerin çoğu onu zayıf bir râvi kabul etmiştir.

5. râvi Ebû Muhammed **Kāsım ibni Muhammed** el-Kureşî et-Teymî (v. 107/725), Hz. Ebû Bekir'in torunu ve Medineli meşhûr yedi tâbiîn fakihinden biriydi. Yaşadığı devrin en hayırlı ve en faziletli insanlarından biri kabul edilirdi. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer aldı. Hadisteki üstün bilgisiyle anılırdı. Kāsım ibni Muhammed'in Mescid-i Nebevî'de ders halkası vardı. Bu değerli âlim, ilmi gizlemenin helâl olmadığını söylerdi. Kendisine bilmediği bir şey sorulunca cevaplandırmazdı.

Kāsım ibni Muhammed, kaderi inkâr edenleri lânetlerdi. Bir gün kader konusunda tartışan bir gruba rastladı ve onları “Allah’ın açıklamadığı şeyi tartışmayın.” diye uyardı.

Hadisimizin sahâbî râvisi Hz. **Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Cenâiz 35, 36, nr. 3163; Tirmizî, Cenâiz 14, nr. 989; İbni Mâce, Cenâiz 7, nr. 1456.

327. Hadis

يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ هِلَالِ بْنِ عَلِيٍّ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ، وَمَرَقًا فِيهِ

الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kızlarından birinin cenâzesinde bulunuyorduk. O sırada kabrin kenarında oturan Resûl-i Ekrem’in mübârek gözlerinden yaşlar boşandığını gördüm. Allah’ın Elçisi orada bulunan sahâbîlere:

‘İçinizde bu gece eşiyle birlikte olmayan (veya bu gece günah işlemeyen) biri var mı?’ diye sordu. Ebû Talha el-Ensârî:

‘Ben varım, yâ Resûlallah’ deyince ona:

‘Öyleyse sen kabre in!’ buyurdu. Ebû Talha da kabre indi ve cenâzeyi yerine koydu.”[531]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde vefât ettiği belirtilen hanım, Resûlullah Efendimiz’in üçüncü kızı Ümmü Külsûm radıyallahu anhâ idi.

Peygamber Efendimiz ikinci kızı Rukıyye radıyallahu anhâyı Hz. Osmân ile evlendirmiş, onun Bedir Gazvesi (2/624) yapılırken vefât etmesi üzerine, sevgili kızı Ümmü Külsûm’u Hz. Osmân ile evlendirmişti.

Fahr-i Âlem Efendimiz Ümmü Külsûm’u Allah Teâlâ’nın emri üzerine Hz. Osmân ile evlendirdiğini belirtmiş, şâyet on kızı olsa hepsini de Osmân

ile evlendireceğini söylemişti.[532] Bu evliliğin üzerinden beş yıl geçince Ümmü Külsûm da vefât etmişti (9/630).

Kabre Kim İndirecek?

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kabrin yanında bulunan sahâbîlere "Bu gece eşiyle birlikte olmayan biri var mı?" diye sormasının sebebi, cenâzeyi kabre indirecek en uygun şahsı bulmaktı.

Bazı âlimlere göre hadiste geçen "kârafe" fiilinin biri, "cinsel ilişkide bulunmak"; diğeri de "günah işlemek" şeklinde iki anlamı vardır. Resûl-i Ekrem bu soruyla, cenâzeye katılanlar arasında o gece günah işlemeyen biri bulunup bulunmadığını öğrenmek istemiştir.

Bir hanımın cenâzesini kabre kim indirmelidir? Âlimlerimiz bunun için şu sırayı öngörmüşlerdir: Eşi veya babası, kardeşi gibi bir başka mahremi, onlar yoksa akrabalarından veya sâlih komşularından biri, o da yoksa sâlih gençlerden biri kabre indirmelidir.

Niçin Hz. Osmân İndirmedi?

"Kârafe" fiiline cinsel ilişkide bulunmak anlamı verildiği takdirde, Resûl-i Ekrem'in cenâzeyi kabre indirmek için eşiyle bir gece önce ilişkide bulunmayan birini niçin aradığını tam olarak bilemiyoruz. Muhtemelen bir gece önce eşiyle birlikte olan kimse, hâlâ duygularının etkisinde kalabilir. İşte bu sebeple Resûlullah Efendimiz, cenâzeyi kabre indirmek için cinsel duygularının etkisinde olmayan birini aramıştır.

Şimdi şu soruyu sorabiliriz: Hz. Osmân o sırada kabristanda bulunduğu halde, eşini kabre neden o indirmedi? Akla ilk gelen cevap, Hz. Osmân'ın kabre inmesine mâni olacak bir rahatsızlığı bulunması ihtimalidir.

Bazıları şöyle bir durumdan söz etmişlerdir. Hz. Osmân, bir gece önce hasta eşiyle ilgilenmek yerine câriyesiyle birlikte olmuş, bunu bilen Resûl-i Ekrem onu kabre indirmemek suretiyle bir tür cezalandırmıştır. Ebû Talha el-Ensârî, kendisinin aranan özelliğe sahip olduğunu söyleyince, Fahr-i Âlem Efendimiz cenâzeyi kabre onun indirmesini istemiştir.

Ebû Talha el-Ensârî Kimdi?

Ebû Talha el-Ensârî, Enes ibni Mâlik'in üvey babasıdır. Ebû Talha henüz Müslüman olmadığı günlerde Enes'in dul annesi Ümmü Süleym ile evlenmek istemiş, bu hanım da ancak Müslüman olduğu takdirde kendisiyle

evlenebileceğini, üstelik mehir da almayacağını söylemiş, bunun üzerine Ebû Talha Müslüman olmuştu. O, çok iyi ok atan, Uhud Gazvesi'nde vücûdunu Resûlullah'a siper eden, Huneyn Gazvesi'nde yirmi müşriği öldüren, gür sesi sebebiyle Resûlullah tarafından, "Sesi, asker içinde bir grup insandan daha iyidir" diye medhedilen bir yiğitti. Ebû Talha'nın Resûl-i Ekrem ile pek güzel hâtıraları vardır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in yaptığı gibi, bağırıp çağırmadan cenâzeye ağlamak câizdir.

2. Vefât eden kadının yakını, onun cenâzesini kabre indirmek üzere bir yabancıyı görevlendirebilir.

3. Cenâzeyi kabre bir veya birden fazla erkek indirir.

4. Kabrin kenarına oturmakta bir sakınca yoktur. Ancak kabrin üzerine oturmak günahtır. Peygamber Efendimiz'in ifâdesiyle, kor ateşin üzerine oturmak, kabrin üzerine oturmaktan daha hayırlıdır. [533]

Hadisin Râvileri

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı. Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Âmir** Abdülmelik ibni Amr el-Akadî el-Kaysî (v. 204/819), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

3. râvi **Füleyh ibni Süleymân** el-Huzâ'î (v. 168/784), 170. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Hilâl ibni Alî** el-Âmirî (v. 120/738 civârı), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Medineli güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Cenâiz 32, 71, nr. 1285, 1342.

İbni Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî* (Cevâbire), V, 378, nr. 2982; Taberânî, *el-Evsat*, VI, 176, nr. 6116.

Müslim, Cenâiz 96, nr. 971.